

ವಿನ್ಯಸ್ತಚರಣಾಂಭೋಜಮಂಸದೇಶೇ ಗರುತ್ಮತಃ |
 ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಖೇಽವಸ್ಥಿತಂ ವಕ್ಷ್ಯತ್ರಿಯಂ ಕೌಸ್ತುಭಕಂಧರಮ್ || ೧೦ ||

ಜಾತಹರ್ಷೋಽಪತನ್ಮೂರ್ಛಾ ಕ್ಷಿತೌ ಲಬ್ಧವನೋರಥಃ |
 ಗೀರ್ಭಸ್ತು ಭೃಗೃಣಾತ್ಮೀತಿಸ್ವಭಾವಾತ್ಮಾ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ || ೧೧ ||

ಮುಷ್ಕರುವಾಚ

ಜುಷ್ಠಂ ಬತಾದ್ಯಾಖಿಲಸ್ತತ್ಪ್ರಾಶೇಃ
 ಸಾಂಸಿದ್ಧಮಕ್ಷೋಸ್ತವ ದರ್ಶನಾನ್ಮಃ |
 ಯದ್ವರ್ತನಂ ಜನ್ಮಭೀಡ್ಯ ಸದ್ವಿ-
 ರಾಶಾಸತೇ ಯೋಗಿನೋ ರೂಢಯೋಗಾಃ || ೧೨ ||

ಯೇ ಮಾಯಯಾ ತೇ ಹತಮೇಧಸ್ತತ್ತ್ವ
 ಪಾದಾರವಿಂದಂ ಭವಸಿಂಧುಪೋತಮ್ |
 ಉಪಾಸತೇ ಕಾಮಲವಾಯ ತೇಷಾಂ
 ರಾಸೀಶ ಕಾಮಾನಿದಯೇಽಪಿ ಯೇ ಸ್ತುಃ || ೧೩ ||

ತಥಾ ಸ ಚಾಹಂ ಪರಿವೋಧುಕಾಮಃ
 ಸಮಾನಶೀಲಾಂ ಗೃಹಮೇಧಧೇನುಮ್ |
 ಉಪೇಯಿವಾನ್ಮೂಲಮತೇಷಮೂಲಂ
 ಮರಾತಯಃ ಕಾಮದುಘಾಂಘ್ರಪಸ್ಯ || ೧೪ ||

ಪ್ರಜಾಪತೇಶ್ವೇ ವಚಸಾಧೀಶ ತಂತ್ಯಾ
 ಲೋಕಃ ಕಿಲಾಯಂ ಕಾಮಹತೋಽನುಬದ್ಧಃ |
 ಅಹಂ ಚ ಲೋಕಾನುಗತೋ ವಹಾಮಿ
 ಬಲಿಂ ಚ ಶುಕ್ಲಾನಿಮಿಷಾಯ ಶುಭ್ಯಮ್ || ೧೫ ||

ಲೋಕಾಂಶ್ಚ ಲೋಕಾನುಗತಾನ್ವತೂಂಶ್ಚ
 ಹಿತ್ವಾ ಶ್ರಿತಾಶ್ವೇ ಚರಣಾತಪತ್ರಮ್ |
 ಪರಸ್ಪರಂ ತದ್ಗುಣವಾದಸೀಧು-
 ಪೀಯೂಷನಿಯೋಪಿತದೇಹಧರ್ಮಾಃ || ೧೬ ||

ಸ ತೇಽಜರಾಕ್ಷಪ್ರಮಿರಾಯುರೇಷಾಂ
 ತ್ರಯೋದಶಾರಂ ತ್ರಿಕತಂ ಪಕ್ಷಿಪರ್ವ |
 ಪಕ್ಷೇಮ್ಯನಂತಚ್ಛದಿ ಯತ್ತಿಕಾಭಿ
 ಕರಾಲಸ್ತೋತೋ ಜಗದಾಚ್ಛಿದ್ಯ ಧಾವತ್ || ೧೭ ||

ಅವನ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳು ಗರುಡದೇವನ ಹೊಲ ಮೇಲೆ
 ವಿರಾಮಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇವಿಯೂ, ಕಂಠದಲ್ಲಿ
 ಕೌಸ್ತುಭ ಮಣಿಯೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದ
 ಭಗವಂತನ ಮನೋಹರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಾ
 ಕರ್ತವ್ಯವು ಪರಮಾನಂದದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ, ಸಕಲ ಕಾಮನಗಳೂ
 ಈಡೇರಿದಂತೆ ಭಾವಿಸಿದರು. ಅವರು ಅನಂದತುಂಬಿದ ಹೃದಯದಿಂದ
 ಭಗವಂತನಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ಣ
 ಪಾದ ಚಿತ್ರದಿಂದ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸವಿಮಾತುಗಳಿಂದ
 ಸ್ತಾಮಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸತೊಡಗಿದರು. || ೧೦-೧೨ ||

ಕರ್ತವ್ಯವು ನುಡಿದರು - ಸ್ತುತಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ
 ಪರಮೇಶ್ವರಾ! ನೀನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ಆಧಾರ
 ನಾಗಿರುವೆ! ಯೋಗಿಗಳು ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಶುಭಯೋಗಿನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ,
 ಕೊನೆಗೆ ಮೋಕ್ಷಾರೂಢರಾಗಿ ಯಾರನ್ನು ದರ್ಶಿಸಲು ಬಯಸು
 ತಾರೋ, ಅಂತಹ ನಿನ್ನ ಅದೇ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದು ಇಂದು ನನ್ನ
 ಕಣ್ಣುಗಳು ಸ್ಥಳವಾದವು. || ೧೩ || ನಿನ್ನ ಚರಣಕಮಲಗಳು
 ಭವಾಗರವನ್ನು ದಾಟಲು ನಾವೆಯಾಗಿವೆ. ಅಂತಹ ಪಾದಾರವಿಂದ
 ಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ವಿವೇಕವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವರು
 ಮಾತ್ರ ಶುಚ್ಯವೂ, ಕ್ಷಣಿಕವೂ ಆದ ವಿಷಯಸುಖಗಳಿಗಾಗಿ
 ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸುಖಗಳು ನರಕದಲ್ಲೂ ದೊರೆಯಬಲ್ಲವು.
 ಅದರೆ ಸ್ವಾಮಿ! ನೀನಾದರೋ ಅವರಿಗೆ ಈ ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳನ್ನೂ
 ಕೊಡುತ್ತೀಯೆ. || ೧೪ || ಪ್ರಭುವೇ! ನೀನು ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷನಾಗಿರುವೆ.
 ನಿನ್ನ ಚರಣಗಳು ಸಮಸ್ತ ಮನೋರಥಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸು
 ವಂತಹವುಗಳು. ನಿನ್ನ ಹೃದಯವು ಕಾಮದಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾಗಿದೆ.
 ನಾನು - ನನಗೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲನೆ
 ಮಾಡಲು ಸಹಾಯಕನಾದ ಶೀಲವತಿಯಾದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಪತ್ನಿಯ
 ನಾಗಿ ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಿನ್ನ ಅಡಿವಾವರಗಳಲ್ಲಿ ಶರಣು
 ಹೊಂದಿರುವೆನು. || ೧೫ || ಪರ್ವೇಶ್ವರಾ! ನೀನು ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳ
 ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿರುವೆ. ನಾನು ಪ್ರಕಾರದ ಕಾಮನೆಗಳಿಗೆ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡ
 ಈ ಲೋಕವು ನಿನ್ನ ದೇವವಾಗರೂಪವಾದ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಬಂಧಿ
 ತವಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮಮೂರ್ತಿಯೇ! ಅದನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾ ನಾನೂ
 ಕೂಡ ಕಾಲಸ್ವರೂಪನಾದ ನಿನಗೆ ಅಜ್ಞಾಪಾಲನರೂಪೀ ಪೂಜೆ-
 ಉಪಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. || ೧೬ ||

ಮಹಾಪ್ರಭೋ! ವಿಷಯಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದ ಜನರನ್ನೂ
 ಅವರ ಮಾರ್ಗಾವಲಂಬಿಯಾದ ನನ್ನಂತಹ ಕರ್ಮಜಡರಾದ ಪಶು
 ಗಳನ್ನೂ ನಿನ್ನ ವಿಕಾಂತಭಕ್ತರು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ನಿನ್ನ ಪಾದಾರ
 ವಿಂದಗಳ ನೆರಳನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿನ್ನ ಗುಣ-ಕೀರ್ತನರೂಪವಾದ
 ವಿವ್ರೋದ್ಯಾದವಸ್ತುಮೂಡುವ ಸುಧೆಯನ್ನು ಪಾನಮಾಡುತ್ತಾ
 ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳೇ ಮುಂತಾದ ದೇಹಧರ್ಮಗಳನ್ನು
 ಶಮನಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. || ೧೭ || ಸ್ವಾಮಿ! ಈ ಕಾಲಚಕ್ರವು
 ತುಂಬಾ ಬಲಿಷ್ಠವಾದುದು. ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಬ್ರಹ್ಮವೇ ಇದರ ಅಚ್ಚು.
 ಅಧಿಕಮಾಸದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹದಿಮೂರು ತಿಂಗಳುಗಳು ಇದರ
 ಅರೆ(ಕಾಲ)ಗಳು. ಮುನ್ನೂರಾರವತ್ತು ದಿವಸಗಳು ಇದರ ಗಿಣ್ಣು

ಏಕಃ ಸ್ವಯಂ ಸಂಜಗತಃ ಸ್ವಕೃತ್ಯಾ-
 ದ್ವೀಯಯಾಽಽತ್ಯಧೀಯೋಗಮಾಯಯಾ |
 ಸ್ವದೃಢಃ ಪಾಸಿ ಪುನರ್ಗ್ರಸಿಷ್ಯಸೇ
 ಯಥೋರ್ಣಾನಾಭಿರ್ಭಗವನ್ ಪ್ರಕೃಭಿಃ || ೧೯ ||

ನೈತದ್ಧತಾಧೀತ ಪದಂ ತವೇಷ್ವಿತಂ
 ಯನ್ಮಾಯಯಾ ನ್ತುಕುಪೇ ಭೂತಕೂಕ್ಷಮ್ |
 ಅನುಗ್ರಹಾಯಾಸ್ತ್ವಪಿ ಯಹಿ ಮಾಯಯಾ
 ಲಸತುಲಸ್ಯಾ ತನುವಾ ವಿಲಕ್ಷಿತಃ || ೨೦ ||

ತಂ ತ್ವಾಕುಭೂತೋಪರತಕ್ರಿಯಾರ್ಥಂ
 ಸ್ವಮಾಯಯಾ ವರ್ತಿಕರೋಕತಂತ್ರಮ್ |
 ನಮಾಮ್ಯಭೀಕ್ಷ್ಯಂ ನಮನೀಯಪಾದ-
 ಸರೋಜಮರ್ವಿಯಸಿ ಕಾಮವರ್ಷಮ್ || ೨೧ ||

ಖ್ಯಾಯಿಕಾಚ

ಇತ್ಯವ್ಯಲೀಕಂ ಪ್ರಣುತೋಽಬ್ಜನಾಭ-
 ಸ್ತಮಾಬಭಾಷೇ ವಚನಾಮೃತೇನ |
 ಸುಪರ್ಣಪಕ್ಷೋಪರಿ ರೋಚಮಾನಃ
 ಪ್ರೇಮಭೂತೋದ್ವಿಕ್ಷಣವಿಭ್ರಮದ್ಯುಃ || ೨೨ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ವಿದಿತ್ವಾ ತವ ಚೈತ್ಯಂ ಮೇ ಪುರೈವ ಸಮಯೋಜಿ ತತ್ |
 ಯದರ್ಥಮಾತ್ಮನಿಯಮ್ ಸ್ವಯೈವಾಹಂ ಸಮಚೀತಃ
 || ೨೩ ||

ನ ವೈ ಜಾತು ಮೃತ್ಯೇವ ಸ್ಯಾತ್ಪಜಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮದರ್ಪಣಮ್ |
 ಭವದ್ವಿಧೇಷ್ವ ಹಿತರಾಂ ಮಯಿ ಸಂಗೃಭಿತಾತ್ಮನಾಮ್
 || ೨೪ ||

ಪ್ರಜಾಪತಿಸುತಃ ಸಮ್ರಾಜ್ಞಾನುರ್ವಿಷ್ಣಾತಮಂಗಲಃ |
 ಬ್ರಹ್ಮಾವರ್ತಂ ಯೋಽಧಿಮತ್ ಶಾಸ್ತಿ ಸ್ವಾರ್ಣವಾಂ ಮಹೀಮ್
 || ೨೫ ||

ಸ ಚೇಹ ವಿಪ್ರ ರಾಜರ್ಷಿರ್ಮಹಿಷ್ಯಾ ಶತರೂಪಯಾ |
 ಆಯಾಸ್ಕತಿ ದಿದೃಕ್ಷುಸ್ತಾಂ ಪರಶ್ವೋ ಭರ್ಮಕೋವಿದಃ
 || ೨೬ ||

ಗತು ಇದು ಆರು ಮತುಗಳೆಂಬ ಅಂಶಪಟ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ, ಅನಂತ
 ವಾದ ಕಲಾ-ಕಾಷ್ಠಾದಿ ಪತ್ರಾಕಾರವಾದ ಭಾರಗಳಿಂದಲೂ, ಮೂರು
 ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ಇದರ ಆಧಾರಭೂತ ವಾಙ್ಮಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದೆ.
 ಇದು ಆತ್ಮತ ವೇಗವುಳ್ಳ ಸಂವತ್ಸರರೂಪೀ ಕಾಲಚಕ್ರವು ಜಗತ್ತಿನ
 ಆಯುಷ್ಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾ ಸುತ್ತುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ನಿನ್ನ ವಿಕಾಂತಭಕ್ತರ
 ಆಯುಷ್ಯನ್ನು ಕಳೆಯಲಾರದು. || ೧೯ || ಭಗವಂತನೇ! ಜೀಡೆ
 ಹುಳುವು ತನ್ನ ಬಲೆಯನ್ನು ತಾನೇ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸಿ, ಅದನ್ನು
 ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಕೊನೆಗೆ ನುಂಗಿಹಾಕುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನೀನೊಬ್ಬನೇ
 ನಿನ್ನಿಂದ ಅಭಿವ್ಯವಾದ ಯೋಗಮಾಯೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ
 ಆದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ನಿನ್ನ ಸತ್ತ್ವಾದಿಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು
 ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ರಕ್ಷಿಸಿ, ಲಯಗೊಳಿಸುತ್ತೀಯೆ. || ೧೯ || ಪ್ರಭೋ! ಈಗ
 ನೀನು ತನ್ನ ತುಲಸಿಮಾಲೆಯಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ, ಮಾಯೆಯಿಂದ
 ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನನಂತೆ ಕಂಡುಬರುವ ಸುಗುಣಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ದರ್ಶನವನ್ನು
 ನನಗೆ ದಯಪಾಲಿಸಿರುವೆ. ನೀನು ನಮ್ಮಂತಹ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕರುಣಿಸುವ
 ಶಬ್ದಾದಿ ವಿಷಯ-ಸುಖಗಳು ಮಾಯಿಕವಾಗಿದ್ದರೂ, ನಿನಗೆ
 ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಶುಭವೇ ಉಂಟಾಗು
 ವಂತೆ ಇಂತಹ ಐಹಿಕಸುಖಗಳನ್ನು ಕೊಡುವವನಾಗು. || ೨೦ ||

ಸ್ವಾಮಿ! ನೀನು ಸ್ವರೂಪತಃ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಮಾಯಾ
 ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚದ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ.
 ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವರ ಮೇಲೆಯೂ ಕೂಡ ನೀನು
 ಬಯಸಿದ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಳೆಗರೆದುತ್ತಾ ಇರುತ್ತೀಯೆ. ನಿನ್ನ
 ವಂದನೆಯವಾದ ಚರಣಕಮಲಗಳಿಗೆ ನಾನು ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ
 ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. || ೨೧ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಪೇಳುತ್ತಾರೆ - ವಿದುರನೇ! ಕರ್ಮಮರು
 ಹೀಗೆ ನಿಷ್ಕಪಟಭಾವದಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲು
 ಸ್ವಾಮಿಯು ಆತ್ಮತ ಪ್ರಣುನಾದನು. ಗರುಡದೇವನ ಹೆಗಲಮೇಲೆ
 ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಗವಂತನು ಪ್ರೇಮಪೂರ್ಣವಾದ ಕಿರುನಗೆಯನ್ನು
 ಸೂಸುತ್ತಾ, ಪ್ರೇಮತುಂಬಿದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೀರುತ್ತಾ ಅಮೃತಮಯ
 ಮತನಗಳಿಂದ ಕರ್ಮಮರಿಗೆ ಇಂತೆಂದನು. || ೨೨ ||

ಶ್ರೀಭಗವಂತನು ಪೇಳಿದನು - ಮಹರ್ಷಿಯೇ! ಯಾವ
 ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಆತ್ಮಸಂಯಮಾದಿಗಳ ಮೂಲಕ ನನ್ನನ್ನು
 ಆರಾಧಿಸಿರುವೆಯೋ, ಆ ನಿನ್ನ ಹೃದಯದ ಭಾವವನ್ನು ಅರಿಕವನಾದ
 ನಾನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಅದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿರುವೆನು. || ೨೩ ||
 ಪ್ರಜಾಪತಿಯೇ! ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿದ ಪೂಜೆಯು ಎಂದಿಗೂ
 ವಿಫಲವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಕಾಂತಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲೇ ಚಿತ್ತವನ್ನು
 ತೊಡಗಿಸಿರುವ ನಿನ್ನಂತಹ ಮಹಾಶೂರು ಮಾಡಿದ ಉಪಾಸನಾಗಾದರೋ
 ಆತ್ಮಧಿಕವಾದ ಫಲವು ಸಿಕ್ಕಿಯೇ ಸಿಕ್ಕುವುದು. || ೨೪ || ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ
 ಸುವೃತ್ತನಾದ ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಸದಾಚಾರ
 ಸಂವತ್ಸರಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಾವರ್ತದಲ್ಲಿದ್ದು ಸಪ್ತ ಸಮುದ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ
 ಇಡೀ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನು ಈಗ ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. || ೨೫ ||
 ವಿಪ್ರಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಆ ಪರಮಭರ್ಮಜ್ಞನಾದ ಮಹಾರಾಜನು ತನ್ನ
 ಪತ್ನಿಯಾದ ಶತರೂಪಾದೇವಿಯೊಂದಿಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಭಿಕ್ಷುಯಾಗಲು
 ನಾಳೆಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವನು. || ೨೬ ||

ಆತ್ಮಜಾಮಸಿತಾಪಾಂಗೀಂ ವಯುಬೀಲಗುಣಾಸ್ಥಿತಾಮ್ |
ಮೃಗಯಂತೀಂ ಪತಿಂ ದಾಸ್ಯತ್ಯನುರೂಪಾಯ ತೇ ಪ್ರಭೋ || ೨೭ ||

ಸಮಾಹಿತಂ ತೇ ಹೃದಯಂ ಯತ್ರೇಮಾನ್ತರಿವತ್ಸರಾನ್ |
ಸಾ ತ್ವಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ತಪವಧೂಃ ಕಾಮಮಾತು ಭಜಿಷ್ಯತಿ || ೨೮ ||

ಯಾ ತ ಆತ್ಮಭೃತಂ ವೀರ್ಯಂ ಸವಧಾ ಪ್ರಸವಿಷ್ಯತಿ |
ವೀರ್ಯೇ ತ್ವದೀಯೇ ಋಷಯ ಆಧಾಸ್ಯಂತ್ಯಂಜನಾಃ || ೨೯ ||

ತ್ವಂ ಚ ಸಮೃಗನುಷ್ಠಾಯ ನಿದೇಶಂ ಮ ಉತ್ತಮಃ |
ಮಯಿ ತೀರ್ಥೀಕೃತಾಶೇಷಕ್ರಿಯಾರ್ಥೋ ಮಾಂ ಪ್ರಪತ್ಸ್ಯಸೀ || ೩೦ ||

ಕೃತ್ವಾ ದಯಾಂ ಚ ಜೀವೇಶು ದತ್ತಾ ಚಾಭಯಮಾತ್ಮವಾನ್ |
ಮಯ್ಯಾತ್ಮಾನಂ ಸಹ ಜಗದ್ವಕ್ತ್ವಸ್ಯಾತ್ಮನಿ ಚಾಪಿ ಮಾಮ್ || ೩೧ ||

ಸಹಾಹಂ ಸ್ಥಾಂಶಕಲಯಾ ತ್ವದ್ವೀರ್ಯೇಣ ಮಹಾಮುನೇ |
ತವ ಕ್ಷೇತ್ರೇ ದೇವಹೂತ್ಯಾಂ ಪ್ರಣೇಷ್ಯೇ ತ್ವತ್ಸಂಹಿತಾಮ್ || ೩೨ ||

ಮೃತೇಯ ಉವಾಚ

ದಿವಂ ತಮನುಭಾಷ್ಯಾಥ ಭಗವಾನ್ಯತ್ಯಗಕ್ಷಮಃ |
ಜಗಾಮ ಬಿಂದುಸರಸು ಸರಸ್ವತ್ಯಾ ಪರಿತ್ರಿತಾತ್ || ೩೩ ||

ನಿರೀಕ್ಷತಸ್ತಸ್ಯ ಯಯಾವಶೇಷ-
ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾಭಿಪ್ಪುತಸಿದ್ಧಮಾರ್ಗಃ |
ಆಕರ್ಣಯನ್ ಪತ್ರರಥೇಂದ್ರಪಕ್ಷಿ-
ರುಚ್ಚಾರಿತಂ ಸ್ತೋಮಮುದೀರ್ಣಸಾಮ || ೩೪ ||

ಅಥ ಸಂಪ್ರಸ್ರಿತೇ ಪುಕ್ಷೇ ಕರ್ದಮೋ ಭಗವಾನ್ಯಪಿ |
ಅಸ್ತೇ ಸ್ಯ ಬಿಂದುಸರಸಿ ತಂ ಕಾಲಂ ಪ್ರತಿಪಾಲಯನ್ || ೩೫ ||

ಮನುಃ ಸ್ಕಂದನಮಾಸ್ಥಾಯ ತಾತಕೌಂಭಪರಿಚ್ಛದಮ್ |
ಅರೋಹ್ಯ ಸ್ಥಾಂ ದುಹಿತರಂ ಸಭಾಯಾಃ ಪರ್ಯಟನ್ಮಹೀಮ್ || ೩೬ ||

ತಸ್ಮಿನ್ ಸುಧನ್ವನ್ನಹನಿ ಭಗವಾನ್ಯತ್ಸಮಾದಿತತ್ |
ಉಪಾಯಾದಾಶ್ರಮಪದಂ ಮುನೇಃ ಶಾಂತವ್ರತಸ್ಯ ತತ್ || ೩೭ ||

ಅವನಿಗೆ ರೂಪ, ಯೌವನ, ಗುಣ-ಶೀಲಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿ
ರುವ ಶ್ಯಾಮಲಬೋಜನೆಯಾದ ವಿವಾಹಯೋಗ್ಯನಾದ ಕನ್ಯೆಯೊಬ್ಬ
ಳಿದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆಗೆ ನೀನೇ ಯೋಗ್ಯನಾದ ವರನಾಗಿರುವೆ. ಆಕೆಯನ್ನು
ನಿನಗೆ ಆ ರಾಜನು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಡುವನು. || ೨೭ ||
ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನೇ! ಕಳೆದ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು
ಎಂತಹ ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನೆಲೆಗೊಂಡಿದೆಯೋ,
ಅಂತಹ ಪತ್ನಿಯಾಗಿ ಆ ರಾಜಕುಮಾರಿಯು ಬೇಗನೇ ನಿನಗೆ
ದೊರೆತು ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಸೇವೆಮಾಡುವಳು. || ೨೮ || ಆಕೆಯು
ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ
ಒಂಭತ್ತು ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಹಡೆಯುವಳು. ಅನಂತರ ಮರೀಚಿಗಳೇ
ಮುಂತಾದ ಮಹಾತ್ಮರು ಅವರನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಿ ಅವರಿಂದ
ಸಂತಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. || ೨೯ || ನೀನೂ ಕೂಡ ನನ್ನ
ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಾಲಿಸುವುದರಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾಗಿ, ಮತ್ತೆ
ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ನನ್ನನ್ನೇ ಪಡೆ
ಯುವೆ. || ೩೦ || ಸಮಸ್ತ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಿ,
ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಭಯದಾನವನ್ನಿತ್ತು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದುವೆ.
ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಸಹಿತ ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ನನ್ನನ್ನು
ತನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಿತನೆಂದು ನೋಡುವೆ. || ೩೧ || ಮಹಾಮುನಿಯೇ |
ನಾನೂ ಕೂಡ ನನ್ನ ಅಂಶ-ಕಲೆಯಿಂದ ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯದ ಮೂಲಕ
ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ದೇವಹೂತಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ
ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರವರ್ತಕನಾಗುವೆನು. || ೩೨ ||

ಶ್ರೀಮೃತೇಯು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ವಿದುರನೇ! ಅಂತರ್ಮುಖ
ವಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಗೋಚರನಾಗುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಕರ್ದಮ
ಋಷಿಗಳೊಡನೆ ಹೀಗೆ ಸಂಭಾಷಿಸಿ ಸರಸ್ವತೀನದಿಯಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿ
ಯಲ್ಪಟ್ಟ ಬಿಂದುಸರೋವರ ತೀರ್ಥದಿಂದ ತನ್ನ ಲೋಕಕ್ಕೆ
ಹೊರಟನು. || ೩೩ || ಮಹಾಮಹಿಮರಾದ ಕರ್ದಮರು ನೋಡು
ತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಗರುಡನನ್ನೇರಿ ಅವನ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿಂದ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದ್ದ
ಸಾಮಾನ್ಯವನ್ನೂ ಸ್ತೋಮವೆಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾ
ಜ್ಞಾಪಿಸಿದ್ದರಾದ ಮಹಾಯೋಗಿಗಳು ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಿದ್ಧಮಾರ್ಗ
ದಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು. || ೩೪ ||

ವಿದುರನೇ! ಭಗವಂತನು ಹಾಗೆ ತೆರಳಿದ ಬಳಿಕ ಪೂಜ್ಯರಾದ
ಕರ್ದಮರು ಆತನು ಹೇಳಿದ್ದ ಕಾಲವನ್ನು ಎದುರುನೋಡುತ್ತಾ
ಬಿಂದುಸರೋವರದ ಬಳಿಯಿಲ್ಲೆ ಇದ್ದರು. || ೩೫ || ಇತ್ತಕಡೆಯಿಂದ
ಸ್ಥಾಯಂಭುವಮನುವು ಮಹಾರಾಣಿ ತತರೂಪಾಳೊಂದಿಗೆ
ಸುವರ್ಣಮಯ ರಥದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ
ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಶ್ರೀಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದ್ದ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ
ಪರಾಯಣ, ವ್ರತನಿಷ್ಠರಾದ ಮಹರ್ಷಿಕರ್ದಮರ ಆಶ್ರಮವನ್ನು
ತಲುಪಿದರು. || ೩೬-೩೭ || ಸರಸ್ವತೀನದಿಯ ಜಲದಿಂದ ತುಂಬಿ
ತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದ ಆ 'ಬಿಂದುಸರೋವರ'ವು ತನ್ನ ಶರಣಾಗತ ಭಕ್ತನಾದ
ಕರ್ದಮರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಮ ಕರುಣತುಂಬಿದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ
ಭಗವಂತನ ಕಣ್ಣಿನ ಬಿಂದುಗಳು ಉದುರಿದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು
ಬಂದಿತ್ತು. ಆ ತೀರ್ಥವು ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವಾದುದು. ಅದರ

ಯಸ್ಮಿನ್ನಗವತೋ ನೇತ್ರಾನ್ವಪತನ್ನಪ್ತುಬಿಂದವಃ |
ಕೃಪಯಾ ಸಂಪರೀತಸ್ಯ ಪ್ರಪನ್ನೇಽರ್ಪಿತಯಾ ಭೃಶಮ್ || ೩೮ ||

ತದ್ವೈ ಬಿಂದುಸರೋ ನಾಮ ಸರಸ್ವತ್ಯಾ ಪರಿಪ್ಲುತಮ್ |
ಪುಣ್ಯಂ ಶಿವಾಮೃತಜಲಂ ಮಹರ್ಷಿಗಣಸೇವಿತಮ್ || ೩೯ ||

ಪುಣ್ಯದ್ರುಮಲತಾಚಾಲ್ಯಃ ಕೂಜಪ್ಪುಣ್ಯಮೃಗದ್ವಿಜೈಃ |
ಸರ್ವಾರ್ಥಫಲಪುಷ್ಪಾಶ್ಚೈವ ವನರಾಜಪ್ರಿಯಾಸ್ಥಿತಮ್ || ೪೦ ||

ಮತ್ತದ್ವಿಜಗಣೈರ್ಫುಲಪುಂ ಮತ್ತಭ್ರಮರವಿಭ್ರಮಮ್ |
ಮತ್ತಬಹಿಃಸಟಾಟೋಪಮಾಹ್ವಯನ್ಮತ್ತಕೋಶಿಲಮ್ || ೪೧ ||

ಕದಂಬಚಂಪಕಾಶೋಕಕರಂಜಬಕುಲಾಸನೈಃ |
ಕುಂದಮಂದಾರಕುಟಚೈತ್ಯೂತಪೋತ್ಪರಲಂಕೃತಮ್ || ೪೨ ||

ಕಾರಂಧವೈಃ ಪ್ಲವ್ವಹಂಸೈಃ ಕುರರೈರ್ಜಲಕುಕ್ಕುಟೈಃ |
ಸಾರಸೈಶ್ಚಕ್ರವಾಕೈಶ್ಚ ಚಕೋರೈರ್ವಲ್ಗು ಕೂಜಿತಮ್ || ೪೩ ||

ತಥೈವ ಹರಿಕೇಃ ಕ್ರೋಡೈಃ ಶ್ವಾಪಿಧ್ವನಯಕುಂಬರೈಃ |
ಗೋಪುಚೈರ್ಹರಿಭಿರ್ಮರ್ಕ್ಕೈರ್ನಕುಲೈರ್ನಾಭಿಭಿರ್ವೃತಮ್ || ೪೪ ||

ಪ್ರವಿಶ್ಯ ತತ್ತೀರ್ಥವರಮಾದಿರಾಜಃ ಸಹಾತ್ಮಜಃ |
ದದರ್ಶ ಮುನಿಮಾಸೀನಂ ತಸ್ಮಿನ್ ಹುತಹುತಾತನಮ್ || ೪೫ ||

ವಿದ್ವೋತಮಾನಂ ವಪುಷಾ ತಪುರ್ಭೃಗುಯುಜಾ ಚರಮ್ |
ನಾತಿಶ್ವಾಮಂ ಭಗವತಃ ಸ್ವಗ್ಧಾಪಾಂಗಾವಲೋಕನಾತ್ |
ತದ್ವಾಹೃತಾಮೃತಕಲಾಪೀಯೂಷಪ್ರವಣೇನ ಚ || ೪೬ ||

ಪ್ರಾಂಶುಂ ಪದ್ಮಪಲಾಶಾಕ್ಷಂ ಜಟಿಲಂ ಚೀರವಾಸುಸಮ್ |
ಉಪಸಂಸ್ಪೃತ್ಯ ಮಲಿನಂ ಯಥಾರ್ಹಣಮಸಂಸ್ಪೃತಮ್ || ೪೭ ||

ಅಥೋಟಜಮುಪಾಯಾತಂ ನೃದೇವಂ ಪ್ರಣತಂ ಪುರಃ |
ಸಪರ್ಯಯಾ ಪರ್ಯಗೃಹ್ಣಾತ್ಮತಿಸಂದ್ಯಾನುರೂಪಯಾ || ೪೮ ||

ಗೃಹೀತಾರ್ಹಣಮಾಸೀನಂ ಸಂಯತಂ ಪ್ರೀಣಯನ್ಮುನಿಃ |
ಸ್ಮರನ್ ಭಗವದಾದೇಶಮಿತ್ಯಾಹ ಶ್ವಕ್ಷಯಾ ಗಿರಾ || ೪೯ ||

ನೂನಂ ಚಂಕ್ರಮಣಂ ದೇವ ಸತಾಂ ಸಂರಕ್ಷಣಾಯ ತೇ |
ವಧಾಯ ಚಾಸತಾಂ ಯಸ್ತು ಹರೇಃ ಶಕ್ತರ್ಹಿ ಪಾಲಿನೀ || ೫೦ ||

ಜಲವು ಮಂಗಳಮಯವೂ, ಅಮೃತದಂತೆ ಮಧುರವಾದುದು. ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗಿರುವ ಸದಾಕಾಲ ಅದನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. || ೩೮-೩೯ || ಅಸರೋವರವು ಬಗೆ-ಬಗೆಯಾಗಿ ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಮೃಗಗಳಿಂದಲೂ, ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ್ದು, ಪುಣ್ಯ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಲೂ, ಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದಲೂ ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ಯತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಡುವ ಹೂವು-ಹಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿ ಸುಂದರವಾದ ವನತ್ರೇಣಿಯಿಂದ ಅದರ ಕೋಭೆ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು. || ೪೦ || ಅಲ್ಲಿ ಮದಿಸಿದ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಹಿಂಡುಗಳು ಚಿಲಿ-ಪಿಲಿಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದವು. ಮದಭರಿತ ದುಂಬಿಗಳು ಝೇಂಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಉನ್ನತ ನವಿಲುಗಳು ಗರಿಗಳನ್ನು ಕೆದರಿಕೊಂಡು ನಟರಂತೆ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಮದಿಸಿದ ಕೋಗಿಲೆಗಳು 'ಕುಹೂ-ಕುಹೂ' ಎಂದು ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತಾ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಕರೆಯುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. || ೪೧ || ಆ ಆಶ್ರಮವು ಕದಂಬ, ಚಂಪಕ, ಅಶೋಕ, ಕರಂಜ (ಹೊಂಗಿ), ಬಕುಳ, ಅಸನ, ಕುಂದ, ಮಂದಾರ, ಕುಟಜ, ಚೂತ ಮುಂತಾದ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಕುಂದಕೊಂಡು ರಮಣೀಯವಾಗಿತ್ತು. || ೪೨ || ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಕಾರಂಧವ, ಪ್ಲವ, ಹಂಸ, ಕುಕರ, ನೀರುಕೋಳಿ, ಸಾರಸ, ಚಕ್ರವಾಕ, ಚಕೋರ ಮುಂತಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಇಂಪಾಗಿ ಕಲರವಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. || ೪೩ || ಜಿಂಕೆ, ಹಂದಿ, ಶಲ್ಯಕ, ಗವಯ, ಗಜ, ಗೋಪುಚೈ ಸಿಂಹ, ವಾನರ, ಮುಂಗುಸಿ, ಕಸ್ತೂರಿಮೃಗ ಮುಂತಾದ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳೂ ಅಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. || ೪೪ ||

ಅಂತಹ ಆಶ್ರಮವನ್ನೂ, ಕೀರ್ಥನನ್ನೂ ಅದಿರಾಜನಾದ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವು ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯೊಡನೆ ತಲುಪಿದಾಗ ಕರಗಮ ಮುನಿಗಳು ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿ ಸುಖಾಸೀನರಾಗಿರು ವುದನ್ನು ಕಂಡನು. || ೪೫ || ಬಹಳ ದಿವಸಗಳ ಕಾಲ ಉಗ್ರವಾದ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಾಗಿ ಅವರ ಶರೀರವು ಮಹಾತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿತ್ತು. ದೀರ್ಘಕಾಲ ತಪಸ್ಸು ಆಚರಿಸಿದ್ದರೂ ಅವರು ಬಳಲಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಭಗವಂತನ ಸ್ನೇಹಪೂರ್ಣವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ಕರ್ಣಾಮೃತವಾದ ವಚನಗಳಿಂದಲೂ ಅವರಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹವಾಗಿತ್ತು. || ೪೬ || ಅವರ ದೇಹವು ನೀಳವಾಗಿದ್ದು ಕಣ್ಣುಗಳು ಕಮಲದ ಎಸಳಿನಂತೆ ಕಮನೀಯವಾಗಿದ್ದವು. ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಟಾಜೂಟವೂ, ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ನಾರುಮಡಿಯು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹತ್ತಿರದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಅವರು ಸಾಣೆ ಹಿಡಿಯದಿರುವ ಮಹಾಮೂಲ್ಯ ರತ್ನದಂತೆ ಮಲಿನರಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. || ೪೭ || ಮಹಾರಾಜ ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನುವು ತನ್ನ ಕುಟೀರಕ್ಕೆ ಬಂದು ತನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅವರು ಆತನನ್ನು ಆಶೀರ್ವಾದ ದಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿ ಯಥೋಚಿತವಾದ ಆತಿಥ್ಯದಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿದರು. || ೪೮ ||

ಮನುವು ಅವರ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಶಾಂತವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು - ಮುನಿ ವರ್ಯರು ಭಗವಂತನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಮಧುರವಾಣಿಯಿಂದ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತಾ ಹೀಗೆಂದರು - || ೪೯ || ದೇವಾ ! ಪೂಜ್ಯನಾದ ನೀನು ಭಗವಂತನಾದ ಮಹಾ

ಯೋಽರ್ಕೇಂದ್ವಗ್ನೇಂದ್ರವಾಯೂನಾಂ
ಯಮಧರ್ಮಪ್ರಚೀತಸಾಮ್ |
ರೂಪಾಣಿ ಸ್ಥಾನ ಆಧತ್ಸೇ
ತಸ್ಮೈ ಶುಕ್ಲಾಯ ತೇ ನಮಃ || ೫೦ ||

ನ ಯದಾ ರಥಮಾಸ್ಥಾಯ ಚೈತ್ರಂ ಮಣಿಗಣಾಪಿತಮ್ |
ವಿಸ್ತೂರ್ಜ್ಯಚ್ಛಂಢ ಕೋದಂಡೋ ರಥೇನ ತ್ರಾಸಯಿಷ್ಯಥಾನ್ || ೫೧ ||

ಸ್ವೈನ್ಯಚರಣಕ್ಷುಣ್ಣಂ ವೇಪಯಿಷ್ಯಂಡಲಂ ಭುವಃ |
ವಿಕರ್ಷನ್ ಬೃಹತೀಂ ಸೇನಾಂ ಪರ್ಯುಟಿಸ್ಯಂಶುಮಾನಿವ || ೫೨ ||

ತದೈವ ಸೇತವಃ ಸರ್ವೇ ವರ್ಣಾಶ್ರಮನಿಬಂಧನಾಃ |
ಭಗವದ್ರಚಿತಾ ರಾಜನ್ ಭಿದ್ವೇರಸ್ತಥ ದಾಹುಃ || ೫೩ ||

ಅಧರ್ಮಶ್ಚ ಸಮೇಧೇತ ಲೋಲುಪೈರ್ವ್ಯಂಕುಶೈರ್ನೃಭಿಃ |
ಪಯಾಸೇ ತ್ವಯಿ ಲೋಕೋಽಯಂ ದಾಹ್ಯಗ್ರಸ್ತೋ ವಿಸಂತ್ವತಿ || ೫೪ ||

ಅಥಾಪಿ ಪೃಚ್ಛೇ ತ್ವಾಂ ವೀರ ಯದರ್ಥಂ ತ್ವಮಿಹಾಗತಃ |
ತದ್ವಯಂ ನಿವ್ಯಲೀಕೇನ ಪ್ರತಿಪದ್ಯಾಮಹೇ ಹೃದಾ || ೫೫ ||

ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪಾಲನಶಕ್ತಿರೂಪನು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಸಂಚಾರದ ಉದ್ದೇಶವು ನಿಷೇಧಯವಾಗಿ ಸಜ್ಜನರ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ದುರ್ಜನರ ಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. || ೫೦ || ನೀನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ವಿಷ್ಣುರೂಪಿಯೇ ಆಗಿದ್ದು ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಕರ್ಮಗಳಿಗೊಳ್ಳರ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಯಮ, ವರುಣ ಮುಂತಾದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವವ ನಾಗಿದ್ದೀಯೇ. ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು. || ೫೧ || ನೀನು ರತ್ನಪುಟಿತ ವಾದ ವಿಜಯರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಟಂಕಾರಮಾಡುತ್ತಾ ರಥದ ಘುರ್ಘರ ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೇ ಪಾಪಿಗಳು ಭಯಗ್ರಸ್ತರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆ. ಸೈನ್ಯದ ಪದಹತಿಯಿಂದ ಭೂಮಿ ಯನ್ನು ನಡುಗಿಸುತ್ತಾ ವಿಶಾಲವಾದ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ನೀನೇನಾದರೂ ಹೀಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ದಾಹುಗಳು - ಭಗವಂತನು ರಚಿಸಿದ ವರ್ಣಾ ಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಒಡನೆಯೇ ನಾಶ ಮಾಡಿ ಬಿಡುವರು. ವಿಷಯಾಸ್ತರಾದ ಜನರು ಅಡೆ-ತಡೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಅಧರ್ಮವನ್ನೇ ಹರಡುವರು. ನೀನೇನಾದರೂ ಲೋಕದ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಕೊಡದೆ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಈ ಲೋಕವು ದುರಾಚಾರಿಗಳ ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು ನಾಶವಾಗಿ ಬಿಡುವುದು. || ೫೨-೫೪ || ಎಲೈ ಮಹಾವೀರನೇ! ಇಷ್ಟಲ್ಲಾ ಇದ್ದರೂ 'ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವೆ?' ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ಯಾವುದೇ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರೂ ಅದನ್ನು ನಾನು ನಿಷ್ಕಪಟಭಾವದಿಂದ ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆನು. || ೫೫ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೦ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ದುಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧೇ ವಿಕವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೦ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ದೇವಹೂತಿ-ಕರ್ದಮರ ವಿವಾಹ

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ್

ವಿವಮಾವಿಷ್ಯತಾಶೇಷಗುಣಕರ್ಮೋದಯೋ ಮುನಿಮ್ |
ಸಪ್ರೀಡ ಇವ ತಂ ಸಮ್ರಾಜುಪಾರತಮುವಾಚ ಹ || ೧ ||

ಮನುರವಾಚ್

ಪ್ರಹ್ಮಾಸ್ವಜತ್ಸ್ವಮುಖಿತೋ ಯುಷ್ಮಾನಾತ್ಮಪರೀಪ್ಸಯಾ |
ಛಂದೋಮಯಸ್ತಪೋವಿದ್ಯಾಯೋಗಯುಕ್ತಾನುಂಪೂಜಾನ್ || ೨ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಎಲೈ ಮನುರನೇ! ಹೀಗೆ ಕರ್ದಮರು ಮನುವಿನ ಸಮಸ್ತ ಗುಣ-ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ದಾಗ ಸಾಮ್ರಾಟನಾದ ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನುವು ಆ ನಿವೃತ್ತಿ ಪರಾ ಯಣ ಮುನಿಯ ಬಳಿ ಸಂಕೋಚದಿಂದಲೇ ಹೀಗೆಂದನು. || ೧ ||

ಮನುವು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಮುನಿವರ್ಯರೇ! ವೇದ ಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ತಮ್ಮ ವೇದಮಯವಾದ ದಿವ್ಯ ವಿಗ್ರಹದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ತಪಸ್ಸು ಎದ್ದೆ. ಯೋಗಗಳಿಂದ ಸಂವತ್ಸ ರಾದ, ವಿಷಯಲಂಪಟಿತೆಯಿಲ್ಲದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಖದಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಮತ್ತೆ ಸಹಸ್ರವಾದನಾದ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೇ ತನ್ನ ಸಹಸ್ರಭುಜಗಳಿಂದ ಕತ್ತಿಯರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದನು. ಹೀಗೆ ಅವನಿಗೆ

ತತ್ಕಾರಯಾಸ್ತುಜಙ್ಗಮಾನ್ದೋಪಹಸ್ತಾತ್ಪ್ರಪಾತ್ |
ಹೃದಯಂ ತಸ್ಯ ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಕೃತಮಂಗಂ ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ || ೨ ||

ಆತೋ ಹ್ಯನೋಽನ್ಯಮಾತ್ಮಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಕೃತಂ ಚ ರಕ್ಷತಃ |
ರಕ್ಷತಿ ಸ್ವಾವ್ಯಯೋ ದೇವಃ ಸ ಯಃ ಸದಸದಾತ್ಮಕಃ || ೪ ||

ತವ ಸಂದರ್ಶನಾದೇವಚ್ಛಿನ್ನಾ ಮೇ ಸರ್ವಸಂಶಯಾಃ |
ಯತ್ಕ್ಷಯಂ ಭಗವಾನ್ವಿತ್ಯಾ ಧರ್ಮಮಾಹ ರಿರಕ್ತಿಷೋಃ || ೫ ||

ದಿಷ್ಟಾ ಮೇ ಭಗವಾನ್ ದೃಷ್ಟೋ
ದುರ್ದರ್ಶೋ ಯೋಽಕೃತಾತ್ಮನಾಮ್ |
ದಿಷ್ಟಾ ಪಾದರಜಃ ಸ್ತುಪ್ತಂ
ಹೀಷ್ಟಾ ಮೇ ಭವತಃ ಶಿವಮ್ || ೬ ||

ದಿಷ್ಟಾ ತ್ವಯಾನುಶಿಷ್ಟೋಽಹಂ ಕೃತಶ್ಚಾನುಗ್ರಹೋ ಮಹಾನ್ |
ಅಪಾವೃತ್ಯಃ ಕರ್ಣರುದ್ಧೈರ್ಬುಷ್ಟಾ ದಿಷ್ಟೋಽಶೇರ್ಗಿರಃ || ೭ ||

ಸ ಭವಾಂದುಹಿತೈಷ್ಣೇಹಪರಿಕ್ಷಾತ್ಮನೋ ಮಮ |
ಶ್ಲೋತುಮರ್ಹಸಿ ದೀನಸ್ಯ ಶ್ರಾವಿತಂ ಕೃಪಯಾ ಮುನೇ || ೮ ||

ಪ್ರಿಯವ್ರತೋತ್ತಾನಪದೋಃ ಸ್ವರೇಯಂ ದುಹಿತಾ ಮಮ |
ಅನ್ವಿಚ್ಛತಿ ಪತಿಂ ಯುಕ್ತಂ ವಯಃಶೀಲಗುಣಾದಿಭಃ || ೯ ||

ಯದಾ ತು ಭವತಃ ಶೀಲಶ್ರುತರೂಪವಯೋಗುಣಾನ್ |
ಅಶ್ಯುಕೋನ್ಮಾರದಾದೇಷಾ ತ್ವಯ್ಯಾಸೀತ್ಯತನಿಶ್ಚಯಾ || ೧೦ ||

ತತ್ಪ್ರೀಚ್ಯ ದ್ವಿಜಾಗ್ನೇಮಾಂ ಶ್ರದ್ಧಯೋಪಹೃತಾಂ ಮಯಾ |
ಸರ್ವಾತ್ಮನಾನುರೂಪಾಂ ತೇ ಗೃಹಮೇಧಿಪು ಕರ್ಮಸು || ೧೧ ||

ಉದ್ಯತಸ್ಯ ಹಿ ಕಾಮಸ್ಯ ಪ್ರತಿವಾದೋ ನ ಶಸ್ತತೇ |
ಅಪಿ ನಿರ್ಮುಕ್ತಸಂಗಸ್ಯ ಕಾಮರಕ್ತಸ್ಯ ಕಿಂ ಪುನಃ || ೧೨ ||

ಯ ಉದ್ಯತಮನಾದ್ಯತ್ ಕೀನಾಶಮಭಿಯಾಚತೇ |
ಕ್ಷೀಯತೇ ತದ್ಗತಃ ಸ್ವಿತಂ ಮಾನಶ್ಚಾವಜ್ಞಯಾ ಹತಃ || ೧೩ ||

ಆಹಂ ತಾತ್ಪರ್ಯವಂ ವಿದ್ವನ್ನಿವಾಹಾರ್ಥಂ ಸಮುದ್ಯತಮ್ |
ಅತಸ್ತಮುಪಾಕುರ್ವಾಣಃ ಪ್ರತ್ತಾಂ ಪ್ರತಿಗೃಹಾಣ ಮೇ || ೧೪ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹೃದಯವೆಂದೂ, ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಶೂರವೆಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ || ೨-೩ || ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದೇ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮನ್ನು ಮತ್ತು ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು - ಸಮಸ್ತ ಕಾರಣ ರೂಪನಾಗಿದ್ದರೂ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಿಕಾರನಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ || ೪ || ತಮ್ಮ ದರ್ಶನದಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ಸಂದೇಹಗಳೂ ದೂರವಾದುವು. ಏಕೆಂದರೆ, ತಾವು ನನ್ನ ಪ್ರಶಂಸೆಯ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾವಾಲನೆಯ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ ರಾಜನ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತುಂಬು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಿದಿರಿ || ೫ || ಜೀವೇಂದ್ರಿಯನಲ್ಲ ದವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ದರ್ಶನವು ಒಂದು ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದು, ನಿಮ್ಮ ಚರಣಗಳ ಮಂಗಳಮಯ ಧೂಳಿಯನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಡಿದುಕೊಂಡಿರುವ ನಾನು ದೊಡ್ಡ ಭಾಗ್ಯವಂತನೇ ಸರಿ || ೬ || ನನ್ನ ಸೌಭಾಗ್ಯದಿಂದಲೇ ನೀವು ನನಗೆ ರಾಜ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿ ಮಹದಾನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿರುವಿರಿ. ತಮ್ಮ ಪವಿತ್ರವಾದ ವಾಣಿಯನ್ನು ನಾನು ಕಿವಿಯಾರೆ ಕೇಳಿರುವುದಕ್ಕೂ ನನ್ನ ಶುಭ ಪ್ರಾರಬ್ಧದ ಉದಯವೆಂದೇ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ || ೭ ||

ಮಂಜುಗಳೇ ! ಈ ಕನ್ನೆಯ ಮೇರಿರುವ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ತುಂಬಾ ಚಿಂತಾಗ್ರಸ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ದೀನನಾದ ನನ್ನ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ತಾವು ಕೃಪಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೇಳಬೇಕು. || ೮ || ಪ್ರಿಯವ್ರತ ಮತ್ತು ಉತ್ತಾನಪಾದ - ಇವರ ತಂಗಿಯಾಗಿರುವ ಈ ನನ್ನ ಮಗಳು ವಯಸ್ಸು ಶೀಲ-ಗುಣಗಳಿಂದ ತನಗೆ ಅನುರೂಪನಾದ ಪತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬಯಸುತ್ತಾಳೆ. || ೯ || ಈಕೆಯು ಶ್ರೀನಾರದಮಹರ್ಷಿಗಳ ಬಾಯಿಯಿಂದ - ತಮ್ಮ ಶೀಲ, ವಿದ್ಯೆ, ರೂಪ, ಆಯುಸ್ಸು, ಗುಣಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಂದಿ ನಿಂದಲೇ ತಮ್ಮನ್ನು ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. || ೧೦ || ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠರೇ ! ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಈ ಕನ್ನೆಯನ್ನು ತಮಗೆ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ತಾವು ಈಕೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಇವಳು ಗೃಹಸ್ಥೋಚಿತ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಯೋಗ್ಯಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. || ೧೧ || ತಾನಾಗಿಯೇ ಬಂದೊದಗಿದ ಭೋಗವನ್ನು ತಿರುಸ್ಕರಿಸುವುದು ವಿರಕ್ತನಿಗೂ ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಹಾಗಿರುವಾಗ ವಿಷಯಾಸ್ಥನಾದವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಮಾತೇನಿದೆ ? || ೧೨ || ತಾನಾಗಿಯೇ ಒದಗಿಬಂದ ಭೋಗವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ ಯಾರೋ ಕೃಪಣನ ಮುಂದೆ ಕೈಚಾಚುವವನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವ ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವನು ಹಾಗೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ತಿರುಸ್ಕಾರದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಮಾನಭಂಗವೂ ಆಗುವುದು. || ೧೩ || ಜ್ಞಾನಿಶ್ರೇಷ್ಠರೇ ! ತಾವು ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದೀರೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ತಮ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಎಲ್ಲೆ ಇದೆ. ತಾವು ನೈಷ್ಠಿಕ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಲ್ಲವಲ್ಲ ! ಆದ್ದರಿಂದ ತಾವು ಈ ಕನ್ನೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ. ನಾನು ಈಕೆಯನ್ನು ತಮಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. || ೧೪ ||

ಮುಷ್ಠಿರುಮಾಚ

ಬಾಧಮುದ್ದೋಧುಕಾಮೋಽಹಮಪ್ರತ್ಯಾ ಚ ತವಾತ್ಮಜಾ |
ಆವಯೋರನುರೂಪೋಽಸಾವಾದ್ಯೋ ವೈವಾಹಿಕೋ ವಿಧಿಃ

|| ೧೫ ||

ಕಾಮಃ ಸ ಭೂಯಾನ್ನರದೇವ ತೇಽಸ್ಯಾಃ
ಪುತ್ರಾಃ ಸಮಾಮ್ನಾಯವಿಧೌ ಪ್ರತೀತಃ |
ಕ ಏವ ತೇ ತಸಯಾಂ ನಾದ್ರಿಯೇತ
ಸ್ವಯೈವ ಕಾಂತ್ಯಾ ಕ್ಷಿಪತೀಮಿವ ತ್ರಿಯಮ್ || ೧೬ ||

ಯಾಂ ಹರ್ಮ್ಯಪೃಷ್ಠೇ ಕ್ಷಾದಂಭ್ರಪೋಭಾಂ
ವಿಕ್ರೇದತೀಂ ಕಂದುಕವಿಹ್ವಲಾಕ್ಷೀಮ್ |
ವಿಶ್ವಾವಸುರ್ನೃಪತತ್ತ್ವಾ ದ್ವಿಮಾನಾದ್
ವಿಲೋಕ್ಯ ಸಮೋಹವಿಮೂಢಚೇತಾಃ || ೧೭ ||

ತಾಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಂತೀಂ ಲಲನಾಲಲಾಮು-
ಮಸೇವಿತತ್ಪ್ರೀಚರಣೈರದೃಷ್ಟಾನ್ಮು |
ಮತ್ತಾಂ ಮನೋರುಚ್ಚಪದಃ ಸ್ವಪಾರಂ
ಕೋ ನಾನುಮನ್ಯೇತ ಬುಧೋಽಭಯಾತಾಮ್ || ೧೮ ||

ಅತೋ ಭಜಿಷ್ಠೇ ಸಮಯೇನ ಸಾಧ್ವೀಂ
ಯಾವತ್ತೇಜೋ ಬಿಭೃಯಾದಾತ್ಮನೋ ಮೇ |
ಅತೋ ಧರ್ಮಾನ್ವಾರ್ಥಮಹಂಸ್ಯಮುಖ್ಯಾನ್
ಶುಕ್ಲಪ್ರೋಕ್ತಾನ್ ಬಹು ಮನ್ಯೇಽವಿಹಿಂಸ್ರಾನ್ || ೧೯ ||

ಯತೋಽಭವದ್ವಿಶ್ವಮಿದಂ ವಿಚಿತ್ರಂ
ಸಂಸ್ಥಾಸ್ಯತೇ ಯತ್ರ ಚ ವಾವತಿಷ್ಠತೇ |
ಪ್ರಜಾಪತೀನಾಂ ಪತಿರೇವ ಧುಹ್ಯಂ
ಪರಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಭಗವಾನನಂತಃ || ೨೦ ||

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ

ಃ ಉಗ್ರಧನ್ವನ್ನಿಯದೇವಾಬಭಾಷೇ
ಅಸೀಚ್ಛ ತೂಷ್ಣೀಮರವಿಂದನಾಭಮ್ |
ಧಿಯೋಪಗೃಹ್ಯನ್ ಸ್ವಿತತೋಭತೇನ
ಮುಖೇನ ಚೇತೋ ಲುಲುಭೇ ದೇವಹೂತ್ಯಾಃ || ೨೧ ||

ಶ್ರೀಕರ್ಮಮುನಿಗಳು ಹೇಳಿದರು - ಮಹಾರಾಜನೇ! ಸರಿ. ನಾನು ವಿವಾಹವಾಗಲು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ಕನ್ಯೆಯ ವಾಗ್ಧಾನವು ಯಾರೊಂದಿಗೂ ಆಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ವಿವಾಹವು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಬ್ರಾಹ್ಮವಿಧಿಯಿಂದ * ಆಗುವುದು ಉಚಿತವೇ ಆಗಿದೆ || ೧೫ || ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ವೇದೋಕ್ತ ವಿವಾಹ-ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ 'ಗೃಭ್ಣಾಮಿ ತೇ' ಮುಂತಾದ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸಂತಾನಕಾಮನೆಯು ನಿಮ್ಮ ಈ ಕನ್ಯೆಯೊಂದಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಯುವುದರಿಂದ ಸಫಲವಾಗುವುದು. ತನ್ನ ಅಂಗಕಾಂತಿಯಿಂದ ಆಧೂಷಣಗಳ ಶೋಭೆಯನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಯಾರು ಶಾಸನೇ ಅನಾದರಿಸುವನು? || ೧೬ || ಒಮ್ಮೆ ಈಕೆಯು ತನ್ನ ಅರಮನೆಯ ಮೇಲ್ಮಹಡಿಯಲ್ಲಿ ಚೆಂಡಾಟವನ್ನು ಆಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಚೆಂಡಿನ ಹಿಂದೆ-ಹಿಂದೆ ಆತ್ಮ-ಇತ್ತ ಓಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ಚೆಂಚಲವಾಗಿದ್ದವು. ಕಾಲಿನ ಕಾಲಂದು ಗೆಗಳು ಝಣ-ಝಣ ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಗ ಈಕೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಮೋಹಗೊಂಡ ವಿಶ್ವಾವಸು ಗಂಧರ್ವನು ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೆ ವಿಮಾನದಿಂದ ಈಕೆಗೆ ಉರುಳಿದ್ದನು. || ೧೭ || ಅಂತಹ ಸೌಂದರ್ಯವಾರಿಯಾದ ಈಕೆಯು ತಾನಾಗಿ ಬಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಾಗ ಯಾವ ವಿವೇಕಿಯು ಶಾಸನೇ ಇವಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ಹೋದಾನು? ಇವಳಾದರೂ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವಿನ ಕನ್ಯಾಳೆ ಯಾದ ಸುಪುತ್ರಿಯು. ಉತ್ತಾನಪಾದನ ಪ್ರೀತಿಯ ತಂಗಿ ಹಾಗೂ ರಮಣೀಯ ರತ್ನವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಚರಣಗಳನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡದವರಿಗೆ ಈಕೆಯ ದರ್ಶನವೂ ಆಗಲಾರದು. || ೧೮ || ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ನಿನ್ನ ಈ ಸಾಧ್ವಿಯಾದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆನು. ಆದರೆ ಒಂದು ನಿಬಂಧನೆ ಇದೆ. ಈಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂತಾನ ಉಂಟಾಗುವವರೆಗೆ ನಾನು ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಇವಳೊಂದಿಗೆ ಇರುವೆನು. ಅನಂತರ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿರುವ ಸಂನ್ಯಾಸಪ್ರಧಾನವಾದ ಹಿಂಸಾರಹಿತವಾದ ಶಮ-ದಮಾದಿ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯನೀಡುವೆನು. || ೧೯ || ಈ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಜಗತ್ತು ಯಾರಿಂದ ಉಂಟಾಗಿದೆಯೋ, ಯಾರಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೋ, ಯಾರ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಇದು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇದೆಯೋ - ಆ ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳಿಗೂ ಪತಿಯಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಅನಂತನೇ ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದಾನೆ. || ೨೦ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಪ್ರಚಂಡ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾದ ವಿದುರನೇ! ಕರ್ಮಮರು ಇಷ್ಟನ್ನು ಮಾತ್ರಹೇಳಿ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಪದ್ಮನಾಭನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಮೌನವಾದರು. ಆಗ ಅವರ ಮಂದಹಾಸಯುಕ್ತ ಮುಖಕಮಲವನ್ನು ನೋಡಿ ದೇವಹೂತಿಯ ಚಿತ್ತವು ಸೂರೆಗೊಂಡಿತು. || ೨೧ ||

* ಮನುಷ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಬಗೆಯ ವಿವಾಹಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ - (೧) ಬ್ರಾಹ್ಮ, (೨) ಧೈವ, (೩) ಆರ್ಷ, (೪) ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ, (೫) ಆಸುರ, (೬) ಗಾಂಧರ್ವ, (೭) ರಾಕ್ಷಸ, (೮) ವೈಶ್ಯ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾದ 'ಬ್ರಾಹ್ಮ' ವಿವಾಹವು ಶ್ರೇಷ್ಠತಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ತಂದೆಯೇ ಮೋಕ್ಷಗ್ರಾಹಿ ವರನನ್ನು ಆರಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ದಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಸೋಽನುಜ್ಞಾತ್ವಾ ವ್ಯಮಿತಂ ಮಹಿಷಾ ದುಹಿತುಃ ಸ್ತುತಮ್ |
ತಸ್ಮೈ ಗುಣಗಣಾಢ್ಯಾಯ ದದೌ ತುಲ್ಯಾಂ ಪ್ರಹರ್ಷಿತಃ || ೨೧ ||

ಶತರೂಪಾ ಮಹಾರಾಜ್ಞೇ ಪಾರಿಬರ್ಹಾನ್ಯಹಾಧನಾನ್ |
ದಂಪತ್ಯೋಃ ಪರ್ಯದಾತ್ಮಿತ್ಯಾ ಭೂಷಾವಾಸಃ ಪರಿಚ್ಛದಾನ್ || ೨೨ ||

ಪ್ರತ್ಯಾಂ ದುಹಿತರಂ ಸಮ್ರಾಟದ್ವಿತ್ಯಾಯ ಗತವ್ಯಥಃ |
ಉಪಗುಹ್ಯ ಚ ಬಾಹುಭ್ಯಾಮೌತ್ಯಂತ್ಯೋನ್ಮಥಿತಾಶಯಃ || ೨೩ ||

ಅಶಕುವಂಸ್ತದ್ವಿರಹಂ ಮುಂಚನ್ ಬಾಷ್ಪಕಲಾಂ ಮುಹುಃ |
ಆಸಿಂಚದಂಬ ವತ್ಸೇತಿ ನೇತ್ರೋದ್ವೇದಾರ್ಹಿತುಃ ಶಿಖಾಃ || ೨೪ ||

ಆಮುತ್ಯ ತಂ ಮುನಿವರಮನುಜ್ಞಾತಃ ಸಹಾನುಗಃ |
ಪ್ರತಸ್ತೇ ರಥಮಾರುಹ್ಯ ಸಭಾರ್ಯಃ ಸ್ವಪುರಂ ನೃಪಃ || ೨೫ ||

ಉಭಯೋರ್ಯುಚಿತುಲ್ಕಾಯಾಃ ಸಂವತ್ಸಾಃ ಸುರೋಧರೋಃ |
ಋಷೀಣಾಮುಪತಾಂತಾನಾಂ ಪಶ್ಯನ್ನಾಶ್ರಮಸಂಪದಃ || ೨೬ ||

ತಮಾಯಾಂತಮಭಿಪ್ರೇಷ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಹಾತ್ಮಕಾಃ ಪತಿಮ್ |
ಗೀತಸಂಸ್ತುತವಾದಿತ್ಯಃ ಪ್ರತ್ಯುದೀಯಃ ಪ್ರಹರ್ಷಿತಾಃ || ೨೭ ||

ಬರ್ಹಿಷ್ಠತೀ ನಾಮ ಪುರೀ ಸರ್ವಸಂಪತ್ತಮನ್ವಿತಾ |
ನೃಪತನ್ ಯತ್ರ ರೋಮಾಣಿ ಯಜ್ಞಸ್ಥಾಂಗಂ ವಿಧುಸ್ವತಃ || ೨೮ ||

ಕುಶಾಃ ಕಾಶಾಸ್ತ ಏವಾಸನ್ ಶಶ್ವದ್ವರಿತವರ್ಚಸಃ |
ಋಷಯೋ ಯೈಃ ಪರಾಭಾವ್ಯ ಯಜ್ಞಘ್ನಾನ್ಯಜ್ಞಮೀಚರೇ || ೨೯ ||

ಕುಶಕಾಶಮಯಂ ಬರ್ಹಿರಾಪ್ತೀರ್ಯ ಭಗವಾನ್ಮನುಃ |
ಆಯಜದ್ವಜ್ಞ ಪುರುಷಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಸ್ಥಾನಂ ಯತೋ ಭುವಮ್ || ೩೦ ||

ಬರ್ಹಿಷ್ಠತೀಂ ನಾಮ ವಿಭುರ್ಯಾಂ ನಿರ್ವಿಶ್ಯ ಸಮಾಮತ್ |
ತಸ್ಯಾಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟೋ ಭವನಂ ತಾಪತ್ರಯವಿನಾಶನಮ್ || ೩೧ ||

ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಿ ಶತರೂಪಾ ಮತ್ತು ರಾಜ ಕುಮಾರಿಯ ಸ್ವಪ್ನ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ಎಂದು ಗಮನಿಸಿ ಮನುವು ಅನೇಕಗುಣಸಂಪನ್ನರಾದ ಕರ್ದಮರಿಗೆ ಅವರಷ್ಟೇ ಗುಣಸಂಪನ್ನರಾದ ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಸಂತೋಷವಾಗಿ ದಾನಮಾಡಿದನು. || ೨೧ || ಮಹಾರಾಣಿ ಶತರೂಪೆಯೂ ಕೂಡ ಮಗಳಿಗೂ - ಆಳಿಯಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೇಮ ದಿಂದ ಒಹುಮೂಲ್ಯವಾದ ಅನೇಕ ವಸ್ತುಭೂಷಣಗಳನ್ನೂ ಗೃಹಸ್ಥ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಪಾತ್ರೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಒಳುವಳಿಯನ್ನಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಳು. || ೨೨ || ಹೀಗೆ ಸುಯೋಗ್ಯನಾದ ವರನಿಗೆ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮನು ಮಹಾರಾಜನು ನಿಶ್ಚಿತ್ತನಾದನು. ಹೊರಡುವಾಗ ಮಗಳ ಆಗಲಿಕೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ದುಃಖದಿಂದ ಆಳಿಯನ್ನು ಎದೆಗೊತ್ತಿ ಕೊಂಡು ಮಗಳೇ! ಮಗೂ! ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಳಿಕೊಡಗಿದರು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಆತನು ದೇವಹೂತಿಯ ತಲೆಗೂದಲನ್ನು ನೆನೆಯಿಟ್ಟನು. || ೨೩-೨೪ || ಅನಂತರ ಮನುವು ಮುನಿವರ್ಯ ಕರ್ದಮರಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬರುವೆ ನೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅವರಿಂದ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಮಹಾರಾಣಿ ಯೊಂದಿಗೆ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ತನ್ನ ಸೇವಕರೊಡನೆ ಋಷಿಗಣಗಳಿಂದ ಸೇವಿತನಾದ ಸರಸ್ವತೀನದಿಯ ಎರಡೂ ದಡಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಋಷಾಶ್ರಮಗಳ ಸೀಮೆಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. || ೨೫-೩೦ ||

ಹಮ್ಮ ಪ್ರಭುಗಳು ಬರುತ್ತಿರುವ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದೊಡನೆ ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಹದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಪರಮಾನಂದ ಪುಳಕಿತರಾಗಿ ಸ್ತೋತ್ರ-ಗೀತ ಹಾಗೂ ವಾದ್ಯಧ್ವನಿಗಳೊಡನೆ ಆತನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಲು ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದರು. || ೩೧ || ಸಮಸ್ತ ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿದ್ದ 'ಬರ್ಹಿಷ್ಠತೀನಗರ'ವು ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವಿನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀವರಾಹಸ್ವಾಮಿಯು ರಾಜತಲದಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮೇಲ್ಕೈತ್ತಿ ತಂದಾಗ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಕೊಡಹಲು ಅದರಿಂದ ರೋಮಗಳು ಉದುರಿದ ಜಾಗವದು. || ೩೨ || ಆ ರೋಮಗಳೇ ಸರಾ ಹಸಿರು-ಪಚ್ಚೆಯಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ 'ಕುಶ' ಮತ್ತು 'ಕಾಶ'ಗಳೆಂಬ ಹುಲ್ಲುಗಳಾದವು. ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಮುನಿಗಳು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ದೈತ್ಯರನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಭಗವಾನ್ ಯಜ್ಞಪುರುಷನನ್ನು ಯಜ್ಞಗಳ ಮೂಲಕ ಆರಾಧಿಸಿದ್ದರು. || ೩೩ || ಮನುಸಾರ್ವ ಭೂಮಿನೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀವರಾಹದೇವರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಭೂಮಿಯು ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವು ದೊರೆತ ಬಳಿಕ ಅದೇ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಕುಶ ಮತ್ತು ಕಾಶಗಳ ಆಸನವನ್ನು ಹರಡಿ ಯಜ್ಞಪುರುಷನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದ್ದನು. || ೩೪ ||

ಮನುವು ತನ್ನ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ ಬರ್ಹಿಷ್ಠತೀನಗರಿಯನ್ನು ತಲುಪಿ, ತಾಪತ್ರಯಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ತನ್ನ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದನು. || ೩೫ || ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ತನ್ನ ಭಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಂತಾನಗಳೊಡನೆ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿಕೊಡಗಿದನು.

ಸಭಾಯಃ ಸಪ್ತಜಃ ಕಾಮಾನ್ಯುಮಜೇಽನ್ಯಾವಿಮೋಢತಃ |
ಸಂಗೀಯಮಾನಸತ್ವೀರ್ತಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಸುರಗಾಯಕೈಃ |
ಪ್ರತ್ಯೂಷೇಷ್ವನುಬದ್ಧೇನ ಹೃದಾ ಶೃಣ್ವಾನ್ ಹರೇಃ ಕಥಾಃ || ೩.೩ ||

ನಿಷ್ಠಾತಂ ಯೋಗಮಾಯಾಸು
ಮುನಿಂ ಸ್ವಾಯಂಭುವಂ ಮನುಮ್ |
ಯದಾ ಭ್ರಂಶಯಿತುಂ ಭೋಗಾ
ನ ಶೇಕುರ್ಭಗವತ್ಪರಮ್ || ೩.೪ ||

ಅಯಾತಯಾಮಾಸ್ತಸ್ಮಾನ್ ಯಾಮಾಃ ಸ್ವಾಂತರಯಾಪನಾಃ |
ಶೃಣ್ವತೋ ಧ್ಯಾಯತೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ಕುರ್ವತೋ ಬ್ರುವತಃ ಕಥಾಃ || ೩.೫ ||

ಸ ಏವಂ ಸ್ವಾಂತರಂ ನಿನ್ಯೇ ಯುಗಾನಾಮೇಕಸಪ್ತತಿಮ್ |
ವಾಸುದೇವಪ್ರಸಂಗೇನ ಪರಿಭೂತಗತಿತ್ರಯಃ || ೩.೬ ||

ಶಾರೀರಾ ಮಾನಸಾ ದಿವ್ಯಾ ವೈಯಾಸೇ ಯೇ ಚ ಮಾನುಷಾಃ |
ಭೌತಿಕಾಶ್ಚ ಕಥಂ ಕ್ಲೇಶಾ ಬಾಧಂತೇ ಹರಿಸಂಪ್ರಯಮ್ || ೩.೭ ||

ಯಃ ಪೃಥ್ಯೋ ಮುನಿಭಿಃ ಪ್ರಾಹ
ಧರ್ಮಾನ್ನಾನಾಧಿಧಾನ್ ಕುಭಾನ್ |
ಸೃಣಾಂ ವರ್ಣಾಶ್ಚಮಾಣಾಂ ಚ
ಸರ್ವಭೂತಹಿತಃ ಸದಾ || ೩.೮ ||

ಏತತ್ ಆದಿರಾಜಸ್ಯ ಮನೋಶ್ಚರಿತಮದ್ಭುತಮ್ |
ವರ್ಣತಂ ವರ್ಣನೀಯಸ್ಯ ತದಪತ್ನೋದಯಂ ಶೃಣು || ೩.೯ ||

ಪ್ರಾತಃಕಾಲವಾದೊಡನೆ ಗಂಧರ್ವರು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡಿರೊಡನೆ ಆತನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಆತನು ಅದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರದೆ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ಣವಾದ ಹೃದಯದಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಕಥೆಗಳನ್ನೇ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. || ೩.೩ || ಆ ಮನುವು ಇಷ್ಟಬಂದ ಭೋಗಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಮನಸತೀಲನೂ, ಭಗವತ್‌ಪರಾಯಣನೂ ಆದ ಆ ಯೋಗಿಯನ್ನು ಭೋಗಗಳು ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಕದಲಿಸದೆ ಹೋದುವು. || ೩.೪ || ತನ್ನ ಮನ್ಮಥರವೆಂಬ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲವನ್ನು ಅವನು ವ್ಯರ್ಥಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಧ್ಯಾನಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ರಚಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ನಿರೂಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಎಲ್ಲ ಕಾಲವನ್ನು ಸದುಪಯೋಗ ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. || ೩.೫ || ಹೀಗೆ ಅವನು ತನ್ನ ಜಾಗೃತ, ಸ್ವಪ್ನ ಸುಷುಪ್ತಿಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನೂ ಸತ್ತ್ವ, ರಜ, ತಮಗಳೆಂಬ ತ್ರಿಗುಣಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಾಗಿ ಶ್ರೀವಾಸು ದೇವನ ಕಥಾಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತಾ ತನ್ನ ಮನ್ಮಥರದ ಎಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಚತುರ್ಯುಗಗಳನ್ನು ಸಫಲವಾಗಿ ಕಳೆದನು. || ೩.೬ || ವ್ಯಾಸಾಪ್ತನಾದ ವಿದುರನೇ! ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಸುಕೃತಿಯನ್ನು ಶಾರೀರಿಕ, ಮಾನಸಿಕ, ದೈವಿಕ, ಮಾನುಷಿಕ ಅಥವಾ ಭೌತಿಕ ದುಷ್ಕಿಗಳು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಕಾಡಿಸಿಯಾವು. || ೩.೭ || ಮಹಾಪುರುಷನಾದ ಮನುವು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಿತದಲ್ಲೇ ತೊಡಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಮುನಿಗಳು ಆತನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಆ ಧರ್ಮಜ್ಞ ಪ್ರಭುವು - ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ವರ್ಣಗಳಿಗೂ, ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಆಸೇಕ ಮಂಗಳಮಯ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಿದನು. (ಆದು 'ಮನುಸಂಹಿತಾ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿದೆ.) || ೩.೮ || ಜಗತ್ತಿನ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೂ, ಪುರುಷ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಪೃಥ್ಯೋಕನೂ ಆದ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವಿನ ಅದ್ಭುತ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದುವೆನು. ಈಗ ಆತನ ಕನ್ಯಾರತ್ನವಾದ ದೇವಹೂತಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೇಳುವವನಾಗು. || ೩.೯ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೨ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧೇ ದ್ವಾವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೨ ||

ಇಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಕರ್ದಮ-ದೇವಹೂತಿಯರ ವಿಹಾರ

ಮೃತ್ಯೋಯ ಉವಾಚ

ಒತ್ಯಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಸ್ಥಿತೇ ಸಾಧ್ವೀ ಪತಿಮಿಂಗಿತಕೋವಿದಾ |
ನಿತ್ಯಂ ಪರ್ಯಚರತ್ಯಿತ್ಯಾ ಭವಾನೀವ ಭವಂ ಪ್ರಭುಮ್ || ೦ ||

ಶ್ರೀಮೃತ್ಯೋಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಎಲೈ ವಿದುರನೇ! ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು ಹೊರಟುಹೋದ ಬಳಿಕ ಪತಿಯ ಇಂಗಿತವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಕುಶಲೆಯಾದ, ಸಾಧ್ವೀಮಣಿ ದೇವಹೂತಿಯು ಶ್ರೀವಾರ್ತತೀರ್ದೇವಿಯು ಪರಶಿವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವಂತೆ ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪತಿಯುಸೇವೆ, ಶುಶ್ರೂಷೆಗಳನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದಳು. || ೦ ||

ವಿಶ್ವಮೈತ್ರಾತ್ಮತೌಚೀನ ಗೌರವೇಣ ದಮೇನ ಚ |
ಶುಶ್ರೂಷಯಾ ಸೌಹೃದೇನ ವಾಚಾ ಮಧುರಯಾ ಚ ಭೋಜಃ || ೨ ||

ವಿಸೃಜ್ಯ ಕಾಮಂ ದಂಭಂ ಚ ದ್ವೇಷಂ ಲೋಭಮುಘಂ ಮದಮ್ |
ಅಪ್ರಮತ್ತೋದ್ಯತಾ ನಿತ್ಯಂ ತೇಜೇಯಾಂಸುತೋಷಯತ್ || ೩ ||

ಸ ವೈ ದೇವರ್ಷಿವರ್ಯಸ್ತಾಂ ಮಾನವೀಂ ಸಮನುವ್ರತಾಮ್ |
ದೈವಾದ್ಗುರೀಯಸಃ ಪಶ್ಚುರಾಶಾಸಾನಾಂ ಮಹಾಶಿಷಃ || ೪ ||

ಕಾಲೇನ ಭೂಯಸಾ ಕ್ಷಾಮಾಂ ಕುರ್ತಾಂ ಪ್ರತೀಕರ್ಯಯಾ |
ಪ್ರೇಮಗದ್ಗದಯಾ ವಾಚಾ ಪೀಡಿತಃ ಕೃಪಯಾಬ್ರವೀತ್ || ೫ ||

ಕರ್ದಮ ಉವಾಚ

ಶುಶ್ರೂಷತಮದ್ಯ ತವ ಮಾನವಿ ಮಾನದಾಯಾಃ |
ಶುಶ್ರೂಷಯಾ ಪರಮಯಾ ಪರಯಾ ಚ ಭಕ್ತ್ಯಾ |
ಯೋ ದೇಹಿನಾಮಯಮತೀವ ಸುಹೃತ್ಸ್ವದೇಹೋ |
ನಾವೇಕ್ಷಿತಃ ಸಮುಚಿತಃ ಕ್ಷಪಿತುಂ ಮದರ್ಥೇ || ೬ ||

ಯೇ ಮೇ ಸ್ವಧರ್ಮನಿರತೃ ತಪಃಸಮಾಧಿ-
ವಿದ್ಯಾತ್ಮಯೋಗವಿಜಿತಾ ಭಗವತ್ಪ್ರಸಾದಾಃ |
ತಾನೇವ ತೇ ಮದನುಸೇವನಯಾವರುದ್ಧಾನ್ |
ದೃಷ್ಟಿಂ ಪ್ರಪಶ್ಯ ವಿತರಾಮ್ಯಭಯಾನತೋಕಾನ್ || ೭ ||

ಅಸ್ಮೇ ಪುನರ್ಭಗವತೋ ಭುವ ಉದ್ವಿಜ್ಯಂಭ-
ವಿಭ್ರಂಶಿತಾರ್ಥರಚನಾಃ ಕಿಮುರುಕ್ರಮಸ್ಯ |
ಸಿದ್ಧಾಸಿ ಭುಂಕ್ತ್ವಿಭವಾನ್ನಿಜಧರ್ಮದೋಹಾನ್ |
ದಿವ್ಯಾನ್ನರೈರ್ದುರಧಿಗಾನ್ಮಪವಿತ್ರಿಯಾಭಃ || ೮ ||

ಏವಂ ಬ್ರುವಾಣಮಬಲಾಖಿಲಯೋಗಮೂಯಾ-
ವಿದ್ಯಾವಿಚಕ್ಷಣಮವೇಕ್ಷ್ಯ ಗತಾಧಿರಾಸೀತ್ |
ಸಂಪ್ರತ್ತಯಪ್ರಣಯವಿಹ್ವಲಯಾ ಗಿರೇಷು |
ಪ್ರೀತಾವಲೋಕವಿಲಸದ್ಧಿಸಿತಾನನಾಽಽಹ || ೯ ||

ಅವಳು ಕಾಮವಾಸನೆಯನ್ನೂ, ದಂಭವನ್ನೂ, ದ್ವೇಷವನ್ನೂ, ಲೋಭವನ್ನೂ, ಪಾಪವನ್ನೂ, ಮದವನ್ನೂ ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಲೂ, ಅಸ್ತೆಯಿಂದಲೂ ಪತಿವೇವೆಯಲ್ಲಿ ತತ್ತರಳಾಗಿದ್ದು, ವಿಶ್ವಾಸ, ಪರಿಶುದ್ಧಿ, ಪಾವಿತ್ರ್ಯ, ಗೌರವ, ಸಂಯಮ, ಶುಶ್ರೂಷೆ, ಒಲವು, ಸವಿಮಾತು ಮುಂತಾದ ಸದ್ಗುಣ-ಸದಾಚಾರಗಳಿಂದ ಪರಮ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಪತಿವೇವರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದಳು. || ೨-೩ || ದೇವಹೂತಿಯು ಪತಿಯನ್ನು ದೇವರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿದು ಭಾವಿಸಿ ಆತನ ಮಹಾಶೀರ್ವಾದಗಳನ್ನು ಒಯಸುತ್ತಾ, ಅವನ ಸೇವೆಯಲ್ಲೇ ತತ್ತರಳಾಗಿದ್ದಳು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಬಹಳ ದಿನಗಳವರೆಗೂ ತನ್ನನ್ನು ಅನುವರ್ತಿಸುತ್ತಾ, ವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಆ ರಾಜಪುತ್ರಿಯು ದುರ್ಬಲಳಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡ ಕರ್ದಮರು ಕನಿಕರದಿಂದ ಕೂಡಿ ನೋಡುಕೊಂಡು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಗದ್ಗದವಾದ ವಾಣಿಯಿಂದ ಆಳಿಗೆ ಇಂತಂದರು. || ೪-೫ ||

ಕರ್ದಮರು ಹೇಳಿದರು - ಮನುನಂದಿನಿ! ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಪ್ರೀತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ, ಮಾಡಿದ ಪರಮ ಶುಶ್ರೂಷೆಯಿಂದ, ಇಟ್ಟ ಪರಮಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾನು ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಎಲ್ಲ ದೇಹಧಾರಿಗಳಿಗೂ ತಮ್ಮ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಆತೀವ ಪ್ರೀತಿ ಹಾಗೂ ಆದರವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನೀನು ನನ್ನ ಸೇವೆಯ ಮುಂದೆ ಶರೀರವು ಕ್ಷೀಣಿಸುವುದನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸಲಿಲ್ಲ. || ೬ || ಅದರಿಂದ ಸ್ವಧರ್ಮಪಾಲನೆಯಾದ ತಪಸ್ಸು, ಸಮಾಧಿ, ಉಪಾಸನೆ, ಯೋಗ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ನಾನು ಭಯ-ತೋಕರಹಿತವಾದ ವಿಭೂತಿ (ಸಿದ್ಧಿ)ಗಳನ್ನು ಭಗವದನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿರುವೆನು. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ಸೇವಾಯೋಗದಿಂದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ನಾನು ನಿನಗೆ ದಿವ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಅದರಿಂದ ನೀನು ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡುವವಳಾಗು. || ೭ || ಇತರ ಭೋಗಿಗಳಾದರೋ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಭುಕ್ತುಟವಿಲಾಸ ಮಾತ್ರದಿಂದ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳು ನಾನು ತೋರುವ ಈ ವಿಭೂತಿಗಳ ಮುಂದೆ ಎನೂ ಅಲ್ಲ. ನೀನು ನನ್ನ ಸೇವೆಯಿಂದ ಕೃತಕೃತ್ಯಳಾಗಿರುವೆ. ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಈ ದಿವ್ಯಭೋಗಗಳು ದೊರಕವೆ. ನೀನು ಇವುಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಬಹುದು. 'ನಾವು ರಾಜರು, ನಮಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸುಲಭವಾಗಿದೆ' ಎಂಬ ದುರಭಿಮಾನವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಕಾರಗಳು ಇರುವ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಈ ದಿವ್ಯಭೋಗಗಳು ದೊರೆಯಲಾರವು. || ೮ ||

ಕರ್ದಮರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಲು, ತನ್ನ ಪತಿಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಯೋಗಮಾಯೆಗಳಲ್ಲೂ, ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷ್ಣಾತರೆಂದು ಅರಿತು ಆ ಅಬಲೆಯ ಸರ್ವಾಕಿಂತ್ಯಗಳು ದೊರವಾದುವು. ಆಕೆಯ ಮುಖವು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂತೋಷದಿಂದ ತುಂಬಿದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ಮಧುರವಾದ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂದಲೂ ಆರಳಿತು. ವಿನಯ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಗದ್ಗದವಾದ ವಾಣಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಪತಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದಳು. || ೯ ||

ದೇವಹೂತಿರುವಾಚ

ರಾದ್ಯಂ ಒತ ದ್ವಿವೃಷ್ಟತದಮೋಘಯೋಗ-
ಮಾಯಾಧಿಪೇ ತ್ವಯಿ ವಿಭೋ ತದವೈಮಿ ಭರ್ತಾಃ |
ಯಸ್ತೇಽಭ್ಯಧಾಯಿ ಸಮಯಃ ಸ್ಯದಂಗುಸಂಗೋ
ಭೂಯಾದ್ಗೋಯಸಿ ಗುಣಃ ಪ್ರಸವಃ ಸತೀನಾಮ್ || ೧೦ ||

ತತ್ತ್ವತಿಕೃತ್ಯಮುಪಶಿಕ್ತ ಯಥೋಪದೇಶಂ
ಯೇಸ್ಯಪ ಮೇ ಕರ್ತೃತೋಽತಿರಿದಂಸಯಾಽಽತ್ಮಾ |
ಸಿದ್ಧೇತ ತೇ ಕೃತಮನೋಭವಧರ್ಷಿತಾಯಾ
ದೀಪ್ತದೀಪ ಭವನಂ ಸದೃಶಂ ವಿಚಕ್ಷು || ೧೧ ||

ಮೃತ್ಯೋಯ ಉವಾಚ

ಪ್ರಿಯಾಯಾಃ ಪ್ರಿಯಮಸ್ತಿತ್ವೈರ್ವದಮೋ ಯೋಗಮಾಸ್ತುತಃ |
ವಿಮಾನಂ ಕಾಮಗಂ ಕೃತ್ಪ್ರತ್ಯೇವಾವಿರಚೀಕರತ್
|| ೧೨ ||

ಸರ್ವಕಾಮದುಘಂ ದಿವ್ಯಂ ಸರ್ವರತ್ನ ಸಮಸ್ತಿತಮ್ |
ಸರ್ವದ್ವೈಪಚಯೋದರ್ಶಂ ಮನಸ್ತಮ್ಮೈವಮೃತಮ್
|| ೧೩ ||

ದಿವ್ಯೋಪಕರಣೋಪೇತಂ ಸರ್ವಕಾಲದುಖಾವಹಮ್ |
ಪಟ್ಟಕಾಫಿಃ ಪತಾಕಾಫಿವಿಚಿತ್ರಾಫಿವಲಂಕೃತಮ್
|| ೧೪ ||

ಸೃಗ್ಧಿರ್ವಿಚಿತ್ರಮಾಲ್ಯಾಫಿರ್ಮಂಜುರಿಂಜತ್ಸಂಕ್ರಾಫಿಃ |
ದುಕೂಲಕೌಮುಕೌಶೇಯೈರ್ನಾನಾವಸ್ತ್ರೈರ್ವಿರಾಜಿತಮ್
|| ೧೫ ||

ಉಪಯುಕ್ತಪರಿ ವಿನ್ಯಸ್ತನಿಲಯೇಷು ಪೃಥಕ್ಪುಥಕ್ |
ಕ್ಷಿಪ್ತೈಃ ಕಶಿಪುಫಿಃ ಕಾಂತಂ ಪರ್ಯಂಕ ವೃದ್ಧನಾಸುನೈಃ
|| ೧೬ ||

ತತ್ರ ತತ್ರ ವಿನಿಕ್ಲಿಷ್ಟನಾನಾಶಿಲ್ಪೋಪತೋಽಫಿತಮ್ |
ಮಹಾಮರಕತಸ್ತಲ್ಯಾ ಜುಷ್ಪಂ ವಿದ್ವಮವೇದಿಫಿಃ
|| ೧೭ ||

ವ್ಯಾಸು ವಿದ್ವಮದೇಹಲ್ಯಾ ಭಾತಂ ವಜ್ರಕಪಾಟಿವತ್ |
ಶಿವಿರೇಷ್ಟಿಂದ್ರನೀರೇಷು ಹೇಮಕುಂಭೈರಧಿಶ್ವಿತಮ್
|| ೧೮ ||

ದೇವಹೂತಿಯು ಹೇಳಿದಳು - ವ್ಯಾಜ್ಞಾಪೇಷ್ಯರೇ! ಪತಿದೇವಾ! ಎಂದಿಗೂ ವಿಫಲವಾಗದಿರುವ ಯೋಗರಕ್ತಿ ಮತ್ತು ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ಮಾಯೆಯ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರುವ ನಿಮಗೆ ಈ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇವೆಯೆಂದು ನಾನು ಒಪ್ಪೆನು. ಆದರೆ ವಿವಾಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೀವು - 'ಗರ್ಭಾಧಾನವಾಗುವವರೆಗೆ ನಾನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಗೃಹಸ್ಥಸುಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವೆನು' ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಈಗ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಡಬೇಕು ಎಂದರೆ, ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಪತಿಯಿಂದ ಸಂತಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದೇ ಪತಿವ್ರತಾ ಸ್ತ್ರೀಯಳಿಗೆ ಪರಮಲಾಭವು. || ೧೦ || ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಸಮಾ ಗಮಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ತಾವು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದಿ. ಗಂಧ, ಮಾಲ್ಯ, ಲೇಪನ, ಭೋಜನ - ಮುಂತಾದ ಉಪಯುಕ್ತ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಸಂಗ ವನ್ನು ಬಯಸುವ ನನ್ನ ಈ ದುರ್ಬಲವಾದ ಶರೀರವು ನಿಮ್ಮ ಅಂಗ ಸಂಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಬೇಕಲ್ಲ! ನೀವೇ ಹೆಚ್ಚಿಸಿರುವ ಕಾಮದಿಂದ ನಾನು ಪೀಡಿತಳಾಗಿರುವೆನು. ಸ್ವಾಮಿ! ಇದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಒಂದು ಭವ್ಯಭವನವೂ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವಂತೆ ತಾವು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರಿ." || ೧೧ ||

ಶ್ರೀಮೃತ್ಯೋಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಎಲೈ ಎದುರನೇ! ಕೇಳು ಕರ್ಮಮ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ತನ್ನ ಇನಿಯಳ ಇಷ್ಟಿಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಲು ಒಪ್ಪನೆಯೇ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿ, ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಚರಿಸುವಂತಹ ಒಂದು ದಿವ್ಯ ವಿಮಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿವರು. || ೧೨ || ಆ ವಿಮಾನವು ಎಲ್ಲ ಇಷ್ಟಾರ್ಥೋಗಗಳನ್ನು ಈಡೇ ರಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾಗಿತ್ತು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ರತ್ನ ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ರತ್ನಗಳೂ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದ ಸಂಪತ್ಕರಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದವು ಅತ್ಯಂತ ಶೋಭಾ ಯಮಯವಾಗಿತ್ತು || ೧೩ || ಅದು ಎಲ್ಲ ಋತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖವಾದ್ದು ಒಪ್ಪವಾದ್ದು ಅಮೃತವಾದ ವಿಮಾನ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಒಳಗೊಳಿಯ ವಿವಿಧವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಚಿತ್ರ-ವಿಚಿತ್ರ ವಾದ ಕೆಲಸವು ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕಗಳಿಂದ ಸಿಂಗರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. || ೧೪ || ಮುಂದುವರಿದು ಮೋಹಿಸುವ ಮಂಜುಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಣ್ಣು-ಗ್ರಹ ವೃಕ್ಷಮಂಜುಗಳಿಂದಲೂ, ನಾನಾ-ಪ್ರಕಾರದ ರೇಶ್ಮೆ ನಾದಿ ಮಂಜುಗಳ ಪಟ್ಟಿ ಮಡಿವಸ್ತುಗಳಿಂದಲೂ ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಶೋಭಾಯಮಯವಾಗಿತ್ತು. || ೧೫ || ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಕೊಠಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹಾಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಹಾಸಿಗಳು, ಮಂಚಗಳು, ಬೆಣಚೆಗಳಿಗಳು ಮತ್ತು ಆಸನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಅತ್ಯಂತ ರಮಣೀಯವಾಗಿತ್ತು. || ೧೬ || ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗೋಡೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟ ಸುಂದರ ಕೆತ್ತನೆ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದ ಅದು ಅಪೂರ್ವವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮರಕತಮಣಿಯ ನೆಲವನ್ನೂ, ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಹವಳದ ವೇದಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. || ೧೭ || ಬಾಗಿಲುಗಳು ಹವಳದ ಹೊಸ್ತಿಲುಗಳಿಂದಲೂ, ವಜ್ರದ ಕವಾಟಗಳಿಂದಲೂ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂದ್ರನೀಲಮಣಿಗಳ ಶಿವಿರಗಳ ಮೇಲೆ ಚಿನ್ನದ ಕಲಶಗಳು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. || ೧೮ ||

ಚಕ್ಷುಷ್ಯತ್ವದ್ವರಾಗಾಗ್ರ್ಯವ್ಯಭಿತ್ತಿಷು ನಿರ್ಮಿತ್ಯಃ |
ಜುಷ್ಪಂ ವಿಚಿತ್ರವೈತಾನ್ಯೈರ್ಮಹಾರ್ಹೈರ್ಹೇಮತೋರಣೈಃ || ೧೯ ||

ಹಂಸಪಾರಾವತವ್ರಾತೈಶ್ಚ ತತ್ರ ನಿಕೂಟತಮ್ |
ಕೃತ್ತಿಮಾನ್ ಮನ್ಯಮಾನ್ಯಃ ಸ್ಥಾನಧಿರುಹ್ಯಾಧಿರುಹ್ಯ ಚ || ೨೦ ||

ವಿಹಾರಸ್ಥಾನವಿಶ್ರಾಮಸಂವೇಶಪ್ರಾಂಗಣಾಜರೈಃ |
ಯಥೋಪಚೋಪಂ ರಚಿತೈರ್ವಿಸ್ತಾಪನಮಿವಾತ್ಮನಃ || ೨೧ ||

ಈದೃಗ್ಗೃಹಂ ತತ್ಪಶ್ಯಂತೀಂ ನಾತಿಪ್ರೀತೇನ ಚೇತಸಾ |
ಸರ್ವಭೂತಾಶಯಾಭಿಜ್ಞಃ ಪ್ರಾಪ್ತೋಚಿತ್ತರ್ದಮಃ ಸ್ವಯಮ್ || ೨೨ ||

ನಿಮಜ್ಜಾಸ್ಥಿನ್ ಹೃದೇ ಭೀರು ವಿಮಾನಮಿದಮಾರುಹ |
ಇದಂ ಶುಕ್ಲಕೃತಂ ತೀರ್ಥಮಾತಿಶಯಂ ಯಾಚಕಂ ನೃಣಾಮ್ || ೨೩ ||

ಸಾ ತದ್ಭರ್ತುಃ ಸಮಾದಾಯ ವಚಃ ಕುವಲಯೇಕ್ಷಣಾ |
ಸರಜಂ ಬಿಭ್ರತೀ ವಾಸೋ ವೇಣೀಭೂತಾಂಶ್ಚ ಮೂರ್ಧಹಾನ್ || ೨೪ ||

ಅಂಗಂ ಚ ಮಲಪಂಕೇಸ ಸಂಧಸ್ಸಂ ಶಬಲಸ್ತನಮ್ |
ಆವಿವೇಶ ಸರಸ್ವತ್ಯಾಃ ಸರಃ ತಿವಜಲಾಶಯಮ್ || ೨೫ ||

ಸಾಂತಃಸರಸಿ ವೇಶ್ಯಸ್ಥಾಃ ತತಾನಿ ದಶ ಕನ್ಯಕಾಃ |
ಸರ್ವಾಃ ಕಿಶೋರವಯಸೋ ದದರ್ಶೋತ್ಪಲಗಂಧಯಾ || ೨೬ ||

ತಾಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸಹಸೋತ್ತಾಯ
ಪ್ರೋಚುಃ ಪ್ರಾಂಜಲಯಃ ಸ್ತ್ರೀಯಃ |
ವಯಂ ಕರ್ಮಕರಿಸ್ತುಭ್ಯಂ
ಶಾಧಿ ನಃ ಕರಮಾಮ ಕಿಮ್ || ೨೭ ||

ಸ್ನಾನೇನ ತಾಂ ಮಹಾರ್ಹೇಣ ಸ್ನಾಪಯಿತ್ವಾ ಮನ್ವೋಮ್ |
ದುಕೂಲೇ ನಿರ್ಮಲೇ ನೂತ್ನೇ ದದುರ್ಮೈ ಚ ಮಾನವಾಃ || ೨೮ ||

ಭೂಷಣಾನಿ ಪರಾಧ್ಯಾನಿ ಪರೀಯಾಂಸಿ ದ್ವೈಮಂಶಿ ಚ |
ಅನ್ಯ ಸರ್ವಗುಣೋಪೇತಂ ಪಾನಂ ಚೈವಾಮೃತಾಸುಮ್ || ೨೯ ||

ಅದರ ವಜ್ರಮಣಿಯ ಗೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೋದ ಫಳ-ಫಳಿಸುವ ಪದ್ಮರಾಗಮಣಿಗಳು ವಿಮಾನದ ಕಣ್ಣುಗಳಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಬಹುಮೂಲ್ಯವಾದ ಚಿತ್ರ-ವಿಚಿತ್ರವಾದ ತೋರಣಗಳಿಂದಲೂ, ಚಿನ್ನದ ಮೇಲ್ಬಟ್ಟುಗಳಿಂದಲೂ ಆ ವಿಮಾನವು ಮನೋಹರವಾಗಿತ್ತು. || ೧೯ || ಆ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅತಿಸುಂದರವಾದ ಕೃತ್ತಿಮ ಹಂಸಗಳೂ, ಪಾರಿವಾಳಗಳೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಸಜೀವಪಕ್ಷಿಗಳೆಂದೇ ಭ್ರಮಿಸಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವಂತ ಹಂಸಗಳೂ - ಪಾರಿವಾಳಗಳೂ ಅವುಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತಮ್ಮ ರ್ವನಗಳಿಂದ ಕೂಗಿದ್ದುಕೊಂಡವು. || ೨೦ || ಅದರಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕತೆಗನುಸಾರ ಅಟದ ಉದ್ಯಾನಗಳೂ, ಶಯನಗೃಹಗಳೂ, ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಾನಗಳಿಂದಲೂ, ಆಂಗಣಗಳಿಂದಲೂ, ಹಜಾರಗಳಿಂದಲೂ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕರ್ಮಮರನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಂತಿತ್ತು ಆ ವಿಮಾನವು. || ೨೧ ||

ಒಂಶಕ ಸುಂದರವಾದ ಭವನವನ್ನು (ವಿಮಾನವನ್ನು) ನೋಡಿದರೂ ದೇವಹೂತಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಉಂಟಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತು-ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಕರ್ಮಮರು ತನ್ನ ಇನಿಯಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದರು - || ೨೨ || 'ಪ್ರಿಯೇ! ನೀನು ಈ ಬಿಂದು ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ವಿಮಾನವನ್ನು ಹತ್ತು. ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಈ ತೀರ್ಥಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯರ ಸರ್ವಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ.' || ೨೩ ||

ಕಮಲರೂಪತನೆಯಾದ ದೇವಹೂತಿಯು ಪತಿಯ ಮಾತಿ ನಂತೆ ಸರಸ್ವತಿಯ ಪವಿತ್ರಜಲದಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದ ಬಿಂದು ಸರೋವರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳು ಮಲಿನವಾಗಿದ್ದವು. ತಲೆಕೂದಲುಗಳು ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಜಡೆಕಟ್ಟಿದ್ದವು. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಕೊಳೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಸ್ತನಗಳು ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗಿದ್ದವು. || ೨೪-೨೫ || ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದೊಡನೆ ಯೇ ಅದರೊಳಗೆ ಆಕೆಯು ಒಂದು ಭವ್ಯ ಅರಮನೆಯನ್ನೂ ಅದರೊಳಗೆ ಕಮಲಗಂಧಿಯರಾದ, ಕಿಶೋರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ನೋಡಿದಳು. || ೨೬ || ದೇವಹೂತಿಯನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಅವರು ಎದ್ದು ನಿಂತು ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು - 'ನಾವು ನಿಮ್ಮ ದಾಸಿಯರು. ಏನು ಸೇವಮಾಡಬೇಕು ? ಅವಶ್ಯ ಯಾಗಲಿ' ಎಂದು ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಂಡರು. || ೨೭ ||

ಎಲೈ ವಿದುರನೇ! ಸ್ವಾಮಿನಿಗೆ ಸಮ್ಮಾನಕೊಡುವಂತಹ ಆ ಕುಶಲ ರಮಣೀಯರು ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಕಂಪು-ಕಂಪುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚರಣ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ತೀರ್ಥ ಜಲದಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸಿ ನಿರ್ಮಲವಾದ ನೂತನ ಪಟ್ಟಿ ಮಡುಗಳನ್ನು ಉಡಲು ಕೊಟ್ಟರು. || ೨೮ || ಮತ್ತೆ ಕಾಂತಿಯುತ್ಕೃಷ್ಟ, ಕಮನೀಯವು ಅದ ಬಹುಮೂಲ್ಯ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ಸರ್ವಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಅನ್ನಾಹಾರಗಳನ್ನೂ ಅಮೃತಕೈಗಳಿಂದ ಪಾನೀಯಗಳನ್ನೂ ನೀಡಿದರು. || ೨೯ ||

ಅಥಾದರ್ಶೇ ಸ್ವಮಾತ್ಮಾನಂ ಸ್ವಗ್ವಿಣಂ ವಿರಜಾಂಬರಮ್ |
ವಿರಜಂ ಕೃತಸ್ತ್ವಯನಂ ಕನ್ಯಾಭಿರ್ಬಹುಮಾನಿತಮ್ || ೨೦ ||

ಸ್ನಾತಂ ಕೃತಶಿರಸ್ನಾನಂ ಸರ್ವಾಭರಣಭೂಷಿತಮ್ |
ನಿಷ್ಕಗ್ರೀವಂ ವಲಯಿನಂ ಕೂಡತ್ಯಾಂಚನನೂಪುರಮ್ || ೨೧ ||

ಶ್ರೋಕ್ಷೋರಧ್ವಜಯಾ ಕಾಂಚ್ಯಾ ಕಾಂಚ್ಯಾ ಬಹುದನ್ಯಯಾ |
ಹಾರೇಣ ಚ ಮಹಾರ್ಹೇಣ ದುಚಕೇನ ಚ ಭೂಷಿತಮ್ || ೨೨ ||

ಸುದತಾ ಸುಭುವಾ ಶಕ್ತ ಸ್ವಿಗ್ನಾಪಾಂಗೇನ ಚಕ್ಷುಷಾ |
ಪದ್ಮಕೋಶಸ್ಪೃಧಾ ನೀಲೈರಲಕೈಶ್ಚ ಲಸನ್ಮುಖಮ್ || ೨೩ ||

ಯದಾ ಸಸ್ಮಾರ ಯಶಭಮೃಷೀಣಾಂ ದಯಿತಂ ಪತಿಮ್ |
ತತ್ರ ಚಾಪ್ತೇ ಸಹ ಸ್ವಿಭಿರ್ಯುಕ್ತಾಪ್ತೇ ಸ ಪ್ರಜಾವತಿಃ || ೨೪ ||

ಭರ್ತುಃ ಪುರಸ್ತಾದಾತ್ಮಾನಂ ಸ್ವೀಕೃತಸ್ಯದೃತಂ ತದಾ |
ನಿಶಾಮ್ಯ ತದ್ಗೋಗಗತಿಂ ಸಂಶಯಂ ಪ್ರತ್ಯಪದ್ಯತ || ೨೫ ||

ಸ ತಾಂ ಕೃತಮಲಸ್ನಾನಾಂ ವಿಭ್ರಾಹಂತೀಮಪೂರ್ವಮತ್ |
ಆತ್ಮನೋ ಬಿಭೃತೀಂ ರೂಪಂ ಸಂವೀತಮಚರಸ್ತನೀಮ್ || ೨೬ ||

ವಿದ್ಯಾಧರೀಸಹಸ್ರೇಣ ಸೇವ್ಯಮಾನಾಂ ಸುವಾಸುಸಮ್ |
ಜಾತಭಾಷೋ ವಿಮಾನಂ ತದಾರೋಹಯದಮಿತ್ರಹನ್ || ೨೭ ||

ತ್ಯಾನ್ಯುಪ್ತಮಹಿಮಾ ಪ್ರಿಯಯಾನುರಕ್ತೋ
ವಿದ್ಯಾಧರೀಭಿರುಪಚೀರ್ಣವಪುರ್ವಿಮಾನೇ |
ವಿಭ್ರಾಹ ಉತ್ಕಚಕುಮುದ್ಗಣವಾನಪೀಚ್ಯ-
ಕ್ತಾರಾಭಿರಾವೃತ ಇವೋಡುಪತರ್ನಭಷ್ಠಃ || ೨೮ ||

ತೇನಾಪ್ತಲೋಕಪವಿಹಾರಕುಲಾಚಲೇಂದ್ರ-
ಮ್ರೋಣೇಷ್ವನಂಗಬಿಮಾದಿತಸೌಭಗಾಸು |
ಪ್ರಪ್ತೈರ್ನುತೋ ದ್ವ್ಯಧುನಿಪಾತಶಿವಸ್ವನಾಸು
ರೇಮಿ ಚರಂ ಧನದವಲ್ಲಲನಾವರೂಢೀ || ೨೯ ||

ದೇವಹೂತಿಯು ತಾನು ಒಗೆ-ಒಗೆಯಾದ ಸುಗಂಧವುಷ್ಟಗಳ ಹಾರಗಳಿಂದಲೂ, ಸ್ವಚ್ಛನಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತಳಾಗಿರು ವುದನ್ನೂ ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ದೇಹವು ನಿರ್ಮಲಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೋಣಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ಆ ಕನ್ಯೆಯರು ಅತೀವ ಆದರದಿಂದ ತನಗೆ ಮಂಗಳಿಕೆ ಕೃಗಾರಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಂಡಳು. || ೨೦ || ಅವಳನ್ನು ತಲೆಗೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸಿ, ಅಂಗಾವಳಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಅಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅವಳ ಕಂಠಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವ ಸ್ವರ್ಣಹಾರಗಳನ್ನೂ, ರತ್ನಹಾರಗಳನ್ನೂ ಕೈಗಳಿಗೆ ಒಳ-ಉಂಗುರಗಳನ್ನು ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಝಣ-ಝಣಿಸುವ ಚಿನ್ನದ ಕಾಲಮೆಗಳನ್ನೂ ತೊಡಿಸಿದ್ದರು. || ೨೧ || ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಸಮದತ್ತಗಳು ಕೋದ ಸ್ವರ್ಣದ ಒಡ್ಡಾಣದಿಂದಲೂ, ಅಂಗಾಂಗ ಗಳಲ್ಲಿ ಕುಂಕುಮ-ಕೆಲಸಿ ಮುಂತಾದ ಮಂಗಳದ್ರವ್ಯ ಲೇಪನ ಗಳಿಂದಲೂ ಅವಳು ಅಪೂರ್ವ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿ ದ್ದಳು. || ೨೨ || ಆಕೆಯ ಮುಖವು ಸುಂದರ ದಂತವಂತ್ರಿ ಗಳಿಂದಲೂ, ಮನೋಹರವಾದ ಹುಬ್ಬುಗಳಿಂದಲೂ, ಕಮಲದ ಪೊಗ್ಗಿ-ಪೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತಿದೆಯೋ ಎಂಬಂತಿರುವ ಪ್ರೇಮಕಟಾಕ್ಷ ದಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ, ಮೋಹಕವಾದ ಮುಂಗು ರುಳುಗಳಿಂದಲೂ, ಒಹು ಅಂದವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. || ೨೩ || ವಿಮರಸೇ! ದೇವಹೂತಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯವತಿಯನ್ನು ನೆನೆದೊಡನೆ ತಾನು ತನ್ನ ಗಳತಿಯೊಡನೆ ಪ್ರಜಾವತಿ ಕರ್ಮಮರ ಒಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿರಾವಸ್ಥಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ ನಲಿದಳು. || ೨೪ || ಆಗ ತಾನು ಸಾಪರಾರು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನೆ ತನ್ನ ಮಂಗಳಾರ್ಪಣ ಮುಂತಾದವು; ಇವುಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ಇವೆಲ್ಲ ಆತನ ಯೋಗವ ಪ್ರಭಾವವೆಂದೇ ತಿಳಿದು ಆಕೆ ತುಂಬಾ ಅಚ್ಚರಿಮಾಡಿತು. || ೨೫ ||

ರಹಸ್ಯವು ವಿಮರಸೇ! ದೇವಹೂತಿಯು ದೇಹವು ಧ್ವಾಹಿತವಾದ ಆತ್ಮತತ್ವ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿದೆ ವಿಮಾಹಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿದ್ದ ದಾಹ-ನೇವರ್ಯದಿಂದ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಶೋಭೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ರುವಳು. ಆಕೆಯು ಮುಖವಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿದ್ದು ಆಕೆಯ ಕುಂಬರ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗಲು ಕುಪ್ಪಸದಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟವೆ, ಸಾಪರಾರು ಮಂದಿ ಮರಾಠರ ಸ್ವೀಕಾರ ಆಕೆಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರು ವರು. ಇದನ್ನೂ ನೋಡಿ ಸಂತಸಗೊಂಡ ಕರ್ಮಮ ಪ್ರಜಾವತಿಗಳು ಆಕೆಯನ್ನು ಆತ್ಮತತ್ವ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ವಿಮಾನಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿಸಿದರು. || ೨೬-೨೭ || ಆಗ ಕರ್ಮಮರು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರ ಮಹಿಮೆಯು (ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯ ಗಳ ಮೇಲಿನ ಹತೋಟಿ) ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾಧರ ಸ್ವೀಕಾರ ಆವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅರಳದ ಕುಮುದ ಪುಷ್ಪ ಗಳಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಂಡು ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳೊಡನೆ ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಮೆಳುಗುತ್ತಿದ್ದರು. || ೨೮ || ಆ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾ ಅವರು ಕುಚೇರನಂತೆ ಮೇರುಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ತಪ್ಪಲುಗಳು ಎಂಟು ಲೋಕವಾಲರ ಒಹಾರಭೂಮಿಯಾಗಿತ್ತು. ಕಾಮವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ತಂಪು-ಕಂಪು

ವೈಶ್ರಂಭಕೇ ಸುರಸನೇ ನಂದನೇ ಪುಷ್ಪಭದ್ರಕೇ |
ಮಾನಸೇ ಚೈತ್ರರಥೇ ಚ ಸ ರೇಮೇ ರಾಮಯಾ ರತಃ || ೪೦ ||

ಭ್ರಾತೃಪುತ್ರಾ ವಿಮಾನೇನ ಕಾಮಗೇನ ಮಹೀಯಸಾ |
ವೈಮಾನಿಕಾನುತ್ಕಲೇತ ಚರಲ್ಲೋಕಾನ್ಯಥಾನಿಲಃ || ೪೧ ||

ಕಿಂ ದುರಾಪಾದನಂ ತೇಜಾಂ ಪುಂಸಾಮುದ್ಧಾಮಚೇತಸಾಮ್ |
ಯೈರಾತ್ರಿತ್ವೇರ್ಥಪದಶ್ಚರಗೋ ವ್ಯಸನಾತ್ಕಯಃ || ೪೨ ||

ಪ್ರೇಕ್ಷಯಿತ್ವಾ ಭುಷೋಗೋಲಂ ಶಕ್ತ್ಯ ಯಾವಾನ್ಸ್ತಸಂಸ್ಥಯಾ |
ಬಹ್ವಾಶ್ಚರ್ಯಂ ಮಹಾಯೋಗೀ ಸ್ವಾಶ್ಚಮಾಯ ನೃವರ್ತತ || ೪೩ ||

ವಿಭಜ್ಯ ನವಧಾನ್ವತಾನಂ ಮಾನವೀಂ ಸುರತೋಪುಕಾಮ್ |
ರಾಮಾಂ ನಿರಮಯಸ್ತ್ರೇಮೇ ವರ್ಷಪೂಗಾನ್ಮುಹೂರ್ತವ್ || ೪೪ ||

ತಸ್ಮಿನ್ವನಾನ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಾಂ ತಯ್ಯಾಂ ರತಿಕರೀಂ ಶ್ರಿತಾ |
ನ ಚಾಬುದ್ಧತ ತಂ ಕಾಲಂ ಪತ್ಯಾಪೀಚ್ಛೇನ ಸಂಗತಾ || ೪೫ ||

ಏವಂ ಯೋಗಾನುಭಾವೇನ ದಂಪತ್ಯೋ ರಮಮಾಣಯೋಃ |
ಶತಂ ವೃತ್ತೀಯುಃ ಶರದಃ ಕಾಮಲಾಲಸಯೋರ್ಮುನಾಳ್ || ೪೬ ||

ತಸ್ಯಾಮಾಧತ್ಯ ರೇತಸ್ತಾಂ ಭಾವಯನ್ಮಾನ್ವತನಾತ್ಮವಿತ್ |
ನೋಧಾ ವಿಧಾಯ ರೂಪಂ ಸ್ತಂ ಸರ್ವಸಂಕಲ್ಪವಿದ್ವಿಭುಃ || ೪೭ ||

ಗಂಧ ಕೂಡಿದ ಮಂದಮಾರುತವು ಬೀಳುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಿ ಸುಖ-
ಸೌಂದರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರೀಗಂಗೆಯು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ
ಧುಮುಕುತ್ಪಿದ್ಧ ಮಂಗಳಧ್ವನಿಯು ನಿರಂತರ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.
ಆಗಲೂ ಕೂಡ ದಿವ್ಯವಿದ್ಯಾಧರಿಯರು ಅವರ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧ
ರಾಗಿದ್ದರು. ಸಿದ್ಧರ ಸಮುದಾಯವು ಅವರಿಗೆ ವಂದನೆ
ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು. || ೩೯ ||

ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವಲ್ಲಭೆಯೊಡನೆ ಕರ್ತೃಮರು ವೈಶ್ರಂಭಕ,
ಸುರಸನ, ನಂದನ, ಪುಷ್ಪಭದ್ರ, ಚೈತ್ರರಥ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ
ದೇವತೋದ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮಾನಸರೋವರದಲ್ಲಿಯೂ ಪರ
ಮಾನುರಾಗದಿಂದ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. || ೪೦ || ಇಚ್ಛಾನುಸಾರ
ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಕಾಯಿಯುಳ್ಳ ಶೈಷ್ಠವಾದ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು
ವಾಯುವಿನಂತೆ ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ವಿಮಾನ
ವಿಹಾರಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸುಖ-ಸಂಪತ್ತು
ಗಳನ್ನು ಅವರು ಅನುಭವಿಸಿದರು. || ೪೧ || ವಿದುರನೇ !
ಭಗವಂತನ ಭವಭಯಹಾರಿಯಾದ ಪವಿತ್ರ ವಾದಪದ್ಧಗಳನ್ನು
ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಸುಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಯಾವ ವಸ್ತುವು ಅಥವಾ ಶಕ್ತಿಯು
ತಾನೇ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ ? || ೪೨ ||

ಹೀಗೆ ಮಹಾಯೋಗಿಗಳಾದ ಕರ್ತೃಮರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯೆಗೆ
ಜಂಬೂದ್ವೀಪವೇ ಮುಂತಾದ ದ್ವೀಪಗಳೂ, ಭಾರತ-ಕಿಂಪುರುಷ
ಮುಂತಾದ ವರ್ಷಗಳೂ, ವಿಜಿತವಾದ ರಚನೆಯಿಂದ ಆತ್ಮಂತ
ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಇಡೀ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನು
ತೋರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು. || ೪೩ || ಮತ್ತೆ
ಅವರು ತನ್ನನ್ನು ಒಂಭತ್ತು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಕ್ತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ರತಿ
ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಆತ್ಮಂತ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಮನುಕುಮಾರಿ ದೇವಹೂತಿ
ಯನ್ನು ಆನಂದಪಡಿಸುತ್ತಾ, ಅವಳೊಂದಿಗೆ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ
ಕಾಲ ವಿಹರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಆ ಆತೀಂದ್ರಿಯಕಾಲವು ಒಂದು
ಮುಹೂರ್ತದಂತೆ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು. || ೪೪ || ಆ ವಿಮಾನ
ದಲ್ಲಿ ರತಿಸುಖವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಆತಿ ಸುಂದರವಾದ ಶಯ್ಯೆಯನ್ನು
ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಪರಮ ಸೌಂದರ್ಯನಿಧಿಯಾದ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮ
ನೊಡನೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ದೇವಹೂತಿಗೆ ಆ ಕಾಲದ ಪರಿವೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ
ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. || ೪೫ || ಹೀಗೆ ರಮಿಸುತ್ತಾ ಆ ದಂಪತಿಗಳು
ತಮ್ಮ ಯೋಗಬಲದಿಂದ ನೂರಾರುವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ವಿಹರಿಸು
ತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಆ ಕಾಲವು ಆತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದಂತೆ ಕಳೆದು
ಹೋಯಿತು. || ೪೬ || ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಕರ್ತೃಮರು ಎಲ್ಲ
ಸಂಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಒಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ದೇವಹೂತಿಯು ಸಂತಾನವನ್ನು
ಪಡೆಯಲು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಭಗ
ವಂತನ ಆದೇಶವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು
ಒಂಭತ್ತು ಬಗೆಯಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕೆನ್ನೆಯರನ್ನು ಪಡೆ
ಯಲಿಕ್ಕಾಗಿ ವಿಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಅರ್ಧಾಂಗರೂಪದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿ
ಯನ್ನು ಭಾವಿಸುತ್ತಾ ಆಕೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯವನ್ನು
ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. || ೪೭ ||

ಅತಃ ಸಾ ಸುಖವೇ ಸದ್ಯೋ ದೇವಹೂತಿಃ ಸ್ತ್ರೀಯಃ ಪ್ರಜಾಃ |
ಸರ್ವಾಸ್ತಾಶ್ಚಾರುರ್ಮಾರ್ಗೋ ದೋಹಿತೋತ್ಪಲಗಂಧಮಃ || ೪೮ ||

ಪತಿಂ ಸಾ ಪ್ರವ್ರಜಿಷ್ಯಂತಂ ತದಾಽವಲಕ್ಷ್ಯೋತತಃ ಸತಃ |
ಸ್ಮಯಮಾನಾ ವಿಕ್ಲವೇನ ಹೃದಯೇನ ವಿದೂಯತಾ || ೪೯ ||

ಲಿಖಿಷ್ಯಧೋಮುಖೀ ಭೂಮಿಂ ಪದಾ ನವಿಮಗೃತ್ರಿಯಾ |
ಉಮಾಚ ಲಲಿತಾಂ ವಾಚು ನಿರುಧ್ಯಾಶ್ರುಕಲಾಂ ಪಸ್ಯೇ || ೫೦ ||

ದೇವಹೂತಿರುವಾಚ

ಸರ್ವಂ ತದ್ಗ್ರವಾಸ್ಯಹೃಮುಖೋವಾಹ ಪ್ರಸಿರುತಮ್ |
ಅಥಾಪಿ ಮೇ ಪ್ರಪನ್ನಾಯಾ ಅಭಯಂ ದಾತುಮರ್ಹಸಿ || ೫೧ ||

ಬ್ರಹ್ಮನ್ ದುಹಿತೃಭಿಸ್ತುಭ್ಯಂ ವಿದ್ಯುಗ್ಭಾಃ ಪತಯಃ ಸಮಾಃ |
ಕೃತ್ವಾ ನೈ ವಿಶೋಕಾಯ ತ್ವಯಿ ಪ್ರವ್ರಜಿತೇ ವನಮ್ || ೫೨ ||

ಏತಾವತಾಲಂ ಕಾಲೇನ ವ್ಯತಿಕ್ರಾಂತೇನ ಮೇ ಪ್ರಭೋ |
ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಪ್ರಸಂಗೇನ ಪರಿತ್ಯಕ್ತಪರಾತ್ಮನಃ || ೫೩ ||

ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥೇಷು ಸಜ್ಜಂತಾ ಪ್ರಸಂಗದ್ವಯಿ ಮೇ ಕೃತಃ |
ಆಜಾನಂತಾ ಪರಂ ಭಾವಂ ತಥಾಪ್ಸಸ್ವಭಯಾಯ ಮೇ || ೫೪ ||

ಸುಗೋ ಯಃ ಸಂಯತೇರ್ಹೇತುರಾಶ್ಚ ವಿಹಿತೋಽಧಿಯಾ |
ಽ ಏವ ಸಾಧುಷು ಕೃತೋ ನಿಸಂಗತ್ವಾಯ ಕಲ್ಪತೇ || ೫೫ ||

ಸೇಹ ಯತ್ಕರ್ಮ ಧರ್ಮಾಯ ನ ವಿವಾಗಾಯ ಕಲ್ಪತೇ |
ಽ ತೀರ್ಥಪದಸೇವಾಯೈ ಜೀವನ್ಮಸಿ ಮೃತೋ ಹಿ ಸಃ || ೫೬ ||

ಸಾಹಂ ಭಗವತೋ ನೂನಂ ವಂಚಿತಾ ಮಾಯಯಾ ದೃಢಿಮ್ |
ಮಿತ್ಯಾಂ ವಿದುಕ್ತಿದಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನ ಮುಮುಕ್ಷೇಯಿ ಬಂಧನಾತ್ || ೫೭ ||

ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ದೇವಹೂತಿಯು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಒಂಭತ್ತುಮಂದಿ ಕನ್ಯೆಯರಿಗೆ ಜನ್ಮನಿಡಿದಳು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸಮಾಂಗ ಮಂದರಿ ಮರಾಗಿದ್ದು, ಅವರ ದೇಹದಿಂದ ಕೆಂದಾವರೆಯ ಕಂಫು ರೂಪುತ್ವಕ್ಕೆ || ೪೮ || ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ದೇವಹೂತಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ಕರ್ಮಮರು ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ವ್ಯತಿಚ್ಛೇದದಿಂದ ಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಳು. ಆಗ ಅವಳು ಬುಕ್ಕಿಬರುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಕನ್ಯೆರನ್ನು ತಡೆದುಕೊಂಡು ಮೇಲ್ಮೆಯ ಮುಗುಳುನಗುತ್ತಾ ಕಡು ಕಳವಳಗೊಂಡ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಮಹೂತಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪತಿಯಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಮಾತನಾಡಿದಳು. ಆಗ ಆಕೆಯು ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ಕೊಂಡು ಸಮೀಪಗಳಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲಿನಿಂದ ನೆಲವನ್ನು ಕೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. || ೪೯-೫೦ ||

ದೇವಹೂತಿಯು ಹೇಳಿದಳು - ಪೂಜ್ಯಪಾದರೇ! ತಾವೇನೋ ಮಾಡಿದ್ದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಭಾಯಿಸಿ ಬಿಟ್ಟು, ಅವರೂ ನಾನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅದರಿಂದ ನಾನು ತಾವು ಮತ್ತೊಂದು ಅಭಯಪ್ರದಾನವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. || ೫೧ || ದ್ರಾವ್ಯಕೋಶಮರೇ! || ೫೨ || ಕನ್ಯೆಯರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯರಾದ ಪತಿಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ತಾವು ಅರಗ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದ ಬಳಿಕ ಇನ್ನ ಏನೇನು ಮರಗಾರೂಪಿ ಶೋಕವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬರು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿರಬೇಕಲ್ಲವೇ? || ೫೩ || ಪ್ರಭುವೇ! ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಒಂದು ಕೂಗಿ ಕಂಡಿರುವಳು. ನಾನು ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಳೆದು ಹೋದ ಇನ್ನ ಸಮಯವನ್ನೂ ನಿರರ್ಥಕವೇ ಆಗಿದೆ. || ೫೪ || ತಮ್ಮ ಪರಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಯದಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ನಾನು ಇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಳಾಗಿದ್ದು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನು ರಾಗವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅದರ ಅದೂ ಕೂಡ ಇನ್ನ ಸಂಸಾರ ಭಯವನ್ನು ನೀಗಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರಲೇ ಬೇಕು. || ೫೫ || ಅಜ್ಞಾನವಶದಿಂದ ಅಸಜ್ಜನರೊಡನೆ ಮಾಡಿದ ಸಹ ವಾಸವು ಸಂಸಾರ-ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಸಹವಾಸ ವನ್ನು ಸಜ್ಜನರೊಡನೆ ಮಾಡಿದ್ದೇ ಅವರ ಅದರಿಂದ ನಿಸ್ಸಂಗತೆ ಉಂಟಾಗುವುದು. || ೫೬ || ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸದಿರುವವನು, ವೈರಾಗ್ಯ ಉಂಟಾಗದವನು, ಭಗವಂತನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡದವನು ಒಡುಕಿದ್ದರೂ ಸತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಸರಿ. || ೫೭ || ಸ್ವಾಮಿ! ಖಂಡಿತವಾಗಿ ನಾನು ಭಗವಂತನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮೋಸಹೋಗಿರುವೆನು. ಏಕೆಂದರೆ, ತಮ್ಮಂತಹ ಮುಕ್ತಿಪ್ರದರಾದ ಪರಿದೇವರನ್ನು ಪಡೆದರೂ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಬಯಸದೆ ಹೋದೆನಲ್ಲ! || ೫೮ ||

ಇಷ್ಟುಹೊರತೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು || ೨೩ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಶೃತೀಯಸ್ಕಂಧೇ
ಕಾಶೀಲೇಯೋಪಾಖ್ಯಾಯಿಕೇ ಶ್ರಯೋವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೩ ||

ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕಪಿಲರ ಅವತಾರ

ಮೃತ್ಯೇಯ ಉವಾಚ

ನಿರ್ವೇದವಾದಿನೀಮೇವಂ ಮನೋರ್ಮಹಿತರಂ ಮುನಿಃ |
ದಯಾಲುಃ ಶಾಲಿನೀಮಾಹ ಶುಕ್ಲಾಭಿವ್ಯಾಹೃತಂ ಸ್ಮರನ್ || ೧ ||

ಮುನಿರುವಾಚ

ಮಾ ಖಿದೋ ರಾಜಪುತ್ರೀತ್ವಮಾತ್ಮಾನಂ ಪ್ರತ್ಯನಂದಿತೇ |
ಭಗವಾಂಸ್ತೇಽಕ್ಷರೋ ಗರ್ಭಮದೂರಾತ್ಪ್ರಪತ್ಸ್ವತೇ || ೨ ||

ದೃತವ್ರತಾಸಿ ಭದ್ರಂ ತೇ ದಮೇನ ನಿಯಮೇನ ಚ |
ತಪೋದ್ರವಿಣದಾನ್ಯಶ್ಚ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಚೇಶ್ವರಂ ಭಜ || ೩ ||

ಸ ತ್ವಯಾಽಽರಾಧಿತಃ ಶುಕ್ಲೋ ವಿತಸ್ತನ್ಮಾಮಕಂ ಯಶಃ |
ಭೇತ್ತಾ ತೇ ಹೃದಯಗ್ರಂಥಿಮೌದರ್ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಭಾವನಃ || ೪ ||

ಮೃತ್ಯೇಯ ಉವಾಚ

ದೇವಹೂತ್ಯಪಿ ಸಂದೇಶಂ ಗೌರವೇಣ ಪ್ರಜಾಪತೇಃ |
ಸುಮ್ಯಕ್ ಶ್ರದ್ಧಾಯ ಪುರುಷಂ ಕೂಟಕ್ಷುಣ್ಣಜದ್ಗುರುಮ್ || ೫ ||

ತಸ್ಯಾಂ ಬಹುತಿಥೇ ಕಾಲೇ ಭಗವಾನ್ಮಧುಸೂದನಃ |
ಕಾರ್ಧಮಂ ವೀರ್ಯಮಾಶ್ನೋ ಜಜ್ಞೇಽಗ್ನಿವ ದಾರುಣ || ೬ ||

ಅವಾದಯಂಸ್ತದಾ ಮೋಮ್ನಿ ವಾದಿತ್ಯಾಣಿ ಭನಾಭನಾಃ |
ಗಾಯಂತಿ ತಂ ಸ್ಮ ಗಂಧರ್ವಾ ನೃತ್ಯಂಕಪ್ರರೋ ಮುದಾ || ೭ ||

ಪೇತುಃ ಸುಮನಸೋ ದಿವ್ಯಾಃ ಪೇಚರೈರಪವರ್ಚಿತಾಃ |
ಪ್ರಸೇದುಶ್ಚ ದಿಶಃ ಸರ್ವಾ ಅಂಘಾಂಸಿ ಚ ಮನಾಂಸಿ ಚ || ೮ ||

ತತ್ಕರ್ತೃಮಾಶ್ರಮಪದಂ ಸರಸ್ವತ್ಯಾ ಪರಿಶ್ರಿತಮ್ |
ಸ್ವಯಂಭೂಃ ಸಾಕಮೃಷಿಭಿರ್ಮರೀಚ್ಯಾದಿಭಿರಭ್ಯಯಾತ್ || ೯ ||

ಭಗವಂತಂ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸತ್ತ್ವನಾಂಶೇನ ಶತ್ರುಹನ್ |
ತತ್ತ್ವಸಂಖ್ಯಾನವಿಜ್ಞಪ್ತೈ ಜಾತಂ ವಿದ್ವಾನ್ಜಃ ಸ್ವರಾಟ್ || ೧೦ ||

ಶ್ರೀಮೃತ್ಯೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ವಿದುರನೇ ! ಗುಣಶಾಲಿನ ಯಾದ ಮನುಕುಮಾರಿ ದೇವಹೂತಿಯು ಹೀಗೆ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಾಗ ಕರುಣಾಳುಗಳಾದ ಕರ್ಧಮ ಮುನಿಗಳು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಕೊಂಡು, ಆಕೆಗೆ ಹೇಳಿದರು - || ೧ ||

ಕರ್ಧಮರು ಇಂತೆಂದರು - ನಿದೋಷವಾದ ರಾಜ ಕುಮಾರಿಯೇ ! ನಿನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ವಿಪಾದಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ಅವಿ ನಾಶಿಯಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಿನ್ನ ಗರ್ಭಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿರುವನು. || ೨ || ಪ್ರಿಯ ! ನೀನು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ಆದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಮಂಗಳವೇ ಆಗುವುದು. ಈಗ ನೀನು ಸಂಯಮ, ನಿಯಮ, ತಪಸ್ಸು, ದಾನಾದಿ ಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಿರು. || ೩ || ನೀನು ಹೀಗೆ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ, ನನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವನು ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ಅಜ್ಞಾನದ ಗಂಟನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಹಾಕುವನು. || ೪ ||

ಶ್ರೀಮೃತ್ಯೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಸಾಧುಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಿದುರನೇ ! ದೇವಹೂತಿಯು ಕರ್ಧಮ ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳ ಆದೇಶ ದಲ್ಲಿ ಗೌರವಬುದ್ಧಿ ತೋರಿ, ಪೂರ್ಣ ನಂದಿಕೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಿಹಾರಿ ಯಾದ ಜಗದ್ಗುರು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆರಾಧಿಸ ತೊಡಗಿದಳು. || ೫ || ಹೀಗೆ ಬಹಳ ಸಮಯ ಕಳೆಯಲು ಭಗ ವಾನ್ ಶ್ರೀಮಧುಸೂದನನು ಕರ್ಧಮರ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಉದ್ಭವಿಸುವಂತೆ ದೇವಹೂತಿಯ ಗರ್ಭ ದಿಂದ ಪ್ರಕಟನಾದನು. || ೬ || ಆಗ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ದೇವದುಂದುಭಿ ಗಳು ಮೊಳಗಿದವು. ಮೋಡಗಳು ಗುಡುಗುತ್ತಾ ಅಮೃತದ ಮಳೆ ಯನ್ನು ಕರೆದವು. ಗಂಧರ್ವರು ಗಾನ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಅಪ್ಸರೆ ಯರು ಆನಂದದಿಂದ ನೃತ್ಯವಾಡತೊಡಗಿದರು. || ೭ || ಆಕಾಶ ದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಹೂಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕು ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆನಂದವು ಹರಡಿತು. ಜಲಾಶಯಗಳ ಜಲವು ನಿರ್ಮಲ ವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಂಡವು. || ೮ || ಇದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಸ್ವತೀನದಿಯಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಲಟ್ಟ ಕರ್ಧ ಮರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಮರೀಚಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಮುನಿಗಳ ಸಹಿತ ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ದಯಮಾಡಿದರು. || ೯ || ಎಲೈ ಶತ್ರುದಮನೆ ವಿದುರನೇ ! ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವೇ ಸಾಖ್ಯೆ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರವರ್ತನೆ ಮಾಡಲು ತನ್ನ ಪರಿಶುದ್ಧ ಸತ್ತ್ವಮಯವಾದ ಅಂಶದಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿರುವನು ಎಂಬುದು ಸ್ವಯಂಚ್ಛೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಂಪನ್ನರೂ ಜನ್ಮರಹಿತರೂ ಆದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿತ್ತು. || ೧೦ ||

ಸಭಾಜಯನ್ ವಿಮದ್ದೇನ ಚೇತಸಾ ತಚ್ಚೇಷ್ವರಮ್ |
ಪ್ರಹೃಷ್ಯಮಾಣೈರಸುಭಿಃ ಕರ್ಮಮಂ ಚೇದಮಭ್ಯಧಾತ್ || ೧೧ ||

ಬ್ರಹ್ಮನಾಚ

ತಯಾ ಮೇಽಪಚಿತ್ತಾತ ಕಲ್ಪಿತಾ ನಿರ್ವೃಲಿಕಾಃ |
ಯನ್ಮೇ ಸಂಪಗೃಹೇ ವಾಕ್ಯಂ ಭವಾನ್ಮಾನದ ಮಾಸಯನ್ || ೧೨ ||

ವಿತಾವತ್ಯೇವ ಶುಕ್ರಾಪಾ ಕಾರ್ಯಾ ಪಿತರಿ ಪೃತ್ಯಕ್ತೈಃ |
ಬಾಧಮಿತ್ಯನುಮನ್ಯೇತ ಗೌರವೇಣ ಗುರೋರ್ಮಹಾಃ || ೧೩ ||

ಇಮಾ ದುಹಿತರಾ ಸಚ್ಚ ತವ ವತ್ಸ ಸುಮಧ್ಯಮಾಃ |
ಸರ್ಗಮೇತಂ ಪ್ರಭಾವೈಃ ಸ್ವೈರ್ಬೃಂಹಯಿಷ್ಯಂತ್ಯನೇಕಧಾ || ೧೪ ||

ಅತ್ಯಪ್ಪುಷ್ಪಮುಖೈಃಭೋ ಯಥಾಶೀಲಂ ಯಥಾಯುಜಿ |
ಅತ್ಯಜಾಃ ಪರಿದೇಹ್ಯದ್ಯ ವಿಸ್ತುಗೇಹಿ ಯಮೋ ಭುವಿ || ೧೫ ||

ವೇದಾಹಮಾದ್ಯಂ ಪುರುಷಮವೇರ್ಣ್ಯಂ ಸ್ವಾಮಿಯಾ |
ಭೂತಾನಾಂ ಶೇವಧಿಂ ದೇಹಂ ವಿಭ್ರಾಣಂ ಕಪಿಲಂ ಮುನೇ || ೧೬ ||

ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಯೋರೇನ ಕರ್ಮಣಾಮುದ್ಧರಂವಟಾಃ |
ಹಿರಣ್ಯಕೇತಃ ಪದ್ಮಾಕ್ಷಃ ಪದ್ಮಮುದ್ರಾಪದಾಂಬುಜಾಃ || ೧೭ ||

ಏವ ಮಾನವಿ ತೇ ಗರ್ಭಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ಕೈಟಭಾರ್ದನಃ |
ಅವಿದ್ಯಾಸಂಪಯಗ್ರಂಥಿಂ ಭಿತ್ತಾ ಗಾಂ ವಿಚರಿಷ್ಯತಿ || ೧೮ ||

ಅಯಂ ಸಿದ್ಧಗಣಾಧೀಶಃ ಸಾಂಖ್ಯಾಚಾರ್ಯೋಃ ಸುಸದ್ಭುಜಃ |
ರೋಗೇ ಕಪಿಲ ಇತ್ಯಾಖ್ಯಾಂ ಗತಾ ತೇ ಕೀರ್ತಿವರ್ಧನಃ || ೧೯ ||

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ

ತಾವಾತ್ವಾಸ್ತು ಜಗತ್ಪಶ್ಯಾ ಕುಮಾರೈಃ ಸಹಸಾರದಾಃ |
ತಯೋ ಹಂಸೇನ ಯಾನೇನ ತ್ರಿಧಾಮಪವಮಂ ಯಯೇ || ೨೦ ||

ಗತೇ ಶತದೃಶೌ ಕ್ಷತ್ರಃ ಕರ್ಮಮಸ್ತೇನ ಚೋದಿತಃ |
ವಿವೇಕೋದಿತಂ ಸ್ವದುಹಿತ್ಯಃ ಪ್ರಾದಾದಿಶ್ಚಕ್ಷುಜಾಂ ತತಃ || ೨೧ ||

ಮುನೀಶಯೇ ಕಲಾಂ ಪ್ರಾದಾದಾಸುರೂಪಾಮಥಾತ್ರಯೇ |
ತವಾಮಂಗಿರಸೇಕಯಚ್ಚಕ್ಷುರಸ್ತಾಯ ಹವಿರ್ಭುವಮ್ || ೨೨ ||

ಆದ್ದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅವರು ವಿಮದ್ದವಾದ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಅದರಿಸುತ್ತಾ, ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ ಪರಸ್ಪರತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾ ಕರ್ಮಮರನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದರು - || ೧೧ ||

ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಳಿದರು - ವತ್ಸ ಕರ್ಮಮಂ' ವೇದವಿವರಣೆಗೆ ಮಾನವನು ಕೊಡುವವನೇ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾ, ನನ್ನ ಅಪ್ಪೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿರುವೆ. ಇದರಿಂದ ನಿನ್ನ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಭಾವದಿಂದ ನನ್ನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವೆ. || ೧೨ || ಮಕ್ಕಳಾದವರು - ವಿನಯಕ್ಕೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅತ್ಯಂತ ಅದರದಿಂದ ಅವನ ಅಣಕಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದೇ ತಂದೆಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾದ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸೇವೆಯಾಗಿದೆ. || ೧೩ || ಮಗು! ನೀನು ಸಭೆಯಾಗಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಸುಂದರಿಯರಾದ ಈ ಕನ್ಯೆಯರು ತಮ್ಮ ವಂಶ ಸಂತತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿಸುವರು. || ೧೪ || ಈಗ ನೀನು ಈ ಮರೀಚಿಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಮುಂದರ್ಥರಿಗೆ ಇವರ ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ರುಚಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಿನ್ನ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸತ್ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುವವನಾಗು. || ೧೫ || ಮುನಿವರ್ಯನೇ! ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೂ ವಿಷಯಾಗಿ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವ ಆ ಅವಿದ್ಯಾಹಿಂಸಾದ ಶ್ರೀಮನ್ಮಾರ್ಗವೇನೇ ಈಗ ತನ್ನ ಯೋಗ ಮಾಡುವುದರ ಕ್ಷಿಪಿಸುವ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅವತರಿಸುವನು. || ೧೬ || (ಮತ್ತೆ ದೇವಹೂತಿಗೆ ಹೇಳಿದರು -) ರಾಜಕುಮಾರಿ! ಹೇಗಿರಬೇಕೆ ಹೊಳೆಯುವ ಕೇಶಗಳಿಂದಲೂ, ತಾವರೆ ಹೂವಿನಂತೆ ಕಂಗೊಳೆಯುವ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ, ಪದ್ಮಾಕಿತವಾದ ಪದಾರವಿಂದಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಶುಭರೂಪದಿಂದ ಕೈಟಭಾರಿಯಾದ ಶ್ರೀಮಹಾ ವಿಷ್ಣುವೇ ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಮೂಲಕ ಕರ್ಮಗಳ ವಾಸನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಗೊಳಿಸಲು ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವನು. ಈತನು ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದಂಟಾದ ಮೋಹದ ಗಂಟನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವನು. || ೧೭-೧೮ || ಇವನು ಸಿದ್ಧಗಣ, ಸಾಂಖ್ಯಾಚಾರ್ಯರಿಗೂ ಸಮಾನಯೋಗ್ಯನಾಗುವನು. 'ಕಪಿಲ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವನು. || ೧೯ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ವಿದುರನೇ! ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಹೀಗೆ ಸಂತ್ಯಸಿ ಸಹ ಕಾವಿಗಳನ್ನೂ ನಾರದರನ್ನೂ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಹಂಸಾರೂಢರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. || ೨೦ || ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೋದಬಳಿಕ ಕರ್ಮಮರು ಅವರ ಅತ್ಯಾತ್ಮಮಂ ಮರೀಚಿಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಜಾವತಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿದರು. || ೨೧ || ಅವರು ತಮ್ಮ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಗಳಿಸಿ 'ಕಲಾ' ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಮರೀಚಿ ವಿವಾಹವಾಗಿ 'ಅಸೂಯೆ'ಯನ್ನು ಅತ್ತಿಗಳಿಗೂ, 'ಶ್ವಪ್ತೆ'ಯನ್ನು ಅಗೋಮರೂಪ 'ಹವಿರ್ಭೂ' ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಪುಲಸ್ತರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿದರು. || ೨೨ ||

ಪುಲಹಾಯ ಗತಿಂ ಯುಕ್ತಾಂ ಕೃತವೇ ಚ ಕ್ರಿಯಾಂ ಸತೀಮ್ |
ಖ್ಯಾತಿಂ ಚ ಭೃಗವೇಽಯಚ್ಛುಷ್ಣಾಪ್ನಾಯಾಪ್ನುರುಂಧತೀಮ್ || ೨೩ ||

ಅಥರ್ವಣೇಽದವಾಚ್ಛಾತಿಂ ಯಯಾ ಯಜ್ಞೋ ವಿತನ್ಯತೇ |
ವಿಪ್ರರ್ಷಭಾನ್ಯತೋದ್ವಾಹಾನ್ಸದಾರಾನ್ಸಮಲಾಲಯತ್ || ೨೪ ||

ತತಸ್ತ ಯುಷಯಃ ಕ್ಷುತಃ ಕೃತದಾರಾ ನಿಮಂತ್ಯತಮ್ |
ಪ್ರಾತಿಷ್ಠನ್ನಂದಿಮಾಪನ್ನಾಃ ಸ್ತು ಸ್ತುಮಾಶ್ರಮಮಂಡಲಮ್ || ೨೫ ||

ಸ ಚಾವತೀರ್ಣಂ ತ್ರಿಯುಗಮಾಚ್ಛಾಯ ವಿಬುಧರ್ಷಭಮ್ |
ವಿವಿಕ್ತ ಉಪಸಂಗಮ್ಯ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಸಮಭಾಷತ || ೨೬ ||

ಅಹೋ ಪಾಪಚ್ಯಮಾನಾನಾಂ ನಿರಯೇ ಸ್ವೈರಮಂಗಲ್ಯೈಃ |
ಕಾಲೇನ ಭೂಯಸಾ ನೂನಂ ಪ್ರಸೀದಂತೀಹ ದೇವತಾಃ || ೨೭ ||

ಬಹುಜನ್ಯವಿಪಕ್ಷೇನ ಸಮ್ಯಗ್ಮೋಗಸಮಾಧಿನಾ |
ದ್ರಷ್ಟುಂ ಯತಂತೇ ಯತಯಃ ತೂನ್ಯಾಗಾರೇಷು ಯತ್ಪದಮ್ || ೨೮ ||

ಸ ಏದ ಭಗವಾನದ್ಯ ಹೇಲನಂ ನಗಣಯ್ಯ ನಃ |
ಗೃಹೇಷು ಜಾತೋ ಗ್ರಾಮ್ಯಾಣಾಂ ಯಃ ಸ್ವಾಣಾಂ ಪಕ್ಷಪೋಷಣಃ || ೨೯ ||

ಸ್ವಯಂ ವಾಕ್ಯವೃತಂ ಕರ್ತುಮವತೀರ್ಣೋಽಸಿ ಮೇ ಗೃಹೇ |
ಚಕೀರ್ಷುರ್ಭಗವಾನ್ ಜ್ಞಾನಂ ಭಕ್ತಾನಾಂ ಮಾನವರ್ಧನಃ || ೩೦ ||

ತಾನ್ಯೇವ ತೇಽಭಿರೂಪಾಣಿ ರೂಪಾಣಿ ಭಗವಂಸ್ತವ |
ಯಾನಿ ಯಾನಿ ಚ ರೋಚಂತೇ ಸ್ವಜನಾನಾಮರೂಪಿಣಃ || ೩೧ ||

ತ್ವಾಂ ಸೂರಿಭಿಸ್ತತ್ಪುರುಷುತ್ಸಯಾದ್ಧಾ
ಸದಾಭಿವಾದಾರ್ಹಾಣವಾದಪೀಠಮ್ |
ಐಶ್ವರ್ಯವೈರಾಗ್ಯಯತೋಽವಬೋಧ-
ವೀರ್ಯತ್ರಿಯಾ ಪೂರ್ತಮಹಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ || ೩೨ ||

ಪರಂ ಪ್ರಧಾನಂ ಪುರುಷಂ ಮಹಾಂತಂ
ಕಾಲಂ ಕವಿಂ ತ್ರಿವೃತಂ ಲೋಕಪಾಲಮ್ |
ಅತ್ಯಾನುಭೂತ್ಯಾನುಗುಪ್ತಪಂಚಂ
ಸ್ವಚ್ಛಂದತಕ್ತಂ ಕವಿಲಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ || ೩೩ ||

ಮಹರ್ಷಿ ಪುಲಹರಿಗೆ ಅನುರೂಪನಾದ 'ಗತಿ' ಎಂಬ ಕನ್ಯೆ
ಯನ್ನೂ ಕೃತುವಿಗೆ ಸಾಧ್ವೀಮಣಿಯಾದ 'ಕ್ರಿಯೆ' ಎಂಬವಳನ್ನೂ
ಭೃಗು ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ 'ಖ್ಯಾತಿ' ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನೂ ಮಹರ್ಷಿ
ಮೊಷ್ಠರಿಗೆ 'ಅರುಂಧತೆ'ಯನ್ನೂ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು.
|| ೨೩ || ಅಥರ್ವಾ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಯಜ್ಞಕರ್ಮವನ್ನು ವಿಸ್ತ
ರಿಸುವ 'ತಾಂತ್ರಿಕ' ಎಂಬ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿದರು.
ಕರ್ದಮರು ವಿವಾಹಿತರಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನೂ ಆಚಾರ ಮತ್ತಿ
ಯರನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ತುಂಬಾ ಸತ್ಕಾರಮಾಡಿದರು. || ೨೪ ||
ವಿಮರನೇ! ಹೀಗೆ ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಂಡ ಆ ಮಹರ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ
ಕರ್ದಮರ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಪರಮಾನಂದದಿಂದ
ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. || ೨೫ ||

ದೇವಾಧಿದೇವನಾದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ತಮ್ಮ ಮನೆ
ಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಕರ್ದಮರು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ
ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಇಂತೆಂದರು -
|| ೨೬ || ಆಹಾ! ನನ್ನದು ಎಂತಹ ಪುಣ್ಯ! ತಮ್ಮ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳ
ಫಲವಾಗಿ ಈ ದುಃಖಮಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ
ಪೀಡೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯರ ಮೇಲೆ ದೇವತೆಗಳು
ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಬೇಕಾದರೆ ಬಹಳ ಸಮಯಬೇಕು. || ೨೭ || ಆದರೆ
ಯಾರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದರೂ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳ ಸಾಧನೆ
ಯಿಂದ ಸುದೃಢವಾದ ಸಮಾಧಿಯ ಮೂಲಕ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ
ನೋಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರೋ ಅಂತಹ ತನ್ನ ಭಕ್ತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು
ತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು ನಮ್ಮಂತಹ ವಿಷಯಲೋಬುಪರ ಮೂಲಕ
ಆಗುವ ತನ್ನ ಅವಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಇಂದು ನಮ್ಮ
ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ್ದಾನಲ್ಲ! || ೨೮-೨೯ || ಸ್ವಾಮಿಯೇ!
ನೀನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತರ ಮಾನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವವ
ನಾಗಿರುವೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಸತ್ಯವಾಗಿರಬೋಕುಗ ಮತ್ತು
ಸಾಂಬ್ರಿಯೋಗವನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ
ಅವತರಿಸಿರುವೆ. || ೩೦ || ಭಗವಂತಾ! ನೀನು ಪ್ರಾಕೃತರೂಪ
ರಹಿತನಾಗಿರುವೆ ನಿನ್ನ ಚತುರ್ಭುಜಾದಿ ಅಲೌಕಿಕ ರೂಪಗಳೇ
ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಸ್ವಜನರಾದ ಭಕ್ತರಿಗೆ ರುಚಿ
ಸುವ ಮನುಷ್ಯರೂಪಗಳೇ ನಿನಗೂ ಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಅವನ್ನು
ಧರಿಸುತ್ತೀಯೆ. || ೩೧ || ನಿನ್ನ ಪಾದಪೀಠವು ಶತ್ರುಜ್ಞಾನೇಶ್ವರು
ಗಳಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಂದ ಸರ್ವದಾ ಪಂದನೀಯವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ
ನೀನು ಐಶ್ವರ್ಯ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಯಶ, ಜ್ಞಾನ, ವೀರ್ಯ, ಶ್ರೀ -
ಹೀಗೆ ಆರು ಐಶ್ವರ್ಯಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವೆ. ನಾನು ನಿನಗೆ
ಶರಣಾಗಿದ್ದೇನೆ. || ೩೨ || ಭಗವಂತನೇ! ನೀನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರ
ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿರುವೆ ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳು ನಿನ್ನ ಅಧೀನವಾಗಿವೆ. ಪ್ರಕೃತಿ,
ಪುರುಷ, ಮಹತ್ತ್ವತ್ತ್ವ, ಕಾಲ, ತ್ರಿವಿಧ ಅಹಂಕಾರ, ಸಮಸ್ತ
ಲೋಕಗಳು ಮತ್ತು ಲೋಕಪಾಲರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೀನೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ
ರುವೆ. ಸರ್ವಜ್ಞ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನೀನೇ ಈ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು
ತನ್ನ ಚೈತನ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಲೀನಗೊಳಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದಲೂ ನೀನು ಅಹಿತನಾಗಿ
ರುವೆ ಇಂತಹ ಭಗವಾನ್ ಕೊಲನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಶರಣು
ಹೊಂದುತ್ತೇನೆ. || ೩೩ ||

ಆ ಸ್ಥಾಭಿವ್ಯಚ್ಛೇದ್ಯ ಪತಿಂ ಪ್ರಜಾಪಾಂ
ತಯಾವತಿರ್ಕಾರ್ಣಿ ಉತಾಪ್ತಕಾಮಃ |
ಪರಿವ್ರಜತದವೀಮಾಸ್ತೋಽಹಂ
ಚರಿಷ್ಯೇ ತ್ವಾಂ ಹೃದಿ ಯುಂಜನ್ವಿಶೋಕಃ || ೩೪ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಮಯಾ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಹಿ ಲೋಕೈ ಪ್ರಮಾಣಂ ಸತ್ಕಲೌಕಿಕೇ |
ಅಥಾಜನಿ ಮಯಾ ತುಭ್ಯಂ ಯದವೋಚಮೃತಂ ಮುನೇ || ೩೫ ||

ಏತನ್ಮೇ ವಸ್ಯ ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ಮಮುಕ್ತಾಣಾಂ ದುರಾಶಯಾತ್ |
ಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನಾಯ ತ್ವಾನ್ಮಾಂ ಸಮೃತಾಯಾತ್ಮರೂಪೇ || ೩೬ ||

ಏಷ ಆತ್ಮಪಥೋಽವ್ಯಕ್ತೋ ನಪ್ಯ ಕಾಲೇನ ಭೂಯಿಷಾ |
ತಂ ಪ್ರವರ್ತಯಿತುಂ ದೇಹಮಿಮಂ ವಿದ್ಧಿ ಮಯಾ ಭೃತಮ್ || ೩೭ ||

ಇಚ್ಛಾಕಾಮಂ ಮಯಾಽಽ ಪೃಷ್ಠೋ ಮಯಿ ಕಂಠಸ್ತಕರ್ಮಣಾ |
ವಿತ್ಯಾ ಸುದುರ್ಜಯಂ ಮೃತ್ಯುಮಮೃತತ್ವಾಯ ಮೂಂ ಭವ || ೩೮ ||

ಮಾಮಾತ್ಮಾನಂ ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿಃ ಸರ್ವಭೂತಗುಹಾಶಯಮ್ |
ಅತ್ಯೇವಾತ್ಮನಾ ವೀಕ್ಷ್ಯ ವಿಶೋಕೋಽಭಯಮೃಷ್ಟಿ || ೩೯ ||

ಮಾತ್ರ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕೇಂ ವಿದ್ಯಾಂ ಶಮನೀಂ ಸರ್ವಕರ್ಮಣಾಮ್ |
ವಿತರಿಷ್ಯೇ ಯಯಾ ಚಾಸೌ ಭಯಂ ಚಾತಿತಪ್ತಕ || ೪೦ ||

ಮೃತ್ಯೋಯ ಉವಾಚ

ಏವಂ ಸಮುದಿತಪ್ತೇನ ಕಪಿಲೇನ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ |
ವಕ್ತವೇಕೈತ್ಯ ತಂ ಪ್ರೀತೋ ವನಮೇವ ಜಗಾಮ ಹ || ೪೧ ||

ಪ್ರತಃ ಸ ಅಸ್ಮಿತೋ ಮೌನಮಾತ್ಮೈಕಶರಣೋ ಮುನಿಃ |
ವಿಮಂಗೋ ವ್ಯಚರತ್ಕ್ರೋಧೇಮನಗ್ನಿರನೇತನಃ || ೪೨ ||

ಮನೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಯುಂಜಾನೋ ಯತ್ಕರ್ತವ್ಯಮಪರಮ್ |
ಗುಣಾವಧಾಸೇ ವಿಗುಣ ಏಕಭಕ್ತ್ಯಾನುಭಾವಿತೇ || ೪೩ ||

ಶ್ರೀಮು | ಇನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನಾನು ಮೂರೂ ಋಣಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿರುವೆ. ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ಮುಖೋರಥಗಳೂ ಪೂರ್ಣವಾದುವು. ಇನ್ನು ನಾನು ಸಂನ್ಯಾಸಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿನ್ನನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಶೋಕರಹಿತನಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವೆನು. ನೀನು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳ ಒಡೆಯನಾಗಿರುವೆ. ಅದರಿಂದ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. || ೩೪ ||

ಶ್ರೀಭಗವಂತನಿಂದನು - ಎಲೈ ಮುನೀಂದ್ರನೇ, ವೈದಿಕ ಮತ್ತು ಲೌಕಿಕ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಹೇಳಿ ಮದೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ - 'ನಾನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸುವೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಸತ್ಯವಾಗಿಸಲೆಂದೇ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿರುವೆನು. || ೩೫ || ಅಂತೆಯೇ ಲಿಂಗಶರೀರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದುವ ಒಯಕೆಯುಳ್ಳ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಆತ್ಮದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಮುಂತಾದ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಮೊದಲನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ಈ ಅವತಾರವಾಗಿದೆ. || ೩೬ || ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಈ ಮಾರ್ಗವು ಬಹಳ ಕಾಲ ದಿಂದಲೂ ಉಪವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪ್ರವರ್ತನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಈ ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವೆನು ಎಂದು ತಿಳಿ || ೩೭ || ಮುನಿವರ್ಮನೇ! ನಾನು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದುದು ನೀನು ನಿನ್ನ ಅಜ್ಞಾನವಾರವಾಗಿ ಮೋಗಬಹುದು ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸನ್ನಿಹಿತವಾದವನಾದವನು ಮರ್ಜಯವಾದ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇದ್ದನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದು. || ೩೮ || ನಾನು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶನೂ, ಸಮಸ್ತ ಜೀವರ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆಗಿರುವೆ. ಅದರಿಂದ ನೀನು ವಿಶುದ್ಧಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ನಿನ್ನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಶೋಕಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿ ನಿರ್ಭಯಪದ (ಮೋಕ್ಷ) ವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವೆ. || ೩೯ || ತಾಯಿಯಾದ ದೇವ ಹೂತಿಗೂ ನಾನು ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದುವ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕರುಣಿಸುವೆನು. ಅದರಿಂದ ಅವಳು ಈ ಸಂಸಾರ ಭಯದಿಂದ ಪಾರಾಗಿಹೋಗುವಳು. || ೪೦ ||

ಶ್ರೀಮೃತ್ಯೋಯ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಭಗವಾನ್ ಕಪಿಲನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೊಡನೆ ಪ್ರಜಾಪತಿಯಾದ ಕರ್ತ ಮರು ಅವನನ್ನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಗೈದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. || ೪೧ ||

ಅಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸಾಮಯ ಸಂನ್ಯಾಸಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ಅವರು ಏಕಮಾತ್ರ ಶ್ರೀಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಶರಣಾದರು. ಬಳಿಕ ಅಗ್ನಿ ಯನ್ನೂ ಅಶ್ವಮವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ವಿಜಯಭಾವದಿಂದ ಭೂಮಿ ಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸತೊಡಗಿದರು. || ೪೨ || ಯಾವಾತನು ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಅತೀತವಾಗಿರುವನೋ, ಸತ್ತಾದಿ ತ್ರಿಗುಣಗಳ ಪ್ರಕಾಶನೂ, ಗುಣಾತಿತನೂ, ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುವನೋ ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮನವನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿದರು. || ೪೩ ||

ನಿರಹಂಕೃತಿನಿರ್ಮಮಶ್ಚ ನಿದ್ವಂದ್ವ ಸಮದೃಕ್ಶದೃಕ್ |
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಶಾಂತಧೀರ್ಧೀರಃ ಪ್ರಶಾಂತೋರ್ಮುರಿವೋದಧಿಃ || ೪೪ ||

ವಾಸುದೇವೇ ಭಗವತಿ ಸರ್ವಜ್ಞೇ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನಿ |
ಪರೇಣ ಭಕ್ತಿಭಾವೇನ ಲಬ್ಧಾತ್ಮಾ ಮುಕ್ತಬಂಧನಃ || ೪೫ ||

ಆತ್ಮಾನಂ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಭಗವಂತಮವಸ್ಥಿತಮ್ |
ಅಪಶ್ಯತ್ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಭಗವತ್ಕೃಪಿ ಚಾತ್ಮನಿ || ೪೬ ||

ಇಚ್ಛಾದ್ವೇಷವಿಹೀನೇನ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಚೇತುಃ |
ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತೇನ ಪ್ರಾಪ್ತಾ ಭಾಗವತೀ ಗತಿಃ || ೪೭ ||

ಅವರು ಅಹಂಕಾರ, ಮನುಕೆ ಮತ್ತು ಸುಖ-ದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿ, ಸಮರ್ದಿಯಾಗಿ, ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನೇ ನೋಡತೊಡಗಿದರು. ಅವರ ಬುದ್ಧಿ ಅಂತರ್ಮುಖಿಯೂ, ಶಾಂತವೂ ಆಯಿತು. ಆಗ ಧೀರರಾದ ಕರ್ಮಮರು ಪ್ರಶಾಂತವೂ, ಗಂಭೀರವೂ ಆದ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. || ೪೪ || ಪರಮ ಭಕ್ತಿಭಾವದ ಮೂಲಕ ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯೂ, ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಆದ ಶ್ರೀವಾಸುದೇವನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವು ಸ್ಥಿರವಾದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಎಲ್ಲ ಒಂಧನಗಳಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಹೋದರು. || ೪೫ || ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪಿ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪ ಶ್ರೀಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಇರುವುದನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿದರು. || ೪೬ || ಹೀಗೆ ಇಚ್ಛಾ-ದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ರಹಿತರಾಗಿ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಂಪನ್ನರಾದ ಶ್ರೀಕರ್ಮಮರು ಭಗವಂತನ ಪರಮಪದವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. || ೪೭ ||

ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೪ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧೇ
ಕಾಪಿಲೇಯೋಪಾಖ್ಯಾನೇ ಚತುರ್ವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ || ೨೪ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ದೇವಹೂತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಕಪಿಲರಿಂದ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಮಹಿಮೆಯ ವರ್ಣನೆ

ಶೌನಕ ಉವಾಚ್

ಕಪಿಲಸ್ತತ್ರ ಸ್ವಯಾತ್ಮಾ ಭಗವಾನಾತ್ಮಮಾಯಯಾ |
ಜಾತಃ ಸ್ವಯಮಜುಃ ಸಾಕ್ಷಾದಾತ್ಮಪ್ರಜ್ಞಪ್ರಯೇ ನೃಣಾಮ್ || ೧ ||

ನ ಹ್ಯಸ್ಯ ವರ್ಣನಃ ಪುಂಸಾಂ ಪರಿಮ್ಲಾ ಸರ್ವಯೋಗಿನಾಮ್ |
ವಿಶ್ರುತೌ ಶ್ರುತದೇವಸ್ಯ ಭೂರಿ ತೃಪ್ತಂತಿ ಮೇಽಸಮಃ || ೨ ||

ಯದ್ಯದ್ವಿಧತ್ತೇ ಭಗವಾನ್ಸ್ವಚ್ಛಂದಾತ್ಮಾಽಽತ್ಮಮಾಯಯಾ |
ತಾನಿ ಮೇ ಶ್ರದ್ಧಧಾನಸ್ಯ ಕೀರ್ತನ್ಯಾನ್ಯನುಕೀರ್ತಯ || ೩ ||

ಸೂತ ಉವಾಚ್

ದ್ವೈಪಾಯನಸಖಸ್ತ್ವೇವಂ ಮೈತ್ರೇಯೋ ಭಗವಾಂಸ್ತಥಾ |
ಪ್ರಾಹೇದಂ ವಿದುರಂ ಪ್ರೀತ ಅನ್ವೀಕ್ಷಿಕ್ಯಾಂ ಪ್ರಚೋದಿತಃ || ೪ ||

ಶೌನಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಸೂತಪುರಾಣಕರೇ! ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸುವ ಸಾಂಖ್ಯದರ್ಶನ ಪ್ರವರ್ತಕರಾದ ಭಗವಾನ್ ಕಪಿಲರು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅಜನ್ಮನಾದ ನಾರಾಯಣನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಜನರಿಗೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಲು ತನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಅವತರಿಸಿರುವನು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬಂತು. || ೧ || ನಾನು ಭಗವಂತನ ಬಹಳವು ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರೂ ಈ ಯೋಗಿವರ್ಯ, ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಕಪಿಲರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಷ್ಟು ನನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿಲ್ಲ. || ೨ || ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು ತನ್ನ ಯೋಗಮಾಯೆಯ ಮೂಲಕ ಭಕ್ತರ ಬಯಕೆಗನುಸಾರ ಶರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮಾಡುವ ಲೀಲೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೀರ್ತನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾವು ಅವೆಲ್ಲವನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳಿ, ಅದನ್ನು ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇದೆ. || ೩ ||

ಸೂತಪುರಾಣಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಶೌನಕಾದಿ ಮುಷಿಗಳೇ! ನಿಮ್ಮಂತೆಯೇ ವಿದುರನೂ ಈ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ಸಂಬಂಧವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಆಗ ವ್ಯಾಸರ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಪೂಜ್ಯರಾದ ತ್ರಿಮೈತ್ರೇಯರು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ವಿದುರನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳತೊಡಗಿದರು - || ೪ ||

ಶ್ವೇತೀಯ ಉವಾಚ

ಪಿತರಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧತೇಽರಣ್ಯಂ ಮಾತುಃ ಪ್ರಿಯಚಿಹೀರ್ಷಯಾ |
ತಸ್ಮಿನ್ ಬಿಂದುಸರೇಽವಾತ್ಸೀದ್ಭಗವಾನ್ಯಪಿಲಃ ಕಲಃ || ೫ ||

ತಮಾಸೀನಮಕರ್ಮಣಾಂ ತತ್ಪ್ರಮೋಗಾರ್ಗದರ್ಶನಮ್ |
ಸ್ವಸುತಂ ದೇವಹೂತ್ಯಾಹ ಧಾತುಃ ಸಂಸ್ಕರತೀ ಮಹಃ || ೬ ||

ದೇವಹೂತೀರುವಾಚ

ನಿರ್ವಿಣ್ಣಾ ನಿತರಾಂ ಭೂಮನ್ನಸದಿಂದ್ರಿಯತರ್ಪಣಾತ್ |
ಯೇನ ಸಂಭಾವ್ಯಮಾನೇನ ಪ್ರಪನ್ನಾಂಧಂ ತಮಃ ಪ್ರಭೋಃ || ೭ ||

ತಸ್ಯ ತ್ವಂ ತಮಸೋಽಂಧಸ್ಯ ದುಷ್ಟಾರ್ಯಾದ್ಯ ಪಾದಾಪಮ್ |
ಸಚ್ಚಕ್ಷುರ್ಜನ್ಮನಾಮಂತೇ ಲಬ್ಧಂ ಮೇ ತದನುಗ್ರಹಾತ್ || ೮ ||

ಮ ಆದ್ಯೋ ಭಗವಾನ್ಪುಂಸಾಮೀಶ್ವರೋ ದೈ ಭವಾನ್ಪಿಲ |
ಲೋಕಸ್ಯ ತಮಸಾಂಧಸ್ಯ ಚಕ್ಷುಃ ಸೂರ್ಯ ಇವೋದಿತಃ || ೯ ||

ಅಥ ಮೇ ದೇವ ಸಮೋಹಮಪಾತ್ರಪ್ಪಂ ತ್ವಮರ್ಹಸಿ |
ಮೋಽವಗ್ರಹೋಽಹಮಮೇತೀತ್ಯೇತ್ಯನ್ಯೋಽವತ್ಪ್ರಯಾ || ೧೦ ||

ತಂ ತ್ವಾ ಗತಾಹಂ ಪರಣಾಂ ಪರಣ್ಯಂ
ಸ್ವಪ್ತತ್ಯ ಸಂಸಾರತರೋಃ ಕುತಾರಮ್ |
ಜಿಜ್ಞಾಸಯಾಹಂ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪೂರುಷಸ್ಯ
ನಮಾಮಿ ಸದ್ವರ್ಮವಿದಾಂ ಮುಷ್ಕಮ್ || ೧೧ ||

ಶ್ವೇತೀಯ ಉವಾಚ

ಇತಿ ಸ್ವಮಾತುರ್ನಿರವದ್ಯಮೀಪ್ಸಿತಂ
ನಿತಮ್ಯ ಪುಂಸಾಮಪವರ್ಗವರ್ಧನಮ್ |
ಛಿಯಾಭಿನಂದ್ಯಾತ್ಮವತಾಂ ಸತಾಂ ಗತಿ-
ರ್ಬಭಾಷೇ ಈಶತ್ವಿತಶೋಭಿತಾನನು || ೧೨ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಮೇಗ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಃ ಪುಂಸಾಂ ಮತೋ ನಿರ್ದೇಯಸಾಯ ಮೇ |
ಅತ್ಯಂತೋಪರತೀರ್ಯತ್ರ ದುಃಖಸ್ಯ ಚ ಸುಖಸ್ಯ ಚ || ೧೩ ||

ತಮಿಮಂ ತೇ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ
ಯಮವೋಚಂ ಪುರಾಣಭೇ |
ಮುಷೀಣಾಂ ಶ್ರೋತುಕಾಮಾನಾಂ
ಯೋಗಂ ಸರ್ವಾಂಗ ನೈಪುಣಮ್ || ೧೪ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಎಲೈ ವಿದುರನೇ! ತಂದೆಯು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದುದಕ್ಕಿಂತ ಭಗವಾನ್ ಕಪಿಲರು ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಸುತೋಪಾಸಿಸಲು ಆ ಬಿಂದುಸರೋವರ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇರತೊಡಗಿದರು. || ೫ || ಒಂದು ದಿನ ತತ್ಪ್ರಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗ ತಂದ ಮೋಹಿತರಾದ ಅತೀತರೂ ಅದ ಭಗವಾನ್ ಕಪಿಲರು ಸುಖಾಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ ದೇವಹೂತಿಯು ಒತ್ತರೇವರು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಪೃತಸೂಚಿ ಇಂತೆಂದಳು. || ೬ ||

ದೇವಹೂತಿಯು ಕೇಳಿದಳು - ಸ್ವಭುವೇ! ಈ ದುಷ್ಟ ರಂಧ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯ- ಬಾಲಸಂಯುತ ನಾನು ಬೇಸರ ಗೊಂಡಿ ದಾವೆನು ಇವುಗಳ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದರಿಂದಲೇ ಘೋರ ವಾದ ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ತೋಳಲಾದುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. || ೭ || ಈಗ ನೀನು ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನನ್ನ ಜನ್ಮಪರಂಪರೆಯು ಕೊನೆಗೊಂಡಿದೆ ಇದರಿಂದ ದಾಟಲಸದಳವಾದ ಅಜ್ಞಾನದ ಈ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ದಾಟಲೊಳಗುಗ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಂತಿರುವ ನೀನು ನನಗೆ ದೊರೆ ತಿರುವೆ. || ೮ || ನೀನು ಸಮಸ್ತ ಜೀವರಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾದ ಭಗವಾನ್ ಅದಿವ್ಯರುಷವಾಗಿರುವೆ ಅಜ್ಞಾನದ ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಕುರುಡಾಗಿರುವ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಕಣ್ಣಾಗಿರುವ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಉದಯ ಹೊಂದಿ ದೀಪ್ಯೆ. || ೯ || ದೇವನೇ! ಈ ದೇಹ-ಗೇಹ ಮುಂತಾದವು ಗಳಲ್ಲಿ 'ನಾನು-ನನ್ನದು' ಎಂದು ಇರುವ ದುರಾಗ್ರಹವನ್ನು ಕೂಡ ನೀನೇ ಉಂಟುಮಾಡಿರುವೆ. ಅದರಿಂದ ನೀನೇ ಈಗ ನನ್ನ ಈ ಮಹಾಮೋಹವನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸು. || ೧೦ ||

ನೀನು ಭಕ್ತರ ಸಂಸಾರವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕುವುದರಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಿಯಂತಿರುವೆ. ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆ ಯುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಶರಣಾಗತವೃತ್ತಲನಾದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗಿ ದ್ದೇನೆ. ಭಾಗವತ ಧರ್ಮಾಭ್ಯರಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನಿನಗೆ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. || ೧೧ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಹೀಗೆ ತಾಯಿಯಾದ ದೇವಹೂತಿಯು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದ ತನ್ನ ಅಭಿಲಾಷೆಯು ಪರಮ ಪವಿತ್ರವೂ ಜನರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗ ಉಂಟಾಗು ವಂತಹದೂ ಆಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಶ್ವತ್ಥರಾದ ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆಲ್ಲಾ ಶುಭ್ಯರಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಮುನಿಗಳು - ಅವಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶ್ಲಾಘಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಮೃದುವಾದ ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಮುಖಾರ ಎಂದದಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳತೊಡಗಿದರು. || ೧೨ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನ್ ಕಪಿಲರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಆಮ್ನಾ! ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಯೋಗವೇ ಮನುಷ್ಯರ ಅತ್ಯಂತಿಕ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನಂಟು ಮಾಡುವ ಪ್ರಧಾನ ಸಾಧನವಾಗಿವೆ. ಅದರಿಂದ ದುಃಖ ಮತ್ತು ಸುಖಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದೇ ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿದೆ. || ೧೩ || ಪುಣ್ಯಾಶ್ಲೇಷೇ! ಸರ್ವಾಂಗಸಂಪನ್ನವಾಗಿರುವ ಅಂತಹ ಯೋಗವನ್ನು ಕೇಳಲು ಬಯಸಿದ ನಾರದರೇ ಮುಂತಾದ ಮುನಿ ಗಳ ಮುಂದೆ ನಾನು ಹಿಂದೆ ಇದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದೆನು ಅವನ್ನೇ ಈಗ ನಿನ್ನಿಗೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. || ೧೪ ||

ಚೇತಃ ಖಿಲ್ಬತ್ಯ ಬಂಧಾಯ ಮುಕ್ತಯೇ ಚಾತ್ಮನೋ ಮತಮ್ |
ಗುಣೇಷು ಸ್ಥಂ ಬಂಧಾಯ ರತಂ ವಾ ಪುಂಸಿ ಮುಕ್ತಯೇ || ೧೫ ||

ಆಹಂಮಮಾಭಿಮಾನೋತ್ಕ್ರೇಃ ಕಾಮರೋಭಾದಿಭಿರ್ಮರೈಃ |
ವೀತಂ ಯದಾ ಮನಃ ಶುದ್ಧಮದುಃಖಮಸುಖಂ ಸಮಮ್ || ೧೬ ||

ತದಾ ಪುರುಷ ಆತ್ಮಾನಂ ಕೇವಲಂ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪರಮ್ |
ನಿರಂತರಂ ಸ್ವಯಂಚ್ಛೋತಿರಣಮಾನಮಖಂಡಿತಮ್ || ೧೭ ||

ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯಯುಕ್ತೇನ ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತೇನ ಚಾತ್ಮನಾ |
ಪರಿಪಶ್ಯತ್ಯದಾಸೀನಂ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಚ ಪಶೌಜಸಮ್ || ೧೮ ||

ನ ಯುಜ್ಯಮಾನಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಭಗವತ್ಕೃಪಾತ್ಮನಿ |
ಸದೃಶೋಽಸ್ತಿ ತಿವಃ ಪಂಥಾ ಯೋಗಿನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಸಿದ್ಧಯೇ || ೧೯ ||

ಪ್ರಸಂಗಮದರಂ ಪಾತಮಾತ್ಮನಃ ಕವಯೋ ವಿಮುಃ |
ಸ ಏವ ಸಾಧುಷು ಕೃತೋ ಮೋಕ್ಷದ್ವಾರಮಪಾವೃತಮ್ || ೨೦ ||

ತಿತಿಕ್ಷವಃ ಕಾರುಣಿಕಾಃ ಸುಹೃದಃ ಸರ್ವದೇಹಿನಾಮ್ |
ಆಜಾತತತ್ರವಃ ಶಾಂತಾಃ ಸಾಧವಃ ಸಾಧುಭೂಷಣಾಃ || ೨೧ ||

ಮಯ್ಯನನ್ಯೇನ ಭಾವೇನ ಭಕ್ತಿಂ ಕುರ್ವಂತಿ ಯೇ ದೃಢಾಮ್ |
ಮತ್ಯುತೇ ತ್ವಕ್ರಮೋಗಸ್ಮತ್ಪ್ರಜ್ಞಾನಬಾಂಧವಾಃ || ೨೨ ||

ಮದಾತ್ರಯಾಃ ಕಥಾ ಮೃಷಾಃ ಶೃಣ್ವಂತಿ ಕಥಯಂತಿ ಚ |
ತಪಂತಿ ವಿವಿಧಾಸ್ತಾಪಾ ನೈತಾನ್ಯದ್ವೇಷೇತಸಃ || ೨೩ ||

ತ ಏತೇ ಸಾಧವಃ ಸಾಧ್ವಿ ಸರ್ವಸಂಗ ವಿವರ್ಜಿತಾಃ |
ಸಂಗಸ್ತೇಷ್ವಥ ತೇ ಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಃ ಸಂಗ ದೋಷಹರಾ ಹಿ ತೇ || ೨೪ ||

ಸತಾಂ ಪ್ರಸಂಗಾನ್ಯಮ ವೀರ್ಯಸಂವಿದೋ
ಭವಂತಿ ಹೃತ್ಕರ್ಣರಸಾಯನಾಃ ಕಥಾಃ |
ತೇಜೋಷಣಾದಾಶ್ಚಶಬ್ದವರ್ಣವರ್ಣನಿ
ಶ್ರದ್ಧಾ ರತಿಭಕ್ತಿರನುಕ್ರಮಿಷ್ಯತಿ || ೨೫ ||

ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪುಮಾಂಜಾತವಿರಾಗ ಛಂದ್ರಿಯಾದ್
ದೃಷ್ಟಪ್ರತಾನ್ಯದ್ರಚನಾನುಚಿಂತಯಾ |
ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಯತ್ರೋ ಗ್ರಹಣೇ ಯೋಗಯುಕ್ತೋ
ಯತಿಷ್ಯತೇ ಯಜುಭಯೋಗಮಾರ್ಗೈಃ || ೨೬ ||

ಈ ಜೀವಿಯ ಬಂಧನ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಗಳ ಕಾರಣ ಮನಸ್ಸೇ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಬಲ್ಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಆ ಮನಸ್ಸು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವಾದರೆ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತವಾದರೆ ಅದೇ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಾಗುತ್ತದೆ. || ೧೫ || ಈ ಮನಸ್ಸು ನಾನು-ನನ್ನದು ಎಂಬುದ ರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಕಾಮ-ರೋಭಾದಿ ವಿಕಾರಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತ ಹಾಗೂ ಶುದ್ಧವಾದಾಗ ಅದು ಸುಖ-ದುಃಖಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಸಮತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. || ೧೬ || ಆಗ ಜೀವಿಯು ತನ್ನ ಜ್ಞಾನ-ವೈರಾಗ್ಯ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹೃದಯದಿಂದ ಅತ್ಯವು ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಅತೀತವು, ಏಕಮಾತ್ರ (ಅದ್ವಿತೀಯ), ಭೇದರಹಿತವೂ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶವೂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ, ಅವಿಂಡವೂ ಹಾಗೂ ಉದಾಸೀನವೂ (ಸುಖ-ದುಃಖರೂಪ) ಎಂಬುದಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಶಕ್ತಿಯೇನೆಂದು ಅನುಭವಿಸು ತ್ತಾನೆ. || ೧೭-೧೮ || ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸರ್ವಾತ್ಮಾ ತ್ಯಜಂತಿಯು ಕುರಿತು ಮಾಡಿದ ಭಕ್ತಿಗೆ ಸಾಟಿಯಾದ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲವಾದ ಮಾರ್ಗವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. || ೧೯ || ಸಂಗ ಅಥವಾ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನೇ ತುಂಡರಿಸಬಾರದ ಅತ್ಯಂತ ಬಂಧನವೆಂದು ವಿವೇಕಿಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದೇ ಸಂಗ ಅಥವಾ ಆಸಕ್ತಿಯು ಸಂತ ಮಹಾತ್ಮರ ಕುರಿತು ಉಂಟಾದಾಗ ಅದು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ತೆರದ ಬಾಗಿಲಾಗುತ್ತದೆ. || ೨೦ ||

ಸಹನವೀಲರೂ, ದಯಾಳುಗಳೂ, ಸಮಸ್ತದೇಹಧಾರಿಗಳ ಆಕಾರಣ ಮಿತ್ರರೂ, ಯಾರೊಂದಿಗೂ ಶತ್ರುಭಾವವನ್ನು ಇರಿಸ ದವರೂ, ಸರಳಸ್ವಭಾವರೂ, ಸುತುರುಷರನ್ನು ಗೌರವಿಸುವವರೂ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ಸುದೃಢವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ವರೂ, ನನಗಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ನಿಜ ಸಂಬಂಧಿ ಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸುವವರೂ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ವರಾಯೋಗನಾಗಿ, ನನ್ನ ಪವಿತ್ರ ಕಥೆಗಳ ಶ್ರವಣ, ಕೀರ್ತನೆಮಾಡುವವರೂ ಹಾಗೂ ನನ್ನಲ್ಲೇ ಚಿತ್ತ ವನ್ನು ನೆಟ್ಟಿರುವವರೂ, ಆದ ಇಂತಹ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸಂಸಾರದ ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ಸಂತಾಪಗಳು ಯಾವುದೇ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೊಡಲಾರವು. || ೨೧-೨೩ || ಇಂತಹ ಸರ್ವಸಂಗವರತ್ಯಾಗಿ ಮಹಾಪುರುಷರೇ ಸಾಧುಗಳೆನಿಸುವರು. ನೀನು ಇಂತಹವರ ಸಂಗದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು, ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರು ಆಸಕ್ತಿಯೆಂಬುದುಂಟಾದ ಎಲ್ಲ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. || ೨೪ || ಸುತುರುಷರ ಸಮಾಗಮ ದಿಂದ ನನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಹಾಗೂ ಹೃದಯಕ್ಕೂ, ಕಿವಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಿಯವಾದ ಕಥೆಗಳು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದರಿಂದ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಪ್ರೇಮ, ಭಕ್ತಿ ಇವುಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. || ೨೫ || ಅನಂತರ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿಯೇ ಮುಖಾದ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಪಾರಲೌಕಿಕ ಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ ವುಂಟಾಗುವುದು. ಆಗ ಮನುಷ್ಯನು ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಯೋಗದ ಭಕ್ತಿಪ್ರಧಾನವಾದ ಸರಳ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಸಮಾಹಿತನಾಗಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವನು. || ೨೬ ||

ಅಸೇವಯಾಯಂ ಪ್ರಕೃತೇರ್ಗುಣಾಣಾಂ
ಜ್ಞಾನೇನ ವೈರಾಗ್ಯವಿಜೃಂಭಕೇನ |
ಯೋಗೇನ ಮಯ್ಯರ್ಪಿತಯಾ ಚ ಭಕ್ತ್ಯಾ
ಮಾಂ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮಾನಮಿಹಾವರುಂಧೇ || ೨೭ ||

ದೇವಹೂತಿಯಾದ

ಕಾಚಿತ್ತ್ವಯ್ಯುಚಿತಾ ಭಕ್ತಿಃ ಕೇದೃಶೀ ಮಮ ಗೋಚರಾ |
ಯಯಾ ಪದಂ ತೇ ನಿರ್ವಾಣಮಂಮಾನ್ವಾಶ್ವಾ ಅಹಮ್ || ೨೮ ||

ಯೋ ಯೋಗೋ ಭಗವದ್ವಾಕ್ಯೋ-
ನಿರ್ವಾಣಾತ್ಮಂತ್ಯಯೋದಿತಃ |
ಕೇದೃಶಃ ಕತಿ ತಾಂಗಾಸಿ
ಯತ್ಪ್ರತ್ಯಾಪನೋಧನಮ್ || ೨೯ ||

ತದೇತಸ್ಯೇ ವಿಚಾಸೀಹಿ ಯಥಾಹಂ ಮಂದಧೀರ್ಹರೇ |
ದುಖಂ ಬುದ್ಧೇನ ದುರ್ಯೋಧಂ ಯೋಪಾ ಪವದಸುಗ್ರಹಾತ್ || ೩೦ ||

ಮೃತನು ಬಿಡು

ವಿದಿತಾರ್ಥಂ ಕಪಿಲೋ ಮಾತುರಿತ್ತಂ
ಜಾತಸ್ಯೇಹೋ ಯತ್ರ ತನ್ವಾಭಿಜಾತಃ |
ತತ್ಪ್ರಾಪ್ನೋಯಂ ಯತ್ಪದದಂಶಿ ಸಾಂಖ್ಯಂ
ಪ್ರೋವಾಚ ವೈ ಭಕ್ತವಿತಾನಯೋಗಮ್ || ೩೧ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುಬಾಚ

ಮೇವಾನಾಂ ಗುಣಲಿಂಗಾನಾಮಾನುಶ್ರವಣರ್ಮಣಾಮ್ |
ದ್ವತ್ತ ವಿದೈಕಮನಸೋ ವೃತ್ತಿಃ ಸ್ವಾಭಾವಿಕೀ ತು ಯಾ || ೩೨ ||

ಅಸಮಿತ್ತಾ ಭಾಗವತೀ ಭಕ್ತಿಃ ಸಿದ್ಧೇರ್ಗರಿಯತೀ |
ಮಮಯತ್ಯಾಶು ಯಾ ಕೋಶಂ ನಿಗೀರ್ಣಮನಯೀ ಯಥಾ || ೩೩ ||

ಕೃತಾತ್ಮತಾಂ ಮೇ ಸ್ತುತಯಂತಿ ಕೇಚನ್
ಮತ್ಪಾದಸೇವಾಭಿರತಾ ಮದೀಹಾಃ |
ಮೇವಸ್ಯೋನ್ಮತೋ ಭಾಗವತಾಃ ಪ್ರಸಜ್ಯ
ಕಥಾಪಯಂತೇ ಮಮ ಪಾದಪಾಣಿ || ೩೪ ||

ಹೀಗೆ ಶೃಂಗೀಯ ಗುಣಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಶಬ್ದಾದಿ ವಿಷಯ
ಗಳನ್ನು ಈ ಗಮನವುಳ್ಳವರಿಂದ ವೈರಾಗ್ಯಯುಕ್ತ ಜ್ಞಾನದಿಂದ,
ಮೋಗದಿಂದ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ವಿಷಯವಾದ ಸುದೃಢ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ
ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಅಂತರಾತ್ಮನಾಗಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಈ
ವೇಷದಲ್ಲೇ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು || ೨೭ ||

ದೇವಹೂತಿಯ ಕೇಳಿದಳು - ಭಗವಂತನೇ ! ನಿನಗೆ ಉಚಿತ
ವಾಗಿರುವ ಭಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪವೇನು ? ನನ್ನಂತಹ ಅಬಲೆಯರಿಗೆ
ಎಂತಹ ಭಕ್ತಿಯು ಸರಿಯಾದುದು ? ಅದರಿಂದ ನಾನು ಸಹಜ
ವಾಗಿಯೇ ನಿನ್ನ ನಿರ್ವಾಣಪದವನ್ನು ಹೊಂದಬಲ್ಲೆನು ? || ೨೮ ||
ಮೋಕ್ಷಸ್ವರೂಪವಾದ ಪದುವೇ ' ಯಾವುದರಿಂದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ
ಕಾಂಕ್ಷಾಗುಣವು ದೋ ಮತ್ತು ಗುರಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕೊಡದ ಬಾಣ
ವಂತ ಭಗವಂತನನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿಸುವ, ನೀನು ಹೇಳುವ
ಯೋಗವು ಯಾವುದು ? ಹಾಗೂ ಅದರ ಅಂಗಗಳು ಎಷ್ಟು ?
|| ೨೯ || ಹರಿಯೇ ! ತಿಳಿಯಲು ಕಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು
ಮಂದಮತಿಯಾದ ನನ್ನಂತಹ ಸ್ವಿಯರೂ ಕೂಡ ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ
ಉಪಭವಾಗಿ ಅರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ನಿರೂಪಿಸಿ ಬೇಕು || ೩೦ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಎಲೈ ಮಿದುರನೇ ! ತನ್ನ
ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಆ ಮಹಾತಾಯಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು
ತಿಳಿದು ಕಪಿಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವು ಉಕ್ಕಿಬಿತ್ತು ಆಗ
ಅವರು ಆಕೆಗೆ ವಕ್ತೃತೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಪತ್ನಿಗಳನ್ನು ವಿಮಾಶನ
ಮಾಡುವ ಸಾಂಖ್ಯ ಕೃಷ್ಣಾತ್ಮಾ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೊಡ
ಬಲ್ಲವ ಭಕ್ತಿಯ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನೂ ಮೋಗವನ್ನೂ ಉಪದೇಶ
ಮಾಡಿದ || ೩೧ ||

ಶ್ರೀಭಗವಂತನೆಂದನು - ಅಮ್ಮಾ ! ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಭಗವಂತನಲ್ಲೇ
ನೆಲೆಗೊಂಡ ಚಿತ್ತವುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನ - ವೇದವಿಹಿತ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ
ತೊಡಗಿರುವ ಹಾಗೂ ವಿಷಯಗಳ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವಂತಹ
(ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ - ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದ)
ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸತ್ತ್ವಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಕುರಿತು ಇರುವ
ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಭಗವಂತನ ಅಹೈತುಕೀ ಭಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ.
ಇದು ಮುಕ್ತಿಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದುದು. ವಿಕೇಂದರ, ತಿಂದಿರುವ
ಆಹಾರವು ಜಠರವೂ ಜೀರ್ಣಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಈ ಭಕ್ತಿಯೂ ಕೂಡ
ಕರ್ಮಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಭಂಡಾರವಾದ ಲಿಂಗಕೋಶವನ್ನು ಒಡೆಯೇ
ಭಸ್ಮವಾಗಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ || ೩೨-೩೩ || ನನ್ನ ಚರಣಸಂವಯಲ್ಲೇ
ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗಿರುವ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಪ್ರಸನ್ನತಾಗಿಯೇ ಸಮಸ್ತ
ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂತಹ ಭಾಗ್ಯವಂತರಾದ ಭಕ್ತರು ಪರಸ್ಪರ
ಸೇರಿ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕ ನನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವೇ ಮುಂತಾದ ಗುಣ
ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ನನ್ನೊಡನೆ
ವಿಕಾತ್ಮರೂಪವಾದ ಸಾಯುಜ್ಯಮುಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಇಚ್ಛಿಸುವ
ದಿಲ್ಲ || ೩೪ || ಅಮ್ಮಾ ! ಆ ಮಹಾತ್ಮರು ಕಂಡಾವರೆಯನ್ನು ಹೋಲುವ
ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ, ಪಕ್ಕನಾದ ಮುಖವಿಂದಲೂ ಕೇಳೊಳಿಸುವ
ವರಮುಸುಂದರವೂ, ವರಪ್ರದವೂ ಆದ ನನ್ನ ದಿವ್ಯಮಂಗಳ ವಿಗ್ರಹ
ವನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸುತ್ತಾ, ನನ್ನೊಡನೆ ಸಮಮಾತುಗಳಿಂದ ಸಂಭಾಷಣೆ

ಪಶ್ಯಂತಿ ತೇ ಮೇ ರುಚಿರಾಣ್ಯಂಬ ಸಂತಃ
ಪ್ರಸನ್ನವಕ್ತ್ರಾರುಣಲೋಚನಾನಿ |
ರೂಪಾಣಿ ದಿವ್ಯಾನಿ ಪರಪ್ರದಾನಿ
ಸಾಕಂ ಪಾಚಂ ಶ್ರುತಗೋಯಾಂ ವದಂತಿ || ೩೫ ||

ಶೈರ್ದರ್ಶನೀಯಾವಯವೈರುದಾರ-
ವಿಲಾಸತಾಸೇಕ್ಷಿತವಾಮಸೂಕ್ತೈಃ |
ಹೃತಾತ್ಮನೋ ಹೃತಪ್ರಾಣಾಂಶ್ಚ ಭಕ್ತಿ-
ರನಿಚ್ಛತೋ ಮೇ ಗತಿಮಗ್ನ್ಯಂ ಪ್ರಯುಂಕ್ತೇ || ೩೬ ||

ಅಥೋ ವಿಭೂತಿಂ ಕುಮ ಮೂಯಾವಿನ್ಯಾ-
ಮೈಶ್ವರ್ಯಮಪ್ಪಾಂಗಮನುಪ್ರವೃತ್ತಮ್ |
ಶ್ರಿಯಂ ಭಾಗವತೀಂ ವಾಸ್ತವಯಂತಿ ಭದ್ರಾಂ
ಪರಸ್ಯ ಮೇ ತೇಽಶ್ರುವತೇ ತು ಲೋಕೇ || ೩೭ ||

ನ ಕರ್ಹಿ ಚಿನ್ಮತ್ತರಾಃ ತಾಂತರೂಪೇ
ನಂಕ್ಷಂತಿ ನೋ ಮೇಽನಿಮಿಷೋ ಲೇಠಿ ಹೇಃ |
ಯೇಷಾಮಹಂ ಪ್ರಿಯ ಆತ್ಮಾ ಸುತಶ್ಚ
ಸಖಾ ಗುರುಃ ಸುಹೃದೋ ದೈವಮಿಷ್ಟಮ್ || ೩೮ ||

ಇಮಂ ಲೋಕಂ ತಥೈವಾಮು-
ಮಾತ್ಮಾನಮುಭಯಾಯಿನಮ್ |
ಆತ್ಮಾನಮನು ಯೇ ಚೇಹ ಯೇ
ರಾಯಃ ಪಶ್ಯೋ ಗೃಹಾಃ || ೩೯ ||

ವಿಸೃಜ್ಯ ಸರ್ವಾನನ್ಯಾಂಶ್ಚ ಮಾಮೇವಂ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಮ್ |
ಭಜಂತ್ಯನನ್ಯಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ತಾನ್ಮತ್ಕೋರತಿಪಾರಯೇ
|| ೪೦ ||

ನಾನ್ಯತ್ರ ಮದ್ಭಗವತಃ ಪ್ರಧಾನಪುರುಷೇಶ್ವರಾತ್ |
ಆತ್ಮನಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಭಯಂ ತೀವ್ರಂ ನಿವರ್ತತೇ
|| ೪೧ ||

ಮದ್ಭಯಾದ್ಭಾತಿ ವಾತೋಽಯಂ ಸೂರ್ಯಾಪತಿ ಮದ್ಭಯಾತ್ |
ವರ್ಷತೀಂದ್ರೋ ದಹತ್ಯಗ್ನಿರ್ಮುಕ್ತುಶ್ಚರತಿ ಮದ್ಭಯಾತ್
|| ೪೨ ||

ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯಯುಕ್ತೇನ ಭಕ್ತಿಯೋಗೇನ ಯೋಗಿನಃ |
ಶ್ವೇಮಾಯ ಪಾದಮೂಲಂ ಮೇ ಪ್ರವಿಶಂತ್ಯಕುತೋಭಯಮ್
|| ೪೩ ||

ವಿತಾವಾನೇವ ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ಪುಂಸಾಂ ನಿಶ್ಚೇಯಸೋದಯಃ |
ತೀವ್ರೇಣ ಭಕ್ತಿಯೋಗೇನ ಮನೋ ಮಯ್ಯರ್ಪಿತಂ ಸ್ಥಿರಮ್
|| ೪೪ ||

ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ತಪಸ್ವಿಗಳೂ ಆಸೆ
ಪಡುತ್ತಿರುವರು || ೩೫ || ಕುಮನೀಯವಾದ ಅಂಗೋಪಾಂಗ
ಗಳೆಂಬವೂ, ಉದಾರವಾದ ಮಂದಹಾಸವಿಲಾಸಗಳೆಂಬವೂ,
ಮನೋಹರವಾದ ನೋಟಗಳೆಂಬವೂ, ಮಧುರವಾದ ಮಾತು
ಗಳೆಂಬವೂ ಕೂಡಿದ ನನ್ನ ಆ ರೂಪದ ಮಾಧುರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರ
ಮನವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮುಳುಗಿಹೋಗುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ನನ್ನ
ಭಕ್ತಿಯು ಒಯಸದಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಪರಮಪದವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ
ಕೊಡುತ್ತದೆ || ೩೬ || ಅವಿದ್ಯೆಯ ನಿವೃತ್ತಿಯಾದ ಬಳಿಕವೂ
ಅವರು ಮಾಯಾಪತಿಯಾದ ನನ್ನ ಸತ್ಯಲೋಕಾದಿಗಳ ಭೋಗ
ಸಂಪತ್ತು, ಭಕ್ತಿಯ ಅನಂತರ ತಾನಾಗಿ ದೊರೆಯುವ ಅವ್ಯಾದ್ಧಿಗಳು
ಅಥವಾ ವೈಕುಂಠಧಾಮದ ಭಗವತ್ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ ಕೂಡ
ಇಚ್ಛಿಸದಿದ್ದರೂ, ನನ್ನ ಪರಮಧಾಮವನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಅವರಿಗೆ
ಇವೆಲ್ಲ ವಿಭೂತಿಗಳು ತಾನಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ || ೩೭ ||
ಅಮ್ಮಾ! ಏಕಮಾತ್ರ ನಾನೇ ಪ್ರಿಯನೂ, ಅಕ್ಕನೂ, ಪುತ್ರಿನೂ, ಮಿತ್ರನೂ,
ಗುರುವೂ, ಹಿತಕಾರಿಯೂ, ಇಷ್ಟದೇವನೂ ಆಗಿರುವ ನನ್ನ ಆಶ್ರಯ
ದಲ್ಲೇ ಇರುವ ಆ ಭಕ್ತಜನರು ತಾಂತಿಘೋಷವಾದ ವೈಕುಂಠ
ಧಾಮವನ್ನು ತಲುಪುವರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ದಿವ್ಯ
ಭೋಗಗಳ ಕೊರತೆಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಕಾಲಚಕ್ರವೂ
ಅವರನ್ನು ಕೊಳಸಲಾರದು || ೩೮ ||

ತಾಯೀ! ಇಹಲೋಕ-ಪರಲೋಕ ಹಾಗೂ ಇವೆರಡೂ ಲೋಕ
ಗಳಲ್ಲಿ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಹೋಗುವ ಲಿಂಗದೇಹವನ್ನೂ, ಶರೀರ
ದೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿರುವ ಭವ, ಪಶು, ಗೃಹ ಮುಂತಾದ
ಪದಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ತೊರೆದು ಅನನ್ಯ
ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನೇ ಭಜಿಸುವವರನ್ನು ನಾನು
ಮೃತ್ಯುರೂಪಿ ಸಂಸಾರಾಂಗದಿಂದ ಮಾರಿಗೊಬಿಡುತ್ತೇನೆ.
|| ೩೯-೪೦ || ನಾನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭಗವಂತನಾಗಿರುವೆನು. ಪ್ರಕೃತಿ
ಮತ್ತು ಪುರುಷರಿಗೂ ಕೂಡ ಒಡೆದುನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿ
ಗಳ ಆತ್ಮನಾಗಿದ್ದು ನನ್ನನ್ನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದರ ಆಶ್ರಯವನ್ನೂ
ಪಡೆದರೂ ಮೃತ್ಯುರೂಪವಾದ ಮಹಾಭಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ
ದೊರೆಯಲಾರದು || ೪೦ || ನನ್ನ ಭಯದಿಂದ ಪಾಯುವು
ಒಡುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಭಯದಿಂದಲೇ ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರು
ವನು. ನನ್ನ ಭಯದಿಂದಲೇ ಇಂದ್ರನು ಮಳೆಗರೆಯುವನು ಮತ್ತು
ಅಗ್ನಿಯು ಉರಿಯುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಭಯದಿಂದಲೇ ಮೃತ್ಯುವು ತನ್ನ
ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ || ೪೧ || ಯೋಗಿಗಳು ಜ್ಞಾನ-
ವೈರಾಗ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಮೂಲಕ ತಾಂತಿಯನ್ನು
ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ನಿರ್ಭಯ ಚರಣಕಮಲಗಳನ್ನೇ
ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾರೆ || ೪೨ || ಚಿತ್ತವು ತೀವ್ರವಾದ ಭಕ್ತಿಯೋಗದಿಂದ
ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಂಲಗ್ನವಾಗಿ ಸ್ಥಿರವಾಗುವುದೇ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ
ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುದು || ೪೩ ||

ಇಷ್ಟತ್ವದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೫ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಭಾರತೇ ಪಾದಮಹರ್ಷ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧೇ
ಕಾಕಿಲೋಪನಿಷತ್ಯಾಂ ಪಂಚವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ || ೨೫ ||

ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಮಹತ್ತು ಮುಂತಾದ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ತತ್ತ್ವಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ವರ್ಣನೆ

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಅಥ ತೇ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ತ್ವಾಸಾಂ ಲಕ್ಷಣಂ ಪೃಥಕ್ |
ಯದ್ವಿದಿತ್ಯಾ ವಿಮುಚ್ಯೇತ ಪುರುಷಃ ಪ್ರಾಕೃತ್ಯೈರ್ಗುಣೈಃ

|| ೧ ||

ಚ್ಚಾನ್ಯಂ ನಿವ್ರೇಯಸಾರ್ಥಾಯ ಪುರುಷಾತ್ಮಕಾರ್ಥನಮ್ |
ಯದಾಪುರ್ವಗಾಂಯೇ ತಕ್ತೇ ಹೃದಯಗ್ರಂಥಿಭೇದನಮ್

|| ೨ ||

ಅನಾದಿರಾತ್ಮಾ ಪುರುಷೋ ನಿರ್ಗುಣಃ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪರಃ |
ಪ್ರತ್ಯಗ್ವಾಪೂ ಸ್ವಯಂಚ್ಛೇದೋತಿವಿಕ್ಲವ್ತಂ ಯೇನ ಸಮಸ್ತತಮ್

|| ೩ ||

ಽ ವಿಷ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಂ ದೈವೀಂ ಗುಣಮಯೀಂ ವಿಭುಃ |
ವಿದ್ಯಚೈವೈವೋಪಗತಾಮಭ್ಯಶದ್ಯತ ಲಿಲಯಾ

|| ೪ ||

ಗುಣೈರ್ವಿಚಿತ್ಯಾಃ ಸ್ವಜತೀಂ ಸ್ವರೂಪಾಃ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಪ್ರಜಾಃ |
ಽಪೋಶ್ಯ ಮುಮುಹೇ ಸದ್ಯಃ ಽ ಇಹ ಚ್ಚಾನ್ಯಗುಣಹಯಾ

|| ೫ ||

ಽವಂ ಪರಾಭಿಧ್ಯಾನೇನ ಕರ್ತೃತ್ವಂ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪುಮಾನ್ |
ಕರ್ಮಸು ಕ್ರಿಯಾಮಾಣೇಷು ಗುಣೈರಾತ್ಮನಿ ಮನ್ಯತೇ

|| ೬ ||

ತದಸ್ಯ ಸಂಸೃತಿರ್ಬಂಧಃ ಪಾರತಂತ್ಯಂ ಚ ತತ್ಕೃತಮ್ |
ಭವತ್ಯಕರ್ಮರೀಶಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷಣೋ ನಿರ್ವೃತಾತ್ಮನಃ

|| ೭ ||

ಕಾರ್ಮಿಕಾರಣಕರ್ತೃತ್ವೇ ಕಾರಣಂ ಪ್ರಕೃತಿಂ ವಿದುಃ |
ಘೋಷತ್ಯೈ ಸುಖದುಃಖಾನಾಂ ಪುರುಷಂ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪರಮ್

|| ೮ ||

ವೇದಪೂಜಿತವಾಚ

ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪುರುಷಸ್ಯಾಪಿ ಲಕ್ಷಣಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮ |
ಽಪ್ರತಿ ಕಾರಣಯೋರಸ್ಯ ಸದಸಚ್ಚ ಯದಾತ್ಮಕಮ್

|| ೯ ||

ಶ್ರೀಭಗವಂತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಅಮ್ಮಾ! ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ತತ್ತ್ವಗಳ ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಾದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವನು. || ೧ || ಅತ್ಯದರ್ಶನ ರೂಪವಾದ ಜ್ಞಾನವೇ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮೊಕ್ಕದ್ದ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ಅವನ ಅಹಂಕಾರರೂಪೀ ಹೃದಯಗ್ರಂಥಿಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಎಂದು ಪಂಡಿತರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾನು ಮುಂದೆ ನಿನ್ನಗೆ ವರ್ಣಿಸುವೆನು. || ೨ || ಈ ಇಡೀ ಜಗತ್ತು ಮೂಲಿಂದ ವ್ಯುತ್ಪನ್ನವಾಗಿ, ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೋ ಆ ಆತ್ಮನೇ ಪುರುಷನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಅನಾದಿಯೂ, ನಿರ್ಗುಣನೂ, ಪ್ರಕೃತಿಗಿಂತ ಅತೀತನೂ, ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿಹಾಸಗುವವನೂ, ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶನೂ ಆಗಿರುವನು. || ೩ || ಆ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಲೀಲಾವಿಲಾಸಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಅವ್ಯಕ್ತ ಮತ್ತು ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ವೈಷ್ಣವೋಮಾಯೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ಸ್ಥಿತಿಗೊಳಿಸುವನು. || ೪ || ಲೀಲಾಪದಾಯಿಗಳಾಗಿರುವ ಪ್ರಕೃತಿಯು ತನ್ನ ಸತ್ತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನುದೇಶವಾದ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತವೆಂದು ಅವನು ಕಂಡ ಪುರುಷನು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡ ಅವರ ಅವರಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ತನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟನು. || ೫ || ಹೀಗೆ ತನ್ನಿಂದ ಭವವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೇ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಪುರುಷನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾಡಲಾಗುವ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನೇ ಕರ್ತಾ ಎಂದು ತಿಳಿಯತೊಡಗಿದನು. || ೬ || ಕರ್ತೃತ್ವಾಭಿಮಾನದಿಂದಲೇ ಅಕರ್ತೃವೂ, ಸ್ವಾಧೀನನೂ, ಸಾಕ್ಷಿಯೂ, ಅನಂದಸ್ವರೂಪನೂ ಆದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯುರೂಪವಾದ ಬಂಧನವೂ ಹಾಗೂ ಪರತಂತ್ರತೆಯೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. || ೭ || ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾರಣರೂಪವಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕರ್ತಾರೂಪವಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅಭಿಮಾನೀ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪುರುಷನು 'ಅವು ನನ್ನವು' ಎಂದು ಅರೋಪಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವವಕ್ಕೆ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಪಂಡಿತರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅತೀತನಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಕೃತಿಪ್ತನಾದ ಆ ಪುರುಷನನ್ನೇ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನೂ ಭೋಗಿಸಲು ಕಾರಣನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. || ೮ ||

ವೇದಪೂಜಿಯು ಕೇಳಿದನು - ಪುರುಷೋತ್ತಮನೇ | ಈ ವಿಶ್ವದ ಸ್ಥೂಲ-ಸೂಕ್ಷ್ಮಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಯಾರ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಯೋ ಹಾಗೂ ಯಾರು ಇದರ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಾನೋ, ಆ ಪ್ರಕೃತಿ-ಪುರುಷರ ಲಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಕೂಡ ನಾನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವವನಾಗು. || ೯ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಯತ್ತತ್ತಿಗುಣಮವ್ಯಕ್ತಂ ನಿತ್ಯಂ ಪದಸದಾತ್ಮಕಮ್ |
ಪ್ರಧಾನಂ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಪ್ರಾಹುರವಿಶೇಷಂ ವಿಶೇಷವತ್ || ೧೦ ||

ಪಂಚಭಿಃ ಪಂಚಭಿರ್ಬ್ರಹ್ಮ ಚತುರ್ಭಿರ್ದರ್ಶಭಿಸ್ತಥಾ |
ಏತಚ್ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಕಂ ಗಣಂ ಪ್ರಾಧಾನಿಕಂ ವಿದುಃ || ೧೧ ||

ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಪಂಚೈವ ಭೂರಾಪೋಽಗ್ನಿರ್ಮರುಷ್ಷಃ |
ತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಚ ತಾವಂತಿ ಗಂಧಾದೀನಿ ಮತಾನಿ ಮೇ || ೧೨ ||

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ದಶ ಸ್ತ್ರೋತ್ರಂ ತ್ವಗ್‌ದೃಗ್‌ರಸನಾಸಿಕಾಃ |
ವಾಕ್ಯಕೌ ಚರಣೌ ಮೇಧಂ ಪಾಯುದರ್ಶನಮ ಉಚ್ಯತೇ || ೧೩ ||

ಮನೋ ಬುದ್ಧಿರಹಂಕಾರುತ್ಥಮಿತ್ಯಂತರಾತ್ಮಕಮ್ |
ಚತುರ್ಧಾ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ ಭೇದೋ ವೃತ್ತಾ ಲಕ್ಷಣದೋಷಯಾ || ೧೪ ||

ಏತಾವಾಸೇವ ಸಂಖ್ಯಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸಗುಣಸ್ಥ ಹ |
ಸನ್ನಿವೇಶೋ ಮಯಾ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಯಃ ಕಾಲಃ ಪಂಚವಿಂಶಕಃ || ೧೫ ||

ಪ್ರಭಾವಂ ಪೌರುಷಂ ಪ್ರಾಹುಃ ಕಾಲಮೇಕೇ ಯತೋ ಭಯಮ್ |
ಅಹಂಕಾರವಿಮೂಢಸ್ಯ ಕರ್ಮಃ ಪ್ರಕೃತಿಮೀಯುಷಃ || ೧೬ ||

ಪ್ರಕೃತೇರ್ಗುಣಸಾಮ್ಯಸ್ಯ ನಿರ್ವಿಶೇಷಸ್ಯ ಮಾನವಿ |
ಚೇಷ್ಟಾ ಯತಃ ಸ ಭಗವಾನ್ಕಾಲ ಇತ್ಯುಪಲಕ್ಷಿತಃ || ೧೭ ||

ಅಂತಃ ಪುರುಷರೂಪೇಣ ಕಾಲರೂಪೇಣ ಯೋ ಬಹಿಃ |
ಸಮನ್ವೇತೈಷ ಸತ್ತಾಸ್ತಾಂ ಭಗವಾನಾತ್ಮಮಾಯಯಾ || ೧೮ ||

ದೈವಾತ್ಮು ಭೃತಧರ್ಮಿಣ್ಯಾಂ ಸ್ವಾಂ ಯೋನೌ ಪರಃ ಪುಮಾನ್ |
ಆಧತ್ತ ವೀರ್ಯಂ ಸಾಸೂತ ಮಹತ್ತತ್ತಂ ಹಿರಣ್ಮಯಮ್ || ೧೯ ||

ವಿಶ್ವಮಾತ್ಮಗತಂ ವ್ಯಂಜನ್ಮೂಟಸೋ ಜಗದಂಕುರಃ |
ಸ್ವತೇಜಸಾಪಿಬತ್ತೀವ್ರಮಾತ್ಮಪ್ರಸ್ಥಾಪನಂ ತಮಃ || ೨೦ ||

ಶ್ರೀಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು - ತಾಯೇ! ಯಾವುದು
ತಿಗುಣಾತ್ಮಕವೂ, ಅವ್ಯಕ್ತವೂ, ನಿತ್ಯವೂ ಆಗಿ ಕಾರ್ಯಕಾರಣರೂಪ
ವಾಗಿದೆಯೋ ಹಾಗೂ ಸ್ವತಃ ನಿರ್ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಮಸ್ತ
ವಿಶೇಷ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾಗಿದೆಯೋ - ಆ ಪ್ರಧಾನವೆಂಬ
ತತ್ತ್ವವನ್ನೇ ಪ್ರಕೃತಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. || ೧೦ || ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳೂ,
ಪಂಚದಾತ್ಮಗಳೂ, ನಾಲ್ಕು ಅಂತಃಕರಣ ವಿಶೇಷಗಳೂ, ಹತ್ತು
ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಹೀಗೆ ಈ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು
ವಿದ್ವಾಂಸರು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. || ೧೧ ||
ಶೃಣಿ, ಮನ, ಕೇಶ, ವಾಯು, ಆಕಾಶ - ಇವು ಪಂಚಮಹಾ
ಭೂತಗಳು. ಗಂಧ, ರಸ, ರೂಪ, ಸ್ಪರ್ಶ, ಶಬ್ದ ಇವು ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರೆ
ಗಳು ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. || ೧೨ || ಕಿಷಿ, ಚರ್ಮ, ಕಣ್ಣು ನಾಲಿಗೆ,
ಮೂಗು, ಮಾತು, ಕೈ, ಕಾಲು, ಉಪಸ್ಥ, ಪಾಯು - ಎಂಬ ಈ
ಹತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು. || ೧೩ || ಮನ, ಬುದ್ಧಿ, ಚಿತ್ತ, ಅಹಂಕಾರ
ಎಂಬ ಇವೇ ಅಂತಃಕರಣ ರೂಪಗಳು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ
ಸಂಕಲ್ಪ, ನಿಶ್ಚಯ, ಚಿಂತೆ, ಅಭಿಮಾನ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು.
|| ೧೪ || ಶ್ರುತ್ಯಜ್ಞಾದಿಗಳು ಹೀಗೆ ಸಗುಣಬ್ರಹ್ಮನ ಸನ್ನಿವೇಶಸ್ಥಾನಗಳ
ನ್ನಾಗಿ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುವರು. ಇವು
ಗಳಲ್ಲದೆ ಕಾಲ ಎಂಬುದು ಇಪ್ಪತ್ತದನೆಯ ತತ್ತ್ವವಾಗಿದೆ. || ೧೫ ||
ಕೆಲವು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಕಾಲವನ್ನು ಪುರುಷನಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ ತತ್ತ್ವ
ವೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ, ಪುರುಷನ ಪ್ರಭಾವ ಅಂದರೆ ಈಶ್ವರನ
ಸಂಪ್ರಾಪಕಾರಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರಿಂದ ಮಾಯೆಯ
ಕಾರ್ಯವಾದ ದೇಹಾದಿಗಳನ್ನು ಆತ್ಮನೆಂದು ಅಭಿಮಾನಪಟ್ಟು
ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಕರ್ತಾ ಎಂದು
ತಿಳಿಯುವ ಜೀವನಿಗೆ ನಿರಂತರವಾದ ಭಯವು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ.
|| ೧೬ || ಆಮ್ಮಾ! ಮನುಷ್ಯತ್ರಿಯೇ! ಯಾರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ
ಗುಣಗಳ ಸಾಮ್ಯವಸ್ಥೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ನಿರ್ವಿಶೇಷವಾದ
ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಗತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೋ, ಆ ಪುರುಷರೂಪಿ
ಯಾದ ಭಗವಂತನೇ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ 'ಕಾಲ'ನೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡು
ತ್ತಾನೆ. || ೧೭ || ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಮಾಯೆಯ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿ
ಗಳೊಳಗೆ ಜೀವರೂಪದಿಂದಲೂ ಹೊರಗೆ ಕಾಲರೂಪದಿಂದಲೂ
ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿರುವ ಭಗವಂತನೇ ಇಪ್ಪತ್ತದನೆಯ ತತ್ತ್ವವು. || ೧೮ ||
ಪರಮಪುರುಷ ಪರಮಾತ್ಮನು ಜೀವರ ಅದೃಷ್ಟವಶದಿಂದ
ಕ್ಷೋಭೆಗೊಂಡ ಸರ್ವಜೀವಿಗಳ ಉತ್ತಿಷ್ಠಾನ್ರೂಪವಾದ ಶ್ವ
ಮಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಚಿಚ್ಚಕ್ತಿರೂಪವಾದ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಾಗ
ಆದರಿಂದ ತೇಜೋಮಯ ಮಹತ್ತತ್ತವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು.
|| ೧೯ || ಲಯ-ವಿಕ್ಷಿಪಾದಿ ರಹಿತ ಹಾಗೂ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅಂಕುರ
ದಂತಿರುವ ಈ ಮಹತ್ತತ್ತವು ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಲು
ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಪ್ರಳಯಕಾಲದ
ಕಣ್ಣಲಿಯನ್ನು ತನ್ನದೇ ತೇಜದಿಂದ ಕುಡಿದುಬಿಟ್ಟಿತು. || ೨೦ ||

ಯತ್ತತ್ಪುಗುಣಂ ಸ್ವಚ್ಛ್ರಿ ಶಾಂತಂ ಭಗವತಃ ಪದಮ್ |
ಯದಾಹುವಾರ್ಸುರೇವಾಖ್ಯಂ ಚಿತ್ತಂ ತನ್ನಹದಾತ್ಮಕಮ್ || ೨೦ ||

ಸ್ವಚ್ಛ್ರಮವಿಕಾಶಿತ್ತಂ ಶಾಂತತ್ವಮಿತಿ ಚೇತಸಿ |
ವೃತ್ತಿಭರ್ತೃಗುಣಂ ಪ್ರೋಕ್ಷಂ ಯಥಾಪಾಂ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಪರಾ || ೨೧ ||

ಮಹತ್ತ್ವಾದ್ವಿಕುರ್ವಾಣಾದ್ಭಗವದ್ವಿರ್ಯಸಂಭವಾತ್ |
ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿರಹಂಕಾರಸ್ಯವಿಧಃ ಸಮಪದ್ಯತ || ೨೨ ||

ವೈಕಾರಿಕಸ್ವಿಜಸುಶ್ಚ ತಾಮಸುಶ್ಚ ಯತೋ ಭವಃ |
ಮನುಶ್ಚೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಚ ಭೂತಾನಾಂ ಮಹತಾಮುಖ || ೨೩ ||

ಸಹಸ್ರಶಿರಸಂ ಸಾಕ್ಷಾದ್ಭಮನಂತಂ ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ |
ಸಂಕರ್ಷಣಾಖ್ಯಂ ಪುರುಷಂ ಭೂತೇಂದ್ರಿಯಮನೋಮಯಮ್ || ೨೪ ||

ಕರ್ತೃತ್ವಂ ಕರಣತ್ವಂ ಚ ಕಾರ್ಯತ್ವಂ ಚೇತಿ ಲಕ್ಷಣಮ್ |
ಶಾಂತ ಭೋರವಿಮೂಢತ್ವಮಿತಿ ವಾ ಸ್ಯಾದಹಂಕೃತೇಃ || ೨೫ ||

ವೈಕಾರಿಕಾದ್ವಿಕುರ್ವಾಣಾನೃನಸ್ತತ್ತ್ವಮುಜಾಯತ |
ಯತ್ಸಂಕಲ್ಪವಿಕಲ್ಪಾಭ್ಯಾಂ ವರ್ತತೇ ಕಾಮಸಂಭವಃ || ೨೬ ||

ಯದ್ವಿದುಷ್ಯನಿದುದ್ವಾಖ್ಯಂ ಹೃಷೀಣಾಣಾಮಧೀಶ್ವರಮ್ |
ಶಾರದೇಂದೀವಕತ್ಯಾಮಂ ಸುರಾದ್ಯಂ ಯೋಗಿಭುಃ ಕನ್ಯೇಃ || ೨೭ ||

ಕೈವಲಾತ್ರ ವಿಹರ್ವಾಣಾದ್ಭುದ್ವಿ ತತ್ತ್ವಮುಭೂತತಿ |
ಪ್ರವೃತ್ತಪುರಣವಿಜ್ಞಾನಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಮಮಗ್ರಹಃ || ೨೮ ||

ಸಂಶಯೋಽಥ ವಿಪರ್ಯಾಯೋ ನಿಶ್ಚಯಃ ಸ್ಫುಟೀವ ಚ |
ಶ್ವಾಪ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಬುದ್ಧೇರ್ಲಕ್ಷಣಂ ವೃತ್ತಿತಃ ಪೃಥಕ್ || ೨೯ ||

ಸ್ವಚ್ಛ್ರಮಮಯವಾಗಿ ಸ್ವಚ್ಛ್ರಮಾಗಿ ಶಾಂತವಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಉಪಲಬ್ಧಸ್ವಾಭಾವದ ಚಿತ್ತವೇ ಮಹತ್ತ್ವವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು 'ವಾಸುದೇವ' * ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. || ೨೦ || ಪೃಥಿವಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಸಂಸರ್ಗವೊಂದುವ ಮೊದಲು ನೀರು ನೋರೆ-ಗುಳ್ಳಿಗಳೇ ಇಲ್ಲದೆ ಸಹಜಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರು ವಾಗ ಅತ್ತದ ಸ್ವಚ್ಛ್ರವೂ, ವಿಕಾರರೂಪವೂ, ಶಾಂತವೂ ಆಗಿರು ತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ಕ್ವಾಭಾವಿಕ ಅವಸ್ಥೆಯು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ವಚ್ಛ್ರ ಅವಿಕಾರಿತ್ವ ಮತ್ತು ಶಾಂತತ್ವಗಳೇ ವೃತ್ತಿಗಳೊಡನೆ ಚಿತ್ತದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಬಾಗಿದೆ. || ೨೧ || ಅನಂತರ ಭಗವಂತನ ವೀರ್ಯರೂಪವಾದ ಚಿತ್ ಕತ್ತಿಮಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಮಹತ್ತ್ವ ದಲ್ಲಿ ವಿಕಾರ ಉಂಟಾದಾಗ, ಅದರಿಂದ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಪ್ರಧಾನವಾದ ಅಹಂಕಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಅದು ವೈಕಾರಿಕ, ಕೈವಲ ಮತ್ತು ತಾಮಸ ಎಂಬ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮತ್ತು ಪಂಚಭೂತಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. || ೨೨-೨೪ || ಈ ಭೂತ, ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಮನೋರೂಪವಾದ ಅಹಂಕಾರವನ್ನೇ ಪಂಡಿತರು ಸಾಕ್ಷಾತ್ 'ಸಂಕರ್ಷಣ' ಹೆಸರಿನ ಸಾವಿರತಲೆಯುಳ್ಳ 'ಅನಂತ-ನಾಗರಾಜ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. || ೨೫ || ಈ ಅಹಂಕಾರದ ಲಕ್ಷಣವು ದೇವತಾರೂಪದಿಂದ ಕರ್ತೃತ್ವ, ಇಂದ್ರಿಯರೂಪದಿಂದ ಕರಣತ್ವ, ಪಂಚಭೂತರೂಪದಿಂದ ಕಾರ್ಯತ್ವವಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಸತ್ತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಶಾಂತತ್ವ, ಭೋರತ್ವ, ಮತ್ತು ಮೂಢತ್ವವೂ ಇದರ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. || ೨೬ || ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಅಹಂಕಾರದಲ್ಲಿನ ವೈಕಾರಿಕ ಅಹಂಕಾರವು ವಿಕೃತವಾದಾಗ ಅದ ರಿಂದ ಮನುಷ್ಯವಾಯಿತು. ಅದರ ಸಂಕಲ್ಪ ವಿಕಲ್ಪಗಳಿಂದ ಕಾಮನೆ ಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. || ೨೭ || ಈ ಮಹತ್ತ್ವದೇ ಇಂದ್ರಿಯ ಗಳಿಗೆ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ಯವಾದ 'ಅನಿದವ್ವ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾಗಿದೆ ಮೇಲೆಗಳು ಕರತಾಲದ ನೀಲಕಮಲದಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲ ವರ್ಣವುಳ್ಳ ಈ ಅನಿದವ್ವನನ್ನು ಮೆಲ್ಲ-ಮೆಲ್ಲನೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. || ೨೮ || ಎಲೈ ಸಾಧ್ವಿಯೇ ! ಮತ್ತೆ ಕೈವಲ ಅಹಂಕಾರವು ವಿಕಾರಗೊಳ್ಳಲು ಅದ ರಿಂದ ಬುದ್ಧಿತ್ವವು ಉಂಟಾಯಿತು. ಮೃದುವಿನ ಸ್ಪೂರ್ತಿಯೊಪ ವಾದ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕ ವಾಗುವಿಕೆ - ಪದಾರ್ಥಗಳ ವಿಶೇಷಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯುವಿಕೆ - ಇವು ಬುದ್ಧಿಯ ಕಾರ್ಯವಾಗಿವೆ. || ೨೯ || ವೃತ್ತಿಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಸಂಶಯ, ವಿಪರ್ಯಯ (ವಿಪರೀತ ಜ್ಞಾನ), ನಿಶ್ಚಯ, ಸ್ಫುಟಿ ಮತ್ತು ನಿದ್ರೆ ಇವುಗಳೂ ಬುದ್ಧಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಬುದ್ಧಿ ತತ್ತ್ವವೇ 'ಪ್ರಯುಷ್ಣ'ನಿಸುತ್ತದೆ. || ೩೦ ||

* ಇವಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಚಿತ್ತವೆಂದು ಕರೆಯುವರೋ, ಅದನ್ನೇ ಅಧಿಭೂತದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತ್ವ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಅಂ ತಾದ ಅಗಿದುವವನು, ಕೈವಲವು ಮತ್ತು ಉಪಾಸ್ಯರವನು 'ವಾಸುದೇವ'ನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಅಹಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ಯನಾಗಿರುವವನು ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಉಪಾಸ್ಯ ದೇವನು ಸಂಕರ್ಷಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ಯನಾಗಿರುವನು ಬ್ರಹ್ಮನು ಮತ್ತು ಉಪಾಸ್ಯರವನು ಪ್ರಯುಷ್ಣನು. ಮೇಲೆಹೇಳಿದ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ಯರವನು ಚಂದ್ರನು ಮತ್ತು ಉಪಾಸ್ಯರವನು 'ಅನಿದವ್ವ'ನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ತೈಜಸಾನೀಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯೇವ ಕ್ರಿಯಾಜ್ಞಾನವಿಭಾಗತಃ |
ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಹಿ ಕ್ರಿಯಾ ಶಕ್ತಿರ್ಬುದ್ಧೇರ್ವಿಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿತಾ
|| ೩೦ ||

ತಾಮಸಾಚ್ಚ ವಿಶುವಾಣಾದ್ಭವದ್ವಿಯೋಚೋದಿತಾತ್ |
ಶಬ್ದ ಮಾತ್ರಮಭೂತ್ಸಾನ್ನಭಃ ಶ್ರೋತ್ರಂ ತು ಶಬ್ದಗಮ್
|| ೩೧ ||

ಅರ್ಥಾತ್ರಯತ್ವಂ ಶಬ್ದಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಂಗತ್ವಮೇವ ಚ |
ತನ್ಮಾತ್ರತ್ವಂ ಚ ಸಭಸೋ ಲಕ್ಷಣಂ ಕವಯೋ ವಿಮಃ
|| ೩೨ ||

ಭೂತಾನಾಂ ಭಿದ್ರವಾತ್ವತ್ವಂ ಬಹಿರಂತರಮೇವ ಚ |
ಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಧಿಷ್ಟತ್ವಂ ಸಭಸೋ ವೃತ್ತಿಲಕ್ಷಣಮ್
|| ೩೩ ||

ಸಭಸಃ ಶಬ್ದತನ್ಮಾತ್ರಾತ್ ಕಾಲಗತ್ಯಾ ವಿಶುವತಃ |
ಸ್ವಶೋಽಭವತ್ತೋ ವಾಯುಸ್ತತ್ ಸ್ವರ್ಶಸ್ಯ ಚ ಸಂಗ್ರಹಃ
|| ೩೪ ||

ಮೃದುತ್ವಂ ಕಠಿನತ್ವಂ ಚ ಶೈತ್ಯಮುಷ್ಣತ್ವಮೇವ ಚ |
ವಿಕತ್ವರ್ಶಸ್ಯ ಸ್ವರ್ಶತ್ವಂ ತನ್ಮಾತ್ರತ್ವಂ ಸಭಸಃ
|| ೩೫ ||

ಚಾಲನಂ ಪೂಹನಂ ಪ್ರಾಪ್ತಿನೇತ್ಯತ್ವಂ ದ್ರವ್ಯಶಬ್ದಯೋಃ |
ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಮಾತ್ಮತ್ವಂ ವಾಯೋಃ ಕರ್ಮಾಭಿಲಕ್ಷಣಮ್
|| ೩೬ ||

ವಾಯೋಶ್ಚ ಸ್ವರ್ಶತನ್ಮಾತ್ರಾದ್ರೂಪಂ ದೈವೇರಿತಾದ್ಭೂತ್ |
ಸಮುಕ್ಥಿತಂ ತತಸ್ತೇಜಶ್ಚಕ್ಷೂ ರೂಪೋಪಲಂಭನಮ್
|| ೩೭ ||

ದ್ರವ್ಯಾಕೃತಿತ್ವಂ ಗುಣತಾ ವೃತ್ತಿಸಂಸ್ಥಾತ್ವಮೇವ ಚ |
ತೇಜಸ್ವಿಂ ತೇಜಸಃ ಸಾಧ್ವಿ ರೂಪಮಾತ್ರಸ್ಯ ವೃತ್ತಯಃ
|| ೩೮ ||

ದ್ಯೋತನಂ ಪಚನಂ ಪಾನಮದನಂ ಹಿಮಮರ್ದನಮ್ |
ತೇಜಸೋ ವೃತ್ತಯಸ್ತ್ವೇತಾಃ ಶೋಷಣಂ ಕ್ಷುತ್ಪಥೇವ ಚ
|| ೪೦ ||

ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಕೂಡ ತೈಜಸ ಅಹಂಕಾರದ್ದೇ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ಇವುಗಳ ವಿಭಾಗದಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮ ಪ್ರಾಣದ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ಬುದ್ಧಿಯ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. || ೩೦ ||

ಭಗವಂತನ ಚೈತನ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ತಾಮಸ ಅಹಂಕಾರವು ವಿಕೃತವಾದಾಗ ಅದರಿಂದ ಶಬ್ದ ತನ್ಮಾತ್ರೆಯು ಉದ್ಭವಿಸಿತು. ಶಬ್ದ ತನ್ಮಾತ್ರೆಯಿಂದ ಆಕಾಶ ಹಾಗೂ ಶಬ್ದಜ್ಞಾನವಸ್ತುಂಟು ಮಾಡುವ ಶ್ರೋತೇಂದ್ರಿಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. || ೩೧ || ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವುದು, ಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವವನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು, ಆಕಾಶದಂತೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪವಾಗುವಿಕೆ, ಇವೇ ಶಬ್ದದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದೂ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮತವಾಗಿದೆ. || ೩೨ || ಭೂತಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವಿಕೆ, ಎಲ್ಲರ ಒಳ-ಹೊರಗೆ ಇರುವುದು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾಗಿರುವಿಕೆ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆಕಾಶದ ವೃತ್ತಿ (ಕಾರ್ಯ) ರೂಪವಾದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. || ೩೩ ||

ಆನಂತರ ಶಬ್ದತನ್ಮಾತ್ರೆಯ ಕಾರ್ಯವಾದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕಾಲಗತಿಯಿಂದ ವಿಕಾಸವಾಗುವಾಗ ಸ್ವರ್ಶತನ್ಮಾತ್ರೆಯು ಉಂಟಾಯಿತು ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ವಾಯು ಹಾಗೂ ಸ್ವರ್ಗ್ಯಹೂವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ (ತೃತೀಯ)ವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. || ೩೪ || ಕೋಮಲತೆ, ಕಷೋರತೆ, ಕೀಟಲತೆ, ಉಷ್ಣತೆ ಮತ್ತು ವಾಯುವಿನಂತೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೂಪವಾಗುವುದು - ಇವು ಸ್ವರ್ಶದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. || ೩೫ || ಮರದ ಕೊಂದೆಯೇ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುವುದು, ಹುಲ್ಲು, ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಒತ್ತುಗೊಡಿಸುವುದು, ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ತಲುಪುವುದು, ಗಂಧಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಫ್ರಾಣಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯದ ಬಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಶಬ್ದವನ್ನು ಶ್ರೋತೇಂದ್ರಿಯದ ಬಳಿಗೆ ಒಯ್ಯುವುದು ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವುದು - ಇವು ವಾಯುವಿನ ವೃತ್ತಿಗಳ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿವೆ. || ೩೬ ||

ಇದಾದ ನಂತರ ದೈವ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಸ್ವರ್ಶತನ್ಮಾತ್ರೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಾಯುವು ವಿಕಾರಗೊಂಡಾಗ ಅದರಿಂದ ರೂಪತನ್ಮಾತ್ರೆಯು ಉಂಟಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ತೇಜಸ್ಸು ಮತ್ತು ರೂಪವನ್ನು ಅರಿವಿಗೆ ತರುವ ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯವೂ ಅವಿರ್ಭವಿಸಿದವು. || ೩೭ || ಎಲೈ ಸಾರ್ಥಿಯೇ! ವಸ್ತುವಿನ ಆಕಾರದ ಅರಿವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದು, ಗೌಣವಾಗುವುದು ಅಂದರೆ ದ್ರವ್ಯದ ಅಂಗರೂಪವಾಗಿ ಭಾಸವಾಗುವುದು, ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಇರುವ ಆಕಾರ-ಪ್ರಕಾರ, ಪರಿಮಾಣ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಅದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಪಲಕ್ಷಿತವಾಗುವುದು ಹಾಗೂ ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವರೂಪಭೂತವಾಗುವುದು - ಇವೆಲ್ಲವೂ ರೂಪತನ್ಮಾತ್ರೆಯ ವೃತ್ತಿಗಳಾಗಿವೆ. || ೩೮ || ಹೊಳೆಯುವುದು, ಬೇಯಿಸುವುದು, ಚಳಿಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದು, ಒಣಗಿಸುವುದು, ಹಸಿವು-ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಆಹಾರ-ಪಾನೀಯಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು - ಇವು ತೇಜಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತಿಗಳು. || ೪೦ ||

ರೂಪಮಾತ್ರಾದ್ವಿಭವಾಣಾತ್ರೇವೋ ದೈವತೋದಿತಾತ್ |
ರಸಮಾತ್ರಮಭೂತ್ತಸ್ಯಾದಂಭೋ ಜಿಹ್ವಾ ರಸಗ್ರಹಃ || ೪೦ ||

ಕಷಾಯೋ ಮಧುರಸ್ತಿಕ್ತಃ ಕಟ್ಟುನ್ಲ ೪೩ ಸೈಕಧಾ |
ಭೌತಿಕಾನಾಂ ವಿಕಾರೇಣ ರಸ ಏಕೋ ವಿಭಿತ್ಯತೇ || ೪೧ ||

ಕ್ಷೇದನಂ ಪಿಂಡನಂ ತೃಪ್ತಿಃ ಪ್ರಾಣನಾಪ್ಯಾಯೋನಂದನಮ್ |
ಕಾಪಾಪನೋದೋ ಭೂಯಶ್ಚ ಪುಂಭೋಃ ದ್ವತ್ತಯುಕ್ತಮಾಃ || ೪೨ ||

ರೂಪಮಾತ್ರಾದ್ವಿಭವಾಣಾತ್ರೇವೋ ದೈವತೋದಿತಾತ್ |
ಗಂಧಮಾತ್ರಮಭೂತ್ತಸ್ಯಾತ್ಮದ್ವಿಃ ಪ್ರಾಣಸ್ತು ಗಂಧಗಃ || ೪೩ ||

ಕರಂಭಪೂತಿಪೌರಭೃತಾಂತೋಗ್ರಾಮಾದಿಭಿಃ ಪೃಥಕ್ |
ವ್ರಹ್ಮಾವಯವವೈಷಮ್ಯಾದ್ಗಂಧ ಏಕೋ ವಿಭಿತ್ಯತೇ || ೪೪ ||

ಭಾವನಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸ್ವಾಸಂ ಧಾರಣಂ ಸದ್ವಿಶೇಷಣಮ್ |
ಸರ್ವಸತ್ತ್ವಗುಣೋದ್ವೇದಃ ಪೃಥಿವೀವೃತ್ತಿಲಕ್ಷಣಮ್ || ೪೫ ||

ಸಂಘೋಗುಣವಿಶೇಷೋಽರ್ಥೋ
ಯಸ್ಯ ತಚ್ಚೋತ್ತಮಚ್ಛತೇ |
ವಾಯೋಗುಣವಿಶೇಷೋಽರ್ಥೋ
ಯಸ್ಯ ತತ್ಸ್ವರ್ತಸಂ ವಿದುಃ || ೪೬ ||

ತೇಜೋಗುಣವಿಶೇಷೋಽರ್ಥೋ ಯಸ್ಯ ತಚ್ಚಕ್ಷುರಚ್ಛತೇ |
ಅಂಘೋಗುಣವಿಶೇಷೋಽರ್ಥೋ ಯಸ್ಯ ತದ್ರಸನಂ ವಿದುಃ |
ಭೂಮೀಗುಣವಿಶೇಷೋಽರ್ಥೋ ಯಸ್ಯ ಸ ಪ್ರಾಣ ಉಚ್ಛತೇ || ೪೭ ||

ಪ್ರವಾ ದೃಶ್ಯತೇ ಧರ್ಮೋ ಹೃದಯನ್ವಮನ್ವಯಾತ್ |
ಅತೋ ವಿಶೇಷೋ ಭಾವಾನಾಂ ಭೂಮಾವೇಷೋಪಲಕ್ಷತೇ || ೪೮ ||

ಮುಕ್ತ ದೈವದ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ರೂಪತತ್ವಾತ್ರಮಯವಾದ ತೇಜಸ್ಸು ವಿಕಾರಗೊಳ್ಳಲು. ಅದರಿಂದ ರಸತತ್ವಾತ್ರೆಯು ಉಂಟಾಯಿತು ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಜಲ ಹಾಗೂ ರಸವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿ ಸುವ ರಸನೊಂದಿಯು (ಜಹ್ವ)ವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. || ೪೦ || ರಸವು ತನ್ನ ಪುಷ್ಟಿಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಬೇರೆ ಭೌತಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಅದು ಒಗರು, ಸಿಹಿ, ಕಾರ, ಕಹಿ, ಮೇಲೆ ಉಪ್ಪು ಮುಂತಾಗಿ ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಾಗುವುದು. || ೪೧ || ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನೆನೆಸಿ ಒದ್ದೆ ಮಾಡುವುದು, ಮಣ್ಣು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮುದ್ದೆಮುನ್ನಾಗಿಸುವುದು, ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು, ಜೀವಂತವಾಗಿಡುವುದು, ಬಾಯಾರಿಕೆ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದು, ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮೃದುವಾಗಿಸುವುದು, ಕಾಪವನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸುವುದು, ಬಾವಿಯೇ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ತೆಗೆದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದು - ಇವು ಜಲದ ವೃತ್ತಿಗಳಾಗಿವೆ. || ೪೨ ||

ಎಂದಾದ ಬಳಿಕ ಭಗವತ್ ಪ್ರೇರಣೆಯಂತೆ ರಸಸ್ವರೂಪವಾದ ಜಲವು ವಿಕಾರಗೊಳ್ಳಲು ಅದರಿಂದ ಗಂಧತತ್ವಾತ್ರೆಯು ಉಂಟಾಯಿತು ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಯೂ ಹಾಗೂ ಗಂಧವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಪ್ರಾಣೋದಿಯವೂ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿತು. || ೪೩ || ಗಂಧವು ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಸರ್ವದ ಜೀವಿತಿಯವ ದವ್ಯಭಾಗಗಳ ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆಯಿಂದ ಅದು ವಿವಿಕ್ತವಾದ ಮಗ್ಗಲಾದ ಸುಗಂಧ, ವ್ಯಸಂಧಿ ಮತ್ತು ಮುಂತಾದ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಾಗುವವು. || ೪೪ || ಪೃಥಿವಾದಿ ದೊಡ್ಡದಾದ ವಸ್ತುಗಳಾದ ಭಾವನೆಗೆ ಅಶ್ವಮವಾಗುವಿಕೆ, ಒಲವೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣ ಶತ್ತ್ವಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಯಾವುದೇ ಅದೆಯವ ಅವೆನ್ನೆ ಅಲ್ಪವಯೇ ಇರುವುದು, ಒಲವೇ ಮುಂತಾದ ಬೇರೆ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದು, ಆಕಾಶಾದಿಗಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯೇದಕವಾಗುವುದು - ಅಂದರೆ ಘಟಕಾಶ, ಮಲಾಕಾಶ ಮುಂತಾದ ಭೇದಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದು, ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಗಳ ಸ್ವೀಕೃತಿ - ಪುರುಷತ್ವ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವುದು - ಇವು ಪೃಥಿವಿಯ ಕಾರ್ಯರೂಪೀ ಲಕ್ಷಣಗಳು. || ೪೫ ||

ಆಕಾಶದ ವಿಶೇಷ ಗುಣವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದೇ ಶ್ರುತೀಂದ್ರಿಯವೆನಿಸುವುದು. ವಾಯುವಿನ ವಿಶೇಷಗುಣವಾದ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನೇ ವಿಷಯವಾಗಿರುವುದು ತ್ವಕ್ (ಚರ್ಮ) ಇಂದ್ರಿಯವು. || ೪೬ || ತೇಜದ ವಿಶೇಷಗುಣವಾದ ರೂಪವನ್ನೇ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ಇಂದ್ರಿಯವೇ ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯ. ಜಲದ ವಿಶೇಷಗುಣವಾದ ರಸವನ್ನೇ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವ ಇಂದ್ರಿಯವು ರಸೇಂದ್ರಿಯ(ನಾಲಿಗೆ)ವಾಗಿದೆ. ಪೃಥಿವಿಯ ವಿಶೇಷಗುಣವಾದ ಗಂಧವನ್ನೇ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ಇಂದ್ರಿಯವು ಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯ (ಮೆಣಸು) ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. || ೪೭ || ವಾಯುವೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಆಕಾಶದಿ ಕಾರಣತತ್ತ್ವಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಗುಣಗಳೂ ಅನುಪರಿಸಿ ಬಂದಿರುವುದು ನೋಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಮಹಾಭೂತಗಳ ಗುಣ-ಶಬ್ದ-ಸ್ಪರ್ಶ-ರೂಪ, ಇವು ಗಂಧ ಕೇವಲ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲೇ ದೊರೆ ಯುತ್ತವೆ. || ೪೮ ||

ಏತಾನ್ಯಸಂಹತ್ಯ ಯದಾ ಮಹದಾದೀನಿ ಸಪ್ತ ವೈ |
ಕಾಲಕರ್ಮಗುಣೋಪೇತೋ ಜಗದಾದಿರುಪಾವಿಶತ್ || ೫೦ ||

ತಪ್ತೇನಾನುವಿದ್ವೇಭ್ಯೋ ಯುಕ್ತೇಭ್ಯೋಽಂಡಮಚೇತನಮ್ |
ಉಕ್ತಿಕಂ ಪುರುಷೋ ಯಸ್ಮಾದುದತಿಷ್ಠದಸೌ ವಿರಾಟ್ || ೫೧ ||

ಏತದಂಡಂ ವಿಶೇಷಾಖ್ಯಂ ಕ್ರಮವೃದ್ಧೈರ್ಧೋತ್ತರೈಃ |
ತೋಯಾದಿಭಿಃ ಪರಿವೃತಂ ಪ್ರಧಾನೇನಾವೃತ್ಯೈರ್ಬಹಿಃ |
ಯತ್ರ ಲೋಕವಿತಾನೋಽಯಂ ರೂಪಂ ಭಗವತೋ ಹರೇಃ || ೫೨ ||

ಹಿರಣ್ಮಯಾದಂಡಕೋಶಾದುತ್ತಾಯ ಸರಿಲೇಖಯಾತ್ |
ತಮಾವಿಶ್ಯ ಮಹಾದೇವೋ ಬಹುಧಾ ನಿರ್ಬಿಭೇದ ಖಮ್ || ೫೩ ||

ನಿರಭಿದ್ಯತಾಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಂ ಮುಖಂ ವಾಗೇ ತತೋಽಭವತ್ |
ವಾಕ್ಯಾ ವಹ್ನಿರಥೋ ನಾಗೇ ಪ್ರಾಣೋಽತೋ ಘ್ರಾಣ ಏತಯೋಃ || ೫೪ ||

ಘ್ರಾಣಾದ್ವಾಯುರಭಿದ್ಯೇತಾಮಕ್ಷಿಣೇ ಚಕ್ಷುರೇತಯೋಃ |
ತಸ್ಮಾತ್ಸೂರ್ಯೋ ವ್ಯಭಿದ್ಯೇತಾಂ ಕರ್ಣೌ ಸ್ತೋತ್ರಂ ತತೋ ದಿಶಃ || ೫೫ ||

ನಿರ್ಬಿಭೇದ ವಿರಾಜತ್ಸರ್ವ್ವ ರೋಮಶ್ರುಶ್ರಾವಯದ್ವತಃ |
ತತಃ ಪಿಸಧಯಶ್ಚಾಪನ್ ತಿಶ್ನಂ ನಿರ್ಬಿಭಿದೇ ತತಃ || ೫೬ ||

ರೇತುಸ್ತಸ್ಮಾದಾಪ ಆಸನ್ನಾಭಿದ್ಯತ ವೈ ಗುದಮ್ |
ಗುದಾದಪಾನೋಽಪಾನಾಚ್ಚ ಮೃತ್ಯುರ್ಲೋಕಭಯಂಕರಃ || ೫೭ ||

ಹಸ್ತೌ ಚ ನಿರಭಿದ್ಯೇತಾಂ ಬಲಂ ತಾಭ್ಯಾಂ ತತಃ ಸ್ವರಾಟ್ |
ಪಾದೌ ಚ ನಿರಭಿದ್ಯೇತಾಂ ಗತಿಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ತತೋ ಹರಿಃ || ೫೮ ||

ಮಹತ್ತ್ವತ್ತ್ವ ಆಹಂಕಾರ ಮತ್ತು ವಚನಭೂತ - ಈ ವಿಷಯ ತತ್ತ್ವಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಜಗತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರಣನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಕಾಲ, ಅದೃಷ್ಟ ಮತ್ತು ಸತ್ತ್ವಾದಿಗುಣಗಳೊಂದಿಗೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. || ೫೦ ||

ಅನಂತರ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಕ್ಷೋಭಗೊಂಡು ಒಂದ ರೊಡನೆೊಂದು ಬೆರೆತುಕೊಂಡ ಆ ತತ್ತ್ವಗಳಿಂದ ಒಂದು ಜಡ ವಾದ ಅಂಡವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಆ ಅಂಡದಿಂದಲೇ ಈ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡನು. || ೫೧ || ಆ ಅಂಡದ ಹಸರು 'ವಿಶೇಷ' ಎಂದಾಗಿದೆ. ಇದರೊಳಗೆ ಇದ್ದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ವರೂಪಭೂತ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಭುವನಗಳ ವಿಶ್ವಾರವಿದೆ. ಇದು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಂದು ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ ಹತ್ತರವು ಇರುವ ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಆಕಾಶ, ಆಹಂಕಾರ ಮತ್ತು ಮಹತ್ತ್ವತ್ತ್ವ - ಎಂಬ ಆರು ಅವರಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಇದಲ್ಲದರ ಹೊರಗೆ ಏಳನೆಯ ಅವರಣ ಪ್ರಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. || ೫೨ ||

ಅನಂತರ ಕಾರಣಮಯವಾದ ನೀರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ತೇಜೋಮಯ ಅಂಡದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ಆ ವಿರಾಟ್ಪುರುಷನು ಪುನಃ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದನು ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಭಿದ್ರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. || ೫೩ || ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಅದರಲ್ಲಿ ಬಾಯಿಯು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ವಾಗಿಂದ್ರಿಯವಾದ ನಾಲಿಗೆಯೂ ಮತ್ತು ಅನಂತರ ಅದರ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ಯದೇವತೆಯೂ ಅದ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಮತ್ತೆ ಮುಗಿನಕೊಳ್ಳಗಳು ಪ್ರಕಟ ಗೊಂಡವು. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಸಹಿತ ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯವು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. || ೫೪ ||

ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯದ ಬಳಿಕ ಅದರ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ಯ ವಾಯುವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಕೇಶವ ಗೋಳಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡವು. ಅದರಿಂದ ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ, ಮತ್ತೆ ಅದರ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ಯದೇವತೆಯಾದ ಸೂರ್ಯನು ಉತ್ಪನ್ನನಾದನು. ಅನಂತರ ಕಿವಿಗಳ ರಂಧ್ರಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡವು. ಅವುಗಳಿಂದ ಅವುಗಳ ಇಂದ್ರಿಯವಾದ ಶ್ರೋತ್ರ ಮತ್ತು ಅದರ ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯಾದ ದಿಗ್ವೇವತೆಯೂ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿತು. || ೫೫ ||

ಅನಂತರ ಈ ವಿರಾಟ್ಪುರುಷನ ತ್ವಣಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಮೈಗೂದಲು, ಗಡ್ಡ, ಮಿನಿಕುಟ, ತಲೆಗೂದಲುಗಳು ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದವು. ಅನಂತರ ತ್ವಚೆಯ ಅಭಿಮಾನಿ ದೇವಧಿ (ಆನ್ನ ಮುಂತಾದವು) ಗಳು ಉತ್ಪನ್ನ ವಾದವು. ಇದಾದ ಬಳಿಕ ಲಿಂಗವು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿತು. || ೫೬ ||

ಅದರಿಂದ ವೀರ್ಯ ಮತ್ತು ವೀರ್ಯದಿಂದ ಲಿಂಗದ ಅಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಯಾದ ಆಪೋ (ಜಲ) ದೇವತೆಯೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಮತ್ತೆ ಗುದವು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡು, ಅದರಿಂದ ಅಪಾನವಾಯುವೂ ಮತ್ತು ಅಪಾನವಾಯುವಿನ ಬಳಿಕ ಅದರ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ಪೋಷಕಗಳಲ್ಲಿ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಮೃತ್ಯುದೇವತೆ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಂಡಿತು. || ೫೭ ||

ಅದಾದಮೇಲೆ ಹಸ್ತ(ಕೈ)ಗಳು ಪ್ರಕಟ ಗೊಂಡವು. ಅದರಿಂದ ಬಲ ಮತ್ತು ಬಲದ ಬಳಿಕ ಹಸ್ತೇಂದ್ರಿಯದ ಅಭಿಮಾನಿ ಇಂದ್ರನು ಉತ್ಪನ್ನನಾದನು. ಮತ್ತೆ ಚರಣ (ಕಾಲು) ಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡವು. ಅವುಗಳಿಂದ ನಡೆ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಯೂ, ಪಾದೇಂದ್ರಿಯವೂ, ಅದರ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ವಿಷ್ಣು ದೇವತೆಯೂ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡನು. || ೫೮ ||

ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸ್ಯ ನಿರಭಿಧೃತ ತಾಪ್ಸೋ ಲೋಹಿತಮಾಭೃತಮ್ |
ನದ್ವೈತಃ ಸಮುಭವನುದರಂ ನಿರಭಿಧೃತ
|| ೫೯ ||

ಐತಿಪಾಸೇ ತತಃ ಸ್ಯಾಕಾಂ ಸಮುದ್ರಸ್ತ್ವತಯೋರಭೂತ್ |
ಅಥಾಸ್ಯ ಹೃದಯಂ ಭನ್ಮ ಹೃದಯಾನ್ಮನ ಉತ್ತಿತಮ್
|| ೬೦ ||

ಮನುಷ್ಯಂಧ್ರಮಾ ಜಾತೋ ಬುದ್ಧಿರ್ಬುದ್ಧೇರ್ಗಿರಾಂ ಪಟಃ |
ಅಹಂಕಾರಸ್ತತೋ ದುದ್ರಿಷ್ಟಿತ್ತಂ ಚೈತ್ತಜತೋಽಭವತ್
|| ೬೧ ||

ಏತೇ ಹೃಭ್ಯುತ್ಥಿತಾ ದೇವಾ ನೈವಾಪ್ಯೋತ್ಪಾಪನೇಽಶಕನ್ |
ಪುನರಾವಿವಿಶುಃ ಪಾನಿ ತಮುತ್ಪಾಪಯಿತುಂ ಕ್ರಮಾತ್
|| ೬೨ ||

ವಕ್ಷಿರ್ವಾಙಾ ಮುಖಂ ಭೇಜೇ ನೋದತಿಪ್ಪತ್ತದಾ ವಿರಾಟ್ |
ಘ್ರಾಣೇನ ಸಾಪಿಣೀ ವಾಯುರ್ನೋದತಿಪ್ಪತ್ತದಾ ವಿರಾಟ್
|| ೬೩ ||

ಅಕ್ಲಿಣೀ ಚಕ್ಷುಷಾಽಽಪಿತ್ಯೋ ನೋದತಿಪ್ಪತ್ತದಾ ವಿರಾಟ್ |
ಶ್ರೋತ್ರೇಣ ಕರ್ಕೌ ಚ ದಿವೋ ನೋದತಿಪ್ಪತ್ತದಾ ವಿರಾಟ್
|| ೬೪ ||

ತ್ವಕು ರೋಮಬಿರೋಷಧ್ಯೋ ನೋದತಿಪ್ಪತ್ತದಾ ವಿರಾಟ್ |
ರೇತುಸಾ ಶಿಶ್ನಮಾಪಸ್ತು ನೋದತಿಪ್ಪತ್ತದಾ ವಿರಾಟ್
|| ೬೫ ||

ಗುಹಂ ಮೃತ್ಪುರಪಾನೇನ ನೋದತಿಪ್ಪತ್ತದಾ ವಿರಾಟ್ |
ಹಸ್ತಾವಿಂದ್ರೋ ಬಲೇನ್ಯೇವ ನೋದತಿಪ್ಪತ್ತದಾ ವಿರಾಟ್
|| ೬೬ ||

ವಿಷ್ಣುರ್ಗತ್ಯೇವ ಚರಣೌ ನೋದತಿಪ್ಪತ್ತದಾ ವಿರಾಟ್ |
ಸಾಧೀರ್ನದ್ಯೋ ಲೋಹಿತೇನ ನೋದತಿಪ್ಪತ್ತದಾ ವಿರಾಟ್
|| ೬೭ ||

ಪಿತ್ತಪ್ತಾಮಂದರಂ ಸಿಂಧುರ್ನೋದತಿಪ್ಪತ್ತದಾ ವಿರಾಟ್ |
ಹೃದಯಂ ಮನಸಾ ಚಂದ್ರೋ ನೋದತಿಪ್ಪತ್ತದಾ ವಿರಾಟ್
|| ೬೮ ||

ಮಿಶ್ರಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಪಿ ಹೃದಯಂ ನೋದತಿಪ್ಪತ್ತದಾ ವಿರಾಟ್ |
ಮಮೋಽಫಮಿತ್ಯಾ ಹೃದಯಂ ನೋದತಿಪ್ಪತ್ತದಾ ವಿರಾಟ್
|| ೬೯ ||

ಹೀಗೆಯೇ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನ ನಾಡಿಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಾಗ
ಅವನಿಂದ ರಕ್ತವೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ
ನದಿಗಳು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದವು. ಮತ್ತೆ ಈತನ ಹೊಟ್ಟೆಯು
ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು || ೫೯ || ಅವರಿಂದ ಹಸಿವು-ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳು
ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಒಳಕೆ ಉದರದ ಅಭಿಮಾನ ಸಮುದ್ರದೇವತೆ
ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಅವನ ಒಳಕೆ ಅವನ ಹೃದಯ ಪ್ರಕಟ
ವಾಯಿತು. ಅವರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಾಕಟವಾಯಿತು. || ೬೦ ||
ಮನಸ್ಸಿನ ಒಳಕೆ ಅದರ ಅಭಿಮಾನದೇವತೆ ಚಂದ್ರನು ಉಂಟಾ
ದನು. ಮತ್ತೆ ಹೃದಯದಿಂದಲೇ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಅವರ ಅಭಿಮಾನಿ
ದೇವತೆ ಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅವನಿಂದ
ಅಹಂಕಾರವೂ, ಅದರ ಅಭಿಮಾನ ದುದ್ರದೇವತೆಯೂ ಉತ್ಪನ್ನ
ವಾಯಿತು. ಇದಾದೊಳಗೆ ಚಿತ್ತ ಮತ್ತು ಅದರ ಅಭಿಮಾನಿ
ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ಪ್ರಕಟನಾದನು. || ೬೧ ||

ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಉತ್ಪನ್ನ
ರಾದರೂ ಕೂಡ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನನ್ನು ಎದ್ದಿಸಲು ಆಸಮರ್ಥ
ರಾದಾಗ, ಅವನನ್ನು ಎದ್ದಿಸಲು ಅವರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮತ್ತೆ
ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದರು. || ೬೨ ||
ಅಗ್ನಿಯು ಪಾಣಿಯೊಂದಿಗೆ ಬಾಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅದರ
ಇದರಿಂದ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು ಎಳೆರಿಲ್ಲ. ವಾಯುವು ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯ
ಸಹಿತ ಮುಗಿಗಿಹೂಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅದರೂ
ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು ಎಳೆರಿಲ್ಲ. || ೬೩ || ಸೂರ್ಯನು ಚಕ್ಷು
ಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅದರೂ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು
ಎಳೆರಿಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣುಗಳು ಶ್ವಣೇಂದ್ರಿಯ ಸಹಿತ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ
ದವು. ಅದರೂ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು ಎಳೆರಿಲ್ಲ. || ೬೪ || ಔಷಧಿ
ಗಳು ರೋಮಗಳೊಡನೆ ತ್ವಚೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವು. ಆಗಲೂ
ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು ಎಳೆರಿಲ್ಲ. ಜಲವು ವೀರ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಲಿಂಗ
ದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಆಗಲೂ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು ಎಳೆರಿಲ್ಲ.
|| ೬೫ || ಮೃತ್ಯುವು ಆಪಾನದೊಂದಿಗೆ ಗುಹದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿ
ಸಿತು. ಅದರೂ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು ಎಳೆರಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರನು ಬಲ
ದೊಂದಿಗೆ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅದರೂ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು
ಎಳೆರಿಲ್ಲ. || ೬೬ || ವಿಷ್ಣುದೇವರು ಗತಿಯೊಡನೆ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ
ಹೊಕ್ಕರೂ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು ಎಳೆರಿಲ್ಲ. ನದಿಗಳು ರಕ್ತದೊಡನೆ
ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೂ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು ಎಳೆರಿಲ್ಲ.
|| ೬೭ || ಸಮುದ್ರವು ಹಸಿವು-ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಉದರ
ದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿತು. ಅದರೂ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು ಎಳೆರಿಲ್ಲ.
ಚಂದ್ರನು ಮನಸ್ಸಿನ ಸಹಿತ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕರೂ ವಿರಾಟ್
ಪುರುಷನು ಎಳೆರಿಲ್ಲ. || ೬೮ || ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಬುದ್ಧಿಯಸಹಿತ
ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆಗಲೂ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು
ಎಳೆರಿಲ್ಲ. ರುದ್ರದೇವರು ಅಹಂಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಅದೇ ಹೃದಯ
ದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೂ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು ಎಳೆರಿಲ್ಲ. || ೬೯ ||

ಚಿತ್ತೇನ ಹೃದಯಂ ಚೈತಃ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಃ ಪ್ರಾವಿಶದ್ಭದ್ರಾ |
ವಿರಾಟ್ ತದ್ಯವ ಪುರುಷಃ ಸರಿಲಾದುದತಿಪುತ
|| ೭೦ ||

ಯಥಾ ಪ್ರಸುಪ್ತಂ ಪುರುಷಂ ಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಮನೋಧಿಯಃ |
ಪ್ರಭವಂತಿ ವಿನಾ ಯೇನ ನೋತ್ಕಾಪಯಿತುರೋಜಸಾ
|| ೭೧ ||

ತಮಸ್ವಿನತ್ಯಗಾತ್ಮಾನಂ ಧಿಯಾ ಯೋಗಪ್ರವೃತ್ತಯಾ |
ಭಕ್ತ್ಯಾ ವಿಚಕ್ತ್ಯಾ ಜ್ಞಾನೇನ ವಿವಿಚ್ಛಾತ್ಮನಿ ಚಿಂತಯೇತ್
|| ೭೨ ||

ಆದರೆ ಚಿತ್ತದ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ಚಿತ್ತದೊಂದಿಗೆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು ಒಡನೆಯೇ ಜಲದಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು ನಿಂತುಕೊಂಡನು. || ೭೦ || ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು - ಪ್ರಾಣ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಮುಂತಾದವುಗಳೂ - ಚಿತ್ತದ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ಯವಾಗಿರುವ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಜಲದಿಂದ ಎಳಸಲಾರವೋ, ಹಾಗೆಯೇ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನನ್ನೂ ಕೂಡ ಅವರು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲದೆ ಎಳಸಲು ಅಸಮರ್ಥರಾದುವು. || ೭೧ || ಆದ್ದರಿಂದ ಭಕ್ತಿ, ವೈರಾಗ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ತದ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ದ್ವಾನಂದ ಮೂಲಕ ಆ ಅಂತರಾತ್ಮನಿರೂಪನಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಇದರಿಂದ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು. || ೭೨ ||

ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು || ೨೬ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧೇ
ಕಾಪಿಲೇಯೇ ತತ್ತ್ವ ಸಮಾಮ್ನಾಯೇ ಪದ್ಧಿಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೬ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಪ್ರಕೃತಿ-ಪುರುಷರ ವಿವೇಕದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ವರ್ಣನೆ

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಪ್ರಕೃತಿಸ್ತೋಽಪಿ ಪುರುಷೋ ನಾಜ್ಯತೇ ಪ್ರಾಕೃತ್ಯಗುಣೈಃ |
ಅವಿಶಾದಾದಕರ್ತೃತ್ವಾನ್ನಿರ್ಗುಣತ್ವಾಜ್ಜರಾಕವತ್
|| ೧ ||

ಸ ವಿಪ ಯರ್ಹಿ ಪ್ರಕೃತೇರ್ಗುಣೇಷ್ವಭಿವಿಷಜ್ಜತೇ |
ಅಹಂಕೃತ್ಯಾವಿಮೂಢಾತ್ಮಾ ಕರ್ತಾ ಸ್ವೀತ್ಯಭಿಮತ್ಸತೇ
|| ೨ ||

ತೇನ ಸಂಸಾರಪದವೀಮವಶೋಽಭ್ಯೇತ್ಯನಿವೃತಃ |
ಪ್ರಾಸಂಗಿಕೈಃ ಕರ್ಮದೋಷೈಃ ಸದಸನ್ನಿಶ್ರಯೋನಿಮ
|| ೩ ||

ಅರ್ಥೇ ಹೃದಿದ್ಯಮಾನೇಽಪಿ ಸಂಸ್ಥಿತರ್ಹ ನಿವರ್ತಕೇ |
ಧ್ಯಾಯತೋ ವಿಷಯಾದ್ಯ ಸ್ಪಷ್ಟೇಽಸರ್ಥಾಗಮೋ ಯಥಾ
|| ೪ ||

ಶ್ರೀಕಪಿಲಭಗವಂತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ತಾಯೆ ಸೂರ್ಯನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಿದ್ದಾಗ ಆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಲ್ಲಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೃತ್ಯ, ಚುಚ್ಚಲಕ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳು ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ, ಆತ್ಮನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಾರ್ಯವಾದ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಅದರ ಗುಣಗಳಾದ ಸುಖ-ದುಃಖಾದಿಗಳಿಂದ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಲಿಪ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ನಿರ್ವಿಕಾರನೂ, ಅಕರ್ತನೂ, ನಿರ್ಗುಣನೂ ಆಗಿರುವನು. || ೧ || ಆದರೆ ಅವನೇ ಪ್ರಾಕೃತಗುಣಗಳೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ದೋಹಿತನಾಗಿ - 'ನಾನು ಕರ್ತಾ ಆಗಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. || ೨ || ಆ ಅಭಿಮಾನದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅವನು ದೇಹದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮೂಡಲಾದ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಗಳ ದೋಷದಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನಕ ಯನ್ನೂ, ಶಾಂತಿಯನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಕುಶ್ಲಮ, ಮಧ್ಯಮ, ನಿಷೇ ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಳೆದು ಸಂಸಾರಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವನು. || ೩ || ಸ್ಪಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಭಯ-ಶೋಕಾದಿಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸ್ಪಷ್ಟದ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆಯು ಉಂಟಾದ ಕಾರಣ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಭಯ-ಶೋಕ, ಅಹಂಕಾರ-ಮಮಕಾರ, ಮತ್ತು ಜನ್ಮ-ಮರಣ ಮುಂತಾದ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಸ್ತಿತ್ವವೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಅದಕ್ಕೆಗೆ ವಶನಾಗಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಜೀವಿಯ ಸಂಸಾರ ಚಕ್ರವು ಎಂದಿಗೂ ತೊಲಗುವುದಿಲ್ಲ. || ೪ ||

ಅತ ಏವ ಶನ್ಯೇತ್ತಿಹಂ ಪ್ರಸಕ್ತಮಸತಾಂ ಪಥಿ |
ಭಕ್ತಿಯೋಗೇನ ತೀವ್ರೇಣ ವಿರಕ್ತ್ಯಾ ಚ ನಯೇದ್ವಶಮ್ || ೫ ||

ಯಮಾದಿಭಯೋಗಪಥೈರಭ್ಯಸನ್ ಶ್ರದ್ಧಯಾನ್ವಿತಃ |
ಮಯಿ ಭಾವೇನ ಸತ್ಯೇನ ಮತ್ಯಥಾಶ್ರವಣೇನ ಚ || ೬ ||

ಸರ್ವಭೂತಸಮತ್ವೇನ ನಿರ್ವೈರೇಣಾಪ್ರಸಂಗತಃ |
ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೇಣ ಮೌನೇನ ಸ್ವಧರ್ಮೇಣ ಬಲೀಯಸಾ || ೭ ||

ಯದ್ವಚ್ಛರ್ಮೀಪಲಬ್ಧೇನ ಸಂತುಷ್ಟೋ ಮಿತ್ಸುಕುಬ್ ಮುನಿಃ |
ವಿವಿಕ್ತಶರಣಃ ಶಾಂತೋ ಮೈತ್ರಃ ಕರುಣ ಆತ್ಮವಾನ್ || ೮ ||

ಸಾನುಬಂಧೇ ಚ ದೇಹೇಽಸ್ಮಿನ್ನಕುರ್ವನ್ನಸದಾಗ್ರಹಮ್ |
ಜ್ಞಾನೇನ ದೃಷ್ಟ ತತ್ತ್ವೇನ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪುರುಷ್ಯ ಚ || ೯ ||

ನಿವೃತ್ತಬುದ್ಧವಸ್ಥಾನೋ ದೂರೀಭೂತಾನ್ಯವರ್ಶನಃ |
ಉಪಲಭ್ಯಾತ್ಮನಾಽಽತ್ಮಾನಂ ಚಕ್ಷುಜೇವಾರ್ಕಮಾತ್ಮದೃಕ್ || ೧೦ ||

ಮುಕ್ತಲಿಂಗಂ ಸದಾಭಾಸಮಸತಿ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ |
ಸೋಬಂಧು ಮಣಿಕ್ಷುಃ ಸರ್ವಾನುಷ್ಠಾತಮದ್ವಯಮ್ || ೧೧ ||

ಯಥಾ ಜಲಸ್ಥ ಆಭಾಸಃ ಸ್ಥಲಸ್ತೇನಾವದೃಶ್ಯತೇ |
ಸ್ವಾಭಾಸೇನ ತಥಾ ಸೂರ್ಯೋ ಜಲಸ್ತೇನ ದಿವಿ ಸ್ಥಿತಃ || ೧೨ ||

ಏವಂ ತ್ರಿವೃದಹಂಕಾರೋ ಭೂತೇಂದ್ರಿಯಮನೋಮಯೈಃ |
ಸ್ವಾಭಾಸೈರ್ಲಕ್ಷಿತೋಽನೇನ ಸದಾಭಾಸೇನ ಸತ್ಯದೃಕ್ || ೧೩ ||

ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮೇಂದ್ರಿಯಮನೋಬುದ್ಧ್ಯಾದಿಚ್ಛಿದ್ರ ನಿವ್ರಯಾ |
ಲೀನೇಷ್ಟಪತಿ ಯಸ್ತತ್ರ ವಿನಿದ್ರೋ ನಿವಹಂತ್ರಿಯಃ || ೧೪ ||

ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದವರು ವಿಷಯಚಿಂತನೆಯೆಂಬ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಚಿತ್ತವನ್ನು ತೀವ್ರವಾದ ಭಕ್ತಿಯೋಗ ಮತ್ತು ವೈರಾಗ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ನಿಧಾನವಾಗಿ ವಶಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. || ೫ ||

ಯಮ-ನಿಯಮಾದಿ ಯೋಗಸಾಧನೆಯನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆಭ್ಯಾಸಮಾಡುತ್ತಾ, ಚಿತ್ತವನ್ನು ಪದೇ-ಪದೇ ಏಕಾಗ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತಾ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಭಾವವನ್ನಿಟ್ಟು, ನನ್ನ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾ, ಇನ್ನು ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಭಾವವನ್ನಿರಿಸಿ, ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ವೈರಭಾವವನ್ನು ತಾಳದೆ, ಆಸ್ತಕಿಯನ್ನು ತೊರೆದು, ಬ್ರಹ್ಮ ಚರ್ಯ-ಮೌನವ್ರತಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಗುಣವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿದಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಮಿತ್ರವಾಗಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾ, ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಾ, ಶಾಂತಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಿತ್ರನಾಗಿ, ದಯಾಳುವಾಗಿ, ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿ, ಪ್ರಕೃತಿ-ಪುರುಷರ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪದ ಅನುಭವದಿಂದ ದೊರೆತಿರುವ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣ ಪಕ್ಷೀ, ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ 'ನಾನು-ನನ್ನದು' ಎಂಬ ಮಿಥ್ಯಾ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತೊರೆದು, ಬುದ್ಧಿಯ ಜಾಗೃತಾದಿ ಆವಶ್ಯಗಳಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ನೋಡದ ಆತ್ಮವರ್ತಿಯಾದ ಮುನಿಗೆ ಆ ಬ್ರಹ್ಮಪದವು ದೊರೆಯುವುದು. ಅವನು ಕೆಲವುಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನೋಡುವಂತೆ ತನ್ನ ಶುದ್ಧವಾದ ಅಂತಃಕರಣದ ಮೂಲಕ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡು, ವೇದವೇ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಉಪಾಧಿಗಳಿಂದಲೂ ಬೇರೆಯಾಗಿ, ಅಹಂಕಾರಾದಿ ಮಿಥ್ಯಾ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಸದ್ವಸ್ತುವಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ, ಜಗತ್ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಗೂ ಅಧಿಪ್ತಾನವಾಗಿರುವ, ಮಹದಾದಿ ಕಾರ್ಯವರ್ಗಗಳ ಪ್ರಕಾಶಕನಾಗಿರುವ, ಕಾರ್ಯ-ಕಾರಣ ರೂಪವಾದ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿರುವ ಅದ್ವಿತೀಯನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಪದವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. || ೬-೧೧ ||

ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶವು ಮನೆ ಯೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕು ಗೋಡೆಯಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಾಗ, ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಈ ಬಿಂಬ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು ಎಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಕಂಡು, ಅದಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದ ನಿಜವಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಕಾಣುವರು. ಹಾಗೆಯೇ ವೈಕಾರಿಕಾದಿ ಭೇದದಿಂದ ಮೂರು ರೀತಿಯ ಅಹಂಕಾರವು - ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪುನಃ ಸತ್ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಹಂಕಾರದ ಮೂಲಕ ಸತ್ಯಜ್ಞಾಸ್ವರೂಪ ಪರಮಾತ್ಮನ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು - ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಶಬ್ದಾದಿ ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಆವ್ಯಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾದ ಒಳಕ, ಸ್ವಯಂ ಎಚ್ಚರವಾಗಿದ್ದು ಸರ್ವಥಾ ಅಹಂಕಾರ ಕೂಡುವಾಗಿರುತ್ತದೆ. || ೧೨-೧೪ ||

ಮನ್ಯಮಾನಸ್ತದಾಽಽತ್ಮಾನಮನಪೋ ನಪ್ಪುನೈಶ್ಚಾ |
ನಪ್ಪೇಽಹಂಕರಣೇ ದೃಷ್ಟಾ ನಪ್ಪನಿತ್ಯ ಇವಾತುರಃ || ೧೫ ||

ಏವಂ ಪ್ರತ್ಯವಮೃಶ್ಯಾಸಾವಾತ್ಮಾನಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ |
ಸಾಹಂಕಾರಸ್ಯ ದೃವ್ಯಸ್ಯ ಯೋಽವಸ್ಥಾನಮನುಗ್ರಹಃ || ೧೬ ||

ದೇವಪೂತಿಯವಾಚ

ಪುರುಷಂ ಪ್ರಕೃತಿರ್ಬ್ರಹ್ಮನ್ ನ ವಿಮುಂಚತಿ ಕರ್ಮಚತ್ |
ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಪಾತ್ರಯತ್ವಾಚ್ಚ ನಿತ್ಯತ್ವಾದನಯೋಃ ಪ್ರಭೋ || ೧೭ ||

ಯಥಾ ಗಂಧಸ್ಯ ಭೂಮೇತ್ತ್ವ ನ ಭಾವೋ ವ್ಯತಿರೇಕತಃ |
ಅಪಾಂ ರಸಸ್ಯ ಚ ಯಥಾ ತಥಾ ಬುದ್ಧೇಃ ಪರಸ್ಯ ಚ || ೧೮ ||

ಅಕರ್ತುಃ ಕರ್ಮಬಂಧೋಽಯಂ ಪುರುಷಸ್ಯ ಯದಾಶ್ರಯಃ |
ಗುಣೇಷು ಸತ್ತು ಪ್ರಕೃತೇಃ ಕೈವಲ್ಯಂ ತೇಪ್ಪತಃ ಕಥಮ್ || ೧೯ ||

ಕೃತಿತ್ವತ್ವಾನಮರ್ಶೇನ ನಿವೃತ್ತಂ ಭಯಮುಲ್ಲಾಸಮ್ |
ಅನಿವೃತ್ತನಿಮಿತ್ತತ್ವಾತ್ಪುನಃ ಪ್ರತ್ಯವತಿವ್ಯತೇ || ೨೦ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಅನಿಮಿತ್ತನಿಮಿತ್ತೇನ ಸ್ವಧರ್ಮೇಣಾಮಲಾತ್ಮನಾ |
ತೀವ್ರಯಾ ಮಯಿ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಚ ಶ್ರುತಸಂಭೃತಯಾ ಚರಮ್ || ೨೧ ||

ಜ್ಞಾನೇನ ದೃಷ್ಟತತ್ತ್ವೇನ ವೈರಾಗ್ಯೇಣ ಬಲೀಯಸಾ |
ತಪೋಯುಕ್ತೇನ ಯೋಗೇನ ತೀವ್ರೇಣಾತ್ಮಸಮಾಧಿನಾ || ೨೨ ||

ಪ್ರಕೃತಿಃ ಪುರುಷಸ್ಯೇಹ ದಹ್ಯಮಾನಾ ತ್ವಹರ್ನಿತಮ್ |
ತಿರೋಭನಿತ್ರಿ ಶನಕೈರಗ್ನೇರ್ಯೋನಿರಿವಾರಣಃ || ೨೩ ||

ಭುಕ್ತಭೋಗಾ ಪರಿತ್ಯಕ್ತಾ ದೃಷ್ಟದೋಷಾ ಚ ನಿತ್ಯತಃ |
ನೇಶ್ವರಶ್ಚಾಶುಭಂ ಧರ್ತೇ ಸ್ವೇ ಮಹಿಮ್ನ ಸ್ಥಿತಸ್ಯ ಚ || ೨೪ ||

ಯಥಾ ಹೃಪ್ರತಿಬುದ್ಧಸ್ಯ ಪ್ರಸ್ಥಾಪೋ ಬಹ್ವನರ್ಥಭೃತ್ |
ಸ ಏವ ಪ್ರತಿಬುದ್ಧಸ್ಯ ನ ವೈ ಮೋಹಾಯ ಕಲ್ಪತೇ || ೨೫ ||

(ಜಾಗ್ರತ್-ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಆತ್ಮನು ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮಾದಿ ದೃಶ್ಯವರ್ಗದ ದೃಷ್ಟಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ -) ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಉಪಾಧಿಭೂತ ಅಹಂಕಾರದ ನಾಶ ವಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮಮಯಿಂದ ತಾನೇ ನಾಶವಾದನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಧನವು ನಾಶವಾದಾಗ ತಾನೇ ನಾಶವಾದೆ ನೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತ್ಮನ ದುಃಖಿತನಾಗುವಂತೆ ಅವನೂ ಕೂಡ ಆತ್ಮನ ವಿವೇಕನಾಗಿ ನಷ್ಟವಾದಂತೆ ಆಗಿಹೋಗುತ್ತಾನೆ. || ೧೫ || ಅಮ್ಮ! ಇವೆಲ್ಲ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮನನಗೈದು ವಿವೇಕಿ ಪುರುಷನು - ಅಹಂಕಾರಭೂತ ಸಮಸ್ತ ತತ್ತ್ವಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾನವೂ, ಪ್ರಕಾಶಕವೂ ಆದ ತನ್ನ ಆತ್ಮದ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. || ೧೬ ||

ದೇವಪೂತಿಯು ಕೇಳಿದನು - ಪ್ರಭುವೇ! ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪುರುಷ ಇವರಡೂ ನಿತ್ಯವೂ ಒಂದನ್ನೊಂದರ ಆಶ್ರಯದಿಂದಲೂ ಇರುವವು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯಾದರೂ ಪುರುಷನನ್ನು ಎಂದೂ ಬಿಟ್ಟಿರಲಾರದು. || ೧೭ || ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನೇ! ಗಂಧವು ಪೃಥಿ ವಿಯು, ರಸವು ಜಲದ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹೇಗೆ ಆಗಲಾರದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯೂ ಒಂದ ನ್ನೊಂದು ಬಿಟ್ಟು ಇರಲಾರವು. || ೧೮ || ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವುದರ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಅಕರ್ತೃವಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಈ ಕರ್ಮಬಂಧನ ಉಂಟಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳು ಇರುವಾಗಲೇ ಅವನಿಗೆ ಕೈವಲ್ಯಪದವು ಹೇಗೆ ದೊರಕಬಲ್ಲದು? || ೧೯ || ತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಎಂದಾದರೂ ಈ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದ ಕೀವ್ರ ಭಯವು ನಿವೃತ್ತವಾದರೂ ಕೂಡ ಅದರ ನಿಮಿತ್ತ ಭೂತ ಪ್ರಾಕೃತ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಆಭಾವ ಆಗದಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಭಯವು ಪುನಃ ಉಂಟಾಗಬಹುದಲ್ಲ? || ೨೦ ||

ಶ್ರೀಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು - ತಾಯೇ! ಅರಣಿಯಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಅದರ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವಾದ ಅರಣಿಯೂ ಸುಟ್ಟು ಬೂಟಿಯಾಗಿ ಹೋಗುವಂತೆ, ನಿಷ್ಕಾಮಭಾವದಿಂದ ಮಾಡಲಾದ ಸ್ವಧರ್ಮಪಾಲನೆಯ ಮೂಲಕ ಶುದ್ಧವಾದ ಆತ್ಮ ಕರಣದಿಂದ ಒಹಳಕಾಲ ಭಗವತ್ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವುದ ರಿಂದ ಪುಷ್ಟಿಗೊಂಡ ನನ್ನ ತೀವ್ರವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ತತ್ತ್ವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತ್ಮದ ಮಾತಿಸುವ ಜ್ಞಾನದಿಂದ, ಪ್ರಬಲ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ, ವ್ರತನಿಯಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಗೃಹ ಧ್ಯಾನಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಮತ್ತು ಚಿತ್ತದ ಪ್ರಗಾಢವಾದ ವಿಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಪುರುಷನ ಪ್ರಕೃತಿಯು (ಅವಿದ್ಯೆಯು) ಹೇಗಿಲ್ಲ-ರಾತ್ರಿಯೂ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಾ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. || ೨೧-೨೩ || ಮತ್ತೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ದೋಷಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಭೋಗು - ತ್ಯಜಿಸಿದ ಆ ಪ್ರಕೃತಿಯು - ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾದ ಸ್ವತಂತ್ರ (ಬಂಧಮುಕ್ತ)ನಾದ ಆ ಪುರುಷನ ಯಾವುದೇ ಅಹಿತವನ್ನು ಮಾಡಲಾರನು. || ೨೪ || ಮಲಗಿರುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಅನರ್ಥಗಳ ಅನುಭವಗಳಾದರೂ ಎಚ್ಚರ ವಾದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಆ ಸ್ವಪ್ನದ ಅನುಭವದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಮೋಹವು ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. || ೨೫ ||

ಏವಂ ವಿದಿತತ್ತ್ವಸ್ತು ಪ್ರಕೃತಿರ್ಮಯಿ ಮಾನುಷಮ್ |
ಯುಂಜತೋ ನಾಪಕುರುತ ಆತ್ಮಾರಾಮಸ್ಥ ಕರ್ಹಿ ಚತ್ || ೨೬ ||

ಯದೈವಮಧ್ಯಾತ್ಮರತಃ ಕಾಲೇನ ಬಹುಜನ್ಮನಾ |
ಸರ್ವತ್ರ ಜಾತವೈರಾಗ್ಯ ಆಬ್ರಹ್ಮ ಭುವನಾಸ್ತುನಿಃ || ೨೭ ||

ಮದ್ವಕ್ತುಃ ಪ್ರತಿಬುದ್ಧಾರ್ಥೋ ಮತ್ಪ್ರಸಾದೇನ ಭೂಯಸಾ |
ನಿಃಶ್ರೇಯಸಂ ಸ್ವಸಂಸ್ಥಾನಂ ಕೈವಲ್ಯಾಖ್ಯಂ ಮದಾಶ್ರಯಮ್ || ೨೮ ||

ಪ್ರಾಪ್ನೋತೀಹಾಂಜಸಾ ಧೀರಃ ಸ್ವದೃಶಾಂಭಿನ್ನಸಂಶಯಃ |
ಯದ್ಗತ್ವಾ ನ ನಿವರ್ತೇತ ಯೋಗೀ ಲಿಂಗಾದಿಸಿರ್ಗಮೇ || ೨೯ ||

ಯದಾ ನ ಯೋಗೋಪಚಿತಾಸು ಚೇತೋಃ
ಮಾಯಾಸು ಸಿದ್ಧಸ್ಯ ವಿಪಜ್ಜತೇಽಂಗ |
ಅನನ್ಯಹೇತುಪ್ಪಥ ಮೇ ಗತಿಃ ಸ್ಯಾದ್
ಆತ್ಮಂತಿಕೇ ಯತ್ರ ನ ಮೃತ್ಯುಹಾಸಃ || ೩೦ ||

ಹಾಗೆಯೇ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾದವನು ನಿರಂತರವಾಗಿ
ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಆತ್ಮಾರಾಮ
ಮುನಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಯಾವ ತೊಂದರೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಲಾರಳು.
|| ೨೬ || ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೆ
ಹೀಗೆ ಆಶ್ಚರಿತನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿದ್ದರೆ, ಆಗ ಅವನಿಗೆ
ಬ್ರಹ್ಮರೋಷದವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಭೋಗಗಳಿಂದ ವೈರಾಗ್ಯ
ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. || ೨೭ || ಧೀರನಾದ ನನ್ನ ಆ ಭಕ್ತನು ನನ್ನ
ಮಹತ್ವಕ್ಕಿಂತಲೇ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡು ಆತ್ಮಾನು
ಭವದ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲ ಸಂಶಯಗಳಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಹೋಗು
ತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಲಿಂಗದೇಹವು ಭಂಗವಾದ ಮೇಲೆ ಏಕಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನೇ
ಆಶ್ರಯಿಸುವ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪಭೂತ ಕೈವಲ್ಯವೆಂಬ ಮಂಗಳಮಯ
ವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಅದನ್ನು
ತಲುಪಿದ ಬಳಿಕ ಯೋಗಿಯು ಪುನಃ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಮರಳುವುದಿಲ್ಲ.
|| ೨೮-೨೯ || ಆಮ್ನಾ! ಯೋಗಿಯ ಚಿತ್ತವು-ಯೋಗಸಾಧನೆ
ಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಮಾಯಾಮಯ ಅಣಮಾದಿ ಅಷ್ಟಸಿದ್ಧಿ
ಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಯೋಗಸಾಧನೆಗಿಂತ ಬೇರೆ ಯಾವ
ಸಾಧನವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಳ್ಳ
ದಿದ್ದರೆ, ಅವನಿಗೆ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ನನ್ನ ಪರಮಪದವು ಪ್ರಾಪ್ತ
ವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಭಾವ ಉಂ
ಡುವುದಿಲ್ಲ. || ೩೦ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೭ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಶಾರದಾಮಹಾಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧೇ
ಕಾಶಿಕೇಯೋಪಾಖ್ಯಾನೇ ಸಪ್ತವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೭ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಅಪ್ಪಾಂಗಯೋಗದ ವಿಧಿ

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಯೋಗ್ಯ ಲಕ್ಷಣಂ ವಕ್ಷ್ಯೇ ಸಬೀಜಸ್ಯ ನೃಪಾತ್ಮಜೇ |
ಮನೋ ಯೇನೈವ ವಿಧಿನಾ ಪ್ರಸನ್ನಂ ಯಾತಿ ಸತ್ತಥಮ್ || ೧ ||

ಸ್ವಧರ್ಮಚರಣಂ ಶಕ್ತ್ಯಾ ವಿಧರ್ಮಾಚ್ಚ ನಿವರ್ತನಮ್ |
ವೈವಾಲ್ಯಬ್ದೇನ ಸಂತೋಷ ಆತ್ಮವಿಚ್ಛರಣಾರ್ಚನಮ್ || ೨ ||

ಗ್ರಾಮ್ಯಧರ್ಮನಿವೃತ್ತಿಶ್ಚ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮರತಿಸ್ತಥಾ |
ಮಿತಮೇಧ್ಯಾದನಂ ಶಶ್ವದ್ವಿವಿಕ್ತಕ್ಷೇಮಸೇವನಮ್ || ೩ ||

ಶ್ರೀಕಪಿಲಭಗವಂತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಆಮ್ನಾ! ರಾಜ
ಪುತ್ರಿಯೇ! ಈಗ ನಾನು ನಿನಗೆ ಸಬೀಜದ (ಸುಗುಣಭಕ್ತಿ ಯೋಗದ)
ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ಇದರಿಂದ ಚಿತ್ತವು ಶುದ್ಧ ಹಾಗೂ
ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. || ೧ ||
ಈ ಯೋಗವನ್ನು ಸಾಧನೆಮಾಡುವವನು ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತವಾದ
ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಶಾಸ್ತ್ರವಿರುದ್ಧ ಆಚರಣೆ
ಯನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಬೇಕು. ಪ್ರಾರಬ್ಧಕ್ರಮಸಾರ ದೊರೆತುದರಲ್ಲಿ
ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಬೇಕು. ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳ ಚರಣಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು.
|| ೨ || ವಿಷಯವಾಸನಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ದೂರ
ವೃತ್ತಿಯಿರಬೇಕು. ಸಂಸಾರಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸುವಂತಹ ಧರ್ಮ
ದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವಿರಿಸಬೇಕು. ಪವಿತ್ರ ಹಾಗೂ ಪರಿಮಿತ ಭೋಜನವನ್ನು
ಮಾಡಬೇಕು. ನಿರಂತರ ವಿಕಾಂತವೂ, ನಿರ್ಭಯವೂ ಆದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ
ವಾಸಿಸಬೇಕು. || ೩ ||

ಅಹಿಂಸಾ ಸತ್ಯಮಶ್ವೇಯಂ ಯಾವದರ್ಥಪರಿಗ್ರಹಃ |
ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ತಪಃ ಶೌಚಂ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಃ ಪುರುಷಾರ್ಥನಮ್ |
|| ೪ ||

ಮೌನಂ ಸಮಾಂತರಸಂಜಯಶ್ಚೈರ್ಯಂ ಪ್ರಾಣಜಯಃ ಶನ್ಯಃ |
ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಶ್ಚೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ವಿಷಯಾನ್ಮನಸಾ ಹೃದಿ |
|| ೫ ||

ಸ್ವಧಿಸ್ವಾನಾಮೇಕದೇಶೇ ಮನಸಾ ಪ್ರಾಣಧಾರಣಮ್ |
ವೈಕುಂಠಲೀಲಾಭಿಧ್ಯಾನಂ ಸಮಾಧಾನಂ ತಥಾಂತತಃ |
|| ೬ ||

ವಿಶ್ವೇಶೈಶ್ಚ ಪರಿಭಿರ್ಮನೋ ದುಷ್ಪಮಸತ್ತಥಮ್ |
ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಯುಂಜೇತ ಶನಕೈರ್ಜಿತಪ್ರಾಣೋ ಹೃತಂದ್ರಿತಃ |
|| ೭ ||

ಶುಚೌ ದೇಶೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ವಿಜಿತಾಸನ ಆಸನಮ್ |
ತಪ್ತಿನಸ್ತು ಸಮಾಸೀನ ಯಜುಕಾಯಃ ಸಮಚ್ಛಸೇತ್ |
|| ೮ ||

ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಕೋಠಯೇನ್ಯಾರ್ಗಂ ಪೂರಕುಂಭಕರೇಚಕೈಃ |
ಪ್ರತಿಕೂಲೇನ ವಾ ಚಿತ್ತಂ ಯಥಾ ಸ್ಥಿರಮಚಂಚಲಮ್ |
|| ೯ ||

ಮನೋಽಚರಾತ್ಮಾದ್ವಿರಜಂ ಚಿತ್ತಶ್ಚಾಸ್ತು ಯೋಗಿನಃ |
ವಾಯುಗ್ನಿಭ್ಯಾಂ ಯಥಾ ಲೋಹಂ ಧಾತಂ ತ್ಯಜತಿ ವೈ ಮಲಮ್ |
|| ೧೦ ||

ಪ್ರಾಣಾಯಾಮೈರ್ದೇಹೋಪಾನ್ ಧಾರಣಾಭಿಶ್ಚ ಕಲ್ಪಿಸಾನ್ |
ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರೇಣ ಸಂಯೋಗಾನ್ ಧ್ಯಾನೇನಾನಿಶ್ವರಾನ್ಮುಕಾನ್ |
|| ೧೧ ||

ಯದಾ ಮನಃ ಸ್ಥಿರವಿರಜಂ ಯೋಗೇನ ಸುಸಮಾಹಿತಮ್ |
ಕಾಷ್ಠಾಂ ಭಗವತೋ ಧ್ಯಾಯೇತ್ ಸಾಸಾಗ್ರಾವಲೋಕನಃ |
|| ೧೨ ||

ಪ್ರಸನ್ನವದನಾಂಭೋಜಂ ಪದ್ಮಗರ್ಭಾರುಣೇಕ್ಷಣಮ್ |
ನೀಲೋತ್ಪಲದಲತ್ಯಾಮಂ ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಧರಮ್ |
|| ೧೩ ||

ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ತ್ರಿಕರಣಗಳಿಂದಲೂ ಹಿಂಸಿಸಬಾರದು. ಸತ್ಯವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಬೇಕು. ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಬಾರದು. ಅವಶ್ಯಕತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಾರದು. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಬೇಕು. ಒಳ-ಹೊರಗೆ ಪವಿತ್ರವಾಗಿರಬೇಕು. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಭಗವಂತನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. || ೪ || ವಾಗೇಯ ಸಂಯಮವಿರಿಸಬೇಕು. ಒಳ್ಳೆಯ ಯೋಗಾಸನಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಿಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ಮೂಲಕ ಶ್ವಾಸವನ್ನು ಜಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಸೆರೆದುಕೊಂಡು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಬೇಕು. || ೫ || ಮೂಲಾಧಾರವೇ ಮುಂತಾದ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನಸಹಿತ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿಸಬೇಕು. ನಿರಂತರವಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. || ೬ || ಇವುಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ವ್ರತ-ದಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಬೇರೆ ಸಾಧನೆಗಳಿಂದಲೂ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ, ಕುರ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ದುಷ್ಟ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ಮೆಲ್ಲ-ಮೆಲ್ಲನೆ ವಿಕಾಗ್ರಗೊಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಬೇಕು. || ೭ ||

ಮೊದಲು ಆಸನಜಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಶುಚಿಯಾದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ-ಮೃಗಚರ್ಮವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆಸನವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದರ ಮೇಲೆ ದೇಹವನ್ನು ನೆಚ್ಚಿಗೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. || ೮ || ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪೂರಕ, ಕುಂಭಕ, ರೇಚಕ ಕ್ರಮದಿಂದ ಅಥವಾ ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ರೇಚಕ, ಕುಂಭಕ, ಪೂರಕ, ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಮಾಡಿ ಪ್ರಾಣದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಶುದ್ಧಿಪಡಿಸಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಚಿತ್ತವು ಸ್ಥಿರವೂ, ನಿಶ್ಚಲವೂ ಆಗುವುದು. || ೯ || ಗಾಳಿ ಮತ್ತು ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಶೋಧಿಸಿದ ಚಿನ್ನವು ತನ್ನ ಕೊಳೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ - ಪ್ರಾಣವಾಯುವನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ಯೋಗಿಯ ಚಿತ್ತವು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಶುದ್ಧವಾಗುವುದು. || ೧೦ || ಅದುದರಿಂದ ಯೋಗಿಯು-ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಿಂದ ವಾತಚಿತ್ತಾದಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ದೋಷಗಳನ್ನೂ, ಧಾರಣೆಯಿಂದ ಪಾಪವನ್ನೂ, ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರದಿಂದ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಪುರ್ಣವನ್ನೂ ಹಾಗೂ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಭಗವಂತನಿಂದ ವಿಮುಖಗೊಳಿಸುವಂತಹ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ದುರ್ಗುಣಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡಬೇಕು. || ೧೧ || ಯೋಗದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾ-ಮಾಡುತ್ತಾ ಚಿತ್ತವು ನಿರ್ಮಲವೂ, ವಿಕಾಗ್ರವೂ ಆದಾಗ ನಾಸಿಕಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೆಟ್ಟು ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನ ಮೂರ್ತಿಯ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. || ೧೨ ||

ತ್ರಿಧಗವಂತನ ಮುಖಮುಲವು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿ ಅನಂದದಿಂದ ಆರಂಭ ಕೊಳ್ಳುವ ಕುಮಲಕೋಶದಂತೆ ನುಗ್ಗುವಾಗಿನೆ ಶರೀರವು ನೀಲಕಮಲದಳದಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲ ವರ್ಣದಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ಗದೆವದ್ದಗಳು ಅಲಂಕೃತವಾಗಿವೆ. || ೧೩ ||

ಲಸತ್ಪಂಚಕಂಜಲ್ಪಪೀತಕೌಶೇಯವಾಸಮ್ |
ಶ್ರೀವತ್ಸವಕ್ಷಸಂ ಭ್ರಾಜತ್ಯೈಸ್ತುಭಾಮುಕ್ತಕಂಧರಮ್ || ೧೪ ||

ಮತ್ತದ್ವಿರೇಫಕಲಯಾ ಪರಿತಂ ವನಮಾಲಯಾ |
ಪರಾರ್ಥಹಾರವಲಯಕಿರೀಟಾಂಗದನೂಪುರಮ್ || ೧೫ ||

ಕಾಂಚಗುಣೋಲ್ಲಸಚ್ಚೋಗಂ ಹೃದಯಾಂಘೋಜವಿಜ್ವರಮ್ |
ದರ್ಶನೀಯತಮಂ ಶಾಂತಂ ಮನೋನಯನವರ್ಧನಮ್ || ೧೬ ||

ಅಪೀಚ್ಯದರ್ಶನಂ ಶಶ್ವತ್ಸರ್ವಲೋಕನಮಸ್ಯತಮ್ |
ಸಂತಂ ವಯಸಿ ಕೈಶೋರೇ ಭೃತ್ಯಾನುಗ್ರಹಕಾತರಮ್ || ೧೭ ||

ಕೀರ್ತಸ್ಯತೀರ್ಥಯಶಸಂ ಪುಣ್ಯಶೋಕಯಶಸ್ವರಮ್ |
ಧ್ಯಾಯೇದ್ವೇವಂ ಸಮಗ್ರಾಂಗಂ ಯಾವನ್ನ ಚೈವಮೇ ಮನಃ || ೧೮ ||

ಸ್ಥಿತಂ ಪ್ರಪಂಚಮಾಸೀನಂ ಶಯಾನಂ ವಾ ಗುಹಾರಯಮ್ |
ಪ್ರೇಕ್ಷಗೋಯೇಹಿತಂ ಧ್ಯಾಯೇಚ್ಛುದ್ವಭಾವೇನ ಚೇತಸಾ || ೧೯ ||

ತಸ್ಮಿನ್ ಲಬ್ಧಪದಂ ಚಿತ್ತಂ ಸರ್ವಾವಯವಸಂಸ್ಥಿತಮ್ |
ವಿಲಕ್ಷ್ಯೈಕತ್ರ ಸಂಯುಜ್ಯಾದಂಗೇ ಭಗವತೋ ಮುನಿಃ || ೨೦ ||

ಸಂಚಿಂತಯೇದ್ಭಗವತ್ಪರಣಾರವಿಂದಂ
ವಜ್ರಾಂಕುಶಧ್ವಜಾದೋರುಹಲಾಂಘನಾಡ್ಯಮ್ |
ಉತ್ತುಂಗರಕ್ತವಿಲಸನ್ನಖಚಕ್ರವಾಲ-
ಚ್ಚೋತ್ತಾ ಭಿರಾಹತಮಹದ್ವದಯಾಂಧಕಾರಮ್ || ೨೧ ||

ಮಾಚ್ಛೌಚಸಸ್ಯತಸರಿತ್ವವರೋದಕೇನ
ತೀರ್ಥೇನಮೂರ್ಧ್ವಧಿಕ್ಯತೇನ ಶಿವಾ ಶಿವೋಽಭೂತ್ |
ಕ್ಯಾತುರ್ಮುನಃತಮಲಶೈಲಸಸ್ಯಪ್ಪನಜ್ಯಂ
ಧ್ಯಾಯೇಚ್ಛಿರಂ ಭಗವತ್ಪರಣಾರವಿಂದಮ್ || ೨೨ ||

ಕಮಲದ ಕೇಸರದಂತೆ ಪಚ್ಚಪೀತಾಂಬರವು ಸ್ವಾಮಿಯ
ಲಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಳ-ಕಳುತ್ತಿದೆ. ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವತ್ಸಚಿಹ್ನೆಯಿದೆ.
ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿಯು ಥಳ-ಥಳುತ್ತಿದೆ. || ೧೪ || ವನ
ಮಾಲೆಯು ಚರಣಗಳವರೆಗೂ ಒಡೆದಿದೆ. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ
ದುಂಬಿಗಳು ಸುಗಂಧದಿಂದ ಮದವೇರಿ ಇಂಪಾಗಿ ರೋಂಕಿ
ಸುತ್ತಿವೆ. ಸ್ವಾಮಿಯ ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಹಾರಗಳೂ,
ಕಂಕಣ, ಕಿರೀಟ, ಭುಜಕೀರ್ತಿ, ಕಾಲುದುಗೆಗಳೇ ಮುಂತಾದ
ಅಭರಣಗಳು ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿವೆ. || ೧೫ || ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ
ಓಡ್ಡಾದ ಎಳೆಗಳು ಅದರ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿವೆ. ಭಕ್ತರ
ಹೃದಯಕಮಲವೇ ಆ ಭಗವಂತನ ಆಸನವಾಗಿದೆ. ಶ್ಯಾಮಸುಂದರನ
ಆ ಪ್ರಕಾಂಶಮೂರ್ತಿಯು ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣಿನಗಳನ್ನೂ ಸೂರೆ
ಗೊಳುತ್ತಿದೆ. || ೧೬ || ಎಳೆವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಆ ಮನೋಹರ
ಮೂರ್ತಿಯು ಭಕ್ತರ ಮೇಲೆ ಕರುಣೆಯನ್ನು ಪರಿಸಲು ತವಕವಡುತ್ತಿದೆ.
ತುಂಬಾ ಮನೋಹರವಾದ ದರ್ಶನವದು. ಆ ಭಗವಂತನು
ಸಮಸ್ತಪೀಳಗಳಿಂದಲೂ ಸದಾ ವಂದಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. || ೧೭ || ಅವನ
ಪವಿತ್ರಕೀರ್ತಿಯು ಪರಮಕೀರ್ತನೀಯವಾಗಿದೆ. ಅವನು ರಾಜಾ
ಬಲಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಪರಮಯಶಸ್ವಿಗಳ ಯಶವನ್ನೂ ಕೂಡ
ಹೆಚ್ಚಿಸುವವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಸಮಸ್ತ
ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವು ಜಾರದೆ ಸ್ಥಿರವಾಗುವವರೆಗೆ ಧ್ಯಾನಮಾಡ
ಬೇಕು. || ೧೮ || ಭಗವಂತನ ಲೀಲೆಗಳು ತುಂಬಾ ದರ್ಶನೀಯ
ವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಅಭಿರುಚಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ,
ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ, ಕುಳಿತುಕೊಂಡ, ಮಲಗಿರುವ ಮುಂತಾಗಿ
ಯಾವುದೇ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಥವಾ ಅಂತರ್ಯಾಮಿರೂಪದಲ್ಲಿ
ಒತ್ತನಾದ ಅವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಶುದ್ಧಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿದ
ಚಿತ್ತದಿಂದ ಚಿಂತನೆಮಾಡಬೇಕು. || ೧೯ || ಹೀಗೆ ಸರ್ವಾಂಗ
ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಪಡೆದು ರಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಒಂದೊಂದೇ
ಅವಯವದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾ ಅಡಿಯಿಂದ ಮುಡಿಯವರೆಗೂ
ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು. || ೨೦ ||

ಮೊದಲಿಗೆ ಭಗವಂತನ ಚರಣಕಮಲಗಳನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು.
ಅವು - ವಜ್ರ, ಅಂಕುಷ, ದ್ವಜ, ಕಮಲಗಳ ಮಂಗಳರೇಖೆ ಚಿಹ್ನೆ
ಗಳಿಂದ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿವೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಉಬ್ಬಿಕೊಂಡು, ನಸುಗಂಪಿನಿಂದ
ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವ ನಖಚಂದ್ರಮಂಡಲದ ತಿಂಗಳಚಿಹ್ನಿನಿಂದ
ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಕ್ತರ ಹೃದಯದ ಅಜ್ಞಾನರೂಪೀ ಕೆತ್ತಲೆಯನ್ನು
ದೂರಮಾಡುತ್ತಿದೆ. || ೨೧ || ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಇವುಗಳನ್ನು ತೊಳೆ
ದಾಗಲೇ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗಂಗೆಯು ಪ್ರಕಟಳಾದಳು.
ಅಂತಹ ಪವಿತ್ರ ಜಲವನ್ನು ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಸ್ವತಃ
ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪನಾಗಿದ್ದರೂ ಶ್ರೀಶಿವನು ಹೆಚ್ಚು ಮಂಗಳ
ಸ್ವರೂಪನಾದನು. ಇವು ತನ್ನ ಧ್ಯಾನಮಾಡುವವರ ಪಾಪಗಳೆಂಬ
ಪರ್ವತಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧ
ದಂತಿವೆ. ಭಗವಂತನ ಈ ಚರಣಕಮಲಗಳನ್ನು ಚರಣಾಲದವರೆಗೂ
ಚೂಕಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. || ೨೨ ||

ಜಾನುದ್ವಯಂ ಜಲಜಲೋದನಯಾ ಜನನ್ಯಾ
ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾವಿಲಸ್ಯ ಸುರವಂದಿತಯಾ ವಿಧಾತುಃ |
ಉರ್ವೋರ್ನಿಧಾಯ ಕರಪಲ್ಲವರೋಚಿತಾ ಯತ್
ಸಂಲಾಲಿತಂ ಹೃದಿ ವಿಭೋರಭವ್ಯ ಕುರ್ಯಾತ್ || ೨೩ ||

ಲೂರೂ ಸುಪರ್ಣಾಭುಜಯೋರಧಿ ಶೋಭಮಾನಾ-
ವೋಜೋನಿಧೀ ಅತಃಕಾಕುಸುಮಾವಭಾಗೌ |
ವ್ಯಾಲಂಬಿಪೀತವರವಾಸಸಿ ವರ್ತಮಾನ-
ಕಾಂಚೀಕಲಾಪಪರಿರಂಭಿ ನಿತಂಬಬಿಂಬಮ್ || ೨೪ ||

ನಾಭಿಹೃದಂ ಭುವನಕೋಶಗುಪ್ತೋದರಗುಂ
ಯತ್ರಾತ್ಮಯೋನಿಧಿಪಣಾವಿಲಲೋಕಪದ್ಮಮ್ |
ವ್ಯೂಢಂ ಹರಿನ್ಮಣಿವೃಷ್ಣನಯೋರಮುಷ್ಯ
ಧ್ಯಾಯೇದ್ವಯಂ ವಿಶದಹಾರಮಯೋವಿಗೌರಮ್ || ೨೫ ||

ವಕ್ಷೋಽಧಿವಾಸಮೃಷಭಸ್ಯ ಮಹಾವಿಭೂತೇಃ
ಪ್ರಂಸಾಂ ಮನೋನಯನನಿರ್ವೃತ್ತಿಮಾದಧಾನಮ್ |
ಕಂಠಂ ಚ ಕೌಸ್ತುಭಮಣೀರಧಿಭೂಷಣಾರ್ಥಂ
ಕುರ್ಯಾನ್ನನಸ್ಯ ವಿಲಲೋಕನಮದ್ಯುತಸ್ಯ || ೨೬ ||

ಬಾಹೂಂಶ್ಚ ಮಂದರಗಿರೇಃ ಪರಿವರ್ತನೇನ
ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಾಹುವಲಯಾನಧಿಲೋಕಪಾಲಾನ್ |
ಸಂಚಿಂತಯೇದ್ರಶಶತಾರಮಸಹೃತೇಜಃ
ಕಂಠಿಂ ಚ ತತ್ಪರಸರೋರುಹರಾಜಹಂಸಮ್ || ೨೭ ||

ಕೌಮೋದಕೇಂ ಭಗವತೋ ದಯಿತಾಂ ಸ್ಮರೇತ
ದಿಗ್ಧಾಮರಾತಿಭಟಶೋಣಿತಕರ್ದಮೇನ |
ಮಾಲಾಂ ಮಧುವ್ರತವರೋಧಗಿರೋಪಫಂಶ್ಯಾಂ
ಚೈತ್ಯಸ್ಯ ತತ್ತ್ವಮಮಲಂ ಮಣಿಮಸ್ಯ ಕಂಠೇ || ೨೮ ||

ಜನ್ಮರಹಿತನಾದ ಭವಭಯಹಾರಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮೊಣಕಾಲು ಗಳನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ವಿಶ್ವವಿಧಾತೃಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೂ ಜನನಿಯಾದ, ಸರ್ವದೇವವಂದಿತೆಯಾದ ಪದ್ಮನಯನಿ ಪದ್ಮಾ ದೇವಿಯು ತನ್ನ ತೊಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಕಾಂತ್ಯುತ ವಾದ ಕರಪಲ್ಲವಗಳಿಂದ ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವ ಪಾದಪದ್ಮಗಳನ್ನು ಹೃದಯ ದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. || ೨೩ || ಅನಂತರ ಭಗವಂತನ ತೊಡೆಗಳ ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು. ಅವು ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದು ವೇದ ಮೂರ್ತಿಯಾದ ಗರುಡನ ಹೆಗಲನ್ನು ಆಲಂಕರಿಸಿರುವ, ಅಗನಿಯ ಹೂವಿನಂತೆ ನೀಲಿಯ ಒಣ್ಣಾದ ಕಾಂತ್ಯಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿವೆ. ತರುವಾಯ ಕಣಕಾಲಿನವರೆಗೂ ಲಂಬಿಸಿರುವ ಪೀತಾಂಬರದಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಧರಿಸಿರುವ ರತ್ನಬಿಜಿತವಾದ ನಡುದಾರ ಓಡ್ಡಾಗಾದ ಎಳೆಗಳನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಗವಂತನ ನಿತಂಬವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. || ೨೪ ||

ಬಳಿಕ ದೇವದೇವನ ಉದರದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಸುಳಿ ನಾಭಿಯ ಸರೋವರವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಅದು ಸಮಸ್ತ ಲೋಕ ಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವು. ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಆಧಾರ ವಾದ ಸರ್ವಲೋಕಮಯ ಕಮಲವು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ ಯಲ್ಲ! ಅನಂತರ ಮಂರಕತಮಣಿಗಳಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ವಕ್ಷಸ್ಥಳ ದಲ್ಲಿ ಆಲಂಕೃತವಾಗಿರುವ ಧವಳವಾದ ಹಾರಗಳ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಬೆಳ್ಳಗೆ ಪ್ರಕಾಶಪಿತ್ತಿರುವ ಎರಡೂ ಸ್ತನಗಳನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸ ಬೇಕು. || ೨೫ || ಆಮೇಲೆ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿರುವ, ಎಲ್ಲ ಪ್ರರುಷರ ಕಣ್ಣಿನಿಗಾಗಿ ಮುದವನ್ನೂ ನೀಡುವ ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ಮಣಿಗಳಿಗೆ ಭೂಷಣ ವಾಗಿರುವ ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಸರ್ವಲೋಕ ನಮಸ್ಕರವಾದ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನ ಕೊರಳನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. || ೨೬ ||

ತರುವಾಯ ಲೋಕಪಾಲಕರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾಗಿರುವ ಭಗ ವಂತನ ನಾಭ್ಯ ಭುಜಗಳನ್ನೂ ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿರುವ ಕಂಕಣಾದಿ ಉಜ್ವಲ ಆಭೂಷಣಗಳು ಸಮುದ್ರ ಮಂಥನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಂದರಾಚಲದ ಫರ್ಷಣೆಯಿಂದ ಸಾಣೆ ಹಿಡಿದಿವೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಝಗ-ಝಗಿಸುತ್ತಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಹಿಸಲಾರದವಾದ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ, ಸಾವಿರ ಅಲಗು ಗಳುಳ್ಳ ಸುರಶನ ಚಕ್ರವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಕರಕಮಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಹಂಸ ದಂತೆ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀಪಾಂಚಜನ್ಯಶಂಬುವನ್ನೂ ಚಿಂತಿಸ ಬೇಕು. || ೨೭ || ಬಳಿಕ ತತ್ಪ್ರವೀರರ ರಕ್ತದಿಂದ ತೊಯ್ದ ಪ್ರಭುವಿನ ಪ್ರಿಯವಾದ ಕೌಮೋದಕೇ ಗದೆಯನ್ನೂ ಮಂಜಿಗಳ ಝೇಂಕಾರ ದಿಂದ ತೂಡಿದ ವನಮಾಲೆಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ಅವನ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾದ ಸಮಸ್ತ ಜೀವಗಳ ಪರಿಕುದೃತತ್ವ ರೂಪ ವಾಗಿರುವ ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿಯನ್ನು * ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. || ೨೮ ||

* 'ಅತ್ಯಾಣಮಸ್ಯ ಜಗತೋ ನಿರ್ಲೀಪಮಗುಣಾಮಲಮ್' | ರುಭಿರ್ ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿಂ ಸ್ಪರ್ಶಜಂ ಭಗವಾನ್ ಪಠಃ || ' ಎಂಬಂತೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ನಿರ್ಲಿಪವೂ, ನಿರ್ಮಲವೂ, ಗುಣಾತೀತವೂ ಆದ ಆತ್ಮರೂಪವನ್ನೇ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿರುವನು.

ಭೃತ್ಯಾಕುಕಂಪಿತಧೀಮೇಹ ಗೃಹೀತಮೂರ್ತೇಃ
ಸಂಚಿಂತಯೇದ್ವಾವತೋ ವದನಾರವಿಂದಮ್ |
ಯದ್ವಿಸ್ತುರಸ್ತಕರಕುಂಡಲವಲ್ಲಿತೇನ
ವಿದ್ಯೋಷಿತಾಮಲಪ್ರೋಲಮುದಾರನಾಮ್ || ೨೯ ||

ಯಚ್ಚೇನಿಕೇತಮಲಿಭಃ ಪರಿಸೇವ್ಯಮಾನಂ
ಭೂತ್ಯಾ ಸ್ವಯಾ ಕುಟಲಕುಂಠಲದ್ವಂದಯಪ್ಪಮ್ |
ಮೀನದ್ವಯಾಶ್ರಯಮಧಿಕ್ಷಿಪದಬ್ಜನೇತ್ರಂ
ಧ್ಯಾಯೇನ್ಮೋಮಯಮತಂದ್ರಿತ ಉಲ್ಲಸದ್ಧೃ || ೩೦ ||

ಪ್ರಾಪ್ತವೋಕಮಧಿಕಂ ಕೃಪಯಾತಿಘೋರ-
ತಾಪತ್ರಯೋಪಜಮನಾಯ ನಿಶ್ಚಪ್ತಮಕ್ಷೋಃ |
ಸ್ವಿಗ್ಧತಾನುಗುಣತಂ ವಿಪುಲಪ್ರಸಾದಂ
ಧ್ಯಾಯೇಚ್ಛಂ ವಿತತ್ಪಾಪನಯಾ ಗುಹಾಯಾಮ್ || ೩೧ ||

ಪಾಸಂ ಪರೇರವನತಾಖಿಲಲೋಕತೀವ್ರ-
ಕೋಕಾಶ್ರುಣಾಗರವಿಪೋಷಣಮತ್ಯುದಾರಮ್ |
ಸಮೋಹನಾಯ ರಚಿತಂ ನಿಜಮೂಯಯಾಸ್ತ
ಭ್ರೂಮಂಡಲಂ ಮುನಿಕೃತೇ ಮಕರಧ್ವಜಾಸ್ತ || ೩೨ ||

ಧ್ಯಾನಾಯಿನಂ ಪ್ರಹಸಿತಂ ಒಪುಲಾಭರೋಷ್ಠ-
ಭಾಸಾರುಣಾಯಿತತಾನುದ್ವಿಜಕುಂದಪಂಕ್ತಿ |
ಧ್ಯಾಯೇತ್ ಪ್ರೇಹಕುಹರೇಮತ್ಯಾ ವಿಪೋ-
ರ್ಭಕ್ತ್ಯಾಸ್ತದ್ರ್ಯಯಾರ್ಪಿತಮನಾ ನಪ್ತಪಗ್ನಿವಕ್ತೃತ್ || ೩೩ ||

ಒಪಂ ಪರೌ ಭಗವತಿ ಪ್ರತಿಲಬ್ಧಭಾವೋ
ಪಕ್ತ್ಯಾ ದ್ರವದ್ವಂದಯ ಉಪುಲಕಃ ಪ್ರಮೋದಾತ್ |
ಪ್ರೀತ್ಯಾಪಾಪಕಲಯಾ ಮುಹುರರ್ಥಮಾನ-
ಪ್ರಾಪ್ತು ಚಿತ್ರಬದಿಪಂ ತನಕೈರ್ವಿಯುಂಕ್ತೇ || ೩೪ ||

ಅನಂತರ ಭಕ್ತರಾದ ಭೃತ್ಯರ ಮೇಲೆ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರು ವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಸುಕಾರರೂಪವನ್ನು ತಳೆದಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮುಖಕಮಲವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಆ ವದನಾರವಿಂದವು ಉದಾರ ವಾದ ಮೂಗಿನಿಂದಲೂ, ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಮಕರ ಕುಂಡಲಗಳು ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅತಿಶಯವಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗು ತ್ತಿರುವ ಸ್ವಚ್ಛಾದ ಕಪೋಲಗಳಿಂದಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿವೆ || ೨೯ || ಕಪ್ಪು-ಕಪ್ಪಾದ ಗುಂಗುರು ಮುಂಗುರುಳುಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಭಗವಂತನ ಮುಖ ಮಂಡಲವು ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ-ದುಂಬಿಗಳಿಂದ ಸೇವಿತವಾದ ಕಮಲಗೋಶವನ್ನೂ ನಾಚಿಸುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು ಕಮಲದಂತೆ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಚಂಚಲವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳು ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕಮಲ ಕೋಶದ ಮೇಲೆ ಜಗಿಯುತ್ತಾ ಮಿನುಗುವ ಮೀನುಗಳ ಜೋಡಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸುತ್ತಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಉನ್ನತವಾದ ಪುಟ್ಟುಗಳ ಒಳ್ಳೆಯಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಗವಂತನ ಮನೋಹರ ವಾದ ಮುಖಾರವಿಂದವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ ಅಲಸ್ಯವನ್ನು ತೊರೆದು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಇರಬೇಕು || ೩೦ ||

ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಒಹಳಿಗಾಲದವರೆಗೆ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಭಗವಂತನ ನೇತ್ರಗಳ ಸೋಟವನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು. ಆ ನೋಟವು ಕೃಪೆಯಿಂದಲೂ, ಪೇಮಪೂರ್ಣವಾದ ಮಂದಹಾಸ ದಿಂದಲೂ ಕಣ ಕಣಕ್ಕೂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾ ಅನುಗ್ರಹದ ಮಳೆಯನ್ನೇ ಸುರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಭಕ್ತಜನರ ಅತಿಘೋರ ವಾದ ತಿತ್ರಾಪಗಳನ್ನು ರಾಂತಗೋಳಲಿಂದೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ || ೩೧ || ಅನಂತರ ಕರಣಾಗತವಾದ ಭಕ್ತರ ಅತಿ ತೀವ್ರವಾದ ಶೋಕದ ಕಣ್ಣಿನ ಕವಲನ್ನೇ ಪ್ರತಿಸುವಂತಹ ಅತ್ಯಂತ ಉದಾರ ವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಹಸ್ತದ ಹೊಲವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಮುನಿಗಳ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಮೋಹವಸ್ಥಂಟುಮಾಡು ವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ತನ್ನ ಭ್ರೂಮಂಡಲವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವನು. ಅದನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು || ೩೨ || ಅಮೇಲೆ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಪ್ರೇಮಾತೀತಯದ ಭಾವದಿಂದ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯ ನಗುವನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದರೆ ಇದು ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ನಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಮೇಲ್ಪುಟ ಮತ್ತು ಕೆಳಪುಟಗಳ ಒಲು ಕೆಂಪಾದ ಕಾಂತಿಯು ಬಾಯಿಯೊಳಗೆ ಶುಭ್ರಬಣ್ಣದ ಕುಂದಪುಷ್ಪದ ಮೊಗ್ಗಿನಂತೆ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವ ಪುಟ್ಟಹಬ್ಬುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೆಂಪು ಒಣ್ಣಪು ಬಿದ್ದು ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯ ನಾಗಿ ಶ್ರೀಭಗವಂತನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರಾವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ನೋಡಲು ಬಯಸಬಾರದು || ೩೩ ||

ಈ ರೀತಿಯ ಧ್ಯಾನದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ಹೃದಯವು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕರಗಿಹೋಗುವುದು. ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅನಂದಾತಿವೇಕದಿಂದ ನವಿರೇಳುವುದು. ಉತ್ಕಂಠೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಪ್ರೇಮಾಶ್ರುಗಳ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಪದೇ-ಪದೇ ತನ್ನ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸುವನು.

ಮುಕ್ತಾಶ್ರಯಂ ಯಹಿ ನಿರ್ವಿಷಯಂ ವಿರಕ್ತಂ
ನಿರ್ವಾಣಮೃಚ್ಯತಿ ಮನಃ ಸಹಸಾ ಯಥಾರ್ಚಿತಃ |
ಆತ್ಮಾನಮತ್ರ ಪುರುಷೋಽವ್ಯವಥಾನಮೇಕ-
ಮನ್ವಿಕೃತೇ ಪ್ರತಿನಿವೃತ್ತಗುಣಪ್ರವಾಹಃ || ೩೫ ||

ಸೋಽಪ್ಯೇತಯಾ ಚರಮಯಾ ಮನೋ ನಿವೃತ್ತಾ
ತಸ್ಯೈವಮ್ನವಸಿತಃ ಸುಖದುಃಖಬಾಹ್ಯೇ |
ಹೇತುತ್ವಮಪ್ಯಸತಿ ಕರ್ತಾರಿ ದುಃಖಯೋರ್ಯತ್
ಸ್ವಾತ್ಮನಿವೃತ್ತ ಉಪಲಬ್ಧ ಪರಾತ್ಮಕಾಪ್ತಃ || ೩೬ ||

ದೇಹಂ ಚ ತಂ ನ ಚರಮಃ ಸ್ಥಿತಮುತ್ಥಿತಂ ವಾ
ಸಿದ್ಧೋ ವಿಪಶ್ಯತಿ ಯತೋಽದ್ವೈತಮತ್ಪರೋಪಮ್ |
ದೈವಾದುಪೇತಮಥ ದೈವವತಾದಪೇತಂ
ವಾಸೋ ಯಥಾ ಪರಿಕೃತಂ ಮದಿರಾಮದಾಂಧಃ || ೩೭ ||

ದೇಹೋಽಪಿ ದೈವವಶಃ ಖಲು ಕರ್ಮ ಯಾವತ್
ಸ್ವಾರಂಭಕಂ ಪ್ರತಿಸಮೀಕ್ಷತ ಏವ ಸಾಮಃ |
ತಂ ಸಪ್ರಪಂಚಮಧಿರೂಢಮಾಧಿಯೋಗಃ
ಸ್ವಾಪ್ನಂ ಪುನರ್ನ ಭಜತೇ ಪ್ರತಿಬುದ್ಧವಾಃ || ೩೮ ||

ಯಥಾ ಪುತ್ರಾಚ್ಚ ವಿತ್ರಾಚ್ಚ ಪೃಥ್ವ್ಯರ್ಥಃ ಪ್ರತೀಯತೇ |
ಅಪ್ಯಾತ್ಮತ್ವೇನಾಭಿಮತಾದ್ವೇಹಾದೇಃ ಪುರುಷಸ್ತಥಾ
|| ೩೯ ||

ಮತ್ತೆ ಮೀನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಗಾಳದಂತೆ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ತನ್ನ
ಆಕರ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಧನರೂಪವಾದ ಚಿತ್ತವನ್ನೂ ಕೂಡ ಮೆಲ್ಲ-
ಮೆಲ್ಲನೆ ಧೈಯವಾಸ್ತವವಿಂದ ಆಗಲಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ || ೩೪ ||
ಎಣ್ಣೆಯು ಮುಗಿದಾಗ ದಿಣ್ಣೆಬಿಡುವಂತೆ ತನ್ನ ಕಾರಣರೂಪೀ
ತೇಜಸ್ವಸ್ತದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುವಂತೆ ಆಶ್ರಯ, ವಿಷಯ ಮತ್ತು
ರಾಗಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮಾಕಾರವಾಗಿ
ಬಿಡುವುದು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ಉಂಟಾದ ಬಳಿಕ ಜೀವವು ಗುಣ
ಪ್ರವಾಹರೂಪದಲ್ಲಿ ದೇಹಾದಿ ಉಪಾಧಿಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾದ
ಕಾರಣ ಧ್ಯಾನ, ಧ್ಯಾನ, ಧೈಯ ಮುಂತಾದ ವಿಭಾಗಗಳಿಂದ
ರಹಿತವಾದ ಒಂದು ಅಖಂಡ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ
ತುಂಬಿರುವುದನ್ನು ನೋಡುವನು || ೩೫ || ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸ
ದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಚಿತ್ತದ ಈ ಅವಿದ್ಯಾರಹಿತ ಲಯರೂಪೀ ನಿವೃತ್ತಿ
ಯಿಂದ ತನ್ನ ಸುಖ-ದುಃಖರಹಿತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪವಾದ
ಮಹಿಮೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡು ಪರಮಾತ್ಮತ್ವವನ್ನು ಯೋಗಿಯು
ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಈ ಹಿಂದೆ ಅಜ್ಞಾನವಶದಿಂದ ಸುಖ-
ದುಃಖಗಳ ಕರ್ತೃತ್ವವು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೇ ಇದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು
ಕೊಂಡಿದ್ದ ಅವನು ಆ ಕರ್ತೃತ್ವವು ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ
ಆಹಂಕಾರದಲ್ಲೇ ಇದೆಯೆಂದು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವನು || ೩೬ ||
ಮದ್ಯದ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಸೊಂಟದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿ
ಕೊಂಡ ಬಟ್ಟೆಯು ಇರುವುದಾಗಲೀ, ಬಿದ್ದುಹೋದುದಾಗಲೀ
ಯಾವುದೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ - ಚರಮಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ
ಸಿದ್ಧ ಪುರುಷನಿಗೂ ತನ್ನ ದೇಹವು ಕುಳಿತಿರುವುದಾಗಲೀ, ಏಳು
ವುದಾಗಲೀ, ಅಥವಾ ದೈವವಶದಿಂದ ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಹೋಗುವು
ದಾಗಲೀ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗುವುದಾಗಲೀ ಯಾವುದೇ ವಿಷ
ಯದ ಅರಿವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವನು ತನ್ನ ಪರಮಾ
ನಂದಮಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ || ೩೭ || ಅವನ
ಶರೀರವಾದರೂ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಅಧೀನವಾಗಿದೆ.
ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವು ಉಳಿದಿರುವವರೆಗೂ ಅವನು
ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಹಿತ ಜೀವಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಸಮಾಧಿ
ವರೆಗಿನ ಯೋಗದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಉಂಟಾಗಿದೆಯೋ, ಯಾರು
ಪರಮಾತ್ಮತ್ವವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವನೋ, ಆ ಸಿದ್ಧ
ಪುರುಷನು ಪತ್ನೀ-ಪುತ್ರಾದಿಗಳ ಸಹಿತ ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ
ಕಂಡುಬರುವ ಶರೀರಗಳಂತೆ ಮತ್ತೆ ಸ್ಮರಿಸುವುದಿಲ್ಲ - ಅವುಗಳಲ್ಲಿ
ಅಹಂಕ-ಮಮತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ || ೩೮ ||

ಸಾಧಾರಣ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ನೇಹದ ಕಾರಣ ಪುತ್ರ,
ಧನಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಾರ
ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೇ ಅವು ತನ್ನಿಂದ ಬೇರೆ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ
ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ಆತ್ಮನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ದೇಹವೇ
ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ 'ಅವು ತಾನಲ್ಲ' ಅವುಗಳಿಂದ ಬೇರೆ
ಯಾದ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ಪುರುಷನು ಇದ್ದಾನೆ ಎಂದು
ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ || ೩೯ ||

ಯಥೋಲ್ಕಾಶ್ವಿಂಧ್ರಿಂಗಾದ್ವಿಮಾನ್ಯಾಃ ಸ್ವಂಭವಾತ್ |
ಅಪ್ಯಾತ್ಮತ್ವಸಾಭಿಮತಾದ್ಯಥಾಗ್ನಿಃ ಪೃಥಗುಲ್ಕಾಶ್ವಾತ್ || ೪೦ ||

ಭೂತೇಂದ್ರಿಯಾಂತಃಕರಣಾತ್ಮಧಾನಾನ್ವೈವಸಂಜ್ಞತಾತ್ |
ಅತ್ಯಾ ತಥಾ ಪೃಥಗ್ವಿಜ್ಞಾ ಭಗವಾನ್ಪ್ರಹ್ಮಸಂಜ್ಞತಃ || ೪೧ ||

ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಚಾತ್ಮಾನಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಚಾತ್ಮನಿ |
ಈಕ್ಷೇತಾನನ್ಯಭಾವೇನ ಭೂತೇಷ್ವಿವ ತದಾತ್ಮತಾಮ್ || ೪೨ ||

ಸ್ವಯೋನಿಷು ಯಥಾ ಜ್ಞೋತಿರೇಕಂ ನಾನಾ ಪ್ರತೀಯತೇ |
ಯೋನೀನಾಂ ಗುಣವೈವಮ್ನಾತ್ರಥಾಽಽತ್ಯಾ ಪ್ರಕೃತೌ ಸ್ವತಃ || ೪೩ ||

ತಸ್ಮಾದಿನಮಾಂ ಸ್ವಾರ್ಥ ಪ್ರಕೃತಿಂ ದೈವೀಂ ಸದಸದಾತ್ಮಿಕಾಮ್ |
ದುರ್ವಿಭಾವ್ಯಾಂ ಪರಾಭಾವ್ಯ ಸ್ವರೂಪೇಣಾವತಿಷ್ಠತೇ || ೪೪ ||

ಉಪಿಸುಕ್ತಿಯ ಸೌದಗಲಂವಲೂ, ಕಿಡಿಗಲಂದಲೂ ಮತ್ತು ತ್ವಂವರೇ ಉಂಟಾದ ಹೊಗೆಯಿಂದಲೂ ಹಾಗೂ ಅಗ್ನಿರೂಪ ವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾಯಿತು ಉಪಿಸುಕ್ತ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದಲೂ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ತಾಪವಾಗಿ ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿದುವಂತೆ - ಭೂತ, ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಆತುಕರಾದಿಂದ ಆದನ ಕಾತ್ಮಿ ಆತ್ಮನು ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಹಾಗೂ ಬೇರೆಯೇ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಆ ಆತ್ಮನಿಗಿಂತಲೂ ಬ್ರಹ್ಮವು ಭಗವಾದುದು ಮತ್ತು ಪಕ್ಕತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವ ಪುರುಷೋಕ್ತ ಮನು ಪಕ್ಕತಿಗಿಂತ ಭಗವಾನಿರುವನು. || ೪೦-೪೧ || ದೇಹವೃಕ್ಷಿಯಿಂದ ಜರಾಮುಖಿ ಅಂಶವು ಸ್ವೇದವು ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಎಂಬ ನಾವು ಪ್ರಕಾರವೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಪಂಚಮಾತಮತ್ವವಾಗಿವೆ ಹಾಗೆಯೇ ಸಮಸ್ತ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಮತ್ತು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಜೀವರನ್ನು ಅನನ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ಸೋತ ಬೇಡು || ೪೨ || ಒಂದೇ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಆಶ್ರಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಭವ್ಯತೆಯಿಂದಾಗಿ ನಾನಾ ಆಕಾರದಿಂದ ಕಂಡು ಬರುವಂತೆ, ದೇವ-ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಂಶವು ಆತ್ಮನು ತನ್ನ ಆಶ್ರಯಗಳ ಗುಣ-ಭೇದದಿಂದಾಗಿ ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ. || ೪೩ || ಆದ್ದರಿಂದ ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತನು ಜೀವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮರೆಸುವ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಭಗವಂತನ ಈ ಆಚಂತ್ಯರಕ್ತಿಯಾದ ಮಾಯೆಯನ್ನು ಭಗವಂತನ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೇ ಗೆದ್ದು ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವನು. || ೪೪ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೮ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಃ ಮಹಾಪುರಾಣಃ ಪಾದಮಹಾನ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧಃ
ಶಾಖಲೇಯಃ ಪಾಠನಾನುಷ್ಠಾನಂ ನಾಮಾಷ್ಟಾನಿಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೮ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಮರ್ಮ ಮತ್ತು ಕಾಲದ ಮಹಿಮೆ

ವೇದಪೂತಿರುವಾಚ

ಲಕ್ಷಣಂ ಮಹದಾದೀನಾಂ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪುರುಷಸ್ಯ ಚ |
ಪ್ರಮಾಪಂ ಲಕ್ಷತೇಽಮೀಷಾಂ ಯೇನ ತತ್ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಮ್ || ೧ ||

ಮಥಾ ಸಾಂಖ್ಯೇಷು ಕಥಿತಂ ಯನ್ಮೂಲಂ ತತ್ಪ್ರಹೃತೇ |
ಭಕ್ತಿಯೋಗಸ್ಯ ಮೇ ಮಾರ್ಗಂ ಬ್ರೂಹಿ ವಿಪ್ರದಃ ಪ್ರಭೋ || ೨ ||

ವಿವಾಗೋ ಯೇನ ಪುರುಷೋ ಭಗವತ್ಸರ್ವತೋ ಭವೇತ್ |
ಆಚಕ್ಷು ಜೀವರೋಕಸ್ಯ ವಿವಿಧಾ ಮಮ ಸಂಸ್ಕರಣ || ೩ ||

ದೇವಪೂತಿಯು ಕೇಳಿದನು - ಪ್ರಭುವೇ! ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ, ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಮಹತ್ತತ್ವಾದಿ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇರುವಂತೆ, ಹಾಗೂ ಯಾವುದರ ಮೂಲಕ ಅವುಗಳ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೋ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಯೋಗವನ್ನೂ, ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆಯೋ ಅವಲ್ಲವನ್ನು ನೀನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಈಗ ದಯಮಾಡಿ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ನನಗೆ ಹೇಳುವವನಾಗು. || ೧-೨ || ಇವಲ್ಲದೆ ಜೀವರ ಜನ್ಮ-ಮರಣರೂಪವಾದ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಗತಿಗಳನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸು, ಅವುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದ ಜೀವನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿಧದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. || ೩ ||

ಕಾಲಸ್ಥೇಶ್ವರರೂಪಾಪ್ತ ಪರೇಷಾಂ ಚ ಪರಸ್ಯ ತೇ ।
ಸ್ವರೂಪಂ ಬಹ ಕುರ್ವಂತಿ ಯದ್ವೇತೋಃ ಕುಶಲಂ ಜನಾಃ
|| ೪ ||

ಲೋಕಸ್ಯ ಮಿಥ್ಯಾಭಿಮತೇರಚಕ್ಷುಷ್-
ಶ್ಚಿರಂ ಪ್ರಸುಪ್ತಸ್ಯ ತಮಸ್ಯನಾತ್ರಯೇ ।
ಶಾಂತಸ್ಯ ಕರ್ಮಸ್ವನುವಿದ್ವಯಾ -ಧಿಯಾ
ತನ್ಮಾವಿರಾಸೀಃ ಕಿಲ ಯೋಗಭಾಸ್ಯತಃ || ೫ ||

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ

ಇತಿ ಮಾತುರ್ವಚಃ ಶ್ಲಕ್ಷಂ ಪ್ರತಿನಂದ್ಯ ಮಹಾಮುನಿಃ ।
ಅಬಿಭಾಷೇ ಕುರುಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರೀತಸ್ತಾಂ ಕರುಣಾರ್ಥಿತಃ
|| ೬ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಭಕ್ತಿಯೋಗೋ ಬಹುವಿಧೋ ಮಾರ್ಗೈರ್ಭಾವಿಸಿ ಭಾವತೇ ।
ಸ್ವಭಾವಗುಣಮಾರ್ಗೇಣ ಪುಂಸಾಂ ಭಾವೋ ವಿಭಿಧತೇ
|| ೭ ||

ಅಭಿಸಂಧಾಯ ಯೋ ಹಿಂಸಾಂ ದಂಭಂ ಮಾತ್ಸರ್ಯಮೇವ ವಾ ।
ಸಂರಂಭೇ ಭಿನ್ನದೃಗ್ಭಾವಂ ಮಯಿ ಕುರ್ಯಾತ್ಸತತಾಮಸಃ
|| ೮ ||

ವಿಷಯಾನಭಿಸಂಧಾಯ ಯಶ ಐಶ್ವರ್ಯಮೇವ ವಾ ।
ಅರ್ಜುನಾಂಕಯೋದ್ಯೋ ಮೂಂ ಪೃಥಗ್ಭಾವಃ ಸ ರಾಜಾಃ
|| ೯ ||

ಕರ್ಮನಿರ್ಹಾರಮುದ್ದಿಶ್ಯ ಪರಸ್ಮಿನ್ನಾ ತದರ್ಪಣಮ್ ।
ಯಜೇದ್ಯಜ್ಞವ್ಯಮಿತಿ ವಾ ಪೃಥಗ್ಭಾವಃ ಸ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಃ
|| ೧೦ ||

ಮದ್ಗುಣಪ್ರತಿಮಾತ್ಮೇಣ ಮಯಿ ಸರ್ವಗುಣಾಶಯೇ ।
ಮನೋಗತಿರವಿಚ್ಛಿನ್ವಾ ಯಥಾ ಗಂಗಾಂಭೋಽಂಬುಧೌ
|| ೧೧ ||

ಲಕ್ಷಣಂ ಭಕ್ತಿಯೋಗಸ್ಯ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ ಹೃದಾಹೃತಮ್ ।
ಅಹೈಕುತ್ಸ್ಯವ್ಯವಹಿತಾ ಯಾ ಭಕ್ತಿಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮೇ
|| ೧೨ ||

ಸಾರೋಕ್ಯಸಾಷ್ಟಿಸಾಮೀಪ್ಯಸಾರೂಪ್ಯೈಕತ್ವಮವ್ಯುತ ।
ದೀಯಮಾನಂ ನ ಗೃಹ್ಣಂತಿ ವಿನಾ ಮತ್ಸೇವನಂ ಜನಾಃ
|| ೧೩ ||

ಯಾವುದರ ಧಯದಿಂದ ಜನರು ಶುಭ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೋ ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೂ ಶಾಸನ ಮಾಡುವಂತಹುದೋ ಆ ಸರ್ವಸಮರ್ಥ ಕಾಲದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಕೂಡ ನೀನು ನನಗೆ ಹೇಳು. || ೪ || ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯು ಉಪ್ಪವಾದ ಕಾರಣ ದೇಹಾದಿ ಮಿಥ್ಯಾ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಅತ್ಯಾಭಿಮಾನ ಉಂಟಾಗಿದೆಯೋ, ಹಾಗೂ ಬುದ್ಧಿಯು ಕರ್ಮಾಸ್ತಮಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮಪದುತ್ತಾ ಯಾರು ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದ ಅಪಾರ ಅಂಧಕಾರಮಯ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವರೋ ಅಂತಹವರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಲು ಯೋಗಭಾಸ್ಯದಂತೆ ನೀನು ಅವತರಿಸಿರುವೆ. || ೫ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಕುರುಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಿಮರಸಃ^೧ ಶಾಯಿಯ ಆ ಚೆನ್ನಡಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಪಿಲ ಮಹಾಮುನಿಗಳು ಆಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾ, ಜೀವರ ಕುರಿತು ದಯೆಯಿಂದ ದ್ರವೀಭೂತರಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾದ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯಿಂದ ಅವಳಲ್ಲಿ ಹೇಳತೊಡಗಿದರು. || ೬ ||

ಶ್ರೀಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು - ಅಮ್ಮಾ! ಸಾಧಕರ ಭಾವಕ್ಕನು ಸಾರವಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯೋಗವು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಮನುಷ್ಯರ ಭಾವದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಭಿನ್ನತೆ ಬಂದುಬಿಡುತ್ತದೆ. || ೭ || ಭೇದಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆ, ದಂಭ ಅಥವಾ ಮಾತ್ಸರ್ಯ ಭಾವವನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಡುವವನು ನನ್ನ ತಾಮಸ ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. || ೮ || ವಿಷಯಸುಖಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ಯಶಸ್ಸು, ಐಶ್ವರ್ಯದ ಕಾಮನೆಯಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದಭಾವದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವನು ರಾಜಸ ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. || ೯ || ಪಾಪಗಳನ್ನು ಕುಳಿಸಿರುವವನಾಗಿಯೇ, ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲೋಸುಗವೇ ಮತ್ತು ಪೂಜೆಯು ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಭೇದಭಾವದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವನು ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಭಕ್ತನೆನಿಸುವನು. || ೧೦ || ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹವು ಅಖಂಡವಾಗಿ ಸುಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಹರಿಯುವಂತೆಯೇ ನನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಶ್ರವಣ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಮನಸ್ಸಿನ ಗತಿಯು ಶೈಲಧಾರೆಯಂತೆ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನರೂಪದಿಂದ ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯುವುದು ಹಾಗೂ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಾಮವಾದ ಅನನ್ಯಪ್ರೇಮ ಉಂಟಾಗುವುದು - ನಿರ್ಗುಣಭಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. || ೧೧-೧೨ || ಇಂತಹ ನಿಷ್ಕಾಮಭಕ್ತರು ನನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾನು ಕೊಟ್ಟರೂ^೨ ಸಾರೋಕ್ಯ^೩ ಸಾಷ್ಟಿ^೪ ಸಾಮೀಪ್ಯ^೫ ಸಾರೂಪ್ಯ^೬ ಮತ್ತು ಸಾಯುಜ್ಯ^೭ ಮುಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. || ೧೩ ||

ಭಗವಂತನ ಸೇವೆಗಾಗಿಯೇ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವಂತಹ ಈ ಭಕ್ತಿಯೋಗವೇ ಪರಮ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಅಥವಾ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಮನುಷ್ಯನು ಮೂರೂ

* ^೧ - ಭಗವಂತನ ನಿತ್ಯಧಾಮದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವುದು. ^೨ - ಭಗವಂತನಂತೆಯೇ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವಿಕೆ. ^೩ - ಸದಾ ಭಗವಂತನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದು. ^೪ - ಭಗವಂತನಂತೆಯೇ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುವಿಕೆ. ^೫ - ಭಗವಂತನ ವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋಗುವುದು. ಅವನೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗುವುದು. ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪನಾಗುವುದು.

ಸ ಏವ ಭಕ್ತಿಯೋಗಾಖ್ಯ ಆತ್ಮಂತಿಕ ಉದಾಹೃತಃ |
ಯೇನಾತಿವ್ರಜ್ಯ ತ್ರಿಗುಣಂ ಮದ್ಭಾವಾಯೋಪಪದ್ಯತೇ || ೧೪ ||

ನಿಷೇವಿತೇನಾನಿಮಿತ್ತೇನ ಸ್ವಧರ್ಮೇಣ ಮಹೀಯಸಾ |
ಕ್ರಿಯಾಯೋಗೇನ ಶಸ್ತ್ರೇನ ಸಾತಿಹಂಸ್ತೇಣ ನಿತ್ಯತಃ || ೧೫ ||

ಮದ್ವಿಜ್ಞದರ್ಶನಸ್ಪರ್ಶಪೂಜಾಪುತ್ಯಭಿವಂದನೈಃ |
ಭೂತೇಷು ಮದ್ಭಾವನಯಾ ಸತ್ವೇನಾಸಂಗಮೇನ ಚ || ೧೬ ||

ಮಹತಾಂ ಒಹುಮಾನೇನ ದೀನಾನಾಮನುಕಂಪಯಾ |
ಮೃತ್ಯು ಚೈವಾತ್ಮತುಲ್ಯೇಷು ಯಮೇನ ನಿಯಮೇನ ಚ || ೧೭ ||

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾನುಶ್ರವಣಾನ್ನಾಮಸಂಕೀರ್ತನಾಚ್ಚ ಮೇ |
ಅರ್ಜವೇಸಾರ್ಯಸಂಗೇನ ನಿರಹಂಕ್ರಿಯಯಾ ತಥಾ || ೧೮ ||

ಮದ್ಧರ್ಮಣೋ ಗುಣೈರೇತೈಃ ಪರಿಸಂಕುಪ್ತ ಆಶಯಃ |
ಪುರುಷಾನ್ಯಾಯಾಭ್ಯೇತಿ ಶ್ರುತಮಾತ್ರಗುಣಂ ಹಿ ಮಾಮ್ || ೧೯ ||

ಮಥಾ ವಾತರಥೋ ಭ್ರಾಣಮಾವೃತ್ತೇ ಗಂಧ ಆಶಯಾತ್ |
ಏವಂ ಯೋಗದತಂ ಚೇತ ಆತ್ಮಾನಮವಿಕಾರಿ ಯತ್ || ೨೦ ||

ಅಹಂ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ಭೂತಾತ್ಮಾವಸ್ಥಿತಃ ಸದಾ |
ತಮವಜ್ಞಾಯ ಮಾಂ ಮರ್ತ್ಯಃ ಪುರುತೇಽರ್ಚಾ ವಿಡಂಬನಮ್ || ೨೧ ||

ಯೋ ಮಾಂ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ಸಂಕಮಾತ್ಮಾನಮೀಶ್ವರಮ್ |
ಹಿತ್ವಾರ್ಚಾಂ ಭಜತೇ ಮೌಢ್ಯಾದ್ಭ್ರಷ್ಟಜೈವ ಜುಹೋತಿ ಸಃ || ೨೨ ||

ವಿಜ್ಞತಃ ಪರಕಾಯೇ ಮಾಂ ಮಾನಿನೋ ಭಿನ್ನದರ್ಶಿನಃ |
ಭೂತೇಷು ಒದ್ಧವೈರಸ್ಯ ನ ಮನಃ ಶಾಂತಿ ಮೃಚ್ಛತಿ || ೨೩ ||

ಅಹಮುಚ್ಚಾವಚ್ಛಿದ್ರ್ಯವೈಃ ಕ್ರಿಯಾಯೋತ್ತನ್ನಯಾನಭೇ |
ಕ್ಷಿಪತುಷ್ಕೇಽರ್ಚಿಸೋಽರ್ಚಾಯಾಂ ಭೂತಗ್ರಾಮಾವಮಾನಿನಃ || ೨೪ ||

ಅರ್ಚಾವಾಪರ್ಚಯೇತ್ಪಾವದೀಶ್ವರಂ ಮಾಂ ಸ್ವಕರ್ಮಕೃತ್ |
ಮೂವನ್ನ ವೇದ ಸ್ತಹದಿ ಸರ್ವಭೂತೇಷ್ವವಸ್ಥಿತಮ್ || ೨೫ ||

ಆತ್ಮವೃ ಪರಶ್ಯಾಪಿ ಯಃ ಕರೋತ್ಕಂಠರೋದರಮ್ |
ತಸ್ಯ ಭಿನ್ನ ದೃಶೋ ಮೃತ್ಯುರ್ವಿದಧೇ ಭಯಮುಲ್ಕೂಮ್ || ೨೬ ||

ಗುಣಗಳನ್ನು ವಾಚ ಸ್ಪರ್ಶ ಭಾವವನ್ನು ಅಂದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮದೊಳಗೆ
ಅಪಾರ್ಥಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. || ೧೪ ||

ನಿಷ್ಕಾಮಭಾವದಿಂದ ಶ್ರುತಾಪ್ತಾರ್ಥಕ ಶಸ್ತ್ರ ನಿತ್ಯ-ನೈಮಿತ್ತಿಕ
ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಹಿಂಭಾರಹಿತ ಉತ್ತಮ
ಕಿಯಾಯೋಗವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವುದು, ನನ್ನ ಪ್ರತಿಮೆ
ಯನ್ನು ದರ್ಶನ ಸ್ಪರ್ಶ, ಪೂಜೆ, ಪುತಿ, ವಂದನೆ ಮಾಡುವುದು,
ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಭಾವಿಸುವುದು, ಧೈರ್ಯ ಮತ್ತು
ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವುದು ಮಹಾಪುರುಷನನ್ನು ಗೌರ
ವಿಸುವುದು : ದೀನರಲ್ಲಿ ದಯೆ, ಸಮಾಸರಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರತೆಯ ವ್ಯವ
ಹಾರಮಾಡುವುದು, ಯಮ-ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು,
ಅಧ್ಯಾತ್ಮಾಸ್ಥಗಳ ಶ್ರವಣ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಸಾಮಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ
ಕೀರ್ತಿಸುವುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಕಟ ಸುತುರುಷ್ಠರ ಸಂಸ
ಕಾರದ ತ್ಯಾಗದಿಂದ ನನ್ನ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು (ಭಾಗವತ
ಧರ್ಮಗಳನ್ನು) ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವಂತಹ ಭಕ್ತಜನರ ಚಿತ್ತವು
ಆತ್ಮಂತ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ನನ್ನ ಗುಣಗಳ ಶ್ರವಣಮಾತ್ರದಿಂದ ಆಯಾಸ
ವಿಲ್ಲವೆಯೇ ನನ್ನಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತದೆ. || ೧೫-೧೯ ||

ಸುಗಂಧವು ಕೂಗಿ ಅಶ್ವಯವಾದ ಪೃಷ್ಠದಿಂದ ಗಾಳಿಯೆಂಬ
ಯಾನದ ಮೂಲಕ ಮೂಗನ್ನು ತಲುಪುವಂತೆಯೇ ನಿರ್ವಿಕಾರಿ
ಯಾದ ಚಿತ್ತವು ಭಕ್ತಿಯೋಗದಲ್ಲಿ ತರತರವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇರಿ
ಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ || ೨೦ || ನಾನು ಆತ್ಮರೂಪದಿಂದ ಸದಾಕಾಲ ಎಲ್ಲ
ಜೀವರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇನೇ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವಭೂತಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮ
ನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಅನಾದರ, ಕೀವಲ ಪ್ರತಿಮೆಯವು ನನ್ನನ್ನು
ಪೂಜಿಸುವವರ ಪೂಜೆಯು ಕೀವಲ ವಿಡಂಬನೆಯಾಗಿದೆ. || ೨೧ ||
ಎಲ್ಲರ ಅತ್ಮ ಪರಮೇಶ್ವರನಾದ ನಾನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ಇದ್ದೇನೆ ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಮುಕ್ತಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ
ಕೀವಲ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪೂಜೆಯವು ತೊಡಗಿದುಪಡೆದು ಮೂರಿ
ಯಲ್ಲಿ ಹೊಣು ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಗುವುದು. || ೨೨ || ಭೇದದೃಷ್ಟಿ
ಯುಳ್ಳವನು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಬೇರೆ ಜೀವರೊಂದಿಗೆ ವೈರಾಲ್ಪ
ತೆಕೊಳ್ಳುವನು. ಹೀಗೆ ಅವುಗಳ ಜೀವದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆತ್ಮನಾದ
ನನ್ನನ್ನು ವೇಷಿಸುತ್ತಾನೆ ಇಂತಹವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಶಾಂತಿ
ಯು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ || ೨೩ || ತಾಯೇ! ಇತರ ಜೀವಿಗೆ
ಅಪಮಾನ ಮಾಡುವವನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇಪ್ಯವಾದ
ಹಲವು ಬಗೆಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾದ ವಿಧಿ
-ವಿಧಾನಗಳೊಡನೆ ನನ್ನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರೂ ನಾನು
ಅದರಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಬಾರದು. || ೨೪ || ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ
ಹಾಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಪರಮಾತ್ಮನ
ಅನುಭವವು ಆಗುವವರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಧರ್ಮದ ಅನುಷ್ಠಾನ
ಮಾಡುತ್ತಾ ಈಶ್ವರನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರತಿಮೆಯೇ ಮುಂತಾದವು
ಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರಬೇಕು. || ೨೫ ||

ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮರ ನಡುವೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಅಂತಂ
ತೋರುವ ಭೇದದರ್ಶಿಯಾದವನಿಗೆ ನಾನು ಮೃತ್ಯುದೂಪದಿಂದ
ಮಹಾ ಭಯವನ್ನು ತಂದು ಒಡ್ಡುತ್ತೇನೆ. || ೨೬ || ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ
ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಒಳಗೂ ಮನೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಆತ್ಮವಾಗಿರುವ
ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ದಾಸ ಸಮಾನ್ಯ

ಅಥ ಮಾಂ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಭೂತಾತ್ಮಾನಂ ಕೃತಾಲಯಮ್ |
ಅರ್ಹಯೇದ್ವಾನ್ಮಾನಾಭ್ಯಾಂ ಮೈತ್ಯಾಭಿನ್ನೇನ ಚಕ್ಷುಷಾ || ೨೭ ||

ಜೀವಾಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಹ್ಯಜೀವಾಸಾಂ ತತಃ ಪ್ರಾಣಭೃತಃ ಕುಭೇ |
ತತಃ ಸ್ವಚಿತ್ತಾಃ ಪ್ರವರಾಸ್ತತಶ್ಚೇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಯಃ || ೨೮ ||

ತತ್ಪಾಪಿ ಸ್ಪರ್ಶವೇದಿಭ್ಯಃ ಪ್ರವರಾ ರಸವೇದಿನಃ |
ತೇಭ್ಯೋ ಗಂಧವಿದಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಸ್ತತಃ ಶಬ್ದವಿದೋ ವರಾಃ || ೨೯ ||

ರೂಪಭೇದವಿದಸ್ತತ್ ತತಶ್ಚೋಭಯತೋದತಃ |
ತೇಷಾಂ ಒಹುಮದಾಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಶ್ಚುಷ್ಣಾದ್ವ್ಯತೋ ದ್ವಿಪಾತ್ || ೩೦ ||

ತತೋ ವರ್ಣಾತ್ ಚಕ್ಷುರ್ದೇಶಾಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉತ್ತಮಃ |
ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಷ್ಟಪಿ ವೇದಜ್ಞೋ ಹ್ಯರ್ಥಜ್ಞೋಽಭ್ಯಧಿಕಸ್ತತಃ || ೩೧ ||

ಅರ್ಥಜ್ಞಾತ್ಮಂತಯಚ್ಛೇತ್ತಾ ತತಃ ಶ್ರೇಯಾನ್ಸ್ವಕರ್ಮಕೃತ್ |
ಮುಕ್ತಸಂಗ್ರತೋ ಭೂಯಾನದೋಗ್ಧಾ ಧರ್ಮಮಾತ್ಮನಃ || ೩೨ ||

ತಸ್ಮಾನ್ಮಯ್ಯರ್ಪಿತಾಶೇಷತ್ರಯಾರ್ಥಾತ್ಮಾ ನಿರಂತರಃ |
ಮಯ್ಯರ್ಪಿತಾತ್ಮನಃ ಪುಂಸೋ ಮಯಿ ಸಂಸ್ಪೃಶಕರ್ಮಣಃ |
ನ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಪರಂ ಭೂತಮಕರ್ತುಃ ಸಮದರ್ಶನಾತ್ || ೩೩ ||

ಮನಸ್ಯತಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಪ್ರಣಮೇದ್ವಪು ಮಾನಯನ್ |
ಈಶ್ವರೋ ಜೀವಕಲಯಾ ಪ್ರವಿಷ್ಟೋ ಭಗವಾನಪಿ || ೩೪ ||

ಭಕ್ತಿಯೋಗಶ್ಚ ಯೋಗಶ್ಚ ಮಯಾ ಮಾನವ್ಯದೀರಿತಃ |
ಯಯೋರೇಕತರೇಣೈವ ಪುರುಷಃ ಪುರುಷಂ ವ್ರಜೇತ್ || ೩೫ ||

ಸೇಹದ ವ್ಯವಹಾರ ಹಾಗೂ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲಕ ಪೂಜಿಸಬೇಕು || ೨೭ ||

ಅಮ್ಮಾ! ಕಲ್ಪು ಮುಂತಾದ ಅಜೀತನಗಳಿಗಿಂತ ವೈಕ್ರವೇ ಮುಂತಾದ ಜೀವಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿವೆ ಅವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉಚಿತವಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಉತ್ತಮರು. ಅವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದವುಗಳು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗಿಂತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕೇವಲ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಿಸುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ರಸವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಮತ್ಸ್ಯವೇ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಹಾಗೂ ರಸವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ವರಿಗಿಂತಲೂ ಗಂಧವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಭ್ರಮರಾದಿಗಳು, ಗಂಧವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವವುಗಳಿಗಿಂತ ಶಬ್ದವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಸರ್ಪಾದಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎನಿಸುವವು || ೨೮-೨೯ || ಅವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ರೂಪವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಕಾಗೆಯೇ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಉತ್ತಮ. ಅವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ದಾಯಿಯೊಳಗೆ ಮೇಲೆ-ಕೆಳಗೆ ಹಲ್ಲು ಇರುವ ಜೀವರು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಲುಗಳಿಲ್ಲದ ಜೀವಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅನೇಕ ಚರಣವುಳ್ಳವುಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿವೆ. ಅನೇಕ ಚರಣಗಳುಳ್ಳವುಗಳಿಗಿಂತ ನಾಲ್ಕುಚರಣಗಳುಳ್ಳವುಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠರು. ನಾಲ್ಕು ಚರಣಗಳುಳ್ಳವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಎರಡು ಕಾಲುಗಳುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನು ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿದ್ದಾನೆ || ೩೦ || ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಆ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಶ್ರೇಷ್ಠರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿಯೂ ವೇದಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವರು, ವೇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ವೇದಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದವರು ಶ್ರೇಷ್ಠರಾಗಿದ್ದಾರೆ || ೩೧ || ತಾತ್ಪರ್ಯ ತಿಳಿದವರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವವರೂ, ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ತಮ್ಮ ವರ್ಣಾಶರ್ಮೋಚಿತವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವವರು ಹಾಗೂ ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದವರು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಿಷ್ಣಾಮ ಭಾವದಿಂದ ಆಚರಿಸುವವರು ಶ್ರೇಷ್ಠರಾಗಿದ್ದಾರೆ || ೩೨ || ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಫಲವನ್ನು ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಶರೀರವನ್ನೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿ ಭೇದಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವರು ಶ್ರೇಷ್ಠರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮತ್ತು ಕರ್ಮವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ತೊರೆದು, ಸಮದರ್ಶಿಗಳಾದ ಮನುಷ್ಯರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೇರೆಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯೂ ನನಗೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ || ೩೩ || ಅದ್ದರಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀಭಗವಂತನೇ ತನ್ನ ಜೀವರೂಪವಾದ ಅಂಶದಿಂದ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ತುಂಬು ಅದರದಿಂದ ಮನ್ನಿಸಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕು || ೩೪ ||

ಅಮ್ಮಾ! ಹೀಗೆ ನಾನು ನಿಮಗಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯೋಗ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟಾಂಗ ಯೋಗವನ್ನು ವರ್ಗಿಸಿರುವೆನು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನಾದರೂ ಸಾಧನಮಾಡುವುದರಿಂದ ಜೀವನು ಪರಮಪುರುಷ ಭಗವಂತನನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನು || ೩೫ ||

ಏತದ್ಭಗವತೋ ರೂಪಂ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಪರಮಾತ್ಮನಃ |
ಪರಂ ಪ್ರಧಾನಂ ಪುರುಷಂ ದೈವಂ ಕರ್ಮವಿಚೇಷ್ಟಿತಮ್ || ೩೬ ||

ರೂಪಭೇದಾಸ್ವದಂ ದಿವ್ಯಂ ಕಾಲ ಇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ |
ಭೂತಾನಾಂ ಮಹದಾದೀನಾಂ ಯತೋ ಭಿನ್ನದ್ಭಾವಂ ಭಯಮ್ || ೩೭ ||

ಯೋಽಂತಃಪ್ರವಿಶ್ಯ ಭೂತಾನಿ ಭೂತೈರತ್ಯವಿಲಾತ್ರಯಃ |
ಸ ವಿಷ್ಣುಃ ಸ್ಥೋಽಧಿಯಚ್ಛೋಽಸೌ ಕಾಲಃ ಕಲಯತಾಂ ಪ್ರಭುಃ || ೩೮ ||

ಸ ಚಾಸ್ಯ ಕಶ್ಚಿದ್ವಯತೋ ಸ ದ್ವೈಷ್ಟೋ ಸ ಚ ಬಾಂಧವಃ |
ಅವಿಶತ್ಯಪ್ರಮತ್ತೋಽಸೌ ಪ್ರಮತ್ತಂ ಜನಮಂತಕೃತ್ || ೩೯ ||

ಯದ್ವಯಾದ್ಭಾತಿ ನಾತೋಽಯಂ
ಸೂರ್ಯಸ್ತಪತಿ ಯದ್ವಯಾತ್ |
ಯದ್ವಯಾದ್ವರ್ಷತೇ ದೇವೋ
ಭಗಣೋ ಭಾತಿ ಯದ್ವಯಾತ್ || ೪೦ ||

ಯದ್ವನಸ್ತಯೋ ಭೀತಾ ಲತಾಶ್ಚೈಷಧಿಭಃ ಸಹ |
ಸ್ಯೈ ಸ್ಯೈ ಕಾಲೇಽಭಿಗೃಹ್ಣಂತಿ ವೃಷ್ಟಾಣಿ ಚ ಭಲಾನ್ ಚ || ೪೧ ||

ಸ್ಯದಂತಿ ಸರಿತೋ ಭೀತಾ ನೋತ್ಸರ್ಪತುಃ ಪಥಿರ್ಯತಃ |
ಅಗ್ನಿರಿಂಧೇ ಸಗಿರಿಭಿರ್ಭೂರ್ನ ಮಜ್ಜತಿ ಯದ್ವಯಾತ್ || ೪೨ ||

ಸಘೋ ದದಾತಿ ಶ್ವತಾಂ ಪದಂ ಯನ್ನಿಯಮಾದದಃ |
ಲೋಕಂ ಸ್ವದೇಹಂ ತನುತೇ ಮಹಾನ್ವಪ್ತಭಿರಾವೃತಮ್ || ೪೩ ||

ಗುಣಾಭಿಮಾನಿನೋ ದೇವಾಃ ಸರ್ಗಾದಿಷ್ಟು ಯದ್ವಯಾತ್ |
ವರ್ತಂತೇಽನುಯುಗಂ ಯೇಷಾಂ ಮಹ ವಿಷ್ಣುಃ ಪರಮ್ || ೪೪ ||

ಸೋಽನಂತೋಂತರಃ ಕಾಲೋಽನಾದಿದಾದಿಕ್ಷದವ್ಯಯಃ |
ಜನಂ ಜನೇನ ಜನಯನ್ಮಾರಯನ್ಮತ್ಕುಸಾಂತಕಮ್ || ೪೫ ||

ಪರಮಾತ್ಮ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಭಗವಂತನ ಅದ್ಭುತವಾದ ಶ್ವಭಾವದಿಂದ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನ ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಾನಾವಿಧ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಸ್ವರೂಪ ವಿಶೇಷವೇ 'ಕಾಲ'ವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪುರುಷರು ಇದರ ರೂಪಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಹಾಗೂ ಈ ಎರಡರಿಂದಲೂ ದೇರೆ ಆಗಿದೆ. ಇದು ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಾದ ಅದ್ಭುತವೂ ಆಗಿದೆ. ಮಹತ್ತ್ವವೇ ಮುಂತಾದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವನ್ನಿಟ್ಟಿರುವ ಭೇದದರ್ಶಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸದಾ ಭಯಪಡುತ್ತಿರುವುದೂ ಇದಕ್ಕೆ || ೩೬-೩೭ ||

ಇದು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಆಶ್ರಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಭೂತಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದು. ಜಗತ್ತಿನ ಶಾಸನ ಮಾಡುವಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯನಾದ ಭಗವಾನ್ ಕಾಲನೇ ಯಜ್ಞಗಳ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವ ಒಪ್ಪುವಾಗಿದ್ದಾನೆ. || ೩೮ || ಇದಕ್ಕೆ ಮಿತ್ರರಾಗಲೀ, ಶತ್ರುಗಳಾಗಲೀ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಬಂಧು-ಬಾಂಧವರೂ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಸದಾಕಾಲ ವಿಚ್ಛರವಾಗಿದ್ದು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪಭೂತ ಶ್ರೀಭಗವಂತನನ್ನು ಮರೆತು, ಭೋಗರೂಪವಾದ ಪ್ರಮಾದದಲ್ಲಿ ಜಿದ್ದಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅಕರ್ಮಣ್ಯವು ಅವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತದೆ. || ೩೯ || ಇದರ ಭಯದಿಂದಲೇ ಗಾಳಿಯು ಜೀಸುವುದು. ಇದರ ಭಯದಿಂದಲೇ ಸೂರ್ಯನು ಬೆಳಗುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ಭಯದಿಂದಲೇ ಇಂದ್ರನು ಮಳೆಗರೆಯುವನು. ಇದರ ಭಯದಿಂದಲೇ ತಾರಗಳು ಮಿಡುಗುತ್ತವೆ. || ೪೦ || ಇದರ ಭಯದಿಂದಲೇ ಕ್ಷಿಪ್ರಿಗಳ ಸಹಿತ ಒಳ್ಳೆಗಳು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಕಾಲ-ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಲಾ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ. || ೪೧ || ಇದರ ಭಯದಿಂದಲೇ ನದಿಗಳು ಪರಿಯುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರವು ಮೇರೆ ಮೀರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರ ಭಯದಿಂದಲೇ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಹಾಗೂ ಪರ್ವತಗಳ ಸಹಿತ ಪೃಥ್ವಿಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವುದಿಲ್ಲ. || ೪೨ || ಇದರ ಶಾಸನದಿಂದಲೇ ಈ ಆಕಾಶವು ಜೀವಂತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಉಸಿರಾಡಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಮಹತ್ತ್ವತ್ವವು ಅವಕಾಶರೂಪವಾದ ಶರೀರವನ್ನು ಏಳು ಅವರಣಗಳಿಂದ ಕೊಡಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವರಿಸುತ್ತದೆ. || ೪೩ ||

ಈ ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಯಾರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ಸತ್ತ್ವದಿಗುಣಗಳ ನಿಯಾಮಕನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡ ಇದರ ಭಯದಿಂದಲೇ ಯುಗಗಳ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೆ. || ೪೪ || ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಈ ಕಾಲವು ಸ್ವಯಂ ಅನಾದಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಇತರ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಆದಿಯಾಗಿದೆ. ತಾನು ಅನಂತವಾಗಿದ್ದರೂ ಬೇರೆಯವರ ಅಂತವನ್ನು ಮಾಡುವುದಾಗಿದೆ. ಜನರಿಂದ ಜನರು ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸಂಹಾರಶಕ್ತಿಯಾದ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಮೂಲಕ ಯಮ ರಾಜನನ್ನೂ ಕೂಡ ಕೊಂದು ಇದರ ಅಂತವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. || ೪೫ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೯ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧೇ
ಕಾಲೋಯೋಪಾಖ್ಯಾನೇ ವಿಕೋನ್ಠೋರೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೯ ||

ಮೂವತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಶರೀರದಲ್ಲಿ - ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಸ್ತರಾದ ಮನುಷ್ಯರು ಹೊಂದುವ ಅಧೋಗತಿಯ ವರ್ಣನೆ

ಶಬಲ ಉವಾಚ

ತಸ್ಯೈತಸ್ಯ ಜನೋ ನೂನಂ

ನಾಯಂ ವೇದೋರುವಿಕ್ರಮಮ್ |

ಕಾಲ್ಯಮಾನೋಽಪಿ ಬಲಿನೋ

ವಾಯೋರಿವ ಫಣಾವಲಿಃ || ೧ ||

ಯಂ ಯಮರ್ಥಮುಪಾದತ್ತೇ ದುಃಖೇನ ಸುಖಹೇತವೇ |

ತಂ ತಂ ಧುನೋತಿ ಭಗವಾನ್ಪ್ರಮಾಣ್ ಕೋಚತಿ ಯತ್ಯತೇ || ೨ ||

ಯದಧುವಸ್ಯ ವೇಹಸ್ಯ ಸಾನುಬಂಧಸ್ಯ ದುರ್ಮತಿಃ |

ಧ್ರುವಾಣಿ ಮಸ್ಯತೇ ಮೋಹಾದ್ವಹಕ್ಷೇತ್ರವಸೂನಿ ಚ || ೩ ||

ಜಂಕುರ್ವೈ ಭವ ಏಹ್ಮಿನ್ಯಾಂ ಯಾಂ ಯೋನಿಮನುಷ್ಯಜೇತ್ |

ತಸ್ಯಾಂ ತಸ್ಯಾಂ ಸ ಲಭತೇ ನಿರ್ವೃತ್ತಿಂ ನ ವಿರಜ್ಯತೇ || ೪ ||

ನರಕಸ್ಥೋಽಪಿ ದೇಹಂ ವೈ ನ ಪುಮಾಂಸ್ತುಕ್ತುಮಿಚ್ಛತಿ |

ನಾರತ್ಯಾಂ ನಿರ್ವೃತೌ ಸತ್ಯಾಂ ದೇವಮಾಯಾವಿಮೋಹಿತಃ || ೫ ||

ಆತ್ಮಜಾಯಾಸುತಾಗಾರಪಶುದ್ರವಿಣಬಂಧುಪು |

ನಿರೂಢಮೂಲಹೃದಯ ಆತ್ಮಾನಂ ಬಹು ಮಸ್ಯತೇ || ೬ ||

ಸಂದಹ್ಯಮಾನಸರ್ವಾಂಗ ವಿಜಾಮುದ್ವಹನಾಧಿನಾ |

ಕರೋತ್ಯವಿರತಂ ಮೂಢೋ ದುರಿತಾನಿ ದುರಾಶಯಃ || ೭ ||

ಅಶ್ವಪ್ರಾಕ್ಯೇಂದ್ರಿಯಃ ಸ್ವೀಕಾಮರೂಪಾಂ ಚ ಮೂಯಯಾ |

ರಮೋದಚಿತಯಾಲಾಪೈಃ ಶಿಶೂನಾಂ ಕಲಭಾಪೀಣಾಮ್ || ೮ ||

ಗೃಹೇಪು ಕೂಟಧರ್ಮೇಷು ದುಃಖತಂತ್ರೇಷ್ವತಂದ್ರಿತಃ |

ಕುರ್ವನ್ ದುಃಖಪ್ರತೀಕಾರಂ ಸುಖವನ್ಮನ್ಯತೇ ಗೃಹೀ || ೯ ||

ಅರ್ಥೈರಾಪಾದಿತೈರ್ಗುರ್ವಾರ್ಹಾ ಹಿಂಸಯೇತ್ಸುತತ್ಕೃತಾನ್ |

ಪ್ರಜ್ಞಾತಿ ಯೇಷಾಂ ಪೋಷೇಣ ಶೇಷಭಿರ್ಗಾತ್ಯಥಾ ಸ್ಥೂಯಮ್ || ೧೦ ||

ಶ್ರೀಕಪಿಲಭಗವಂತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಅಮ್ಮಾ! ಪ್ರಬಲವಾದ ಒಂದುಗಾಳಿಯು ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಮೇಘ ಸಮೂಹವು ಗಾಳಿಯ ಬಲವನ್ನು ಅರಿಯದಂತೆ, ಈ ಜೀವಿಯೂ ಕೂಡ ಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಕಾಲನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೂ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕಾಲದ ಪ್ರಬಲ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. || ೧ || ಜೀವಿಯು ಸುಖದ ಒಂದುಕೆಯಿಂದ ಯಾವ-ಯಾವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಗಳಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ, ಅವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಾಲರೂಪಿಯಾದ ಭಗವಂತನು ನಾಶಪಡಿಸಿ, ಈ ಜೀವಿಗೆ ಮಹಾಶೋಕವನ್ನು ತರುತ್ತಾನೆ. || ೨ || ಮಂದಮತಿಯಾದ ಜೀವಿಯು ತನ್ನ ಈ ನಾಶವುಳ್ಳ ಶರೀರವನ್ನೂ ಹಾಗೂ ಇದರ ಸಂಬಂಧಿಗಳನ್ನೂ, ಮನೆ, ಹೊಲ, ಧನಾದಿಗಳನ್ನು ನಿತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದೇ ಇದರ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. || ೩ || ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಯು ತಾನು ಹುಟ್ಟುವ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲೇ ಆನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಅದರಿಂದ ಎಂದಿಗೂ ವಿರಕ್ತನಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. || ೪ || ಇವನು ಭಗವಂತನ ಮಾಯೆಯಿಂದ - ಕರ್ಮವಶನಾಗಿ ನರಕಸಂಬಂಧವಾದ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಆಸಕ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಭೋಗಗಳಲ್ಲೇ ಸುಖವನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅದನ್ನು ದಡಲಾರದಪ್ಪು ಮೋಹಿತನಾಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. || ೫ || ಈ ಮೂರ್ಖನು ತನ್ನ ಶರೀರ, ಪಕ್ಷಿ, ಪುತ್ರರು, ಮನೆ, ಮತು, ಧನ, ಬಂಧು-ಬಾಂಧವರು ಇವರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಂಶ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ ಅವರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಒಗೆಯ ಮನೋರಥಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ತನ್ನನ್ನು ಮಹಾಭಾಗ್ಯ ಶಾಲಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವನು. || ೬ || ಅವರನ್ನು ಸಾಕಿ-ಸಲಹುವ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಈತನ ಅಂಗಾಂಗಗಳು ಉರಿಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಹೃದಯವು ದುಷ್ಟವಾಸನೆಗಳಿಂದ ದೂಷಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ತಿಳಗೇಡಿಯು ಅವರಿಗಾಗಿಯೇ ನಾನಾರೀತಿಯ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ. || ೭ || ಕುಲಟೆಯರು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ತೋರಿರುವ ಕಪಟಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿಯೂ, ಶಿಶುಗಳ ಮುದ್ದು ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಗೃಹಸ್ಥನು ಮನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ದುಃಖಪ್ರಧಾನವಾದ ಕಪಟಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ನಡುವೆ ತನ್ನ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ದುಃಖದ ಪ್ರತೀಕಾರಮಾಡಲು ತನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅದನ್ನೇ ಸುಖವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸುವನು. || ೮-೯ || ಭಯಂಕರವಾದ ಹಿಂಸಾವೃತ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಂದಲೂ ಹಣವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಯಾರನ್ನು ಸಾಕುವುದರಿಂದ ತಾನು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೋ ಅವರನ್ನೇ ಸಾಕುವನು. ಅವರು ತಿಂದು-ಕುಡಿದು ಮಿಕ್ಕಿದ್ದನ್ನು ತಾನು ಸೇವಿಸುವನು. || ೧೦ ||

ವಾರ್ತಾಯಾಂ ಲುಪ್ತಮಾನಾಯಾ-

ಮಾರಬ್ಧಾಯಾಂ ಪುನಃ ಹೃನಃ |

ಲೋಭಾಭಿಭೂತೋ ನಿಸ್ಸತ್ತ್ವಃ

ಪರಾರ್ಥೇ ಕುರುತೇ ಸ್ವಹಾಮ್ || ೧೧ ||

ಕುಟುಂಬಭರಣಾಕಲ್ಪೋ ಮಂದಭಾಗೋ ವೃಥೋದ್ಯಮಃ |

ಶ್ರಿಯಾ ವಿಹೀನಃ ಕೃಪಣೋ ಧ್ಯಾಯನ್ ಭೃಷಿ ಮೂಢಧೀಃ |

|| ೧೨ ||

ವಿವಂ ಸ್ವಭರಣಾಕಲ್ಪಂ ತತ್ಕಲತ್ರಾದಯಸ್ತಥಾ |

ನಾದ್ರಿಯಂತೇ ಯಥಾ ಪೂರ್ವಂ ಕೀನಾಶಾ ಇವ ಗೋಜವಮ್

|| ೧೩ ||

ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಜಾತನಿವೇದೋ ಭ್ರಿಯಮಾಣಃ ಸ್ವಯಂವೃತ್ತೈಃ |

ವರಯೋಪಾತ್ತವ್ಯರೂಪೈಃ ಪರಣಾಭಮುಖೋ ಗೃಹೇ

|| ೧೪ ||

ಆಸ್ರೇತವಮತ್ಯೋಪನೃಪ್ತಂ ಗೃಹಪಾಲ ಇವಾಹರನ್ |

ಆಮಯಾವ್ಯಪ್ರದೀಪ್ತಾಗ್ನಿರಲ್ಪಾಹಾರೋಽಲ್ಪಚೇಷ್ಟಿತಃ

|| ೧೫ ||

ವಾಯುನೋತ್ಕಮತೋತ್ತಾರಃ ಕಥಸಂದುದ್ರನಾಡಿಕಃ |

ಕಾಸತ್ವಾಸಕ್ತತಾಯಾಸಃ ಕಂಠೇ ಘಾರಘರಾಯತೇ

|| ೧೬ ||

ಶಯಾನಃ ಪರಿಶೋಚದ್ವಿ ಪರಿವೀತಃ ಸ್ವಪ್ನಂಧುಃ |

ವಾಚ್ಯಮಾನೋಽಪಿ ನ ಬ್ರೂತೇ ಕಾಲಪಾಶವಶಂ ಗತಃ

|| ೧೭ ||

ವಿವಂ ಕುಟುಂಬಭರಣೇ ವ್ಯಾಪೃತಾತ್ಮಾಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ |

ಪ್ರಿಯತೇ ರುದತಾಂ ಸ್ವಾನಾಮುರುವೇದನಯಾಸ್ತಧೀಃ

|| ೧೮ ||

ವಿವಮೂತೌ ತದಾ ಪ್ರಾಪ್ತೌ ಭೀಮೌ ಸುಭಯೇಕ್ಷಣಃ |

ಽ ವೃಷ್ಟಾ ತಸ್ತಹ್ಯದಯಃ ಶಕೃನ್ನೂತ್ರಂ ವಿಮುಂಚತಿ

|| ೧೯ ||

ಮೂತನಾದೇಹ ಆವೃತ್ ಪಾಶೈರ್ಬದ್ಧಾಗಲೇ ಬಲಾತ್ |

ನಯತೋ ದೀರ್ಘಮಧ್ಯಾಹ್ನಂ ದಂಡ್ಯಂ ವಾಙ್ಘ್ರಿಕಾ ಯಥಾ

|| ೨೦ ||

ತಮೋರ್ನಿಭಿನ್ನಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶ ನೈರ್ಜಾತವೇಪಥುಃ |

ತಥಿ ಶ್ವಘರ್ಷಕ್ತ ಮೂಢ ಆತೋಽಽಘಂ ಸ್ವಮನುಸ್ಮಯನ್

|| ೨೧ ||

ಽಪ್ತಃ ಪ್ರೀತೋಽರ್ಕದವಾಸಲಾಸಿಲೈಃ

ಽವತಪ್ತಮಾಸಃ ಪಥಿ ತಪ್ತವಾಲಿಕೇ |

ಕೃಷ್ಣೇಣ ಪೃಷ್ಠೇ ಕಶಯಾ ಚ ತಾಡಿತ-

ಶ್ವಘರ್ಷಕೋಽಪಿ ವಿರಾಪ್ರಮೋದಕೇ || ೨೨ ||

ಪದೇ-ಪದೇ ಪದಮತ್ಯುಪ್ಪದೋ ಇವನ ದೇವನವು ನಡೆಯುವಂತೆ ಅವನು ಮೂಢವತನಿಂದ ಧೈರ್ಯಗೊಟ್ಟು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುಕೊಳ್ಳಲು ಆಸೆಪಡುವನು || ೧೧ || ಮರದ್ದನ್ನು ಬಿಡಿದ ಶತ್ರುಮಾತೆ ಸ್ವಯಂತ್ಯವೂ ಈಡೇರದಿದ್ದರೆ, ಆ ಮೂರ್ಖನು ವಿವೇಚನೆಯ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಸಾಕಿ-ಸಲಹಲು ಅಸಮರ್ಥನಾದಾಗ ಅತಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಚಿಂತಾಪುರಸ್ಕಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡಲು ತೊಡಗುವನು || ೧೨ ||

ಈತನು ತಮ್ಮನ್ನು ಸಾಕಿ ಸಲಹಲು ಅಸಮರ್ಥನಾದು ತಿಳಿದು ಪಕ್ಷಿ-ಪ್ರಾಣಿಗಳು - ಲೋಭಿಯಾದ ರೈತನು ಮುದಿಯಾದ ಎತ್ತುನ್ನು ಬಿಡುಕೊಡುವಂತೆ - ಇವನನ್ನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಆದರಿಸದೆ ಬಿಡುಕೊಡುತ್ತಾರೆ || ೧೩ || ಅದರೂ ಇವನಿಗೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ ಬಂಜಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಈತನು ಹಿಂದೆ ಯಾರನ್ನು ಸಾಕಿ ದೋಷ ಅವರೇ ಈಗ ಈತನನ್ನು ಪಾಲಿಸುವರು. ಮುಖ್ಯನ ಕಾರಣ ಬಿಂದ ಇವನ ರೂಪವು ವಿಕಾರಮಾಂದುವುದು. ಶರೀರವು ರೋಗ ಗ್ರಸ್ತವಾಗುವುದು. ಜಠರಾಗ್ನಿಯು ಮಂದವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಹಾರ ಮತ್ತು ವ್ಯಯವಾರ್ಥವರಡೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು. ಅವನು ಮರಣೋನ್ಮುಖನಾಗಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದು ಹೆಂಡಿರು - ಮಕ್ಕಳೇ ಮುಂತಾದವರು ತಿರಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೊಡುವ ಹೂದು-ವಾಸವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತ ನಾಯಿಯಂತೆ ಜೀವನವನ್ನು ಕಳೆಯುವನು || ೧೪-೧೬ || ಸ್ವಾಸ ಸಮಯವು ಸಮೀಪಿಸಿದಾಗ ಮೇಲು ಮತ್ತು ಕೆಳವವಳಿಂದ ಈತನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮೇಲೇಳುವವು, ಬಲಬಲದ ಶೀಲಗಳು ಕಪಟದ ಕಬ್ಬಿಹೋಗುವವು. ಕೆಮ್ಮನ್ನೆತ್ತಿ, ಬಲಬಲಕ್ಕೆ ತುಂಬ ಕಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಕಠಿಣವಾದ ಮೃದ್ವವರಿಂದ ಗಂಟು ಗುಡುಗುತ್ತಿರುವುದು || ೧೭ || ಹಾಗೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿರುವ ಈತನ ಸುತ್ತಲೂ ಮುಖವಿಡಿತರಾದ ನೆಂಟರಿಪ್ಪನು ನೆರೆಯುವರು. ಅವರ ಮೃತ್ಯುವಾಶಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ ಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಕರೆದರೂ ಈತನು ಮಾತನಾಡಲಾರದು || ೧೮ ||

ಹೀಗೆ ಕಂಠಿಯುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸದೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕುಟುಂಬ ಪೋಷಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವ ಆ ಮೂಢನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಅಳುತ್ತಾ ಗೋಳಾಡುವ ಸ್ವಪನದ ಸಡುವೆ ಅತ್ಯಂತ ಪೇದನೆ ಮೀದ ಪಟ್ಟಿತ್ತನು ಮರಣವನ್ನವುಹನು || ೧೯ ||

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಎಳೆದೊಯ್ಯಲು ಬಂದ ಅತಿ ಭಯಂಕರರಾದ ಸಿಟ್ಟಿರಿದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ಇಬ್ಬರು ಯಮದೂತರನ್ನು ಕೇಡು ಭಯದಿಂದ ಮಲಿ-ಮೂತ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸುವನು || ೨೦ || ಆ ಯಮದೂತರು ಅವನಿಗೆ ಯಾತನಾದೇಹ ಮೊಳಕೆ ಹಾಕಿ ರಾಜಭಟರು ಅಪರಾಧಿಯನ್ನು ಎಳೆದೊಯ್ಯುವಂತೆ - ಕೊರಳಿಗೆ ಪಾಶವನ್ನು ಹಾಕಿ ಒಲವಂತವಾಗಿ ಯಮಲೋಕದ ದೂರವಾತಿಕೊಡಾಗಿ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು || ೨೧ ||

ಅವನ ಮೆದುವಿಕೆಯಿಂದ ಆತನ ಹೃದಯವು ಒಡೆದು, ದೇಹವು ನಡುಗುತ್ತೊಡಗುವುದು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಾಯಿಗಳು ಆತನನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ತಿನ್ನುವರು. ಆಗ ಈತನು ತನ್ನ ಪಾಪಗಳನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಾ ಕಳವಳದಿಂದ ಮರಣಿಯುವನು || ೨೨ ||

ತತ್ರ ತತ್ರ ಪತನ್ ಶ್ರಾಂತೋ ಮೂರ್ಛಿತಃ ಪುನರುತ್ತಿತಃ |
ಪಥಾ ಪಾಪೀಯಸಾ ನೀತಸ್ತರಸಾ ಯಮಸಾದನಮ್ || ೨೩ ||

ಯೋಜನಾನಾಂ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ನವತಿಂ ನವ ಚಾಧ್ಯನಃ |
ತ್ರಿಭಿರ್ಮೂರ್ಛೈರ್ವಾರ್ಷಾಭ್ಯಾಂ ವಾ ನೀತಃ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಯಾತನಾಃ || ೨೪ ||

ಅದೀಪನಂ ಸ್ವಗಾತ್ರಾಣಾಂ ವೇಷ್ಪಯಿತ್ವೋಲ್ಮುಕಾದಿಭಃ |
ಅತ್ಯಮಾಂಸಾದನಂ ಕ್ವಾಪಿ ಸ್ವತ್ತಂ ಪರತೋಽಪಿ ವಾ || ೨೫ ||

ಜೀವತಶ್ಚಾಂತಾಭ್ಯುದ್ಧಾರಃ ಶ್ವಗ್ಧೈರ್ಯಮಸಾದನೇ |
ಸರ್ವವೃತ್ತಿಕದಂತಾದ್ಯೈರ್ದೃಶದ್ವಿಶ್ವಾತ್ಮವೈಶಸಮ್ || ೨೬ ||

ಕೃಂತನಂ ಚಾವಯವಮೋ ಗಜಾದಿಭ್ಯೋ ಭಿದಾಪನಮ್ |
ಪಾತನಂ ಗಿರಿಶೃಂಗೇಭ್ಯೋ ರೋಧನಂ ಚಾಂಬುಗರ್ತಯೋಃ || ೨೭ ||

ಯಾಸ್ತಾಮಿಸ್ರಾಂಧತಾಮಿಸ್ರಾ ರೌರವಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಯಾತನಾಃ |
ಭುಂಕ್ತೇ ನರೋ ವಾ ಸಾರೀ ವಾ ಮಿಥಃ ಸಂಗೇನ ನಿರ್ಮಿತಾಃ || ೨೮ ||

ಅತ್ಯವ ನರಕಃ ಸ್ವರ್ಗ ಇತಿ ಮಾತಃ ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ |
ಯಾ ಯಾತನಾ ವೈ ಸಾರಕ್ಕಸ್ತಾ ಇಹಾಪ್ಯಪಲಕ್ಷಿತಾಃ || ೨೯ ||

ಏವಂ ಕುಟುಂಬಂ ಬಿಭ್ರಾಣ ಉದರಂಭರ ಏವ ವಾ |
ವಿಸೃಜ್ಯಹೋಭಯಂ ಪ್ರೇತ್ಯ ಭುಂಕ್ತೇ ತತ್ಕಲಮೀದೃಶಮ್ || ೩೦ ||

ಏಕಃ ಪ್ರಪದ್ಯತೇ ಧ್ವಾಂತಂ ಹಿತ್ವೇದಂ ಸ್ವಲೇವರಮ್ |
ಕುಶಲೇತರಪಾಥೇಯೋ ಭೂತದ್ರೋಹೇಣ ಯದ್ಭೃತಮ್ || ೩೧ ||

ಹೇವು-ಚಾಯಾರಿಕೆಗಳಿಂದ ಆತನು ಬಳಲಿ ಬೆಂಡಾಗಿ ಉರಿ
ಯುತ್ತಿರುವ ಕಾಡ್ಗಿಟ್ಟಿನ ಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ಸುಟ್ಟುಹೋಗತೊಡಗು
ವನು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನೀರು-ನೇರಳಿಲ್ಲದ ಕಾದ ಮರಳಿನ
ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯೂ ಮುಂದಿಡಲು ಶಕ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ
ದಿದ್ದಾಗ ಯಮದೂತರು ಬನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಚಾವಟಿಗೆಯ ಏಟು
ಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಆಗಲೂ ಆತಿಕಷ್ಟದಿಂದಲಾದರೂ
ಮುಂದೆ ಹೋಗಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. || ೨೩ || ಅಲ್ಲಿ ಬಳಲಿಕೆ
ಯಿಂದ ಏಳುತ್ತಾ-ಬೀಳುತ್ತಾ ಮೂರ್ಛೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಜ್ಞಾನ
ಬಂದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಏಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಆತಿ ದುಃಖಮಯ ಮಾರ್ಗ
ದಿಂದ ಆತ್ಮಂತ ಕ್ರೂರ ಯಮದೂತರು ಅವನನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ
ಯಮಪೀಠಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವರು. || ೨೪ || ಯಮಪೀಠದ ದಾರಿಯ
ಉದ್ದ ತೊಂಬತ್ತಾಂಶಕ್ಕೆ ಸಾಕುರ ಯೋಜನಗಳು. ಅಷ್ಟು ದೂರದ
ದಾರಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ಎರಡು-ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಗಳಲ್ಲೇ
ದಾಟಿ ಅವನು ನರಕದಲ್ಲಿ ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ಯಾತನೆಗಳನ್ನು ಭೋಗಿ
ಸುವನು. || ೨೫ || ಅಲ್ಲಿ ಆತನ ದೇಹವನ್ನು ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ
ಕಟ್ಟಿಗಳೇ ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಡುವೆ ಹಾಕಿ ಸುಡಲಾಗುವುದು.
ಕೆಲವು ಕಡೆ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ತಾನೇ ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಥವಾ
ಇತರರು ಕತ್ತರಿಸಿದ ತನ್ನ ಮಾಂಸವನ್ನೇ ತಿನ್ನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. || ೨೬ ||
ಯಮಪುರಿಯ ನಾಯಿಗಳು ಅಥವಾ ಹದ್ದುಗಳು ಜೀವಂತವಾಗಿ
ರುವಾಗಲೇ ಆತನ ಕರುಳುಗಳನ್ನೂ ಕಚ್ಚಿ ಕೀಳುತ್ತವೆ. ಹಾವು,
ಜೇಳು, ಸೊಳ್ಳೆ, ಚಿಗುಟ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಕಚ್ಚಿಸಿ ಹಿಂಸಿದ
ಲಾಗುತ್ತದೆ. || ೨೭ || ಆತನ ಶರೀರವನ್ನು ತುಂಡು-ತುಂಡಾಗಿ
ಕತ್ತರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆನೆಯ ಕಾಲಿನಿಂದ ತುಳಿಸಲಾಗುವುದು.
ಪರ್ವತವಿರದಿಂದ ತಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಹೊಂಡ
ದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಮುಚ್ಚಲಾಗುತ್ತದೆ. || ೨೮ || ಇವೆಲ್ಲ ಯಾತನೆಗಳನ್ನೂ
ಹಾಗೂ ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ, ಅಂಧತಾಮ್ರ, ರೌರವ
ಗಳೇ ಮುಂತಾದ ನರಕಗಳ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಯಾತನೆಗಳನ್ನು
ಜೀವಿಯು ಹೇಗಸರಾಗಲೀ, ಗಂಡಸರಾಗಲಿ ಪರಸ್ಪರ ದುಷ್ಪವಾದ
ಸಂಸಾರದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಪಾಪಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸ
ಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ. || ೨೯ || ತಾಯೀ! ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ನರಕಗಳಾದರೋ
ಇದೇ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿವೆ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ,
ನರಕದ ಯಾತನೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಲಾಗುತ್ತದೆ. || ೩೦ ||
ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಅನೇಕ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬ
ವನ್ನೇ ಸಾಕುತ್ತಾ ಅಥವಾ ಕೇವಲ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನೇ ತುಂಬಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳುವ ಮನುಷ್ಯನು ಆ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಮತ್ತು ಶರೀರವನ್ನು
ಎರಡನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳ ಫಲವನ್ನು
ಸತ್ತನಂತರ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. || ೩೧ || ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು
ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ದ್ರೋಹವನ್ನೇಸಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಪಾಪ
ರೂಪವಾದ ಒುತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಒಬ್ಬಂಟಿಗನಾಗಿ
ನರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. || ೩೧ || ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದ ಹೊಟ್ಟೆಹೊರೆ
ಯೆಲ್ಲ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಅನ್ಯಾಯದ ಫಲವನ್ನು ಅವನು ತಾನೇ
ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ದೈವದಿಂದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಆ ಪಾಪ

ದೈವೇನಾಸಾದಿತಂ ತಸ್ಯ ಶಮಲಂ ನಿರಯೇ ಪುಮಾನ್ |
ಭುಂಕ್ತೇ ಕುಟುಂಬಪೋಷ್ಯ ಹೃತವಿತ್ತ ಇವಾತುಃ |

|| ೩೨ ||

ಕೇವಲೇನ ಹೃದಮೇಣ ಕುಟುಂಬಭರಣೋತ್ತುಕಃ |
ಯಾತಿ ಜೀವೋಽಂಧತಾಮಿಶ್ರಂ ಚರಮಂ ತಮಾಃ ಪದಮ್ |

|| ೩೩ ||

ಅಧ್ಯಾನ್ತರಲೋಕಸ್ಯ ಯಾವಹೀರ್ಯೋತಸಾದಯಃ |
ಕ್ರಮಶಃ ಸಮಸುಕ್ರಮ್ಯ ಪುನಃಪ್ರಾಪ್ರಜೀಭೃಷಃ |

|| ೩೪ ||

ಗೃಹ ಪಲವಾಃ ಆತ್ಮಾಃ ಸುಕವ್ಯಾ ಭೋಗಿಸುತ್ಯಾಸೇ ತನ್ನ ಸುಖಸ್ವಪ್ನಾಃ
ಕೇವಲೋಪಯುಕ್ತಾಃ | ಮುಂದೆ ಕಳೆದವು ಕಂಡಾಗುವವು.

|| ೩೨ || ಕೇವಲ ಅಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಸಾಕುವುದರ
ಲೋಕ ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಸೇವೆಯು ಅಧರ್ಮವನ್ನು ನೆರೆಯ
ಪೋಷಿಸುತ್ತದೆ | ಅದು ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ ಚರಮವುಮೆಯ
ಕಷ್ಟವಾಗುವುದು || ೩೩ || ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ ಪಡೆಯುವ
ಮೂಲವು ಕೇವಲ ಅಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಮುಂದೆ ಮೋಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ
ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕಮವಾಗಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಮನುಷ್ಯ
ಮೋಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವನು || ೩೪ ||

ಮೂವತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು || ೩೦ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಗವತೇ ಮಹಾಭಾರತೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸೆಯಂತಾಯಾಂ ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧೇ
ಕಾಪಿಲೇಯೋಪಾಖ್ಯಾನೇ ಕರ್ಮ ವಿಜ್ಞಾನೋ ನಾಮ ತ್ರಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೩೦ ||

ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಗರ್ಭಸೃಜೇವಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ

ಶ್ರೀಭಗವಾಃಪ್ರವಾಚಃ

ಕರ್ಮಣಾ ಕೈವಲೇತ್ತೇಣ ಪಂತುರ್ದೇಹೋಪಪತ್ತಯೇ |
ಽಪ್ಯಯಾ ಪ್ರವಿಷ್ಟ ಉದರಂ ಪುಂಸೋ ರೇತಃಕಾಕಾಪ್ರಯಃ |

|| ೧ ||

ಕಲಲಂ ತೈಕರಾತ್ರೇಣ ಪಂಚರಾತ್ರೇಣ ಬುದ್ಧವಮ್ |
ಮಾಹೇನ ತು ಕರ್ಷಂಧೂಃ ಪಶ್ಯಂತಂ ವಾ ತತಃ ಪರಮ್ |

|| ೨ ||

ಮಾಸೇನ ತು ಏದೋ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಾನ್ಮಂಗಳಿಗ್ರಹಃ |
ಪವಿತ್ರೋಮಾಸ್ತಿ ಚರ್ಮಾಣಿ ಲಿಂಗಚೈದ್ರೋದ್ಭವಸ್ಥಿಭಿಃ |

|| ೩ ||

ತುರ್ಧರಾರ್ಥಾತಮಃ ಸಪ್ತ ಪಂಚಃ ಸ್ತುತುರ್ದ್ರವಃ |
ತುರ್ಧರಾಯುಣಾ ವೀಶಃ ಕುಕ್ಷೌ ಭ್ರಾಮ್ಯತಿ ದಕ್ಷಿಣೇ |

|| ೪ ||

ಮಾಸುರ್ಜಗ್ನ್ಯಾನ್ಮಾಸಾದ್ವೈರೇಧದ್ವಾತುರಸಮೃತೇ |
ತತಃ ಪಿಶೂತ್ರಯೋರ್ಗರ್ತೇ ಸ ಪಂತುರ್ದೇಹಸಂಭವಃ |

|| ೫ ||

ಶ್ರೀಕಪಿಲಭಗವಂತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ | ಅಮ್ಮಾ | ಜೇವಿಯು
ಮನುಷ್ಯ ವೇದವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದಾಗ ಅವನು ಭಗವಂತನ
ಪರಣಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಕರ್ಮಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ - ಪುನಃ
ಜೇವಿಯಾಗುವ ಮೂಲಕ ಸ್ತ್ರಿಯ ಗರ್ಭಾಕಾಶವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸು
ವನು || ೧ || ಅಲ್ಲಿ ಎಂಥ ವಾತವಿರುತ್ತಿ ಸ್ತ್ರೀಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ
ಕಲಲು ಕಲಲ ಎಂಬ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳುವನು. ಇದು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ
ಬುದ್ಧವಾಗಿ, ಹತ್ತು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬೋರೆಯ ಪುಣ್ಯನಂತೆ ಸ್ವಲ್ಪ
ಗಟ್ಟಿಯಾಗುವನು. ಅನಂತರ ಮಾಂಸದ ಮುದ್ದೆಯ ಅಥವಾ
ಮೊಟ್ಟೆಯ ಆಕಾರವನ್ನು ತಳೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. || ೨ || ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ
ಅವರಲ್ಪ ಅವನ ತಲೆಯು ನಿರ್ವಹವು. ಎರಡು ತಿಂಗಳು
ಗಳಲ್ಲಿ ಕೈ ಕಾಲು ಮುಂತಾದ ಅವಯವಗಳ ವಿಭಾಗವಾಗುತ್ತದೆ.
ಮೂರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಉಗುರು, ದೂವು, ಎಲುವು, ಕರ್ಮ
ಪೇಣು ಗಂಡು ಸೂಚಿಸುವ ಚಹ್ನೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ಛಿದ್ರಗಳು
ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. || ೩ || ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಂಸವೇ
ಮುಂತಾದ ವಿಳಿ ಛಾತುಗಳೂ ಉಂಟಾಗುವವು. ಐದನೆಯ
ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಹಸಿವೆ ವಾಯುರೋಗಗಳು ಆಗತೊಡಗುತ್ತವೆ ಆರನೆಯ
ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಗರ್ಭದ ಬೀಜದಿಂದ ಅಪರಿಪೂರ್ಣ ಗರ್ಭ
ಕೋಶದ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುವುದು. || ೪ || ಆಗ ತಾಯಿಯು
ತಿಂದಿರುವ ಅನ್ನ-ನೀರುಗಳಿಂದ ಅದರ ಎಲ್ಲ ಛಾತುಗಳು ತೃಪ್ತ
ವಾಗತೊಡಗುವವು. ಹಾಗೆಯೇ ಅದು ಕ್ರಿಮಿ, ಕೀಟ ಮುಂತಾದ
ಜಂತುಗಳಿಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವಾದ ಮಲ-ಮೂತ್ರಗಳ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ
ಜಡ್ಡಕೊಂಡಿರುವುದು. || ೫ ||

ಕೃಮಿಭಿಃ ಕ್ಷತಸರ್ವಾಂಗಃ ಸೌಕುಮಾರ್ಯಾತ್ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಮ್ |
ಮೂರ್ಛಾರ್ಜಿತಮಾಪ್ನೋತ್ಕುರುಕ್ಷೇಶಸ್ತತ್ಕೈಃ ಕುಧಿಕ್ಯಮುಹುಃ || ೬ ||

ಕಟುತೀಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣಲವಣರೂಕ್ಷಾಮ್ಲಾದಿಭಿರುಲ್ಪಣೈಃ |
ಮಾತೃಭುಕ್ತೈರುಪಸ್ತಷ್ಟಃ ಸರ್ವಾಂಗೋತ್ತಿತವೇದನಃ || ೭ ||

ಉಲ್ಬೇನ ಸಂವೃತಸ್ತಪ್ನಿನ್ಯಂತೈಶ್ಚ ಬಹಿರಾವೃತಃ |
ಆಸ್ತೇ ಕೃತ್ವಾ ತಿರಃ ಕುಕ್ಷೌ ಭುಗ್ವೃಷ್ಟಾತಿರೋಧರಃ || ೮ ||

ಅಕಲ್ಪಃ ಸ್ವಾಂಗಚೇಷ್ಟಾಪ್ಯಾಂ ಶಕುಂತ ಇವ ಪಂಜರೇ |
ತತ್ರ ಲಬ್ಧ್ವ ಸ್ತುತಿದೈವಾತ್ಕರ್ಮ ಜನ್ಮಶತೋದ್ವನಮ್ |
ಸ್ವರಂದೀರ್ಘಮನುಷ್ಣಾಸ್ತಂ ಶರ್ಮ ಕಿಂ ನಾಮ ವಿಂದತೇ || ೯ ||

ಅರಭ್ಯ ಸಪ್ರಮಾಣಾಸಾಲ್ಪಬ್ಧ ಬೋಧೋಽಪಿ ವೇಷಿತಃ |
ನೈಕತ್ರಾಸ್ತೇ ಸೂತಿವಾತ್ಯರ್ವಿಷ್ಣಾಭೂರಿವ ಸೋದರಃ || ೧೦ ||

ಸಾಧಮಾನ ಯಪಿರ್ಭೀತಃ ಸಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಕೃತಾಂದಲಿಃ |
ಸ್ತುವೀತ ತಂ ವಿಕ್ಷುಂಭಯಾ ವಾಚಾ ಯೇನೋದರೇಽರ್ಪಿತಃ || ೧೧ ||

ಜಂತುರುವಾಚ

ತಸ್ಯೋಪಸನ್ನಮವಿತುಂ ಜಗದಿಚ್ಛಂಯಾತ್-
ನಾನಾತನೋರ್ಭುವಿ ಚಲಚ್ಛರಣಾರವಿಂದಮ್ |
ಸೋಽಹಂ ಪ್ರಜಾಮಿ ಶರಣಂ ಪೃಥುತೋಭಯಮೇ
ಯೇನೇದೃಶೀ ಗತಿರದರ್ಶ್ಯಸತೋಽನುರೂಪಾ || ೧೨ ||

ಯಸ್ತತ್ರ ಬದ್ಧ ಇವ ಕರ್ಮಭಿರಾವೃತಾತ್
ಭೂತೇಂದ್ರಿಯಾಶಯಮಯೀಮವಲಂಬ್ಯ ಮಾಯಾಮ್ |
ಆಸ್ತೇ ವಿಶುದ್ಧ ಮವಿಕಾರಮಖಂಡಬೋಧ-
ಮಾತಪ್ಯಮಾನಪ್ಯದಯೇಽವಸಿತಂ ನಮಾಮಿ || ೧೩ ||

ಯಃ ಪಂಚಭೂತರಚಿತೇ ರಹಿತಃ ಶರೀರೇ-
ಚ್ಛನ್ನೋ ಯಥೇಂದ್ರಿಯಗುಣಾರ್ಥಚಿದಾತ್ಮ ಕೋಽಹಮ್ |
ತೇನಾವಿಕುಂತ ಮಹಿಮಾನಮೃಷಿಂ ತಮೇನಂ
ವಂದೇ ಪರಂ ಪ್ರಕೃತಿಪೂರುಷಯೋಃ ಪ್ರಮಾಣಮ್ || ೧೪ ||

ಅದರ ದೇಹವು ತುಂಬಾ ಕೋಮಲವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಹಸಿದ ಕ್ರಿಮಿಗಳು ಅದರ ಅಂಗಾಂಗಗಳನ್ನು ಕಚ್ಚುವವು. ಆ ಕ್ಷೇಶವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಕ್ಷಣ-ಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಮೂರ್ಛಿತನಾಗುವನು. || ೬ || ತಾಯಿಯು ತಿಂದಿರುವ ಕಹಿ, ಖಾರ, ಒಗರು, ಉಪ್ಪು ಹುಳಿ ಮುಂತಾದ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಅದರ ದೇಹಕ್ಕೆಲ್ಲ ಪೀಡೆಯುಂಟಾಗುವುದು. || ೭ || ಆ ಜೀವಿಯು ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭಾಶಯದಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಚೇಲದಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟು ಕರುಳುಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಅದು ಬೆನ್ನನ್ನೂ ಕೊರಳನ್ನೂ ಕುಂಡಲಾಕಾರವಾಗಿ ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ತಲೆಯು ಹೊಟ್ಟೆಯಕಡೆಗೆ ವಾಲಿರುತ್ತದೆ. || ೮ ||

ಅದು ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದ ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ಪರಾಧೀನವಾಗಿ, ತನ್ನ ಅಂಗಾಂಗಗಳನ್ನು ಅಡಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಅಸಮರ್ಥವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಗಲೇ ಅದೃಷ್ಟದ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ಮರಣಶಕ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ತನ್ನ ನೂರಾರು ಜನ್ಮಗಳ ಕರ್ಮಗಳು ನೆನಪಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ನೆಮ್ಮದಿಯಾದರೂ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ದೊರೆಯಬಲ್ಲದು ? || ೯ || ವಿಳನೆಯ ತಿಂಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನ ಶಕ್ತಿಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಪ್ರಸೂತಿವಾಯಿನಿಂದ ಅತ್ತ-ಇತ್ತ ಕದಲಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾ, ಅದೇ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಮಲದ ಕ್ರಿಮಿಯಂತೆ ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. || ೧೦ || ಆಗ ಸಪ್ತಧಾತುಗಳಿಂದ ಸ್ಥೂಲಶರೀರದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತನಾದ ಆ ದೇಹಾತ್ಮರರ್ವಿ ಜೀವವು ಅತ್ಯಂತ ಭಯಭೀತನಾಗಿ ದೀನವಾಗಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಯಾಚಿಸುವುದು. ತನ್ನನ್ನು ಆ ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭವಾಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಕೈ ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ಸ್ತುತಿಸುವನು. || ೧೧ ||

ಜೀವವು ಹೇಳುತ್ತದೆ - ಪ್ರಭೋ! ನಾನು ತುಂಬಾ ಅಧಮ ನಾಗಿರುವೆನು. ಭಗವಂತನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಈ ಗತಿಯು ನನಗೆ ಯೋಗ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಅವನು ಶರಣು ಬಂದಿರುವ ನನ್ನರ ಜಗತ್ತಿನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಅನೇಕ ವಿಧದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಕೂಡ ಭೂತಲದಲ್ಲಿ ವಿಚರಣಮಾಡುವ ಅವನ ನಿರ್ಭಯ ಚರಣಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗಿರುವೆನು. || ೧೨ || ನಾನು (ಜೀವ) ನನ್ನ ಕರ್ಮವಾಸನೆಯಿಂದ ಬಂಧಿತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಭೂತ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅಶ್ರಯವಾಗಿರುವ ದೇಹರೂಪಿ ಮಾಯೆಯನ್ನು ಅಶ್ರಯಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಪರಿತ್ವ ಪೃಥುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ನೀನು ಇದ್ದರೂ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವು ಶುದ್ಧವೂ ಅವಿಕಾರಿಯೂ, ಅಖಂಡ ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪವೂ ಆಗಿದೆ. ಅಂತಹ ಪರಮಪುರಷನಿಗೆ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. || ೧೩ || ನಾನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಶರೀರಾದಿಗಳಿಂದ ರಹಿತ (ಅಸಂಗ)ನಾಗಿದ್ದರೂ ನೋಡಲು ಪಾಂಚಭೌತಿಕ ಶರೀರದಿಂದ ಬದ್ಧನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಇದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯ, ಗುಣ, ಶಬ್ದಾದಿ ವಿಷಯ ಮತ್ತು ಚಿದಾಭಾಸ (ಅಹಂಕಾರ) ರೂಪನಾಗಿ ತೀಯಲ್ಪಡುವೆನು. ಅದರಿಂದ ಈ ಶರೀರಾದಿ ಆವರಣಗಳಿಂದ ಯಾರ ಮಹಿಮೆಯು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲವೋ, ಆ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ನಿಯಾಮಕನೂ, ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಆದ ಪರಮಪುರುಷನನ್ನು ನಾನು ಪಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. || ೧೪ ||

ಯನ್ಮಾಯಯೋರುಗುಣಕರ್ಮನಿಬಂಧನೇಽಪಿನ್
ಸಾಂಸಾರಿಕೇ ಪಥಿ ಚರಂಸ್ತದಭಿಶ್ರಮೇಣ |
ನಪ್ಪ ಸ್ತುತಿಃ ಪುನರಯಂ ಪ್ರವೃತ್ತೇತ ಬೋಕಂ
ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಕಯಾ ಮಹದನುಗ್ರಹಮಂತರೇಣ || ೧೫ ||

ಜ್ಞಾನಂ ಯದೇತದದಧಾತ್ಯತಮಃ ಸ ದೇವ-
ಸ್ತ್ರಿಕಾಲಿಕಂ ಸ್ವರಚರೇಷ್ವನುಮರ್ತತಾಂಶಃ |
ತಂ ಜೀವಕರ್ಮಪದವೀಮನುಮರ್ತಮಾನಾ-
ಸ್ತಾಪತ್ರಯೋಪರಮಸಾಯಿ ನಯಂ ಭಜೇಮ || ೧೬ ||

ದೇಹ್ಯನ್ಯದೇಹವಿವರೇ ಜಹರಾಗ್ನಿನಾಸ್ಯಗ್
ವಿಗ್ನೋತ್ತರೂಪಪಟೋ ಭೃತಪ್ರದೇಹಃ |
ಇಚ್ಛಂತೋ ವಿಮುಕ್ತಂ ಗಣಯನ್ಮಮಾಸಾನ್
ನಿರ್ವಾಸ್ಯತೇ ಕೃಪಣಧೀರ್ಭಗವನ್ಕದಾ ನು || ೧೭ ||

ಮೀನೇದ್ವೀಂ ಗತಿದುಸೌ ದಮಾಸ್ಯ ಕಥ
ಸಂಗ್ರಾಹಿತಃ ಪುರುದಯೇನ ಭವಾದ್ವರೇಷ |
ಶೈನೈವ ತುಷ್ಕತು ಕೃತೇನ ಸ ದೀನಸಾಥಃ
ಕೋ ನಾಮ ತತ್ಕೃತಿನೋಜಲಮಸ್ಯ ನಿರ್ಯಾತ್ || ೧೮ ||

ಔತ್ಕಟ್ಯಯಂ ಧಿಷಣಯಾ ನನು ಸಪ್ತವಧಿಃ
ಶಾರೀರಕೇ ದಮಶರೀರ್ಯಪರಃ ಸ್ವರೇಹೇ |
ಮತ್ಸ್ಯಪ್ಪಯಾಽಽಸಂ ತಮಹಂ ಪ್ರರುಷಂ ಪುರಾಣಂ
ಪಶ್ಯೇ ಬಹಿರ್ಹೃದಿ ಚ ಚೈತ್ಯಮಿವ ಪ್ರಕೀತಮ್ || ೧೯ ||

ಕೋಽಹಂ ವಸನ್ಮಹಿ ವಿಭೋ ಬಹುಮುಖವಾಸಂ
ಗರ್ಭಾನ್ ನಿರ್ಜಗಮಿಷೇ ಬಹಿರಂಧಕೂಪೇ |
ಮತ್ತೋಪಯಾತಮುಪಸರ್ಪಕಿ ದೇವಮಾಯಾ
ವಿಘ್ನಾಮತಿಯಾದನು ಸಂಶ್ಯತೀಕ್ರಮೇತತ್ || ೨೦ ||

ಹ್ಯಾದಪಂ ವಿಗತವಿಕ್ಲವ ಉದ್ಧರಿಷ್ಯ
ಆತ್ಮಾನಮಾಶು ತಮಸಃ ಸುಹೃದಾತ್ಮನೈವ |
ಘೋರೋ ಯಥಾ ವ್ಯಸನಮೇತದನೇಕರಂಧ್ರಂ
ಮಾ ಮೀ ಭವಿಷ್ಯದುಪಾಧಿತವಿಷ್ಣುಪಾದಃ || ೨೧ ||

ಅವಗ ಮಾಯೆಯೊಂದಲೇ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ಸ್ವತಿಯು ನಾಶ
ವಾದ ಕಾರಣ ಈ ಜೀವವು ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಸತ್ತಾದಿ ಗುಣಗಳ
ಮಿಶ್ರ ಕರ್ಮಗಳ ಒಂಧನದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ
ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಾ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವನು.
ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಪರಮಪುರುಷ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕೃಪೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ
ಮಾವುರೇ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ನನಗೆ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನವು
ಗುಂಟಾಗಲಾರದು || ೧೫ || ನನಗೆ ಉಂಟಾದ ತೃಕಾಲಿಕ
ಜ್ಞಾನವೂ ಅತನು ದಮಪಾಲಿಸಿದುದೇ ಆಗಿದೆ. ಆತನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ
ಯಾರು ತಾನೇ ಇವನ್ನು ಕೂಡಬಲ್ಲರು ? ಸಾವಿರಬಿಂಗಳೂರೂಪ
ವಾದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವಗೊಬ್ಬನೇ ಆಂತರ್ಯಾಮಿ
ರೂಪವಾದ ಅದರಿಂದ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವನು. ಅದುದರಿಂದ ಜೀವಿಗಳ
ಕರ್ಮಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರುವ ನಾನು ತ್ರಿವಿಧತಾಪಗಳ
ಶಮನಕ್ಕಾಗಿ ಆತನನ್ನೇ ಭಜಿಸುತ್ತೇನೆ. || ೧೬ ||

೧ ಭಗವಂತಾ ! ಈ ದೇಹಧಾರಿಯಾದ ಜೀವನು ಮತ್ತೊಂದು
(ತಾಯಿಯ) ದೇಹದಲ್ಲಿ ಮಲ-ಮೂತ್ರ, ರಕ್ತ ಇವುಗಳ ಮಡುವಿ
ನಲ್ಲಿ ಲಿಪ್ಪಿರುವನು. ಅವಳ ಜಠರಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಇವನ ದೇಹವು
ಸುಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಯಾವಾಗ ಹೊರಬಿದ್ದನು ಎಂದು ತಿಂಗಳು
ಗಳನ್ನು ಎಣಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಭಗವಂತಾ ! ಈ ದೀನನು ಯಾವಾಗ
ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಬರುವನೋ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ || ೧೭ || ಸ್ವಾಮಿಯೇ !
ನೀನು ಪರಮದಯಾಳು ಆಗಿರುವೆ. ನಿನ್ನಂತಹ ಉದಾರಿಯಾದ
ಪ್ರಭುವೇ ! ಈ ಪಶ್ಚಾತ್ತಂಗಗಳ ಜೀವಕ್ಕೆ ಈ ಉತ್ಕಟವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು
ಕೊಡುವೆ || ೧೮ || "ನ" ಕ್ಕೆ ನೀಡಿಸುತ್ತೇನೆ.
ಅದ್ದರಿಂದಲೇ ಭಗವಂತಾ ! ತುಂಬಿದ ಇದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಮಾಡಿದ
ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮೂಲಕವೂ ಪೋ ತಿಳಿಸಬಲ್ಲೆ || ೧೯ ||

ಪ್ರಭುವೇ ! ಪ್ರಪಂಚದ ಈ ಪದು-ಪಕ್ಷಿ ಮುಂತಾದ ಜೀವಿ
ಜೀವರಾದರೂ ತಮ್ಮ ಮೂಢ ಬುದ್ಧಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಶರೀರ
ದಲ್ಲಾಗುವ ಸುಖ-ದುಃಖಾದಿಗಳನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.
ಅದರಿಂದಾಗಲೇ ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಶಮ-ದಮಾದಿ ಸಾಧನ
ಸಂಪನ್ನ ಶರೀರದಿಂದ ಕೂಡಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು
ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವಿವೇಕದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪುರಾಣಪುರುಷ
ನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಶರೀರದ ಹೊರಗೂ, ಹೃದಯದ ಒಳಗೂ ಆತ್ಮ
ಜೈತನ್ಯಸ್ವರೂಪದಂತೆ ಪಶ್ಯಕ್ಕವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. || ೧೯ ||

ಶ್ರೀಭಗವಂತನೇ ! ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖದಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಈ ಗರ್ಭಾ
ಶಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಇದ್ದರೂ, ಇದರಿಂದ ಹೊರ
ಬಂದು ಸದ್ಕಾರಮಮಮಾವ ಕತ್ತಲೆಯ ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೀಳಲು
ಮಿಡಿತವಾಗಿ ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ
ಜೀವರನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಾಯೆಯು ಅವರಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ
ಅವನಿಗೆ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಆಹಂ ಬುದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ
ಅದರ ಮೋಹಮದಿಂದ ಪುನಃ ಈ ಸಂಸಾರಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಬೀಳ
ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ || ೨೦ || ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಕಳವಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು
ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾನ್ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುನ ಚರಣಗಳನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ
ಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ತನ್ನನ್ನು ಬಹು
ಬೇಗನೆ ಈ ಸಂಸಾರಸಮುದ್ರದಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು ಅದ

ಕವಿಲ ಉವಾಚ

ಏವಂ ಕೃತಮತಿರ್ಗರ್ಭೇ ದಶಮಾಸ್ತು ಸ್ತುವನ್ಮೃಷಿಃ |
ಸದ್ಯಃ ಕ್ಷಿಪತ್ಯವಾಚೀನಂ ಪ್ರಸೂತ್ಯೈ ಸೂತಿಮಾರುತಃ || ೨೨ ||

ತೇನಾವಸೃಷ್ಟುಃ ಸಹಸಾ ಕೃತ್ವಾವಾಕ್ತರ ಆತುರಃ |
ವಿನಿಷ್ಠಾಮತಿ ಕೃಚ್ಛ್ರೇಣ ನಿರುಚ್ಛ್ವಾಸೋ ಹತಸ್ತ್ಯತಿಃ || ೨೩ ||

ಪತಿಕೋ ಭುವ್ಯಸೃಜ್ಯೋತ್ತೇ ವಿಷ್ಣುಭೂರಿವ ಚೇಷ್ಟತೇ |
ರೋರೂಯತಿ ಗತೇ ಜ್ಞಾನೇ ವಿಪರೀತಾಂ ಗತಿಂ ಗತಃ || ೨೪ ||

ಪರಚ್ಛಿದಂ ನ ವಿದುಷಾ ಪುಷ್ಯಮಾಣೋ ಜನೇನ ಸಃ |
ಅನಭಿಪ್ರೇತಮಾಪನ್ನಃ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾತುಮನೀಶ್ವರಃ || ೨೫ ||

ಶಾಯಿಕೋಽಕುಚಿಪರ್ಯಂಕೇ ಜಂತುಃ ಸ್ವೇದಜದೂಷಿತೇ |
ನೇಶಃ ಕಂಡೂ ಯನೇಽಂಗಾನಾಮಾಸನೋತ್ಪಾನ್ವಜೀಷ್ಟನೇ || ೨೬ ||

ತುದಂತ್ಯಾಮತ್ಸೃಕಂ ದಂತಾಃ ಮಶಕಾ ಮಹ್ಯುಕಾದಯಃ |
ರುದಂತಂ ವಿಗತಜ್ಞಾನಂ ಕೃಮಯಃ ಕೃಮಿಕಂ ಯಥಾ || ೨೭ ||

ಇತ್ಯೇವಂ ಶೈಶವಂ ಭುಕ್ತ್ವಾ ದುಃಖಂ ಪೌಗಂಡಮೇವ ಚ |
ಅಲಬ್ಧಾ ಭೀಷ್ಠಿಕೋಽಜ್ಞಾನಾದಿದ್ವಮನ್ಯುಃ ಶುಚಾರ್ಪಿತಃ || ೨೮ ||

ಸಹ ದೇಹೇನ ಮಾನೇನ ವರ್ಧಮಾನೇನ ಮನ್ಯುನಾ |
ಕರೋತಿ ವಿಗ್ರಹಂ ಕಾಮೀ ಕಾಮಿಷ್ಟಂತಾಯ ಚಾತ್ಮನಃ || ೨೯ ||

ಭೂತೈಃ ಪಂಚಭಿರಾರಬ್ಧೈಃ ದೇಹೈಃ ದೇಹೈ ಬುಧೋಽಸೃಕ್ತಃ |
ಅಹಂ ಮಮೇತ್ಯಸದ್ಭಾಹಃ ಕರೋತಿ ಕುಮತಿರ್ಮತಿಮ್ || ೩೦ ||

ತದರ್ಥಂ ಕುರುತೇ ಕರ್ಮ ಯದ್ಭ್ರೂಯಾತಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಮ್ |
ಯೋಽನುಯಾತಿ ದದತ್ಕೇಶಮವಿದ್ಯಾಕರ್ಮಬಂಧನಃ || ೩೧ ||

ರಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ದೋಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಸಂಸಾರದ ದುಃಖವು ನನಗೆ ಪುನಃ ದೊರಕದಿರಲಿ. || ೨೧ ||

ಶ್ರೀಕವಿಲ ಭಗವಂತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ತಾಯೇ ! ಆ ಹತ್ತು ಹಿಂಗಳ ಜೀವವು ಹೀಗೆ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕಸಂಪನ್ನವಾಗಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತದೆ. ಆಗ ಕೆಳಮುಖವಾಗಿರುವ ಶಿಶುವನ್ನು ಪ್ರಸವ ಕಾಲದ ವಾಯುವು ಒಡನೆಯೇ ಹೊರಬರಲು ತಳ್ಳಿಬಿಡುತ್ತದೆ. || ೨೨ || ಹೀಗೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಆ ವಾಯು ಹೊರಗೆ ನೂಕಿದಾಗ ಆ ಮಗುವು ತುಂಬಾ ಕಳವಳಗೊಂಡು ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ಅತಿಶವ್ದದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರುವುದು. ಆಗ ಅದರ ಶ್ವಾಸಗತಿಯು ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಹಿಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಕಳೆದುಹೋಗುವುದು. || ೨೩ || ತಾಯಿಯ ರಕ್ತ ಮತ್ತು ಮೂತ್ರಗಳೊಡನೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಆ ಶಿಶುವು ಮಲದ ಹುಳದಂತೆ ವಿಲವಿಲನೆ ಚಡಪಡಿಸುವುದು ಅದರ ಗರ್ಭ ವಾಸದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನವು ನಾಶಹೊಂದಿ, ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಗತಿಯನ್ನು - ಅಂದರೆ, ಅಜ್ಞಾನಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಳತೊಡಗುವುದು. || ೨೪ ||

ಮತ್ತೆ ಶಿಶುವಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅರಿಯದಿರುವ ಜನರು ಅದನ್ನು ಸಾಕಿ ಸಲಹುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಆಗುವ ಪ್ರತಿಕೂಲತೆಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ನಿಷೇಧಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. || ೨೫ || ಹೀಗೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಬೆವರಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಜಂತುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಕೊಳೆತು ಮಂಚ-ಕೊಟ್ಟಲು-ಹಾಸಿಗೆ ಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮಲಗಿಸುವರು. ಆಗ ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ, ವಿಳುವುದಕ್ಕೂ, ಹೊರಳಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕಷ್ಟಪಡುವುದು. || ೨೬ || ಅದರ ಚರ್ಮವು ತುಂಬಾ ಕೋಮಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ನೋಡಿ, ತಿಗಳೆ, ಸೊಳ್ಳೆ ಮುಂತಾದ ಕೀಟಗಳು ಚಿಕ್ಕಹುಳುಗಳು ದೊಡ್ಡ ಹುಳುಗಳನ್ನು ಕಚ್ಚುವಂತೆ ನೋಯಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತವೆ. ಈಗ ಅದರ ಗರ್ಭಾ ವಸ್ಥೆಯ ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನವೂ ಹೊರಟುಹೋಗಿ, ಅಳುವುದಲ್ಲದೆ ಅದರಿಂದ ಬೇರೆ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. || ೨೭ ||

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಬಾಲ್ಯ (ಕೌಮಾರ) ಮತ್ತು ಪೌಗಂಡವೆಂಬ ಬಾಲ್ಯ-ಯೌವನಗಳ ಮಧ್ಯಾವಸ್ಥೆಯ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಆ ಬಾಲಕನು ಯೌವನವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಆಗ ಆತನಿಗೆ ಇಷ್ಟ ವಾದ ಭೋಗವು ಸಿಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕೋಪವು ಕೆರಳಿ ದುಃಖವೇಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವನು. || ೨೮ || ದೇಹದೊಂದಿಗೆ ಅಭಿ ಮಾನವೂ, ಕ್ರೋಧವೂ ಹೆಚ್ಚುವುದರಿಂದ ಆ ಕಾಮಪರವಶನಾದ ಜೀವನು ಇತರ ಕಾಮುಕರೊಡನೆ ತನ್ನ ವಿನಾಶಕರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿ ಕಾದಾಡುವನು. || ೨೯ || ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಆ ಜೀವನು ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿ ರುವ ಶರೀರದಲ್ಲಿ 'ನಾನು-ನನ್ನದು' ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನ ಅಗ್ರಹ ವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. || ೩೦ || ಮುಪ್ಪು ಪಾಯಿಲೆ ಮುಂತಾದ ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತಾ ; ಅವಿದ್ಯೆ, ಕಾಮ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಸದಾ ಈಶನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ದೇಹದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೇ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಸಂಸಾರ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಕವನು. || ೩೧ ||

ಯದ್ವಸದ್ವಿಃ ಪಥಿ ಪುನಃ ಶಿಶ್ನೋದಧೃತೋದ್ಯಮೈಃ |
ಆಸ್ಥಿತೋ ರಮತಃ ಜಂತುಸ್ತಮೋ ವಿಶತಃ ಪೂರ್ವಜಾಃ
|| ೪೭ ||

ಸತ್ಯಂ ಶೌಚಂ ದಯಾ ಮೌನಃ ಮಿತ್ರಿಃ ಪ್ರೀತ್ಯೈರವಗತಃ ಕ್ಷಮಾ |
ಶಮೋ ದಮೋ ಭಗವ್ತೇಕಿ ಯತ್ಸಂಗಾವ್ಯಾತ ಸಂಜಯಮ್
|| ೩೩ ||

కేవలకాండేనా మూడేనా బిందెకాత్మస్వాధునా ।
 సంగం న కుయోజ్యోజ్యేనా యోగ్యేనామృగేనా ॥
 ॥ ౬౪ ॥

ನ ತಥಾಪ್ಯ ಭವೇನ್ನೋಹೋ ಬಂಧವ್ಯಾನ್ಮಪ್ರಪಂಗತಃ ।
ಯೋಽಪಿತ್ಯಂಗಾದ್ಯಥಾ ಪುನೋ ಯಥಾ ತತ್ಸಂಗಿಪಂಗತಃ
|| ೩೫ ||

ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಸ್ವಾಂ ದುಹಿತರಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತದ್ರೂಪಧರ್ಷಿತಃ |
 ಪೋಹಿದ್ರೂಪತಾಂ ಸೋಽನ್ಯಥಾವದ್ಯಕ್ಷಮೂಷೀ ಹತತ್ವಪಃ
 || ೩೬ ||

ತತ್ಪ್ರಪ್ತಪ್ರಪ್ತಪ್ರಪ್ತಃ ಕೀರ್ತಿಃ ಸ್ವಪಿಂಡಿತಧಿಃ ಪ್ರಮಾನ್ |
 ಋಷಿಃ ನಾರಾಯಣಾಮೃತೇ ಯೋಷ್ಠಿವ್ಯಯೇಹ ಮಾಯಮಾ
 || ೬೭ ||

೨೨೦ ಮೇ ಷಟ್ ಮಾಯಾಮಾಃ
 ಸ್ವೀಮಯ್ಯಾ ಜಯಿಣೋ ದಿಶಾಮ್ |
 ಮಾ ಕರೋತಿ ಪದಾಕ್ರಾಂತಾನ್
 ಭೂವಿಜ್ಞಂಭೇಣಿ ಕೇವಲಮ್ || ೨೨ ||

ಸಂಗಂ ನ ಕುರ್ಯಾತ್ಕಮದಾಸು ಜಾತು
 ಯೋಗ್ಯ ಪಾರಂ ಪರಮಾದುಚುಕ್ಷು ।
 ಮತ್ತೇವಯಾ ಸ್ತುತಿಲಬ್ಧಾತ್ಪರಾಭೀತಿ
 ವದಂತಿ ಯಾ ನಿರಯಿದ್ಧಾರಮಸ್ತು ॥ ೫೯ ॥

ಮೇಃಪುಮಾಕ ಶ್ಯಮಾ ಯೋಷಿದ್ವೈವದಿಸಿಮಿತಾ |
 ಕಾಮೀಕ್ಷಿತಾತ್ಮನೋ ದ್ವಾತ್ವಂ ತ್ವಕ್ವೈಃ ಕೂಪದಿವಾತ್ಮಕಮ್
 || ೪೦ ||

== ಸ್ವತಃ ಪಠಂ ಮೋಹಾನ್ಯನ್ಯಾಯಾಮೃತ್ಯುಭಾಷಮಃ ||
 ಸ್ವತಃ ಸ್ವರೂಪಃ ಸ್ವಾಪ್ನೋ ವಿಶ್ವಾಪತ್ಯಗೃಹಪ್ರದಮ್ || ೪೦ ||

[illegible]

ಯೋಗದ ಪರಮ ಪದದಲ್ಲಿ ಆರೂಢನಾಗಲು ಬಯಸು
ವವನು, ಅಥವಾ ನನ್ನ ಸೇವೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆತ್ಮಲಾಭವನ್ನು
ಪಡೆದ ವಿವೇಕಿಯು ಸ್ವಯಂ ಸಂಗವನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬಾರದು.
ಏಕೆಂದರೆ, ಸ್ವಪಂಗಗಳಿಗೆ ನರಕದ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ
ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ || ೩೯ || ಭಗವಂತನು ರಚಿಸಿದ ಈ
ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಮೋಹಿಯು ಮೆಲ್ಲ-ಮೆಲ್ಲನೆ ಸೇವಾದಿಗಳ
ಸಹದಿಂದ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ, ಇವನು ಹುಲ್ಲು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರುವ
ವಾಳುವಾಪಿಯಂತೆ ಶನ್ಮುಖವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು || ೪೦ ||

ಸ್ವಿಯುಳ್ಳ ಸಹ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದುದ ಮನುಷ್ಯನು ಅಂತಹ
 ದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಿಯುಳ್ಳ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸುಸ್ಥಿ
 ಸ್ವಿಯುಳ್ಳವನು ಹೊಸದಾಗಿ ಹೀಗೆ ಸ್ವಿಯುಳ್ಳವನು
 ಜೀವನವು ಪುನಃಪುನಃದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸ್ಥಿತಿ ಮಾಡುವುದು
 ಪುನಃ ಮನುಷ್ಯನು ಮನುಷ್ಯನು ಕೂಡುವ ಸ್ಥಿತಿ
 ಕೂಡುವುದು. ಪುನಃ ಕೂಡುವುದು ಪುನಃ ಕೂಡುವುದು

ತಾಮಾತ್ಮನೋ ವಿಜಾನೀಯಾತ್ಪ್ರಪತ್ತಗೃಹಾತ್ಮಕಮ್ |
ದೈವೋಪಸಾದಿತಂ ಮೃತ್ಯುಂ ಮೃಗಯೋರ್ಗಾಯನಂ ಯಥಾ
|| ೪೨ ||

ದೇಹೇನ ಜೀವಭೂತೇನ ಲೋಕಾಲೋಕಮನುವ್ರಜನ್ |
ಭುಂಜಾ ನ ಏವ ಕರ್ಮಣ ಕರೋತ್ಕವಿರತಂ ಪುಮಾನ್
|| ೪೩ ||

ಜೀವೋ ಹೃದ್ಯಾನುಗೋ ದೇಹೋ
ಭೂತೇಂದ್ರಿಯಮನೋಮಯಃ |
ತನ್ನರೋಧೋಽಸ್ಯ ಮರಣ-
ಮಾವಿರ್ಭಾವಸ್ತು ಸಂಭವಃ || ೪೪ ||

ದ್ರವ್ಯೋಪಲಬ್ಧಾನ್ಯಥ ದ್ರವ್ಯೇಕ್ಷಾಯೋಗ್ಯತಾ ಯದಾ |
ತತ್ಪಂಚತ್ವಮಹಂ ಮಾನಾದುತ್ತಿದ್ರವ್ಯದರ್ಶನಮ್
|| ೪೫ ||

ಯಥಾಕ್ಷೋರ್ಧ್ರವ್ಯಾವಯವದರ್ಶನಾಯೋಗ್ಯ ತಾ ಯದಾ |
ತದೈವ ಚಕ್ಷುಷೋ ದ್ರಷ್ಟೃರ್ಧೃಷ್ಟತ್ವಾಯೋಗ್ಯ ತಾನಯೋಃ
|| ೪೬ ||

ತಸ್ಯಾನ್ಲ ಕಾರ್ಯಃ ಸಂತ್ರಾಸೋ ನ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಂ ನ ಸಂಭವಃ |
ಬುದ್ಧ್ವಾ ಜೀವಗತಿಂ ಧೀರೋ ಮುಕ್ತಸಂಗಶ್ಚರೇದಿಹ
|| ೪೭ ||

ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಯಾ ಬುದ್ಧ್ವಾ ಯೋಗವೈರಾಗ್ಯಯುಕ್ತಯಾ |
ಮಾಯಾವಿರಚಿತೇ ಲೋಕೇ ಚರೇನ್ಮಸ್ಯ ಕಲೇವರಮ್
|| ೪೮ ||

ಬಹುಮಯ ಪುನಃ-ಪುನಃ ಮೋಹಹೋಗಿ ಒಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು
ತಮ್ಮ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವಂತೆ - ಆ ಜೀವನು ಪುತ್ರ, ಪತಿ,
ಗೃಹಾದಿಗಳು ವಿಧಾತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ತನ್ನ ಮೃತ್ಯುವೆಂದೇ ತಿಳಿಯ
ಬೇಕು. ಪುರುಷನಾದಿಂದ ದೂರವುಳಿಯಬೇಕು. || ೪೧-೪೨ ||
ಅಮ್ಮ! ಜೀವನು ತನ್ನ ಲಿಂಗದೇಹದಿಂದ ಒಂದು ಲೋಕದಿಂದ
ಮತ್ತೊಂದು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮ
ಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಬೇರೆ ದೇಹಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕಾಗಿ
ನಿರಂತರ ಬೇರೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ. || ೪೩ ||
ಜೀವಿಯ ಈ ಉಪಾಧಿರೂಪವಾದ ಲಿಂಗಶರೀರವಾದರೋ
ಮೋಕ್ಷದವರಗೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಭೂತಗಳು,
ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನಸ್ಸು ಇವುಗಳ ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ ಸ್ಥೂಲ
ದೇಹವು ಭೋಗಕ್ಕೆ ಅಧಿಷ್ಠಾತೃ. ಈ ಲಿಂಗದೇಹ ಮತ್ತು ಸ್ಥೂಲ
ದೇಹಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ಕೆಲಸಮಾಡದೇ ಇರುವುದು ಮೃತ್ಯುವು.
ಅವೆರಡೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವುದನ್ನೇ ಜನ್ಮ ಎಂದು
ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. || ೪೪ || ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸ್ಥಾನ
ವಾದ ಈ ಸ್ಥೂಲಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆ
ಯು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಅದರ ಮರಣವಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಈ ಸ್ಥೂಲ
ಶರೀರವೇ 'ನಾನಾಗಿದ್ದೇನೆ' ಈ ಅಭಿಮಾನದೊಂದಿಗೆ ಅದನ್ನು
ನೋಡುವುದೇ ಜನ್ಮವಾಗಿದೆ. || ೪೫ || ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ
ದೋಷದಿಂದ ರೂಪಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು
ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಚಕ್ಷುರ್ದ್ರಿಯವು ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು
ಅಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಇಂದ್ರಿಯ
ಇವೆರಡೂ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಅಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ
ಅಸಮರ್ಥವಾದಾಗ ಇವೆರಡರ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ಜೀವನಲ್ಲಿಯೂ
ಆ ಯೋಗ್ಯತೆ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. || ೪೬ || ಅದುದರಿಂದ ಮುಮುಕ್ಷು
ವಾದವನು ಮರಣಕ್ಕೆ ಭಯಪಡಬಾರದು. ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ದಿನ
ನಾಳ ದಾರದು ಅಥವಾ ಮೋಹಿತನಾಗಬಾರದು. ಅವನು ಜೀವಿಯ
ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ನಿಜಸಂಗ ಭಾವ
ದಿಂದ ವಿಚರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಈ ಮಾಯಾಮಯ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ
ಯೋಗ-ವೈರಾಗ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನಮಯ ಬುದ್ಧಿ
ಯಿಂದ ಶರೀರವು ಗಿರವಿಯಿಟ್ಟಿರುವಂತೆ ತಿಳಿದು ಅದರ ಕುರಿತು
ಅನಾಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ವಿಚರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. || ೪೭-೪೮ ||

ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೩೦ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧೇ
ಕಾಲೀಯೋಪಾಖ್ಯಾಯಿಕೆ ಜೀವಗತಿರ್ನಾಮೈಕತ್ರಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೩೦ ||

ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಧೂಮಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಹೋಗುವವರ ಗತಿಯ ಮತ್ತು
ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ

ಶ್ಲೋಕ ೧೦೦೦

ಅಥ ಯೋ ಗೃಹಮೇಧೀಯಾನ್-

ಧರ್ಮಾನೇವಾವಸ್ಥಾಂಹೇ ।

ಕಾಮಮಾರ್ಗಂ ಚ ಧರ್ಮಾನ್ಮಾನ್-

ದೋಗ್ರಿಭೂಯಃ ಪಿತರ್ತಿ ತಾನ್ ॥ ೧ ॥

ಸ ಚಾಪಿ ಭಗವದ್ಧರ್ಮಾತ್ಕಾಮಮೂಢಃ ಪರಾಜ್ಞುಃ ।

ಯದತೇ ಕ್ರತುಭಿರ್ದೇವಾನ್ವಿತ್ಯಂಶ್ಚ ಶ್ರದ್ಧಯೋನ್ವಿತಃ ॥ ೨ ॥

ತಚ್ಚಿದ್ರಯಾಕ್ರಾಂತಮತಿಃ ಪಿತೃದೇವವ್ರತಃ ಪುಮಾನ್ ।

ಗತ್ವಾ ಚಾಂದ್ರಮಸು ಲೋಕಂ ಸೋಮಪಾಃ ಪುನರೇಷ್ಯತಿ ॥ ೩ ॥

ಮದಾ ಚಾಹೀಂದ್ರಕಯ್ಯಯಾಂ ಶೇತೇಽನಂತಾಸೋ ಹಃ ।

ತದಾ ಲೋಕಾಲಯಂ ಯಾಂತಿ ತ ಏತೇ ಗೃಹಮೇಧಿನಾದ್ ॥ ೪ ॥

ಯೇ ಸ್ವಧರ್ಮಾನ್ ಮತ್ಯಂತಿ ಧೀರಾಃ ಕಾಮಾರ್ಥಹೇತವಃ ।

ಸಿದಂಗಾ ನೃಪಕರ್ಮಾಣಃ ಪ್ರಕಾಂತಾಃ ಶುದ್ಧಚೇತಸಃ ॥ ೫ ॥

ಸಿದ್ಧತಿ ಧರ್ಮನಿರತಾ ನಿರ್ಮಮಾ ನಿರಹಂಕೃತಾಃ ।

ಸ್ವಧರ್ಮಾಪ್ಯೇನ ಸತ್ತ್ವೇನ ಪರಿಶುದ್ಧೇನ ಚೇತಸಾ ॥ ೬ ॥

ಋಯದ್ವಾಘೇನ ತೇ ಯಾಂತಿ ಪುರುಷಂ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಮ್ ।

ಪರಾವರೇಶಂ ಪ್ರಕೃತಿಮಸ್ಯೋತ್ಪತ್ತಂತಭಾವನಮ್ ॥ ೭ ॥

ವಿಪ್ರವಾದ್ವಾರ್ತವಾಣೀ ಯಃ ಪ್ರಲಯೋ ಏಹ್ಯಾಸ್ತು ತೇ ।

ತಾದದಧ್ಯಾಸತೇ ಲೋಕಂ ಪರಸ್ಯ ಪರಚಿಂತಕಾಃ ॥ ೮ ॥

ಕ್ಷಾಂಘೀಽನಕಾನಿಲವಿಮಿಶ್ರಣಂದ್ರಿಯಾರ್ಥ-

ಭೂತಾದಿಭಿಃ ಪರಿವೃತಂ ಪ್ರತಿಸಂಜಿಹೀರ್ಷುಃ ।

ಅನ್ಯಾಕೃತಂ ವಿಪತಿ ಯುರ್ಹ ಗುಣಾತ್ಸಯಾತ್ಮಾ

ಕಾಲಃ ಪರಾಜ್ಞಾನುಭೂಯ ಪರಾ ಸ್ವಯಂಭೂಃ ॥ ೯ ॥

ಶ್ರೀಭಗವಾನ್ ಕಪಿಲರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಅಯ್ಯಾ! ಮನೆ
ಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಸಹಾಮುಖವಾದಿಂದ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮಗಳನ್ನು
ಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ಅವುಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಕಾಮಗಳನ್ನು
ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಭವಿಷ್ಯದ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುವ
ವನು ಒಗೆ-ಒಗೆಯ ಕಾಮನೆಗಳಿಂದ ಮೋಹಿತನಾದ್ದರಿಂದ
ಭಗವದ್ಧರ್ಮಗಳಿಂದ ವಿಮುಖನಾಗುತ್ತಾನೆ ಹಾಗೂ ಯಜ್ಞಗಳ
ಮೂಲಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಪಿತೃಗಳನ್ನೂ ಆರಾಧಿ
ಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ ॥ ೧-೨ ॥

ಆತನ ಒಂದಿಷ್ಟು ಅವೇ ರೀತಿಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ತುಂಬಿರು
ತ್ತದೆ. ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಪಿತೃಗಳೇ ಆತನ ಉಪಾಸ್ಯದೇವತೆಗಳಾಗಿ
ರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಂದ ಅವನು ಚಂದ್ರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ
ಸೋಮಪಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಪುನಃಕ್ಷೀಣನಾದಾಗ ಇದೇ
ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮರಳುತ್ತಾನೆ. ॥ ೩ ॥ ಪುನಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್
ಶೇಷತಾಯಿಯು ಪವಡಿಬದಗ ಸಹಾಮ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಗಳಿಗೆ
ಮೊರೆಯುವ ಈ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ॥ ೪ ॥

ಎವೇಗಳಾದ ಮನುಷ್ಯರು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಅರ್ಥ-
ಕಾಮಗಳ ಭೋಗವಿಲಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಮಯೋಗವುಪ್ಪದ್ದು ಅವರು
ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರಾದರೂ ಸ್ವಸ್ಥತಾಗಿಯೇ ಅವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ
ಅವಿಚಾರಿಗಳು, ಪರಾಂತರರು, ಶುದ್ಧಚಿತ್ತರು, ಸಿದ್ಧತಿ ಧರ್ಮಪಾರು
ಯಿಗರೂ, ಮಮತಾ ರಹಿತರೂ ಅಹಂಕಾರರಹಿತರೂ ಆದ
ಸುಕೃತಿಗಳು ಸ್ವಧರ್ಮಪಾಲನರೂಪವಾದ ಸತ್ತ್ವಗುಣದಿಂದ
ಸರ್ವಥಾ ಶುದ್ಧಚಿತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ॥ ೫-೬ ॥ ಅವರು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ
ಸೋಮಮಾರ್ಗ (ಅರ್ಚಿಮಾರ್ಗ ಅಥವಾ ದೇವಯಾನ)ದ
ಮೂಲಕ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಪೂರ್ಣಾಪುರುಷ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನೇ ಪಡೆದು
ಕೊಳ್ಳುವರು. ಅವನೇ ಕಾರ್ಯಕಾರಣರೂಪಿ ಜಗತ್ತಿನ ಸಯಾಮ
ಕೂಡ. ಪವಂತನ ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣನೂ ಹಾಗೂ ಆದರ ಉತ್ಪತ್ತಿ
ಪಾಲನೆ ಸಂಹಾರ ಮಾಡುವವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೭ ॥ ಯಾರು
ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ
ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವರೋ ಅವರು ಎರಡು ಪರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ

ಅಗುವ ಒಪ್ಪವೇವರ ಪಳಯದವರೆಗೆ ಸತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸು
ತ್ತಾರೆ. ॥ ೮ ॥ ಯಾವಾಗ ದೇವತೆಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ತನ್ನ
ದ್ವಿಪರಾರ್ಥಕಾಲದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಪೃಥ್ವಿ,
ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಆಕಾಶ, ಮನು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಅವುಗಳ
ಪ್ರಾಣಿ (ಶಬ್ದಾದಿ)ಗಳು ಮತ್ತು ಅಹಂಕಾರವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳ

ಸಹಿತ ಇಡೀ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆ
ಯಿಂದ ತ್ರಿಗುಣಾಕ್ಷೀವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗಿ ನಿರ್ವಿಕೇಷ
ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿ ಹೋಗುವರೋ, ಆಗ ಪೂರ್ಣಗಳನ್ನೂ

ಏವಂ ಪರೇತ್ ಭಗವಂತ ಮನುಷ್ಯವಿಷ್ಣು
 ಯೇ ಯೋಗಿನೋ ಜಿತಮರುಸ್ತನೋ ವಿರಾಗಾಃ |
 ತೇನೈವ ಸಾಕುಮೃತಂ ಪುರುಷಂ ಪುರಾಣಂ
 ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಧಾನಮುಪಯಾಂತ್ಯ ಗತಾಭಿಮಾನಾಃ || ೧೦ ||
 ಅಥ ತಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಹೃತ್ತದ್ವೇಷ ಕೃತಾಲಯಮ್ |
 ಶ್ರುತಾನುಭಾವಂ ಶರಣಂ ವ್ರಜ ಭಾವೇನ ಭಾಮಿನಿ
 || ೧೧ ||
 ಅದ್ವೈ ಸ್ವರಚರಾಣಾಂ ಯೋ ವೇದಗರ್ಭಃ ಸಹರ್ಷಿಃ |
 ಯೋಗೇಶ್ವರಃ ಕುಮಾರಾದ್ವೈಃ ಸಿದ್ಧಿಯೋಗಪ್ರವರ್ತಕೈಃ
 || ೧೨ ||
 ಭೇದದೃಷ್ಟಾಭಿಮಾನೇನ ನಿಪಂಗೇನಾಪಿ ಕರ್ಮಣಾ |
 ಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ಸರಣಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪುರುಷಂ ಪುರುಷಾರ್ಷಭಮ್
 || ೧೩ ||
 ಸ ಸಂಸೃತ್ಯ ಪುನಃ ಕಾಲೇ ಕಾಲೇನೇಶ್ವರಮೂರ್ತಿನಾ |
 ಜಾತೇ ಗುಣವ್ಯತಿಕರೇ ಯಥಾಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಜಾಯತೇ
 || ೧೪ ||
 ಜಕ್ಯಯ್ಯಂ ಪಾರಮೇಶ್ವಂ ಚ ತೇಽಪಿ ಧರ್ಮವಿನಿಮಿತ್ತಮ್ |
 ನಿಷೇವ್ಯ ಪುನರಾಯಾಂತಿ ಗುಣವ್ಯತಿಕರೇ ಸತಿ
 || ೧೫ ||
 ಯೇ ತ್ವಿಹಾಸಕ್ರಮನಸಃ ಕರ್ಮಾಃ ಶ್ರದ್ಧಯಾನ್ವಿತಾಃ |
 ಕುರ್ವಂತ್ಯಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಾಃ ನಿತ್ಯಾನ್ಯಪಿ ಚ ಕೃತ್ಸ್ನಃ
 || ೧೬ ||
 ರಜಸಾ ಕುಂಠಮನಸಃ ಕಾಮಾತ್ಮಾನೋಽಜಿತೇಂದ್ರಿಯಾಃ |
 ಪಿತೃನ್ಯಜತ್ಯನುದಿನಂ ಗೃಹೇಷ್ವಭಿರತಾಶಯಾಃ
 || ೧೭ ||
 ತೈವರ್ಗಿಕಾಶ್ಚೇ ಪುರುಷಾ ವಿಮುಖಾ ಹರಿಮೇಧಸಃ |
 ಕಥಾಯಾಂ ಕಥನೀಯೋರುವಿಕ್ರಮಸ್ಯ ಮಥುದ್ವಿಷಃ
 || ೧೮ ||
 ನೂನಂ ದೈವೇನ ವಿಹತಾ ಯೇ ಚಾಚ್ಛುತಕಥಾಸುಧಾಮ್ |
 ಹಿತ್ವಾ ಶೃಣ್ವಂತ್ಯಸದ್ಗಾಥಾಃ ಪುರೀಷಮಿವ ವಿಧ್ವಜಃ
 || ೧೯ ||
 ದಕ್ಷಿಣೇನ ಪಥಾರ್ಯಮ್ನಃ ಪಿತೃಲೋಕಂ ವ್ರಜಂತಿ ತೇ |
 ಪ್ರಜಾಮನು ಪ್ರಜಾಯಂತೇ ಶ್ರುತಾನಾಂತಕಿಯಾಕೃತಃ
 || ೨೦ ||

ಮನುಷ್ಯನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿರುವ ಆ ವಿಶ್ವ ಯೋಗಿಗಳೂ ಕೂಡ
 ದೇಹಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು.
 ಮತ್ತೆ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಜೀರ್ಮಾನಂದಸ್ವರೂಪನೂ, ಪುರಾಣಪುರು
 ಷನೂ ಆದ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗುವರು. ಇದಕ್ಕೆ
 ಮೊದಲು ಅವರು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಲೀನವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದರೆ
 ಅವರಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರ ಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. || ೧೦-೧೧ || ಆದ್ದರಿಂದ
 ಅಮ್ಮ! ಈಗ ನಿನೂ ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿ-ಭಾವದಿಂದ ಆ
 ಶ್ರೀಹರಿಯ ಚರಣಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗು. ಸಮಸ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳ
 ಹೃದಯಕಮಲವೇ ಅವನ ವಾಮುಂದಿರುವಾಗಿದೆ. ಅತನ
 ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ವರ್ಣಿಸುವೆನಲ್ಲ! || ೧೧ ||

ಸಮಸ್ತ ಸ್ವಾವರ ಜಂಗಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳಿಗೆ ಆದಿಕಾರಣವಾದ
 ವೇದಗರ್ಭ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೂ ಕೂಡ, ಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಮುಂತಾದ
 ಯಜ್ಞಗಳೂ, ಯೋಗೇಶ್ವರರೂ, ಸರ್ವಕಾರಿಗಳೂ ಹಾಗೂ ಯೋಗ
 ಪ್ರವರ್ತಕ ಸಿದ್ಧರೂಡನೆ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಗಳ ಮೂಲಕ ಆದಿ
 ಪುರುಷನೂ ಆದ ಸಗುಣಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಆಗಲೇ
 ಅವನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಮುಕ್ತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಕೆಂದರೆ, ಅವರಲ್ಲಿಯೂ
 ಭೇದದೃಷ್ಟಿಯೂ, ಕರ್ತೃತ್ವಾಭಿಮಾನವೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಭಗ
 ವಂತನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲವು ಬಂದಾಗ ಕಾಲರೂಪನಾದ
 ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರೇರಣೆಯಂತೆ ತ್ರಿಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೋಭೆಯುಂಟಾ
 ದಾಗ ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುವರು.
 || ೧೨-೧೪ || ಹಾಗೆಯೇ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಸಿದ್ಧ-ಯಜ್ಞಿಗಳೂ
 ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು
 ಭೋಗಿಸಿ ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೋಭೆ
 ಯುಂಟಾದಾಗ ಪುನಃ ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮರಳಬರುವರು. || ೧೫ ||

ಯಾರ ಚಿತ್ತವು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಅಡ್ಡವಾಗಿ, ಕರ್ಮ
 ಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವರೋ, ಅವರು ವೇದೋಕ್ತ
 ಪಾದ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಾಂಗೋ
 ಪಾಂಗವಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೆ.
 || ೧೬ || ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯು ರಜೋಗುಣದ ಹೆಚ್ಚಿನಿಂದ ಕುಂಠಿತ
 ವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕಾಮನಗಳ ಒಲೆಯು ಹರಡಿಕೊಂಡಿ
 ರುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಅವರ ಮಹದಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ
 ಅವರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಅಡ್ಡರಾಗಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಪಿತೃಗಳ
 ಘನೆಯಲ್ಲೇ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೆ. || ೧೭ || ಅವರು ಅರ್ಥ, ಧರ್ಮ,
 ಕಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪರಮಾನಂದವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೀರ್ತನೆಗೆ
 ಯೋಗ್ಯರಾದ, ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ, ಭವಭಯ ಹಾರಿಯಾದ
 ಶ್ರೀಮಧುಸೂದನನ ಕಥಾ-ಕೀರ್ತನೆಯಿಂದ ವಿಮುಖರಾಗಿರು
 ತ್ತಾರೆ. || ೧೮ || ಅಯ್ಯೋ! ಹೇಚ್ಚೇಯನ್ನೇ ತಿನ್ನುವ ಹಂದಿ-
 ನಾಯಗಳು ಅದನ್ನೇ ಒಯಸುವಂತೆ - ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಕಥಾ
 ಮೃತವನ್ನು ಒಟ್ಟು ನಿಂದಿತವಾದ ವಿಷಯ-ವಾರ್ತೆಗಳನ್ನೇ ಕೇಳಿ
 ತಿರುವ ಜನರು ಎಂತಹ ದೈವಹತರು! ಮಂದ ಭಾಗ್ಯರು!
 || ೧೯ || ಗರ್ಭಾಧಾನದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅಂತ್ಯೋತ್ತಿಯವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ
 ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನೂ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕ ಅಚರಿಸಿದ ಈ ಸಕಾಮಕರ್ಮ

ತಾಸ್ಯೇ ಕ್ಷೀಣಸುಕೃತಾಃ ಪುನರ್ಲೋಕಮಿಮಂ ಸಃ |
ಪತಂತಿ ವಿವಶಾ ದೇವೈಃ ಸಮೋ ವಿಪ್ರಯತೋದಯಾಃ |
|| ೨೦ ||

ತಸ್ಮಾತ್ತಂ ಸರ್ವಭಾವೇನ ಭಜಸ್ವ ಪರಮೇಷ್ಟಿನಮ್ |
ತದ್ಗುಣಾಶ್ರಯಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಭವನೀಯಪದಾಂಬುಜಮ್ |
|| ೨೧ ||

ವಾಸುದೇವೇ ಭಗವತಿ ಭಕ್ತಿಯೋಗಃ ಪ್ರಯೋಜಿತಃ |
ಜನಯತ್ಯಾತು ವೈರಾಗ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಯದ್ವತ್ಪದಾರ್ಪನಮ್ |
|| ೨೨ ||

ಯದಾಸ್ಯ ಚಿತ್ತಮರ್ಥೇಷು ಸಮೇಷ್ಟಿದ್ರಿಯವೃತ್ತಿಭಿಃ |
ನ ವಿಗೃಹ್ಯಾತಿ ವೈಷಮ್ಯಂ ಪ್ರಿಯಮಪ್ರಿಯಮಿತ್ಯುತ |
|| ೨೩ ||

ಸ ತದೈವಾತ್ಮನಾಽಽತ್ಮಾನಂ ನಿಃಸಂಗಂ ಸಮದರ್ಶನಮ್ |
ಹೇಯೋಪಾದೇಯವಹಿತಮಾರೂಢಂ ಪದಮೀಕ್ಷತೇ |
|| ೨೪ ||

ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಂ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮೇಶ್ವರಃ ಪುಮಾನ್ |
ವೃಶ್ಯಾದಿಭಿಃ ಪೃಥಗ್ವೈರ್ಭಗವಾನೇಕ ಈಯತೇ |
|| ೨೫ ||

ವಿತಾವಾನೇವ ಯೋಗೇನ ಸಮಗ್ರೇಣೇಹ ಯೋಗಿನಃ |
ಯುಜ್ಯತೇಽಭಿಮತೋ ಹೃಥೋ ಯದ್ವಾಂಗಾಃ ಕೃತ್ವಾಃ |
|| ೨೬ ||

ಜ್ಞಾನಮೇಕಂ ಪದಾಚ್ಛೇದ್ಯಿಂಧ್ರಿಯೈರ್ಬ್ರಹ್ಮ ನಿರ್ಗುಣಮ್ |
ಅವಭಾತ್ಯರ್ಥರೂಪೇಣ ಭ್ರಾಂತ್ಯಾ ಶಬ್ದಾದಿಧರ್ಮಿಣಾ |
|| ೨೭ ||

ಮುಖಾ ಮಹಾನತಂರೂಪಸ್ಮಿ ಪೃತ್ಯಂಚವಿಧಃ ಸ್ವರೂಪ್ |
ಒಳಾದಶವಿಧಸ್ತಸ್ಯ ವಪುರಂಧರಂ ಜಗದ್ಭುತಃ |
|| ೨೮ ||

ಒತವ್ವೈ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸೇನ ನಿತ್ಯಶಃ |
ಋಷಿತಾತ್ಮಾ ನಿಃಸಂಗೋ ವಿರಕ್ತ್ಯಾ ಪರಿಪಕ್ವತಿ |
|| ೨೯ ||

ಕತ್ಯೇತತ್ಕಥಿತಂ ಗುರ್ವಿ ಜ್ಞಾನಂ ತದ್ವತ್ಪದಾರ್ಪನಮ್ |
ಮೀನಾನುಬುದ್ಧತೇ ತತ್ತಂ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪೃಥುಪಸ್ಯ ಚ |
|| ೩೦ ||

ಗಳಿ ಒತ್ತಯಾನ ಅಥವಾ ಧೂಮಯಾನವೆಂಬ ಮಾರ್ಗದಿಂದ
ಒಕ್ಕಲೋಕ್ಕ ಹೋಗಿ ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮ ಸಂತಾನದ ವಂಶದಲ್ಲೇ
ಜನಿಸುವರು || ೨೦ || ತಾಮೇ! ಒತ್ತಲೋಕದ ಭೋಗಗಳನ್ನು
ಅನುಭವಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಅವನ ಪುಣ್ಯವೆಲ್ಲ ಕ್ಷೀಣವಾದಾಗ ದೇವತೆ
ಗಳೂ ಅವನನ್ನು ಆಶ್ರಯ ಸ್ವರ್ಗಾರ್ಥದಿಂದ ತಳ್ಳಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ
ಅವನ ವಿವರವಾಗಿ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಂದುಜಳಬೇಕಾಗು
ವುದು. || ೨೧ || ಅಷ್ಟು! ಅದುವರಿಂದ ನೀನು ಸದಾ ಭಜಿಸಲು
ಮೋಕ್ಷವಾದ ಸರ್ವಕಮಲಗಳನ್ನೇ ಕೀರ್ತಿಸತಕ್ಕವನನ್ನು, ಆತನ
ಕರ್ಮಗುಣಗಳನ್ನೂ ಆಶ್ರಯಿಸಿದವ ಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಸರ್ವ
ಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಭಜಿಸುವವನಾಗು. || ೨೨ ||

ಭಗವಾನ್ ವಾಸುದೇವನ ಕುಂಟು ಮಾಡಿದ ಭಕ್ತಿಯೋಗವು
ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ವೈರಾಗ್ಯ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮವಿಶ್ವಾತ್ಮಾರ
ರೂಪವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. || ೨೩ || ಮಸ್ತುತೇ
ಎಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಗಳು ಭಗವದ್ರೂಪವೇ ಇರುವುದರಿಂದ
ಸಮಾನವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯ ವೃತ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕವೂ
ಭಗವದ್ಭಕ್ತನ ಚಿತ್ತವು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯ-ಅಪ್ರಿಯಗಳೆಂಬ ಭೇದ
ವನ್ನೆನಿಸದೆ ಸರ್ವತ್ರ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ. ಆಗಲೇ
ಅವನು ಸಂಗರೋಪರಹಿತನಾಗಿ 'ಇದು ಗ್ರಾಹ್ಯ' 'ಇದು ಗ್ರಾಹ್ಯ
ವಲ್ಲ' ಎಂಬ ಗುಣದೋಷಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ
ಸಮವಾಗಿರುವ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪ ಮಹಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಆರೂಢನಾಗಿ
ತನಗೆ ಆತ್ಮನಾಗಿರುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಕೊಳ್ಳುವನು
|| ೨೪-೨೫ || ಆ ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನೋಪಪನ್ನ, ಪರಬ್ರಹ್ಮನೂ,
ಪರಮಾತ್ಮನೂ, ಈಶ್ವರನೂ ಪರಮಸ್ವರೂಪನೂ ಆಗಿರುವನು.
ನಾನಾದವನಾಗಲಿ ಈತನಾದವನೂ ಆತನೋದಾರನೇ || ೨೬ ||

ತಡೀ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಕುಂಟು ಅನುಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದೇ
ಯೋಗಗಳು ಆಯಿತವ ಎಲ್ಲ ಯೋಗಾಧಿಕಾರಗಳೂ ಏಕಮಾತ್ರ
ಬುದ್ಧಿವಾದವಾಗಿದೆ. || ೨೭ || ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವು ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದು,
ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನೂ, ನಿರ್ಗುಣನೂ ಆಗಿರುವನು. ಆದರೂ ಅವನು
ಬಾಹ್ಯವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ಭ್ರಾಂಕಿಯಿಂದ ಶಬ್ದಾದಿ
ಧರ್ಮವುಳ್ಳ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು
ಬರುತ್ತಾನೆ. || ೨೮ || ಹೀಗೆ ಒಂದೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮವು ಮಹತ್ವತ್ತ್ವ,
ವೈಕಾರಿಕ ರೂಪ, ತಾಮಸ-ಮೂರು ರೀತಿಯ ಅಹಂಕಾರ, ಪಂಚ
ಭೂತಗಳೂ ಹಾಗೂ ಕ್ಷಣಿಕವಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಆಗಿರುವನೋ
ಮತ್ತು ಪುನಃ ಅದೇ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶವು ಇವುಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ
ಜೀವಿಸುತ್ತದೋ - ಅಂತೆಯೇ ಆ ಜೀವನ ಶರೀರರೂಪೀ ಈ
ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೂ ಮಧುತೇ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆಗಿದೆ. ಎಕೆಂದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮ
ನಿಂದಲೇ ಇದರ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಯಾಗಿದೆ. || ೨೯ || ಆದರೆ ಶ್ರದ್ಧಾ-ಭಕ್ತಿ,
ವೈರಾಗ್ಯ, ನಿರಂತರ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದ ಮೂಲಕ ವಿಕಾಗ್ರಚಿತ್ತನೂ,
ಅಸಂಗ ಬುದ್ಧಿಯವನೂ ಆದವನೇ ಇದನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮರೂಪದಿಂದ
ನೋಡುತ್ತಾನೆ. || ೩೦ ||

ಪೂಜನೀಯವಾದ ಮಾತೆಯೇ! ಇದುವರೆಗೆ ನಾನು ನಿನ್ನ
ಬ್ರಹ್ಮದರ್ಶನರೂಪವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠಮುಜ್ಞಾನವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆನು.
ಅದರ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪುರುಷ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಯಥಾ
ವತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆನು. || ೩೧ ||

ಜ್ಞಾನಯೋಗಶ್ಚ ಮನ್ನಿಷ್ಯೋ ನೈಗುಣೋ ಭಕ್ತಲಕ್ಷಣಃ |
ದ್ವಯೋರಪೇಕ್ಷ ವಿವಾಘೋ ಭಗವಚ್ಚೈವ ಲಕ್ಷಣಃ || ೩೨ ||

ಯಥೇಂದ್ರಿಯೈಃ ಪೃಥಗ್ವಾಕ್ಯೈರರ್ಥೋ ಒಪುಗುಣಾಶ್ರಯಃ |
ಏಕೋ ನಾನೇಯತೇ ತದ್ವರ್ತಮಾನ್ ಶಾಸ್ತ್ರವರ್ತಭಿಃ || ೩೩ ||

ಕ್ರಿಯಯಾ ಕ್ರಮಭಿರ್ದಾನ್ಯೈಸ್ತಪಚ್ಚಾಧ್ಯಾಯಮರ್ಶನೈಃ |
ಅತ್ಯೇಂದ್ರಿಯಜಮೀನಾಪಿ ಸಂಸ್ಯಾಸೇನ ಚ ಕರ್ಮಣಾಮ್ || ೩೪ ||

ಯೋಗೇನ ವಿವಿಧಾಂಗೇನ ಭಕ್ತಿಯೋಗೇನ ಚೈವ ಹಿ |
ಧರ್ಮೋಗೋಭಯಚಿಹ್ನೇನ ಯಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿವೃತ್ತಿಮಾನ್ || ೩೫ ||

ಅತ್ಯತತ್ತ್ವಾಪಬೋಧೇನ ವೈರಾಗ್ಯೇಣ ದೃಢೇನ ಚ |
ಈಯತೇ ಭಗವಾನೇಭಿಃ ಸಗುಣೋ ನಿರ್ಗುಣಃ ಸ್ವದೃಕ್ || ೩೬ ||

ಪ್ರಾವೋಚಂ ಭಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಸ್ವರೂಪಂ ತೇ ಚತುರ್ವಿಧಮ್ |
ಕಾಲಸ್ಯ ಚಾವ್ಯಕ್ತಗತೇರ್ಯೋಽಂತರ್ಧಾವತೆ ಜಂಪುಷು || ೩೭ ||

ಜೀವಸ್ಯ ಸಂಸ್ಪರ್ಶೀರ್ಬಹ್ವಿರವಿದ್ಯಾಕರ್ಮನಿರ್ಮಿತಾಃ |
ಯಾಸ್ತಂಗ ಪ್ರವಿಶನ್ನಾತ್ಮಾ ನ ವೇದ ಗತಿಮಾತ್ಮನಃ || ೩೮ ||

ನೈತತ್ಕಲಾಯೋಪದಿಶೇನ್ನಾ ವಿನೀತಾಯ ಕರ್ಹಚಿತ್ |
ನ ಸ್ತಬ್ಧಾಯ ನ ಭಿನ್ನಾಯ ನೈವ ಧರ್ಮಧ್ವಜಾಯ ಚ || ೩೯ ||

ನ ರೋಲುಪಾಯೋಪದಿಶೇನ್ನ ಗೃಹಾರೂಢಚೇತಸೇ |
ಸಾಭಕ್ತಾಯ ಚ ಮೇ ಜಾತು ನ ಮದ್ವ್ಯದ್ವಿಷಾಮಹಿ || ೪೦ ||

ಶ್ರದ್ಧಧಾನಾಯ ಭಕ್ತಾಯ ವಿನೀತಾಯಾನುಸೂಯವೇ |
ಭೂತೇಷು ಕೃತಮೃತ್ಯಾಯ ಶುಕ್ಲಾಜಾಭಿರತಾಯ ಚ || ೪೧ ||

ಬಹುರ್ಜಾತವಿರಾಗಾಯ ಶಾಂತಚಿತ್ತಾಯ ದೀಯತಾಮ್ |
ನಿರ್ಮತ್ತರಾಯ ಶುಚಯೇ ಯಸ್ಯಾಹಂ ಪ್ರೇಯಸಾಂ ಪ್ರಿಯಃ || ೪೨ ||

ಯಿ ಇದಂ ಶೃಣುಯಾದಂಬ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಪುರುಷಃ ಸಕೃತ್ |
ಯೋ ವಾಭಿಧತ್ತೇ ಮಚ್ಚಿತ್ತಃ ಸ ಹ್ಯೇತಿ ಪದವೀಂ ಚ ಮೇ || ೪೩ ||

ದೇವಿ ! ನಿರ್ಗುಣ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕ ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಕುರಿತಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದ ಭಕ್ತಿಯೋಗ - ಇವೆರಡರ ಫಲವು ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಅದನ್ನೇ 'ಭಗವಂತನೆಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. || ೩೨ || ರೂಪ, ರಸ, ಗಂಧ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾಗಿರುವ ಒಂದೇ ಪದಾರ್ಥವು ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವದು. ಹಾಗೆಯೇ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿಭಿನ್ನ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಒಬ್ಬನೇ ಭಗವಂತನು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವನು. || ೩೩ ||

ನಾನಾರೀತಿಯ ಕರ್ಮಕಲಾಪಗಳು, ಯಜ್ಞಗಳು, ದಾನಗಳು, ತಪಸ್ಸುಗಳು, ವೇದಾಧ್ಯಯನ, ವೇದವಿಚಾರ (ಮೀಮಾಂಸಾ), ಮನಸ್ಸು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯಮ, ಕರ್ಮಗಳ ತ್ಯಾಗ, ವಿವಿಧ ಅಂಗಗಳುಳ್ಳ ಯೋಗಗಳು, ಭಕ್ತಿಯೋಗ, ನಿವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರವೃತ್ತಿ ರೂಪವಾದ ಎರಡೂ ರೀತಿಯ ಧರ್ಮಗಳು, ಅತ್ಯತತ್ತ್ವದ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ದೃಢವಾದ ವೈರಾಗ್ಯ ಇವೆಲ್ಲ ಸಾಧನೆಗಳಿಂದ ಸಗುಣ-ನಿರ್ಗುಣರೂಪವಾದ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಪಡೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. || ೩೪-೩೬ ||

ಜನನಿಯೇ ! ನಾನು ನಿನಗೆ ಸಾಕ್ಷಿತ್ವ, ರಾಜಸ್ವ, ತಾಮಸ ಮತ್ತು ನಿರ್ಗುಣಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಭಕ್ತಿಯೋಗಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವೆನು. ಹೀಗೆಯೇ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಜನ್ಮಾದಿ ವಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ ಮತ್ತು ಯಾವುದರ ಗತಿಯು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಕಾಲದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇನೆ. || ೩೭ || ದೇವಿ ! ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಕುಂಟಾದ ಕರ್ಮದ ಕಾರಣ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅನೇಕಾಂಗಿಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪೋದಾಗ ಜೀವನು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರನು. || ೩೮ || ನಾನು ನಿನಗೆ ಮಾಡಿರುವ ಈ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶವನ್ನು ದುಷ್ಪ್ರಸಂಗ, ಅವಿನೀತರಿಗೂ, ಅಹಂಕಾರಿಗಳಿಗೂ, ದುರಾಚಾರಿಗಳಿಗೂ, ಧರ್ಮದ ಸೋಗು ಹಾಕುವ ಹಂಭಕರಿಗೂ ಹೇಳಬಾರದು. || ೩೯ || ಹಾಗೆಯೇ ವಿಷಯಲಂಪಟರೂ, ಗೃಹಾಸಕ್ತರೂ, ನನ್ನ ಭಕ್ತರಲ್ಲದವರೂ ಅಥವಾ ನನ್ನ ಭಕ್ತರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವವರೂ - ಇವರಿಗೂ ಇದನ್ನು ಎಂದೂ ಅಪದೇಶಿಸಬಾರದು. || ೪೦ || ಯಾರು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರದ್ಧಾಳುಷ್ಠ, ಭಕ್ತನೂ, ವಿನಯಕಾಲಿಯೂ, ಬೇರೆಯವರ ಕುರಿತು ದೋಷ ದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದವನೂ, ಎಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೃತ್ತಿಯಿರದವನೂ, ಗುರುಸೇವಾ ತತ್ಪರನೂ, ಬಾಹ್ಯವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾಸಕ್ತನೂ, ಶಾಂತಚಿತ್ತನೂ, ಮತ್ತರವಿಲ್ಲದವರೂ, ಶುದ್ಧಚಿತ್ತನೂ, ನನ್ನನ್ನು ಪರಮಪ್ರಿಯನೆಂದು ತಿಳಿಯುವವನೂ, ಇಂಥವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಅಪದೇಶಿಸಬೇಕು. || ೪೧-೪೨ || ಹಯೇ ! ನನ್ನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿ ಇದನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಕೇಳುವವನೂ, ಹೇಳುವವನೂ, ಅದ ಸುಕೃತಿಯು ನನ್ನ ಪರಮಪದವನ್ನೇ ಪಡೆಯುವನು. || ೪೩ ||

ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೩೨ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾವೈರಾಗೀ ಶಾರದಾಕಂಠ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧೇ

ಕಾಕಿಲೇಯೇ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೩೨ ||

ಮೂವತ್ತಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ದೇವಹೂತಿಗೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಪದವಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದು

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ

ವಿನಂ ನಿಶಮ್ಯ ಕಪಿಲಸ್ಯ ವಚೋ ಜನಿತ್ರೀ
ಸಾ ಕರ್ದಮಸ್ಯ ದಯಿತಾ ತಿಲ ದೇವಹೂತಿಃ |
ವಿಸ್ತೃತಮೋಹಪಟಲಾ ತಮಭಿಪ್ರಣಮ್ಯ
ತುಷ್ಠಾನ್ವ ಶತ್ವನಿಷಯಾಂತುರ್ದಿ ಭೂಮಿಮ್ || ೧ ||

ದೇವಹೂತಿಯವಾಚ

ಅಥಾಪ್ಯಚೋಽಂತಃಕುಲಿಲೇ ತಯಾನಂ
ಭೂತೇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಾತ್ಕಮಯಂ ವಪುಸ್ತೇ |
ಗುಣಪ್ರವಾಹಂ ಸದಶೇಷಬೀಜಂ
ದಧೌ ಸ್ವಯಂ ಯಜ್ಞ ತರಾಬ್ಜ ಚಾತಃ || ೨ ||

ಸ ಏವ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಭವಾನ್ವಿಧತೇ
ಗುಣಪ್ರವಾಹೇಣ ವಿಭಕ್ತವೀರ್ಯಃ |
ಸರ್ಗಾದ್ಯ ನೀಹೋಽವಿತಥಾಭಿಸಂಧಿ-
ರಾತ್ಮೇಶ್ವರೋಽತರ್ಕ್ಕಸಹಸ್ರಶಕ್ತಿಃ || ೩ ||

ಸ ತ್ವಂ ಭೃತೋ ಮೇ ಜಹರೇಣ ಸಾಹ
ಕಥಂ ನು ಯಸ್ಯೋದರ ಏತದಾಸೀತ್ |
ವಿಶ್ವಂ ಯುಗಾಂತೇ ವಟಪತ್ರ ಏಕಃ
ಶೇತೇ ಸ್ಯ ಮಾಯಾಶಿಶುರಂಭ್ರಪಾನಃ || ೪ ||

ತ್ವಂ ದೇಹತಂತ್ರಃ ಪ್ರಶಮಾಯ ಪಾಪ್ಪನಾಂ
ನಿದೇಶಭಾಜಾಂ ಚ ವಿಭೋ ವಿಭೂತಯೇ |
ಯಥಾವತಾರಾಸ್ತವ ಸೂಕರಾದಯಃ-
ಸ್ತಥಾಯಮಪ್ಯಾತ್ಮಜಘೋಪಲಬ್ಧಯೇ || ೫ ||

ಯನ್ನಾಮಧೇಯಶ್ರವಣಾನುಕೀರ್ತನಾಧ್
ಯಶ್ಚಕ್ಷುಷಾದೃಶ್ಯರಣಾದಪಿ ಕ್ಲೃಪಿತ್ |
ಶ್ವಾದೋಽಪಿ ಸದ್ಯಃ ಸವನಾಯ ಕಲ್ಪತೇ
ಕುತಃ ಪುನಸ್ತೇ ಭಗವನ್ಮ ದರ್ಶನಾತ್ || ೬ ||

ಅಹೋ ಒತ ಶ್ವಾಚೋಽತೋ ಗರೀಯಾನ್
ಯಜ್ಞಹ್ವಾಗ್ರೇ ವರ್ತತೇ ನಾಮ ತುಭ್ಯಮ್ |
ತೇಪುಸ್ತಪಸ್ತೇ ಧುಹುವುಃ ಸುಧಿರಾರ್ಯಾ
ಬ್ರಹ್ಮಾಸೂಚುರ್ನಾಮ ಗೃಣಂತಿ ಯೇ ತೇ || ೭ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಅಯ್ಯಾ! ವಿದುರನೇ! ಶ್ರೀಕಪಿಲಭಗವಂತನ ಈ ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕರ್ದಮನ ಪ್ರಿಯವತ್ಸಿಯಾದ ಮಾತೆ ದೇವಹೂತಿಯ ಮೋಹದ ತೆರೆ ಕಳಚಿಹೋಯಿತು. ಆಕೆಯು ತತ್ತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನದ ಅಧಾರ ಭೂಮಿಯಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಕಪಿಲದೇವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸತೊಡಗಿದಳು. || ೧ ||

ದೇವಹೂತಿಯು ಇಂತೆಂದಳು - ಪ್ರಭುವೇ! ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ನಿನ್ನ ಸಾಧಕಮಲದಿಂದಲೇ ಪ್ರಕಟರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿದ್ದ ಪಂಚಭೂತಗಳೂ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ, ಶಬ್ದಾದಿ ವಿಷಯಗಳೂ, ಮನೋಮಯವಾದ ನಿನ್ನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದರು. ಸತ್ತ್ವಾದಿಗುಣಗಳ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಸತ್ತ್ವರೂಪವೂ, ಕಾರ್ಯ- ಕಾರಣಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಬೀಜ ರೂಪನೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಮಂಗಳವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಅವರು ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದರು. || ೨ || ನೀನು ನಿಷ್ಕ್ರಿಯನೂ, ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನೂ, ಸಮಸ್ತ ಜೀವರ ಪ್ರಭುವೂ, ಸಾವಿರಾರು ಆಚಿಂತ್ಯ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿರುವೆ. ಕನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಗುಣಪ್ರವಾಹದೊಳದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಅನಂತಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ, ವಿಭಕ್ತಗೊಳಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ವತಃ ವಿಶ್ವದ ರಚನಾಧಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. || ೩ || ಸ್ವಾಮಿ 'ಯಾರ ಉದರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯಕಾಲವು ಬಂದಾಗ ಈ ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚವು ಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೋ, ಯಾರು ಕಲ್ಪಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಯಾ ಶಿಶುವಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಲುಚೆಲ್ಲೆರಳನ್ನು ಚೀಪುತ್ತಾ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನಾಗಿ ವಟವೃಕ್ಷದ ಎಲೆಯಮೇಲೆ ಪವಡಿಸಿರುವನೋ, ಅಂತಹ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದೆನಲ್ಲ! ಇದಂತಹ ಅಶ್ವರ್ಯವಾದುದು. || ೪ || ವಿಭುವೇ! ನೀನು ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ದಮನಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಅಜ್ಞಾಕಾರಿಯಾದ ಭಕ್ತರ ಅಭ್ಯುದಯ ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚೇಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ದೇಹವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತೀಯೆ. ವರಾಹನೇ ಮುಂತಾದ ಅವತಾರಗಳಂತೆಯೇ ಈ ಕಪಿಲಾವತಾರವನ್ನು ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದೀಯೆ. || ೫ || ಭಗವಂತಾ! ನಿನ್ನ ನಾಮಗಳನ್ನು ಶ್ರವಣಿಸಿದರೂ, ಕೀರ್ತಿಸಿದರೂ ಅಥವಾ ಅಕ್ಷಿ-ತಪ್ಪಿ ಎಂದಾದರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ವಂದಿಸಿ, ಸ್ಮರಿಸಿದರೂ ಚಂಡಾಲನೂ ಕೂಡ ಸೋಮಯಾಜಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಕೃತಕೃತ್ಯರಾದ ಮನುಷ್ಯರ ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದೇನಿದೆ? || ೬ || ಆಹಾ! ಆತನ ನಾಲಿಗೆಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ನಾಮವು ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿದೆ. ಆದರಿಂದ ಆ ಚಂಡಾಲನೂ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ನಿನ್ನ ನಾಮಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುರುಷರು ಕಪನ್ನು ಹೋಮ, ಕೀರ್ಘಿಸ್ನಾನ, ಸದಾಚಾರ ಪಾಲನೆ ಮತ್ತು ವೇದಾಧ್ಯಯನ - ಎಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ. || ೭ ||

ತಂ ತ್ವಾಮಹಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಂ ಪುಮಾಂಸಂ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೋತ್ಸಾಹಾನಿ ಸಂವಿಭಾವ್ಯಮ್ |
ಸ್ವತೇಜಸಾ ಧ್ವಸ್ತಗುಣಪ್ರವಾಹಂ
ವಂದೇ ವಿಷ್ಣುಂ ಕಪಿಲಂ ವೇದಗರ್ಭಮ್ || ೮ ||

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ

ಈಡಿತೋ ಭಗವಾನೇವಂ ಕಪಿಲಾಖ್ಯಃ ಪರಃ ಪುಮಾನ್ |
ವಾಚಾಽವಿಕ್ಲವಯೇತ್ಯಾಹ ಮಾತರಂ ಮಾತೃವತ್ಸಲಃ
|| ೯ ||

ಕಪಿಲ ಉವಾಚ

ಮಾರ್ಗೇಣಾನೇನ ಮಾತರ್ಯೇ ಸುಸೇವ್ಯೇನೋದಿತೇನ ಮೇ |
ಅಸ್ಥಿತೇನ ಪರಾಂ ಕಾಷ್ಠಾ ಮುಚಿರಾದವರೋತ್ಸ್ವಸಿ
|| ೧೦ ||

ಶ್ರದ್ಧಾತ್ಮತಸ್ತತಂ ಮಹ್ಯಂ ಮುಷ್ಣಂ ಯದ್ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಭಿಃ |
ಯೇನ ಮಾಮುಚಿತಂ ಯಾಯಾ ಮೃತ್ಯುಮೃಚ್ಯುತ್ಯತದ್ವಿಧಃ
|| ೧೧ ||

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ

ಇತಿ ಪ್ರದರ್ಶ್ಯ ಭಗವಾನ್ಸ್ತೇಂ ತಾಮಾತ್ಮನೋ ಗತಿಮ್ |
ಸ್ವಮಾತ್ರಾ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನ್ಯಾ ಕಪಿಲೋಽನುಮತೋ ಯಯೌ
|| ೧೨ ||

ಸಾ ಚಾಪಿ ತನಯೋಕ್ತೇನ ಯೋಗಾದೇಶೇನ ಯೋಗಯುಕ್ |
ತಸ್ಮಿನ್ನಾಶ್ರಮೇ ಅಪೀಡೇ ಸರಸ್ವತ್ಯಾಃ ಸಮಾಹಿತಾ
|| ೧೩ ||

ಅಭೀಕ್ಷಾಪಗಾಹಕಪಿತಾನ್ ಜಟಿಲಾನ್ಮುಟಲಾಲಕಾನ್ |
ಅತ್ಯಾನಂ ಚೋಗ್ರತಪಸಾ ಬಿಭೃತೀ ಚೇರಿಣಾಂ ಕೃಶಮ್
|| ೧೪ ||

ಪ್ರಜಾಪತೇಃ ಕರ್ಮಮಸ್ಯ ತಪೋಯೋಗವಿದ್ಭಂಭಿತಮ್ |
ಸ್ವಗಾರ್ಹಸ್ವಮನೌಪಮ್ಯಂ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯಂ ವೈಮಾನಿಕೈರಪಿ
|| ೧೫ ||

ಪಯಃಫೇನನಿಭಾಃ ತಯ್ಯಾ ದಾಂತಾ ರುಕ್ಮಪರಿಚ್ಛದಾಃ |
ಅಸನಾನಿ ಚ ಜೈಮಾನಿ ಸುಸ್ಪರ್ಶಾಸ್ತರಕಾನಿ ಚ
|| ೧೬ ||

ಸ್ವಚ್ಛ ಸ್ವಟಿಕಕುಡ್ವೇಷು ಮಹಾಮೂರಹತೇಷು ಚ |
ರತ್ನಪ್ರದೀಪಾ ಅಭಾಂತಿ ಲಲನಾರತ್ನಸಂಯುತಾಃ
|| ೧೭ ||

ಗೃಹೋದ್ಯಾನಂ ಕುಸುಮಿತ್ಯ ರಮ್ಯಂ ಬಹ್ವಮರದ್ರಮೈಃ |
ಕೂಜದ್ವಿಹಂಗಮಿಥುನಂ ಗಾಯನ್ತತ್ರಮಧುವೃತಮ್
|| ೧೮ ||

ಸ್ವಾಮಿ! ನೀನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿರುವೆ. ಪರಮ ಪುರುಷನೂ ನೀನೇ. ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗಳ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಅಂತರ್ಮುಖ ವಾಗಿ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸಲಾಗುವುದು. ನೀನು ತನ್ನ ತೇಜದಿಂದ ಮಾಯೆಯ ಕಾರ್ಯವಾದ ಗುಣಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಪಾಂಶುಗೊಳಿಸುವೆ ಹಾಗೂ ನಿನ್ನ ಉದರದಲ್ಲೇ ಸಮಸ್ತ ವೇದಕರ್ತೃ ಗಳು ಅಡಗಿವೆ. ಇಂತಹ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವಿಷ್ಣುರೂಪನಾದ ನೀನಿಗೆ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. || ೮ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ತಾಯಿಯು ಹೀಗೆ ಸ್ತುತಿಸಿ ದಾಗ ಮಾತೃವತ್ಸಲನಾದ ಪರಮಪುರುಷ ಭಗವಾನ್ ಕಪಿಲ ದೇವರು ಗಂಭೀರವಾದ ವಾಣಿಯಿಂದ ಇಂತಂದರು. || ೯ ||

ಶ್ರೀಕಪಿಲಭಗವಂತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಅಮ್ಮಾ! ನಾನು ನೀನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಈ ಸುಗಮ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವುದರಿಂದ ನೀನು ಶಿಷ್ಯವಾಗಿ ಪರಮಪದವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವೆ. || ೧೦ || ನನ್ನ ಈ ಮತದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿನ್ನಿಡು. ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿ ಜನರು ಇದನ್ನು ಸೇವನೆಮಾಡಿರುವರು. ಇದರ ಮೂಲಕ ನೀನು ನನ್ನ ಜನ್ಮ-ಮರಣ ರಹಿತವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ. ಈ ಮತವನ್ನು ತಿಳಿಯ ದವರು ಜನ್ಮ-ಮರಣದ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಳ್ಳುವರು. || ೧೧ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ವಿದುರನೇ! ಶ್ರೀಕಪಿಲಭಗವಂತನು ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನಿಯಾದ ಆ ತಾಯಿಯ ಅನುಮತಿ ಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದನು. || ೧೨ || ಆಗ ದೇವಹೂತಿಯೂ ಸರಸ್ವತಿನದಿಗೆ ಶಿರೋಭೂಷಣದೊಡನೆ ತನ್ನ ಅಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪೂತ್ರನು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವ ಯೋಗಸಾಧನೆಯ ಮೂಲಕ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ ಉದರು. || ೧೩ || ಶ್ರೀಕಾಲ್ಯಾಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವಳ ಗುಂಗುರುಕೂದಲುಗಳು ಜಟಿಗಟ್ಟದವು. ನಾರುಮಡಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಆಕೆಯ ದೇಹವು ಉಗ್ರವಾದ ತಪ್ಪಿಸಿಂದಾಗಿ ದುರ್ಬಲ ವಾಯಿತು. || ೧೪ || ಆಕೆಯು ಕರ್ಮಮರ ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಯೋಗ ಒಲಗಿಂದ ದೊರೆತಿದ್ದ, ದೇವತೆಗಳೂ ಆಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ಅನುಪಮ ವಾದ ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯ ಸುಖವನ್ನು ತೋರಿದುಬಿಟ್ಟಳು. || ೧೫ || ಅದ ರಲ್ಲಿ ಹಾಲಿನ ನೊರೆಯಂತೆ ಬಿಳುವಾದ ಮೃದು ಹಾಸಿಗೆಗಳು, ಹಸ್ತ ದಂತದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಂಚಗಳೂ, ಸುವರ್ಣದ ಪಾತ್ರೆಗಳು, ಮೆದುವಾದ ಮೆತ್ತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚಿನ್ನದ ಸಿಂಹಾಸನಗಳೂ, ಮಹಾಮರಕತಮಣಿಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಟಿಕದ ಸ್ವಚ್ಛ ಗೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಕೆತ್ತಿದ ರಮಣೀಯರ ಮೂರ್ತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಮನಮಯ ದೀಪಗಳು ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಅದು ಹೊ ಗೋಜಲುಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಅನೇಕ ದಿವ್ಯ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿತ್ತು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಕಲರವ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಮತ್ತೆ ಭೃಂಗಗಳು ಮೋಹಿತರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಮಲಗಳ ಕಂಪಿನಿಂದ ಸುಪ್ತಾಸಿತವಾಗಿದ್ದ ತಿಳಿಗೊಳಗಳಿಂದಲೂ ಸೊಗಸು ಗೊಂಡು, ಕರ್ಮಮರಿಂದ ಮುದ್ದಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ತಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ವಿಹಾರ ಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೊಡನೆ ಗಂಧರ್ವಗಣಗಳು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ,

ಯತ್ರ ಪ್ರವಿಷ್ಟಮಾತ್ಮಾನಂ ವಿಬುಧಾನುಚರಾ ಜಗತಃ |
ವಾಪ್ಯಾಮುಕ್ತುಗಂಧಿನ್ಯಾಂ ಕರ್ತಮೇನೋಪಲಾಚಿತಮ್ |
|| ೧೯ ||

ಹಿತ್ವಾ ತದೀಪಿತತಮಮಪ್ಯಾವಿಂದ ಲಯೋಪಿತಾಮ್ |
ಕಿಂಚಿಚ್ಛಕಾರ ವದನಂ ಪುತ್ರವಿತ್ಸೇಷಕಾತುರಾ |
|| ೨೦ ||

ವನಂ ಪ್ರವೃಜತೇ ಪತ್ನಾಂ ಪತ್ಯವಿರಹಾತುರಾ |
ಜ್ಞಾತಕತ್ವಾತ್ವಭೂನ್ಯಪ್ತೇ ವತ್ಸೇ ಗೌರಿವ ವತ್ಸಲಾ |
|| ೨೧ ||

ತಮೇವ ಧ್ಯಾಯತೀ ದೇವಮಪತ್ಯಂ ಕಪಿಲಂ ಹರಿಮ್ |
ಬಭೂವಾಚರತೋ ವತ್ಸ ನಿಶ್ಚುಹಾ ತಾದೃಶೇ ಗೃಹೇ |
|| ೨೨ ||

ಧ್ಯಾಯತೀ ಭಗವದ್ರೂಪಂ ಯದಾಹ ಧ್ಯಾನಗೋರುಹಮ್ |
ಸುತಃ ಪ್ರಸನ್ನವದನಂ ಸಮಸ್ತಪ್ರಸ್ತುತಿಂತಯಾ |
|| ೨೩ ||

ಭಕ್ತಿಪ್ರವಾಹಯೋಗೇನ ವೈರಾಗ್ಯೇಣ ಬಲೀಯಸಾ |
ಯುಕ್ತಾನುಷ್ಠಾನಪಾತೇನ ಜ್ಞಾನೇನ ಬ್ರಹ್ಮಹೇತುನಾ |
|| ೨೪ ||

ವಿಶುದ್ಧೇನ ತದಾಽಽತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಮ್ |
ಸ್ವಾನುಭೂತ್ಯಾ ತಿರೋಭೂತಮಾಯಾಗುಣವಿಶೇಷಗಮ್ |
|| ೨೫ ||

ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯವಸ್ಥಿತಮತಿರ್ಭಗವತ್ಪಾತ್ಮಸಂಶ್ರಯೇ |
ನಿವೃತ್ತಜೀವಾಪತ್ತಿತ್ವಾತ್ಮೀಣಕ್ಷೇಪಾಽಽಪ್ರನಿರ್ವೃತಿಃ |
|| ೨೬ ||

ನಿತ್ಯಾರೂಢಸಮಾಧಿತ್ವಾತ್ಪರಾವೃತ್ತಗುಣಾಪ್ರಮಾ |
ನ ಸಮ್ಭಾರ ತದಾಽಽತ್ಮಾನಂ ಸ್ವಪ್ನೇ ದೃಷ್ಟಮಿವೋತ್ತಮಃ |
|| ೨೭ ||

ತದೇತಃ ಪರತಃ ಪೋಷೋಽಪ್ಯಕೃಶತ್ವಾಧ್ಯಸಂಭವಾತ್ |
ಒಭೌ ಮಲೈರವಚ್ಛನ್ನಃ ಸಧೂಮ ಇವ ಪಾವಕಃ |
|| ೨೮ ||

ಸ್ವಾಂಗಂ ತಪೋಯೋಗಮಯಂ ಮುಕ್ತಕೇಶಂ ಗತಾಂಬರಮ್ |
ವೈವಗುಪ್ತಂ ನ ಬುಬುಧೇ ವಾಸುದೇವಪ್ರವಿಷ್ಟಧೀಃ |
|| ೨೯ ||

ಒವಂ ಸಾ ಕಪಿಲೋಕ್ತೇನ ಮಾರ್ಗೇಣಾಚರತಃ ಪರಮ್ |
ಆತ್ಮಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನಿರ್ವಾಣಂ ಭಗವಂತಮವಾಪ ಹ |
|| ೩೦ ||

ತದ್ವಿಶಾಸಿತುಣ್ಯತಮಂ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ತೈರೋಕ್ತವಿಶ್ರುತಮ್ |
ನಾಮ್ನಾ ಸಿದ್ಧಪದಂ ಯತ್ರ ಸಾ ಸಂಸಿದ್ಧಿಮುಪೇಯುಷೀ |
|| ೩೧ ||

ಹಂಧ್ಯ ಮಡದಿಯರೂ ಆಸೆ ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಗೃಹೋದ್ಯಾನಗಳ
ಮಮತೆಯನ್ನು ಆಕೆಯು ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಪುತ್ರವಿ
ಯೋಗದ ದುಃಖವು ಮಾತ್ರ ಆಕೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕೊಂಚ
ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು || ೧೯-೨೦ ||

ಹತ್ತಿಮು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಶೇರಾದ ಒಳಗೆ ಪುತ್ರನೂ ಅಗಲಿ ದೂರ
ಹೋಗಲು ಆಕೆಯು ಅಶ್ವಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನಳಾಗಿದ್ದರೂ ಕರುವನ್ನು
ಅಗಲಿದ ಹದುವಿನಂತೆ ಕಳವಳಗೊಂಡಳು || ೨೧ || ವಿದುರನೇ !
ಆದರೆ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದ ಕಪಿಲರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ
ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯಸಂಪನ್ನೆಯಾಗಿ ಆ
ವೈಷ್ಣವದ ಮನೆಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಳು || ೨೨ || ಅನಂತರ
ಆಕೆಯು ಶ್ರೀಕಪಿಲಭಗವಂತನು ತನಗೆ ಧ್ಯಾನಯೋಗ್ಯವಾದ ಪ್ರಸನ್ನ
ವದನಾರವಿಂದದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವರ್ಣನೆಮಾಡಿದ
ಸ್ವರೂಪದ ಒಂದೊಂದು ಅವಯವವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಇಡೀ ವಿಗ್ರಹ
ವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಧ್ಯಾನಮಗ್ನಳಾದಳು || ೨೩ || ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯ
ಪ್ರವಾಹ ಪ್ರಬಲವಾದ ವೈರಾಗ್ಯ ಯಥೋಚಿತವಾದ ಕರ್ಮಾನು
ಷ್ಠಾನಗಳಿಂದ ಬಾಂಟಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿಸುವ
ಜ್ಞಾನವಿಂದ ಚಿತ್ತವು ಶುದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪ
ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಮೂಲೆಯು ಅವರಣವನ್ನು ಕಳಚಿ ಹಾಕುವ ಸರ್ವ
ವ್ಯಾಪಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋದಳು.
|| ೨೪-೨೫ || ಹೀಗೆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಧಿಷ್ಠಾಪನಾಗಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ

ಭಗವಂತನು ಬುದ್ಧಿಯು ಸೆರೆಗೊಳ್ಳಲು ಆಕೆಯು ಜೀವಭಾವವು
ಕಳೆದುಹೋಗಿ ಮುಕ್ತ ವಾಗೂ ಸಮಸ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಳಾಗಿ
ಪರಮಾನಂದದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಳಾದಳು || ೨೬ || ಈಗ ನಿರಂತರ
ಸಮಾಧಿತ್ವವೆ ಕಾರಣ ಆಕೆಗೆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯತ್ವದ
ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಅಳಿದುಹೋಯಿತು. ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡ
ವನು ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿನ ದೇಹವನ್ನು ಮರೆಯುವಂತೆ ಆಕೆಗೆ ತನ್ನ ದೇಹದ
ಎಚ್ಚರವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ || ೨೭ || ಆಕೆಯ ಶರೀರದ ಪೋಷಣೆಯನ್ನು
ಇತರರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಯಾವುದೇ ಮಾನಸಿಕ ಕ್ಷೇತ
ವಿಲ್ಲದೆ ಕಾರಣ ಅವಳ ದೇಹವು ದುರ್ಬಲಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಆದರೆ
ತೇಜಸ್ಸು ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು. ಹೊರಗಿನ ಕೊಳೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಆ
ದೇಹವು ಹೊಗೆಯಾಡುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಶೋಭಿಸತೊಡಗಿತು.
ಆಕೆಯು ಕೂದಲು ಕೆರೆದೊಡಗಿದ್ದವು. ಒಟ್ಟಿರೂ ಕಳಚಿ ಹೋಗಿತ್ತು.
ಆದರೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅವಳ ಚಿತ್ತವು ಭಗವಂತನಲ್ಲೇ ನೆಟ್ಟಿದ್ದ
ರಿಂದ ಆಕೆಗೆ ತನ್ನ ತಪೋಮಯವಾಗಿದ್ದ ಶರೀರದ ಅರಿವು ಕಿಂಚಿತ್ತೂ
ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಪ್ರಾರಬ್ಧವೇ ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿತ್ತು. || ೨೮-೨೯ ||

ಎಲ್ಲಿ ವಿದುರನೇ ! ಹೀಗೆ ದೇವಹೂತಿಯೂ ಶ್ರೀಕಪಿಲ
ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದ್ದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದಲ್ಲೇ
ಪರಮಪಾದಸ್ವರೂಪನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡಳು.
|| ೩೦ || ಎಲ್ಲಿ ವಿರಾಮನೇ ! ಅವಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಯು ದೊರೆಕಿದ ಸ್ಥಾನವು
ಪರಮಪವಿತ್ರ 'ಸಿದ್ಧಪದ' (ಇದು ಈಗ ಗುಜರಾತದಲ್ಲಿದೆ.) ಎಂಬ
ಹವರಿನಿಂದ ಮೂರು ದೋಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. || ೩೧ ||

ತಾಪ್ತದೋಗವಿಧುತಮಾತ್ಮಂ ಮರ್ತ್ಯಮಭೂತ್ಸರೀತ್ |
ಸ್ತೋತಸಾಂ ಪ್ರವರಾ ಸೌಮ್ಯ ಸಿದ್ಧಿರಾ ಸಿದ್ಧಸೇವಿತಾ
|| ೩೨ ||

ಕಪಿಲೋಽಪಿ ಮಹಾಯೋಗೀ ಭಗವಾನ್ವಿತುರಾಪ್ರಮಾತ್ |
ಮಾತರಂ ಸಮನುಜ್ಞಾಪ್ಯ ಪ್ರಾಗುದೀಚೀಂ ದಿಶಂ ಯಯಾ
|| ೩೩ ||

ಸಿದ್ಧಚಾರಣಗಂಧರ್ವೈರ್ಮುನಿಭಿಶ್ಚಾಪ್ತರೋಗಕೈಃ |
ಸ್ತೂಯಮಾನಃ ಸಮುದ್ರೇಣ ದತ್ತಾರ್ಹಣಿಸೇತನಃ
|| ೩೪ ||

ಅಸ್ಮೇ ಯೋಗಂ ಸಮಾಸ್ಥಾಯ ಸಾಂಖ್ಯಾಚಾರ್ಯೈರಭಿಪ್ರಾಙ್ |
ತ್ರಯಾಣಾಮಪಿ ಲೋಕಾನಾಮುಪಾಂಕ್ಷೈ ಸಮಾಹಿತಃ
|| ೩೫ ||

ಏತನ್ನಿಗದಿತಂ ತಾತ ಯತ್ಕೃಷ್ಣೋಽಹಂ ತವಾಸಘ |
ಕಪಿಲಸ್ಯ ಚ ಸಂವಾದೋ ದೇವಹೂತ್ಕಾರ್ಥ ಪಾವನಃ
|| ೩೬ ||

ಯ ಇದಮನುಶ್ಯೋತಿ ಯೋಽಭಿಧತ್ತೇ
ಕುಲಮುನೀರ್ಮತಮಾತ್ಮ ಯೋಗಗುಹ್ಯಮ್ |
ಭಗವತಿ ಕೃತಧೀಃ ಸುಪರ್ಣಕೇತಾ-
ವುಪಲಭತೇ ಭಗವತ್ಪದಾರವಿಂದಮ್ || ೩೭ ||

ಪಾಪುಶ್ಯವ್ಯಸೇ! ಯೋಗಸಾಧನೆಯಿಂದ ಆಕೆಯ ಶರೀರದ ಎಲ್ಲ ದೈಹಿಕ ಕೊಳೆಯು ಕಳೆದುಹೋಗಿ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಅದು ಒಂದು ನದಿಯರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿತು. ಅದು ಸಿದ್ಧಗಣರಿಂದ ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾ ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವುದಾಗಿದೆ || ೩೨ ||

ಯೋಗಿವರೇಣ್ಯರಾದ ಭಗವಾನ್ ಕಪಿಲದೇವರು ತಾಯಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ತಂದೆಯ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಈಶಾನ್ಯದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು || ೩೩ || ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಸಮುದ್ರ ರಾಜನು ಅವರಿಗೆ ಪೂಜೆಮಾಡಿ ಇರಲು ಜಾಗವನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಮೂರು ಶೋಕಗಳಿಗೂ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆಾಗಿ ಯೋಗಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತರಾದರು. ಸಿದ್ಧ ಚಾರಣ, ಗಂಧರ್ವ, ಮುನಿಗಳು ಹಾಗೂ ಅಪ್ಸರೆಯರು ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಖ್ಯ ಚಾರ್ಯರ ಸಮೂಹವೂ ಅವರನ್ನು ಎಲ್ಲ ವಿಧದಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ || ೩೪-೩೫ ||

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ವಿಮರಸೇ! ನೀನು ಕೇಳಿದ್ದಂತೆ ನಾನು ನಿನಗೆ ಭಗವಾನ್ ಕಪಿಲರ ಮತ್ತು ದೇವಹೂತಿಯ ಪರಮ ಪವಿತ್ರವಾದ ಸಂವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿರುವೆನು || ೩೬ || ಶ್ರೀಕಪಿಲಭಗವಂತನ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಯೋಗದ ಪರಮ ರಹಸ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಶ್ರವಣಿಸುವ ಅಥವಾ ವರ್ಣಿಸುವವನು ಭಗವಾನ್ ಗರುಡದ್ವಜನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಬೇಗನೇ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಚರಣಾರವಿಂದಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವನು || ೩೭ ||

ಮೂವತ್ತಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು || ೩೩ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧೇ
ಕಾಪಿಲೇಯೋಪಾಖ್ಯಾನೇ ತ್ರಯಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೩೩ ||

ಮೂರನೆಯ ಸ್ಕಂಧವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಯಿತು.

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಮಹಾಪುರಾಣಮ್

ಚತುರ್ಥಃ ಸ್ಕಂಧಃ

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವಿನ ಕನ್ಯೆಯರ ವಂಶದ ವರ್ಣನೆ

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ

ಮನೋಸ್ತು ಶತರೂಪಾಯಾಂ ತ್ರೈಃ ಕನ್ಯಾಶ್ಚ ಜಜ್ಞರೇ |
ಆಕೂತಿದೇವಹೂತಶ್ಚ ಪ್ರಸೂತರಿತಿ ವಿಪ್ರತಾಃ || ೧ ||

ಆಕೂತಂ ರುಚಯೇ ಪ್ಯಾದಾದಪಿ ಭ್ರಾತೃಮತೀಂ ನೃಪಃ |
ಪುತ್ರಿಕಾಧರ್ಮಮಾಶ್ರತ್ಯ ಶತರೂಪಾನುಮೋದಿತಃ || ೨ ||

ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಸ ಭಗವಾನ್ರುಚಿಸ್ತಸ್ಯಾಮಜೇಜಸತ್ |
ಮಿಥುನಂ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸ್ವಿ ಪರಮೇಣ ಸಮಾಧಿನಾ || ೩ ||

ಯಸ್ತಯೋಃ ಪುರುಷಃ ಸಾಕ್ಷಾದ್ವಿಪ್ಲವ್ಯಮ್ಚ ಸ್ವೂಪವೃತ್ |
ಯಾ ಸ್ತ್ರಿ ಸಾ ದಕ್ಷಿಣಾ ಭೂತೇರಂಶಭೂತಾನಪಾಯಿನಿಃ || ೪ ||

ಅನಿನ್ಯೇ ಸ್ವಗೃಹಂ ಪುತ್ರಾಃ ಪುತ್ರಂ ವಿಹತರೋಚಿಷಮ್ |
ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಮುದಾ ಯುಕ್ತೋ ರುಚಿರ್ವಿಗ್ರಾಹ ದಕ್ಷಿಣಾಮ್ || ೫ ||

ತಾಂ ಕಾಮಯಾಸಾಂ ಭಗವಾನುವಾಹ ಯಮುಷಾಂ ಪತಿಃ |
ತುಷ್ಠಾಯಾಂತೋಷಮಾಪನ್ನೋಽಜನಯದ್ವಾ ದಶಾತ್ಮಜಾನ್ || ೬ ||

ತೋಷಃ ಪ್ರತೋಷಃ ಸಂತೋಷೋ ಭದ್ರಃ ಶಾಂತಿರಿದೃಶತಿಃ |
ಇದೃಃ ಕವಿರ್ವಿಭುಃ ಸ್ವಪ್ನಃ ಸುದೇವೋ ರೋಚನೋ ದ್ವಿಪತ್ || ೭ ||

ತುಷಿತಾ ನಾಮ ತೇ ದೇವಾ ಆಸನ್ ಸ್ವಾಯಮ್ಪ್ರವಾಂತರೇ |
ಮರೀಚಿಮಿಶ್ರಾ ಖುಷಯೋ ಯಜ್ಞಃ ಸುರಗಣೇಶ್ವರಃ || ೮ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ವಿದುರನೇ |
ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಶತರೂಪಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ
೩ ಮಕ್ಕಳ ಮಕ್ಕಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾದರೇಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರು. ಅಲ್ಲದೆ
ಮೂವರು ಪುತ್ರಿಯರನ್ನು ಪಡೆದನು. ಅವರು ಆಕೂತಿ, ದೇವ
ಹೂತಿ, ಪ್ರಸೂತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ವಿಖ್ಯಾತರಾದರು. || ೧ ||

ಆಕೂತಿಯನ್ನು ಸೋದರರೊಬ್ಬರು ಇದ್ದರೂ ಮಹಾರಾಜ ಶತರೂಪೆಯು
ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ರುಚಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೊಂದಿಗೆ 'ಪುತ್ರಿಕಾ
ಧರ್ಮ' ಕೃತಮಾರವಾಗಿ* ವಿವಾಹಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟನು. || ೨ ||

ಭಗವಂತನ ಅನನ್ಯ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು
ಬ್ರಹ್ಮತೀಜದಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ಅತನು ತನ್ನ ಪರಮ ಸಮಾಧಿ
ಯೊಳಗಿದ್ದ ಪತಿವಾಗಿ ಆಕೂತಿಯನ್ನು ಎಂಬ ಗಂಧಮಗು ಮತ್ತು
ಎಂಬ ಹೆಣ್ಣುಮಗು ಒಳಗೆ ಅವಳ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದನು. || ೩ ||

ಅವರನ್ನು ಗಂಧಮಗುವು ಇಕ್ಕಾತ್ ಮಿಷ್ಣು ರೂಪಧರನಾದ
ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವಾಗಿದ್ದನು. ಹೆಣ್ಣುಮಗುವು ಭಗವಂತನಿಂದ
ಎಂದಿಗೂ ಅಗಲದೆ ಇರುವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಅಂಶ
ರೂಪನಾದ 'ದಕ್ಷಿಣ' ದೇವಿಯಾಗಿದ್ದಳು. || ೪ ||

ಸ್ವಾಯಂಭುವ
ಮನುವು ತನ್ನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಆಕೂತಿಯ ಆ ಪರಮ ತೇಜಸ್ವೀ ಪುತ್ರ
ನನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ತಂದನು ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣಾ
ಳನ್ನು ರುಚಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ತನ್ನ ಒಳ ಇರಿಸಿಕೊಂಡನು. || ೫ ||

ದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯು ವಿವಾಹಯೋಗ್ಯಳಾದಾಗ ಅವಳು ಭಗವಾನ್
ಯಜ್ಞನನ್ನೇ ಪತಿರೂಪದಿಂದ ಪಡೆಯುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ
ದಳು. ಆಗ ಭಗವಾನ್ ಯಜ್ಞಪುರುಷನು ಅವಳೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹ
ವಾದನು. ಇದರಿಂದ ಪತಿ-ಪತ್ನಿಯರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಂತೋಷ
ವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞನು

ಹನ್ನೆರಡು ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದನು. || ೬ || ಅವರ ಹೆಸರು ಇಂತಿವೆ -
ತೋಷ, ಪ್ರತೋಷ, ಸಂತೋಷ, ಭದ್ರ, ಶಾಂತಿ, ಇಡಸ್ತತಿ, ಇಧ್ಯ
ಕವಿ, ವಿಭು, ಸ್ವಪ್ನ, ಸುದೇವ ಮತ್ತು ರೋಚನ. || ೭ || ಈ

ಹನ್ನೆರಡು ಮಂದಿ ಪುತ್ರರೇ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ
'ತುಷಿತ'ರೆಂಬ ದೇವತೆಗಳಾದರು. ಆ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಮರೀ
ಚಿಯೇ ಮುಂತಾದವರು ಸಂಭವಿಸಿಗೊಳಗಿದ್ದರು. ಭಗವಂತನಾದ
ಯಜ್ಞನೇ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆಯ ಇಂದ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ಮಹಾನ್

* ಪುತ್ರಿಕಾಧರ್ಮ' ಕೃತಮಾರವಾಗಿ ಮಾಡುವ ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಮೊದಲನೆಯ ಮಗನನ್ನು ಮಗಳ ತಂದೆಯು ಪಡೆಯುವುದೆಂಬ
... ಸ್ಕಂಧದ ಇರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಿಯವ್ರತೋತ್ತಮಪಾದೌ ಮನುಪುತ್ರೌ ಮಹಾಜನೌ |
ತತ್ಪುತ್ರಪೌತ್ರನಪ್ತೃಣಾಮನುವೃತ್ತಂ ತದಂತರಮ್ || ೯ ||

ದೇವಹೂತಿಮದಾತ್ತಾತ ಕರ್ದಮಾಯಾತ್ಮಜಾಂ ಮನುಃ |
ತತ್ಸಂಧಿ ಶ್ರುತಪ್ರಾಯಂ ಭವತಾ ಗದತೋ ಮಮ || ೧೦ ||

ದಕ್ಷಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾಯ ಪ್ರಸೂತಿಂ ಭಗವಾನ್ಮನುಃ |
ಪ್ರಾಯಬ್ಧದೃತ್ಯತಃ ಸರ್ಗಸ್ಥಿಲೋಕ್ಯಾಂ ವಿಕತೋ ಮಹಾನ್ || ೧೧ ||

ಯಾಃ ಕರ್ದಮಸುತಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ನವ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಪುತ್ರಯಃ |
ತಾಸಾಂ ಪ್ರಸೂತಿಪ್ರಸವಂ ಪ್ರೋಚ್ಯಮಾನಂ ನಿಮೋಢ ಮೇ || ೧೨ ||

ಪಶ್ವೇ ಮರೀಚೇಸ್ತು ಕಲಾ ಸುಪುಮೇ ಕರ್ದಮಾತ್ಮಜಾ |
ಕಶ್ಯಪಂ ಪೂರ್ಣಮಾನಂ ಚ ಯಯೋರಾಪ್ತಾರಿತಂ ಜಗತ್ || ೧೩ ||

ಪೂರ್ಣಮಾಸೂತ ವಿರಜಂ ವಿಶ್ವಗಂ ಚ ಪರಂತಪ |
ದೇವಕುಲ್ಯಾಂ ಪರೇಃ ಪಾದಶೌಚಾದ್ಯಾಭೂತ್ಸಂದ್ವಿವಃ || ೧೪ ||

ಅತ್ರೇಃ ಪತ್ನಿಸ್ತುರೂಯಾ ತ್ರೀನ್ ಜಜ್ಞೇ ಸುಯಶಸಃ ಸುತಾನ್ |
ದತ್ತಂ ದುರ್ಮಾಸುಂ ಸೋಮಮಾತ್ಮೇಶ್ವಹೃ ಸಂಭವಾನ್ || ೧೫ ||

ವಿದುರಉವಾಚ

ಅತ್ರೇರ್ಗೃಹೇ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ಸ್ವಿತ್ಯುತ್ಪತ್ತಂತಹೇತವಃ |
ಕಿಂಚಿಚ್ಛೇರ್ಷಪೋ ಜಾತಾ ವಿಕದಾಬ್ಯಾಹಿ ಮೇ ಗುರೋ || ೧೬ ||

ಮೃತ್ಯುಯ ಉವಾಚ

ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ನೋದಿತಃ ಸೃಷ್ಟಾನತ್ರಿಬ್ರಹ್ಮವಿದಾಂ ನರಃ |
ಸಹ ಪತ್ನಾ ಯಯೌಬುಕ್ಷಂ ಕುಲಾದ್ರಿಂ ತಮಃ ಸ್ಥಿತಃ || ೧೭ ||

ತಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರಸೂನಸ್ತಬಕಜಲಾಶಾಖೋಕಾಶನೇ |
ದಾಭಿಃ ಪ್ರವದ್ವಿರುದ್ಧಾಪ್ತೇ ನಿರ್ವಿಂಧ್ಯಾಯಾಃ ಸಮಂತತಃ || ೧೮ ||

ಪ್ರಾಣಾಯಾಮೇನ ಸುಯಮ್ನ ಮನೋ ಮರ್ಷಶತಂ ಮುನಿಃ |
ಅತಿಷ್ಠದೇಕಪಾದೇನ ನಿರ್ದ್ವಂದ್ಯೋಽನಿಲಭೋಜನಃ || ೧೯ ||

ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ಪ್ರಿಯವ್ರತ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮಪಾದರೇ ಮನುಪುತ್ರ ರಾಗಿದ್ದರು. ೯ ಮನ್ವಂತರವು ಇವರಿಬ್ಬರ ಪುತ್ರರ, ಪೌತ್ರರ ದೌಹಿತರ ವಂಶಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಹೋಗಿತ್ತು. ೧-೯ |

ಪ್ರಿಯ ವಿದುರನೇ ! ಮನುವಿನ ಎರಡನೆಯ ಮಗಳಾದ ದೇವ ಹೂತಿಯು ಕರ್ದಮರನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಸಂಬಂಧ ವಾದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಿನಗೆ ಹೇಳಿಯೇ ಆಗಿದೆ. || ೧೦ || ಭಗವಾನ್ ಮನುವು ತನ್ನ ಮೂರನೆಯ ಮಗಳು ಪ್ರಸೂತಿಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರನಾದ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆಕೆಯ ವಿಶಾಲ ವಂಶಪರಂಪರೆಯು ತ್ರಿಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದೆ. || ೧೧ ||

ಕರ್ದಮರು ತಮ್ಮ ಒಂಭತ್ತುಮಂದಿ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಒಂಭತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ವಿಷಯವನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ವರ್ಣಿಸಿರುವೆನು. ಈಗ ಅವರ ವಂಶಪರಂಪರೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸು ತ್ತೇನೆ. ಕೇಳು. || ೧೨ || ಮರೀಚಿ ಋಷಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯಾದ ಕರ್ದಮಾತ್ಮನಿಂದ ಕಲಾಕೇವಿಯಿಂದ ಕಶ್ಯಪ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣಮಾ ಎಂಬ ಈರ್ವರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದರು. ಇವರ ವಂಶದಿಂದಲೇ ಇಡೀ ಜಗತ್ತು ತುಂಬಿಹೋಗಿದೆ. || ೧೩ || ಎಲೈ ಪರಂತಪನೇ ! ಪೂರ್ಣಮಾಗೆ ವಿರಜ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಗ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರು ಹಾಗೂ ದೇವಕುಲ್ಯಾ ಎಂಬ ಕನ್ಯೆಯು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಈ ದೇವ ಕುಲೀಯೇ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಚರಣ ಗಳನ್ನು ತೋಳದಾಗ ದೇವನದಿ ಗಂಗೆಯರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಕಟ ಗೊಂಡನು. || ೧೪ || ಅತ್ರಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಪತ್ನಿ ಅನುಸೂಯೆ ದುಲ್ಲಿ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ, ದುರ್ಮಾಸ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ ಎಂಬ ಪರಮ ಯಶಸ್ವಿಗಳಾದ ಮೂವರು ಪುತ್ರರು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಇವರು ಕ್ರಮ ವಾಗಿ ವಿಷ್ಣು ಶಂಕರ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಜನಿಸಿದವರು. || ೧೫ ||

ವಿದುರನು ಕೇಳಿದನು - ಗುರುಗಳೇ ! ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣರಾದ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ದೇವತೆಗಳು ವಿಕಲ್ಪಾಗಿ ಅತ್ರಿಮಹರ್ಷಿಗಳ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದರು ? ದಯವಿಟ್ಟು ತಿಳಿಸುವವರಾಗಿರಿ. || ೧೬ ||

ಶ್ರೀಮೃತ್ಯುಯರು ಹೇಳಿದರು - ವಿದುರನೇ ! ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಅತ್ರಿಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿ ಅನುಸೂಯೆಯೊಂದಿಗೆ ಶಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ 'ಋಕ್' ಎಂಬ ಕುಲಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋದರು. || ೧೭ || ಅಲ್ಲಿ ಮುತ್ತುಗ ಮತ್ತು ಅಶೋಕ ವೃಕ್ಷಗಳ ಒಂದು ವಿಶಾಲವಾದ ವನವಿತ್ತು. ಅದರ ಎಲ್ಲ ವೃಕ್ಷಗಳು ಹೂವಿನ ಗೊಂಬೆಬುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದವು. ಆ ವನದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ 'ನಿರ್ವಿಂಧ್ಯಾ' ಎಂಬ ನದಿಯ ಕಲರವವು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. || ೧೮ || ಆ ವನದಲ್ಲಿ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ವ್ರಾಣಾ ಯಾಮದ ಮೂಲಕ ಚತುರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಕೇವಲ ಗಾಳಿಯನ್ನೇ ಕುಡಿದು, ಚಳಿ ಸೆಳೆಗಳೆಂಬ ದ್ವಂದ್ವಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸದೆ ಒಂಟಿಕಾಲಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ತಪಸ್ಸನ್ನಾ ಚರಿಸಿದರು. || ೧೯ ||

ಶರಣಂ ತಂ ಪ್ರಪದ್ವೇಽಹಂ ಯ ಏವ ಜಗದೀಶ್ವರಃ |
ಪ್ರಜಾಮಾತೃಸಮಾಂ ಮಹ್ಯಂ ಪ್ರಯಚ್ಛೇತ್ತಿ ಚಿಂತಯನ್ || ೨೦ ||

ತಪ್ಯಮಾನಂ ತ್ರಿಭುವನಂ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮೈಧರಾಗ್ನಿಃ |
ನಿರ್ಗತೇನ ಘುನೇರ್ಮೂಢಃ ಸಮೀಕ್ಷ್ಯ ಪ್ರಭವಸ್ತಯಃ || ೨೧ ||

ಅಪ್ಸರೋಮುನಿಗಂಧರ್ವಸಿದ್ಧವಿದ್ಯಾಧರೋದಗೈಃ |
ವಿತಾಯಮಾನಯಶಸ್ತದಾಶ್ರಮಪದಂ ಯಯುಃ || ೨೨ ||

ತತ್ಪಾದುರ್ಭಾವಸಂಯೋಗವಿದ್ವೋತಿತಮನಾ ಮುನಿಃ |
ಉತ್ತಿಷ್ಠನ್ನೇಕಪಾದೇನ ದದರ್ಶ ವಿಮುಢರ್ಷಭಾನ್ || ೨೩ ||

ಪ್ರಣಮ್ಯ ದಂಡವದ್ಭೂಮಾವುಪಶಸ್ವೇಽರ್ಹಣಾಂಜಲಿಃ |
ವೃಷಹಂಸಸುಪರ್ಣಸ್ಥಾನ್ ಸ್ವೈಃ ಸ್ವೈಃ ಸ್ವೈಃ ಶ್ವ ಚಿಟ್ಟಿತಾನ್ || ೨೪ ||

ಕೃಪಾವಲೋಕೇನ ಹಸದ್ವದನೇನೋಪಲಂಛಿತಾನ್ |
ತದ್ರೋಚಿಪಾ ಪ್ರತಿಹತೇ ನಿಮಿಲ್ಯ ಮುನಿರಶ್ವಿಣೀಃ || ೨೫ ||

ಚೇತಸ್ತತ್ಪ್ರಣಂ ಯುಂಜನ್ನಸ್ತಾವೀತ್ಸಂಹತಾಂಜಲಿಃ |
ಶ್ಚಕ್ಷುರಾ ಗೂಕ್ತಯಾ ವಾಚಾ ಸರ್ವಲೋಕಗೀರಿಯಃ || ೨೬ ||

ಅಶ್ವಯಜ್ಞ

ಒಕ್ಕೋದ್ಧವಸ್ಥಿತಿಲಯೇಷು ವಿಭಜ್ಯಮಾನ್ಯೈ
ಮಾರ್ಗಯಾಗುಣೈರನುಯುಗಂ ವಿಗೃಹೀತದೇಹಾಃ |
ತೇ ಬ್ರಹ್ಮವಿಪ್ಲಗಿರಿತಾಃ ಪ್ರಣತೋಽಸ್ತೃಹಂ ವ-
ಶ್ವೇಃ ಕೇ ಏವ ಭವತಾಂ ಮ ಇಹೋಪಹೂತಃ || ೨೭ ||

ಎಕೋ ಮಯೇಪ ಭಗವಾನ್ವಿಬುಧಪ್ರಧಾನ-
ಶ್ಚಿತ್ತೇಕತಃ ಪ್ರಜನನಾಯ ಕಥಂ ನು ಯೋಯಮ್ |
ಅಹ್ಮಗತಾಸ್ತನುಭೃತಾಂ ಮನಸೋಽಪಿ ದೂರಾಃ
ಬ್ರೂತ ಪ್ರಸೀದತ ಮಹಾನಿಪ ವಿಸ್ತಯೋ ಮೇ || ೨೮ ||

ಅವರು ಆಗ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ - 'ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೆ
ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಾದ ಮಾವ ಭಗವಂತನಿರುವದೋ ಆತನನ್ನು ನಾನು
ಶರಣ ಹೊಂದುತ್ತೇನೆ. ಅವನು ತನಗೆ ಸಮಾನರಾದ ಪುತ್ರರನ್ನು
ನಾನು ಕರುಣಿಸಲಿ' ಎಂದು ಪಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. || ೨೦ ||

ಆಗ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆಂಬ ಕುಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಭುಗಿಲಿದ್ದ ಅತ್ತಿ
ಮಹರ್ಷಿಗಳ ತೇಜಸ್ಸು ಅವರ ಮಸ್ತಕದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಮೂರು
ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು - ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಪತಿ
ಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರರು ಮಹರ್ಷಿಯ ಅಶ್ರಮಕ್ಕೆ
ದಯಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಅಪ್ಸರೆಯರೂ, ಮುನಿಗಳೂ, ಗಂಧ
ರ್ವರೂ, ಸಿದ್ಧರೂ, ವಿದ್ಯಾಧರರೂ, ಕಾಗರೂ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರೂ
ಅವರ ಸುಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಬಂದುತ್ತಿದ್ದರು. || ೨೧-೨೨ || ಆ
ಮೂವರೂ ದೇವತೆಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅತ್ತಿ
ಮುನಿಗಳ ಆಂತಃಕರಣವು ಹರ್ಷದಿಂದ ತುಂಬಿಹೋಯಿತು.
ಅವರು ಒಂಟಿಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದರು.
ಒಡನೆಯೇ ಅವರಿಗೆ ದೀರ್ಘದಂಡ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ, ಅರ್ಘ್ಯ-
ವುಪಾದಿ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಆ
ಮೂವರೂ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ವಾಹನಗಳಾದ ಹಂಸ, ಗರುಡ, ವೃಷಭ
ಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದು ಕದುಂಡವು, ಚಕ್ರ, ತ್ರಿಕೂಲ ಮುಂತಾದ
ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದರು. || ೨೩-೨೪ ||
ಅವರು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಕರುಣೆಯ ಮಳೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು
ಮುನಿಯರ ಮುಂಡಕ್ಕೆ ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪ
ಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿರುವ ಮುನಿವರ್ಯರೂ ಅವರ ಕೀರತೆಯ
ತೀರವನ್ನು ಕಂಡು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡರು. || ೨೫ ||
ಅವರು ತನ್ನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಅವರಲ್ಲೇ ನಟ್ಟು ಕೈಮೀರಿಸಿಕೊಂಡು,
ಅತಿಮಧುರವೂ, ಭಾವಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ನುಡಿಗಳಿಂದ ಸರ್ವ
ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠತಮರಾದ ಅವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸತೊಡ
ಗಿದರು. || ೨೬ ||

ಅತ್ತಿಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಓ ಭಗವಂತಾ! ಪ್ರತಿ
ಯೊಂದು ಕಲ್ಪದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲೂ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರ
ಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅದ್ವಿತೀಯ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯ ಸತ್ವಾದಿ
ಮೂರು ಗುಣಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಗೈದು ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಶರೀರವನ್ನು
ಧರಿಸುವುದಿ. ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರರಾದ ನಿಮಗೆ ನಮಸ್ಕ
ರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ಮೂವರಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಹ್ಮಾನಿಸಿದ ಮಹಾನು
ಭಾವರು ಯಾರು? ಎಂಬುದನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ತಿಳಿಸಿ. || ೨೭ ||
ಎಕೆಂದರೆ, ನಾನಾದರೋ ಸಂತಾನದ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಸುರೇಶ್ವರ
ನಾದ ಒಬ್ಬನೇ ಭಗವಂತನನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿದ್ದೆ ಹಾಗಿರುವಾಗ ನೀವು
ಮೂವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಕೆ ದಯಮಾಡಿದಿರಿ. ದೇಹಧಾರಿಗಳ
ಮನಸ್ಸಿಗೆ ದೂರವಾಗಿರುವ ನೀವು ಮೂವರೂ ಹೀಗೆ ಒಂದುದು
ನನಗೆ ಪರಮಾತ್ಮರ್ಪಣಮಾಡಿರುವೆ. ಪ್ರಭುಗಳೇ! ಕೃಪೆ
ಗೈದು ನಿಮ್ಮ ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ. || ೨೮ ||

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ

ಇತಿ ತಸ್ಯ ವಚಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ತ್ರಯಸ್ತೇ ವಿಬುಧರ್ಷಭಾಃ |
ಪ್ರತ್ಯಾಹುಃ ಸ್ಲಯಾ ವಾಚಾ ಪ್ರಹೃತ್ ತಮೃಷಿ ಪ್ರಭೋ |
|| ೨೯ ||

ದೇವಾ ಉವಾಚ

ಯಥಾ ಕೃತಸ್ತೇ ಸಂಕಲ್ಪೋ ಭಾವ್ಯಂ ತೇನೈವ ನಾನ್ಯಥಾ |
ಸತ್ಸಂಕಲ್ಪಸ್ಯ ತೇ ಬ್ರಹ್ಮನ್ಯದ್ವೈ ಧ್ಯಾಯತಿ ತೇ ವಯಮ್ |
|| ೩೦ ||

ಅಥಾಸ್ಮದಂಶಭೂತಾಸ್ತೇ ಆತ್ಮಜಾ ಲೋಕವಿಹೃತಾಃ |
ಭವಿತಾರೋಽಂಗ ಭದ್ರಂ ತೇ ವಿಸ್ತೃಪ್ಸಂತಿ ಚ ತೇ ಯತಃ |
|| ೩೧ ||

ದಿದಂ ಕಾಮವರಂ ದತ್ತಾ ಪ್ರತಿಜಗ್ನುಃ ಸುರೇಶ್ವರಾಃ |
ಸಭಾಜಿತಾಸ್ತಯೋಃ ಸದ್ಗುಗ್ಧಂಪತ್ನೋರ್ಮಿ ಪತ್ನೋರುತಃ |
|| ೩೨ ||

ಸೋಮೋಽಭೂದ್ಭೃಗೋಽಂಶೇನ
ದತ್ತೋ ವಿಪ್ಲೋಸ್ತು ಯೋಗವಿತ್ |
ದುರ್ವಾಸಾಃ ಶಂಕರಸ್ಯಾಂಶೋ
ನಿಬೋಧಾಂಗಿರಸಃ ಪ್ರಜಾಃ || ೩೩ ||

ಶ್ರದ್ಧಾ ಶ್ಲಂಗಿರಸಃ ಪಕ್ಷೀ ಚತಸ್ತೋಽಸೂತ ಕನ್ಯಕಾಃ |
ಸಿನೀವಾಲೀ ಕುಹೂ ರಾಕಾ ಚತುರ್ಥನುಮುಪ್ಸಥಾ |
|| ೩೪ ||

ತತ್ಪುತ್ರಾವಪರಾವಾಸ್ತಾಂ ಪ್ಯಾತೌ ಸ್ವಾರೋಚಿಪೇಽಂತರೇ |
ಉತಥೋ ಭಗವಾನ್ಸಾಕ್ಷಾದ್ಬ್ರಹ್ಮಶ್ಚ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ |
|| ೩೫ ||

ಪುಲಸ್ತೋಽಜನಯತ್ಪುತ್ರಾ ಮಗಸ್ತಂ ಚ ಹವಿರ್ಭುವಿ |
ಸೋಽಸ್ಯಜನ್ಮನಿ ದಹ್ಯಾಗ್ನಿವಿಶ್ರವಾಶ್ಚ ಮಹಾತಪಾಃ |
|| ೩೬ ||

ತಸ್ಯ ಯಕ್ಷಪತಿರ್ದೇವಃ ಕುಬೇರಸ್ತ್ವಿಷ್ಠಿವಿರಾಸುತಃ |
ರಾವಣಃ ಕುಂಭಕರ್ಣಶ್ಚ ತಥಾನ್ಯಸ್ಯಾಂ ವಿಭೀಷಣಃ |
|| ೩೭ ||

ಪುಲಹಸ್ಯ ಗತಿರ್ಭಾರ್ಯಾ ತ್ರೀನಸೂತ ಸತೀ ಸುತಾನ್ |
ಕರ್ಮಶ್ರೇಷ್ಠಂ ವರೀಯಾಂಸಂ ಸಹಿಷ್ಣುಂ ಚ ಮಹಾಮತೇ |
|| ೩೮ ||

ಕೃತೋರಪಿ ಕ್ರಿಯಾ ಭಾರ್ಯಾ ವಾಲಖಿಲ್ಯಾನಸೂಯತ |
ಯಜೀನ್ ಪಪ್ಪಿಪಹಸ್ತ್ರಾಣಿ ಜ್ವಲತೋ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸಾ |
|| ೩೯ ||

ಉರ್ಜಾಯಾಂ ಜಜ್ಞರೇ ಪುತ್ರಾ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಪರಂತಪ |
ಚಿತ್ರಕೇತುಪ್ರಧಾನಾಸ್ತೇ ಸಪ್ತ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಯೋಽಮಲಾಃ |
|| ೪೦ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಎದುರನೇ! ಆತ್ಮ ಮುನಿಯ
ಆ ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಮೂವರು ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರು ಸಕ್ಕ ಮಧುರ
ವಾಣಿಯಿಂದ ಹೇಳತೊಡಗಿದರು || ೨೯ ||

ಶ್ರೀದೇವತೆಗಳೆಂದರು - ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನೇ! ನೀನು ಸತ್ಯ
ಸಂಕಲ್ಪನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹೇಗೆ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ
ಆಗುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಹೇಗಾಗಬಲ್ಲದು? ನೀನು
ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜಗದೀಶ್ವರ ತತ್ತ್ವವು ನಾವು ಮೂವರೂ
ಆಗಿದ್ದೇವೆ || ೩೦ || ಮಹರ್ಷಿಯೇ ವಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ,
ನಮ್ಮ ಅಂಶರೂಪರೇ ಆಗಿ ಲೋಕವಿಖ್ಯಾತರಾಗಿರುವ ಮೂವರು
ಪುತ್ರರು ವಿನಗೆ ಜನಿತಿ ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹರಡುವರು || ೩೧ ||

ಆತ್ಮ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಅಭೀಷ್ಟವಾದ ವರವನ್ನು
ಕೊಡಲು ಪತಿ-ಪತ್ನಿಯರಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪೂಜೆಗೊಂಡು ಅವರು
ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಆ ಮೂವರು ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ
ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಬಿಜಯಿಗಳಾದರು || ೩೨ || ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಅಂಶ
ದಿಂದ ಚಂದ್ರನೂ, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಂಶದಿಂದ ಯೋಗಜ್ಞನಾದ
ದತ್ತಾತ್ರೇಯನೂ, ಶಂಕರನ ಅಂಶದಿಂದ ದುರ್ವಾಸ ಮಹರ್ಷಿ
ಗಳೂ ಆತ್ಮಗೆ ಪುತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡರು. ಇನ್ನು ಆಂಗಿರಾ
ಖುಷಿಯ ಸಂಹಾನದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳು || ೩೩ ||

ಮಹರ್ಷಿ ಆಂಗಿರಸರ ಪತ್ನಿಯಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು - ಸಿನೀವಾಲೀ,
ಕುಹು, ರಾಕಾ ಮತ್ತು ಆನುಮತಿ ಎಂಬ ನಾಲ್ವರು ಪುತ್ರಿಯರಿಗೆ
ಜನ್ಮನೀಡಿದಳು || ೩೪ || ಇದಲ್ಲದೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರೋಚಿಷ
ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ಯಾತರಾದ ಆತ್ಮಂತ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಭಗವಾನ್
ಉತಥರು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠರಾದ ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು
ಪುತ್ರರು ಜನಿಸಿದರು || ೩೫ || ಪುಲಸ್ತರಿಗೆ ಅವರ ಪತ್ನಿಯಾದ
ಹವಿರ್ಭೂ ಎಂಬಾಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳಾದ ಆಗ್ನಿವರು ಮತ್ತು
ಮಹಾತಪ್ತೋ ವಿಶ್ರವಸರೂ ಪುತ್ರರಾಗಿ ಜನಿಸಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ
ಆಗ್ನಿವರು ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಜಲರಾಗ್ನಿಸ್ವರೂಪರಾದರು.
|| ೩೬ || ಮಹರ್ಷಿ ವಿಶ್ರವಸರಿಗೆ ಇಡವಿಡಾ ಎಂಬುವಳ ಗರ್ಭ
ದಿಂದ ಯಕ್ಷರಾಜನಾದ ಕುಬೇರನು ಜನಿಸಿದನು. ಅವರ ಇನ್ನೊರ್ವ
ಪತ್ನಿಯಾದ ಸಹಿಷ್ಣುವಿಂದ ರಾವಣ, ಕುಂಭಕರ್ಣ ಹಾಗೂ ವಿಭೀ
ಷಣರೆಂಬ ಪುತ್ರರು ಹುಟ್ಟಿದರು || ೩೭ ||

ಎಲೈ ಮಹಾಮುನಿಯಾದ ಎದುರನೇ! ಮಹರ್ಷಿ ಪುಲಹ ಪತ್ನಿ
ಯಾದ ಸಾರ್ಥಿಣಿತಿ ಎಂಬಾಕೆಯಿಂದ ಕರ್ಮಶ್ರೇಷ್ಠ, ವರೀಯಾನ್
ಮತ್ತು ಸಹಿಷ್ಣು ಎಂಬ ಮೂವರು ಪುತ್ರರು ಜನಿಸಿದರು || ೩೮ ||
ಹಾಗೆಯೇ ಕೃತುವಿನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಕ್ರಿಯಾದೇವಿಯು ಬ್ರಹ್ಮ
ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಬೆಳಗುವ ವಾಲಖಿಲ್ಯರೆಂಬ ಅರಮ್ತುಸಾವಿರ ಋಷಿ
ಗಳನ್ನು ಪುತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದಳು || ೩೯ || ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ತಾವು
ವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಎದುರನೇ! ಪುಷ್ಕರ ಪತ್ನಿಯಾದ ಉರ್ಜಾ
(ಅರುಂಧತಿ) ಎಂಬುವಳಿಗೆ ಚಿತ್ರಕೇತುವೇ ಮುಂತಾದ ವರಿಶುದ್ಧ
ಚಿತ್ರರಾದ ಎಳುಮಂದಿ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳು ಪುತ್ರರಾಗಿ ಜನಿಸಿದರು
|| ೪೦ || ಅವರ ಹೆಸರು ಇಂತಿದೆ ಚಿತ್ರಕೇತು, ಸುರೋಚಿ,
ವಿರಾಡಾ, ಮಿತ್ರ, ಉಲ್ಕಾ, ವಸುಭೃದ್ಕಾನ ಮತ್ತು ದ್ಯುಮಾನ್.

ಚಿತ್ತಕೇಹುಃ ಸುರೋಚಿಶ್ಚ ವಿರಜಾ ಮಿತ್ರ ಏವ ಚ |
ಉಲ್ಬಕೋ ವಸುಭೃದ್ಭಾಸೋ ದ್ಯುಮಾನ್ ಶಕ್ತ್ಯಾ ದಯೋಽಪರೇ |

|| ೪೦ ||

ಚಿತ್ತಶ್ಚೈವರ್ವಣಃ ಪಶ್ಚೇ ಲೇಫೇ ಪುತ್ರಂ ಭೃತವ್ರತಮ್ |
ದಧ್ಯಜ್ಞಮಶ್ವತೀರಸಂ ಭೃಗೋರ್ವಂಶಂ ನಿಘೋಧ ಮೇ |

|| ೪೧ ||

ಭೃಗುಃ ಪ್ಯಾಶ್ಯಾಂ ಮಹಾಭಾಗಃ ಪಶ್ಯಾಂ ಪುತ್ರಾಸಪೇಜಸತ್ |
ಧಾತಾರಂ ಚ ವಿಧಾತಾರಂ ಶ್ರಿಯಂ ಚ ಭಗವತ್ಪರಾಮ್ |

|| ೪೨ ||

ಆಯತಂ ನಿಯತಂ ಚೈವ ಸುತೇ ಮೇರುಸ್ತಯೋರದಾತ್ |
ತಾಭ್ಯಾಂ ತಯೋರಭವತಾಂ ಮೃಕಂಡಃ ಪ್ರಾಣ ಏವ ಚ |

|| ೪೩ ||

ಮಾರ್ಕಂಡೇಯೋ ಮೃಕಂಡಸ್ತು ಪ್ರಾಣಾದ್ವೇದರಾ ಮುನಿಃ |
ಕವಿಶ್ಚ ಭಾರ್ಗವೋ ಯಸ್ಯ ಭಗವಾನುಶನಾ ಸುತಃ |

|| ೪೪ ||

ತ ಏತೇ ಮುನಯಃ ಕ್ಷತ್ರಯೋಕಾನ್ಸರ್ಗೈರಭಾವಯನ್ |
ಏಷ ಕರ್ಮಮದೌಹಿತೃಸಂತಾನೇ ಕಥಿತಸ್ತವ |

ಶೃಣ್ವಾ ಶ್ರದ್ಧಧಾನಸ್ಯ ಸದ್ಯಃ ಪಾಪಹರಃ ಪರಃ |
|| ೪೫ ||

ಪ್ರಸೂತಂ ಮಾನವೀಂ ದಕ್ಷ ಉಪಯೇಮೇ ಹೃಜಾತ್ಮನಃ |
ತಸ್ಯಾಂ ಸಸರ್ಜ ದುಹಿತ್ಯಃ ಪೋಡಲಾಮಲಯೋಚನಾಃ |

|| ೪೬ ||

ತ್ರಯೋದಲಾದಾದ್ಯಮಾರ್ಗಯ ತಥೈಕಾಮಗ್ನಯೇ ವಿಘುಃ |
ಪಿತೃಭ್ಯ ಏಕಾಂ ಯುಕ್ತೇಭ್ಯೋ ಭವಾಯ್ಕಿಕಾಂ ಭವಚ್ಛದೇ |

|| ೪೭ ||

ಶ್ರದ್ಧಾ ಮೈತ್ರೀ ದಯಾ ಶಾಂತಿಸ್ತುಷ್ಟಿ ಪುಷ್ಟಿ ಕ್ರಿಯೋನ್ನತಿಃ |
ಬುದ್ಧಿಮೇಧಾ ತಿತಿಕ್ಶಾ ಹೀರ್ಮೂರ್ತೀರ್ಧರ್ಮಸ್ಯ ಪತ್ನಯಃ |

|| ೪೮ ||

ಶ್ರದ್ಧಾಸೂತ ಶುಭಂ ಮೈತ್ರೀ ಪ್ರಸಾದಮಭಯಂ ದಯಾ |
ಶಾಂತಿಃ ಸುಖಂ ಮುದಂ ತುಷ್ಟಿ ಸ್ವಯಂ ಪುಷ್ಟಿರಸೂಯತ |

|| ೪೯ ||

ಮೋಗಂ ಕ್ರಿಯೋನ್ನತರ್ದರ್ಪಮರ್ಥಂ ಬುದ್ಧಿರಸೂಯತ |
ಮೇಧಾ ಸ್ವತಂ ತಿತಿಕ್ಶಾ ತು ಕ್ಲೇಮಂ ಹೀಃ ಪ್ರಪ್ರಯಂ ಸುತಮ್ |

|| ೫೦ ||

ಮೂರ್ತಿಃ ಸರ್ವಗುಣೋತ್ಕೃಷ್ಟರ್ನರನಾರಾಯಣಾಪೃಷೀ |
|| ೫೧ ||

ಮಯೋರ್ಜನ್ಯದೋ ವಿಶ್ವಭುಷ್ಣಸಂದತುನಿರ್ವೃತಮ್ |
ಮನಾಂ ಕುಘೋ ವಾತಾಃ ಪ್ರಸೇದಾಃ ಸುತೋಽದ್ರಯಃ |

|| ೫೨ ||

ಇವರಲ್ಲದೆ ಅವರ ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ನಿಯಿಂದ ಕೃತಿ ಮುಂತಾದ ಇನ್ನೂ
ಅನೇಕ ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದರು. || ೪೦ ||

ಅಪರ್ವಾ ಮುನಿಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ಚಿತ್ತಿಯು ದಧ್ಯಂಜ
(ದಧೀಜಿ) ಎಂಬ ತಪೋನಿಷ್ಠನಾದ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಈ
ದಧೀಜಿ ಋಷಿಗಳಿಗೆ 'ಅಶ್ವತೀರಾ' ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರಿತ್ತು.
ಇನ್ನು ಭೃಗುವಂಶವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವೆನು ಕೇಳು. || ೪೧ ||

ಮಹಾಭಾಗರಾದ ಭೃಗುಮಹರ್ಷಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯಾದ
ಪಾತಿಯಲ್ಲಿ ಧಾತಾ ಮತ್ತು ವಿಧಾತಾ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರನ್ನೂ
ಹಾಗೂ ಭಗವತ್ಪರಾಮುಣಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಎಂಬ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು
ಪಡೆದರು. || ೪೨ || ಮೇರು ಋಷಿಗಳು ತಮ್ಮ ಆಯತಿ ಮತ್ತು
ನಿಯತಿ ಎಂಬ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಧಾತಾ ಮತ್ತು ವಿಧಾತಾ
ಇವರಿಗೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಅವರಿಗೆ ಮೃಕಂಡ ಹಾಗೂ
ಪ್ರಾಣರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರು ಜನಿಸಿದರು. || ೪೩ || ಅದರಿಬ್ಬ
ರಲ್ಲಿ ಮೃಕಂಡರಿಗೆ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯರೂ, ಪ್ರಾಣರಿಗೆ ಮುನಿ
ವರ್ಯರಾದ ವೇದತೀರಾ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಭೃಗುಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಕವಿ
ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನೂ ಇದ್ದನು. ಆ ಕವಿಯು ಪುತ್ರರೇ ಭಗವಾನ್
ಉಶಾ (ಶುಕ್ಲಾಚಾರ್ಯ)ರವರು. || ೪೪ || ಎದುರನೇ ! ಇವೆಲ್ಲ
ಮುನಿಪುತ್ರರರೂ ಸಂತಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮುಂದು
ವರಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ನಿನಗೆ ಕರ್ಮಮು ಋಷಿಗಳ ಪುತ್ರಿಯರ ಸಂತಾನ
ಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವೆನು. ಇದನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೇಳುವವನು
ಪಾಪಗಳು ಎಡೆಯಿಂದ ಇಳಿದುಹೋಗುವವನು. || ೪೫ ||

ಏಷೋದಲ ದಕ್ಷರಾದ ದಕ್ಷಪಾಪತಿಯು ಮನುಷ್ಯತ್ವ
ಯಾದ ಪ್ರಸೂತಿಯನ್ನು ಎವಾಹವಾಗಿ ಅಕೇಶ್ವರ ಸುಂದರನಾದ
ಕುಶ್ವಾಸುಳ್ಯ ಹದಿನಾರು ಮಂದಿ ಪುತ್ರಿಯರನ್ನು ಪಡೆದನು. || ೪೬ ||
ಪುಷ್ಪನಾದ ದಕ್ಷಪಾಪತಿಯು ಅವರಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಕನ್ಯೆ
ಯರನ್ನು ಧರ್ಮನಿಗೂ, ಒಬ್ಬಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಗೂ, ಒಬ್ಬಳನ್ನು ಕಮಸ್ತ
ಪಿತೃಗಳಿಗಿಗೂ, ಮತ್ತೊಬ್ಬಳನ್ನು ಜಗತ್ಸಂಹಾರಕನೂ, ಸಂಹಾರ
ಬಂಧನವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವವನೂ ಆದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಶಂಕರ
ನಿಗೂ ವಿವಾಹಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟನು. || ೪೭ || ಅವರಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧಾ,
ಮೈತ್ರೀ, ದಯಾ, ಶಾಂತಿ, ತುಷ್ಟಿ, ಪುಷ್ಟಿ, ಕ್ರಿಯಾ, ಉನ್ನತಿ, ಬುದ್ಧಿ,
ಮೇಧಾ, ತಿತಿಕ್ಶಾ, ಹೀಃ ಮತ್ತು ಮೂರ್ತಿ - ಈ ಹದಿನಾರು
ಮಂದಿ ಧರ್ಮನ ಪತ್ನಿಯರು. || ೪೮ || ಇವರಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧಾ,
ದೇವಿಯು ಶುಭನಿಗೂ, ಮೈತ್ರಿಯು ಪ್ರಸಾದನಿಗೂ, ದಯೆಯು
ಅಭಯಕ್ಕೂ, ಶಾಂತಿಯು ಸುಖಕ್ಕೂ, ತುಷ್ಟಿಯು ಮೋಡಕ್ಕೂ,
ಪುಷ್ಟಿಯು ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೂ ಜನ್ಮದತ್ತರು. || ೪೯ || ಕ್ರಿಯೆಯು
ಯೋಗಕ್ಕೂ, ಉನ್ನತಿಯು ದರ್ಶನಕ್ಕೂ, ಬುದ್ಧಿಯು ಅರ್ಥ
ವನ್ನೂ, ಮೇಧೆಯು ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನೂ, ತಿತಿಕ್ಶೆಯು ಕ್ಲೇಮವನ್ನೂ, ಹೀಃ
(ಲಜ್ಜಾ) ದೇವಿಯು ಪ್ರಪ್ರಯ (ವಿನಯ)ವನ್ನೂ ಸಂತಾನವಾಗಿ
ಪಡೆದರು. || ೫೦ || ಸಮಸ್ತ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಗೂ ನಿಧಿಯಾಗಿದ್ದ
ಮೂರ್ತಿದೇವಿಯು ನರ-ನಾರಾಯಣ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮ
ವಸ್ತುತು. || ೫೧ || ಆ ನರ-ನಾರಾಯಣರು ಅವತರಿಸಿದೊಡ
ನೆಯೇ ಇಡೀ ವಿಶ್ವವೇ ಅನಂದಿತವಾಗಿ ಪ್ರಸಾದಿತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ
ಿತು. ಆಗ ಜನರ ಮನ್ನಣೆಯಿಲ್ಲ, ದಿಕ್ಕುಗಳಿಲ್ಲ, ವಾಯುವಿನಿಲ್ಲ,
ನದಿ-ಪರ್ವತಗಳಿಲ್ಲ ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಹರಡಿತು. || ೫೨ ||

ತೇಭ್ಯೋ ದಧಾರ ಕನ್ಯೇ ದ್ವೈ ವಯುನಾಂ ಧಾರಿಣೀಂ ಸ್ಥೂಃ |
ಉಭೇ ತೇ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನೌ ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಪಾರಗೇ || ೬೪ ||

ಭವಸ್ಯ ಪತ್ತೀ ತು ಸತೀ ಭವಂ ದೇವಮನುವೃತಾ |
ಆತ್ಮನಃ ಸದೃಶಂ ಪುತ್ರಂ ನ ಲೇಭೇ ಗುಣಶೀಲತಃ || ೬೫ ||

ಪಿತರ್ಯಪ್ರತಿದೂಪೇ ಸ್ತೇ ಭವಾಯಾನಾಗದೇ ರುಷಾ |
ಅಪ್ರಾಪ್ಯವಾತ್ಮನಾಽಽತ್ಮಾನಮಜಹಾದ್ಯೋಗಸಂಯುತಾ || ೬೬ ||

ಈ ಪುತ್ರಗಳಿಂದ ಸ್ವಧಾದೇವಿಗೆ ಧಾರಿಣೀ ಮತ್ತು ವಯುನಾ ಎಂಬ ಮಗಳು ಕನ್ಯೆಗಳಾದರು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನ ಪಾರಂಗತೆಯಾದ್ದು, ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನಿಯರೂ ಆದರು. || ೬೪ || ಮಹಾದೇವನ ಪತ್ನಿ ಇಂದ್ರಿಯಮಣಿಯಾದ ಸತಿದೇವಿಯು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಪತಿಸ್ತವ್ಯಯಿಂದ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ ಪತಿಸೇವಾ ಪರಾಯಣೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಆಕೆಗೆ ತನ್ನ ಗುಣಶೀಲಗಳಿಗೆ ಅನುರೂಪನಾದ ಪುತ್ರ-ನಿ-ಆಗಲಿಲ್ಲ. || ೬೫ || ಏಕೆಂದರೆ, ಶಿವನು ನಿರಪರಾಧಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸತಿದೇವಿಯು ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಯಜ್ಞಪ್ರವಾಹಿಯು ಆಕೆಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕುದ್ಡಳಾಗಿ ಆಕೆಯು ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಯೋಗಸಮಾಧಿಯಿಂದ ತನ್ನ ವಾಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದಳು. || ೬೬ ||

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೧ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಭಾರತೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಚತುರ್ಥಸ್ಕಂಧೇ
ವಿಮರ-ಮೈತ್ರೇಯಸಂವಾದೇ ಪ್ರಥಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧ ||

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಭಗವಾನ್ ಶಿವನಿಗೂ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಪ್ರವಾಹನಿಗೂ ಉಂಟಾದ ಮನಸ್ತಾಪ

ವಿಮರ ಉವಾಚ

ಭವೇ ಶೀಲವತಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ದಕ್ಷೋ ದುಹಿತೃವತ್ಸಲಃ |
ವಿದ್ವೇಷಮಕರೋತ್ಕಸ್ಮಾದನಾದ್ಯತ್ಯಾತ್ಮಜಾಂ ಸತೀಮ್ || ೧ ||

ಕೃತಂ ಚರಾಚರಗುರುಂ ನಿರ್ವೇರಂ ಶಾಂತವಿಗ್ರಹಮ್ |
ಆತ್ಮಾರಾಮಂ ಕಥಂ ದ್ವೇಷಿ ಜಗತೋ ದೈವತಂ ಮಹತ್ || ೨ ||

ಏತದಾಖ್ಯಾತಿ ಮೇ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಜಾಮಾತುಃ ಶ್ವಶುರಸ್ಯ ಚ |
ವಿದ್ವೇಷಮ್ ಯತಃ ಪ್ರಾಣಾಂಶ್ಚತ್ಯಜೇ ದುಸ್ತ್ವಜಾನ್ವತೇ || ೩ ||

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ

ತೃತಾ ವಿಶ್ವಗುಜಾಂ ಸತ್ಯೇ ಸಮೇತಾಃ ಪರಮಾರ್ಷಯಃ |
ತ್ಥಾಮರಗಣಾಃ ಸರ್ವೇ ಸಾನುಗಾ ಮುನಯೋಽಗ್ರಯಃ || ೪ ||

ತತ್ರ ಪ್ರವಿಷ್ಟಮೃಷಯೋ ದೃಷ್ಟಾರ್ಕಮಿವ ರೋಚಿಷಾ |
ಧ್ಯಾನಮಾನಂ ವಿತಿಮಿರಂ ಕುರ್ವಂತಂ ತನ್ಮಹತ್ಸದಾ || ೫ ||

ವಿಮರನು ಶೀಲವನು - ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀಕೃತಮರೇ ದಕ್ಷ ಮಹಾಪತಿಗೆ ತನ್ನ ಪುತ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಂತ ಪ್ರೀತಿಯಿತ್ತು. ಹಾಗಿರು ವಾಗ ಅವನು ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸತಿದೇವಿಯನ್ನು ಅನಾಹರಿಸಿ, ಶೀಲ ವಂತನಾದ ಎತ್ತರಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಶ್ರೀಮಹಾದೇವನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ವನ್ನು ಎಳೆ ತಾಳಿದನು ? || ೧ || ಪರಮೇಶ್ವರನಾದರೂ ಚರಾಚರ ಗಳಿಗಿತ್ತು ಗುರುವು. ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ವೈರವಿಲ್ಲದವನು. ಶಾಂತ ಮೂರ್ತಿಯು ಆತ್ಮಾರಾಮನು. ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪರಮಾರಾಧ್ಯನಾದ ಪರದೇವತೆಯು ಅವನಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ವೈರಕಾಳುವರೇ ? || ೨ ||

ಪ್ರೇಷ್ಯರೇ! ಆ ಮಾವ-ಅಳಿಯಂದಿರಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ದ್ವೇಷ ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು ? ಆದರೆ ಕಾರಣದಿಂದ ಸತಿದೇವಿಯು ತ್ಯಜಿಸಲು ಮುಕ್ತರಾದ ತನ್ನ ವ್ಯಾಣಗಳನ್ನೇ ಬಲಿಗೊಟ್ಟಳಲ್ಲ! ಇವಳು ನನಗೆ ಹಿಳಿಯಿ. || ೩ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯನು ಹೇಳಿದನು - ಎಲೈ ವಿಮರನೇ! ಹಿಂದೂಮ್ ಪ್ರವಾಹನಿಗೂ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ಆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ, ಮುನಿಗಳೂ, ಅಗ್ನಿಗಳೂ, ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳೂ ತಮ್ಮ ಅನುಯಾಯಿಗಳೊಡನೆ ಬಂದು ಸೇರಿದ್ದರು. || ೪ || ಆಗ ದಕ್ಷಪ್ರವಾಹನಿಯೂ ಆ ಸಭೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು ಅವನು ತನ್ನ ತೇಜವಿಂದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ವ್ಯಕಾಶಿಸುತ್ತಾ ಆ ವಿಶಾಲ ಸಭಾಭವನದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಒಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನ ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮತ್ತು ಮಹಾದೇವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ ಅಗ್ನಿ ಸಮೇತರಾದ ಎಲ್ಲ ಸಭಾ ಸಮು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎದ್ದುನಿಂತರು. || ೫-೬ ||

ಉದತಿಷ್ಠನ್ದಸ್ಯಾಸ್ತೇ ಸ್ಥಿತ್ವೇಭ್ಯಃ ಸಹಾಗ್ನಯಃ |
ಯತೇ ವಿರಿಂಚಂ ಕರ್ವಂ ಚ ತದ್ಭಾಸಾಽಽಕ್ಷಿಪ್ತಚೇತಸಃ

|| ೬ ||

ಸದಪ್ಪ್ರತಿಭದ್ಗೋ ಧಗವಾನ್ಸಾಧು ಸತ್ಯತಃ |
ಅಜಂ ಲೋಕಗುರಂ ನ್ಯಾ ನಿಷಸಾದ ತದಾಡ್ವಯಾ

|| ೭ ||

ಪ್ರಾಬ್ಧಜ್ಞಂ ದೃಢಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ನಾಮೃತ್ಯದನಾದೃತಃ |
ಉವಾಚ ವಾಮಂ ಚಕ್ಷುರ್ಭ್ಯಾಮಭಿವೀಕ್ಷ್ಯ ದಹನ್ನಿವ

|| ೮ ||

ಶೂಯತಾಂ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಯೋ ಮೇ ಸಹದೇವಾಃ ಸಹಾಗ್ನಯಃ |
ಸಾಧೂನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮತೋ ವೃತ್ತಂ ನಾಜ್ಞಾನಾನ್ ಚ ಮತ್ತರಾತ್

|| ೯ ||

ಅಯಂ ತು ಲೋಕಪಾಲಾನಾಂ ಯಶೋಘೋ ನಿರಾತ್ಮಕಃ |
ಸದ್ಭಿರಾಚರಿತಃ ಪಂಥಾ ಯೇನ ಪ್ರಬೇನ ದೂಷಿತಃ

|| ೧೦ ||

ವಿಷ ಮೇ ಶಿಷ್ಯತಾಂ ಪ್ರಾಪ್ತೋ ಯಸ್ಯೈ ದುಹಿತುರಗ್ರಹೀತ್ |
ಪಾಣಂ ವಿಪ್ರಾಗ್ನಿಮುಖಿತಃ ಸಾವಿತ್ರಾ ಇವ ಸಾಧುವತ್

|| ೧೧ ||

ಗೃಹೀತ್ವಾ ಮೃಗಶಾವಾಕ್ಯಾಃ ಪಾಣಂ ಮರ್ಕಟಲೋಚಕಃ |
ಪ್ರತ್ಯುತ್ಥಾನಾಭಿವಾದಾರ್ತೇ ವಾಚಾಪ್ಯಕೃತ ನೋಚಿತಮ್

|| ೧೨ ||

ಉಪಕ್ರಿಯಾಯಾತುಚಯೇ ಮಾನಿನೇ ಭಿನ್ನಹೇತವೇ |
ಅನಿಚ್ಛನ್ನಪ್ಯದಾಂ ಬಾಲಾಂ ಕೂಡ್ರಾಯೇವೋಪತೀಂ ಗಿರಮ್

|| ೧೩ ||

ಪ್ರೇತಾವಾಸೇಷು ಘೋರೇಷು ಪ್ರೇತೈರ್ಭೂತಗಣೈರ್ವೃತಃ |
ಅಟುಪ್ಪಸ್ತವಸ್ಸಗೋ ವೃಪ್ತಕೇಶೋ ಹಸಸ್ತುದನ್

|| ೧೪ ||

ಚಿತಾಭ್ಯಾಸ್ತತುಷ್ಣಾಃ ಪ್ರೇತಸ್ಯಜ್ಜಪ್ತಿಭೂಷಣಾಃ |
ಶಿವಾಪದೇಶೋ ಹೃತಿವೋ ಮತ್ತೋ ಮತ್ತಜನಪ್ರಿಯಃ |

ಪತಿಃ ಪ್ರಮಥಭೂತಾನಾಂ ತಮೋಮಾತ್ರಾತ್ಮಕಾತ್ಮನಾಮ್

|| ೧೫ ||

ತಸ್ಮಾ ಉನ್ನಾದನಾಥಾಯ ನಪ್ತಶೇಖಾಯ ದುರ್ವದೇ |
ದತ್ತಾ ಒತ ಮಯಾ ಸಾರ್ಥೀ ಚೋದಿತೇ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಾ

|| ೧೬ ||

ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಸಮುದರಿಂದ ಸಮೃದ್ಧ ಪಡೆದು ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ
ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ತಂದೆಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ವಂದಿಸಿ, ಅವರ
ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದನು. || ೬ ||

ಅದರ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಮಾತ್ರ ಕುಳಿತೇ ಇದ್ದು ತನಗೆ ಗೌರವ
ವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸದೆ ಇದ್ದುದನ್ನು ಅತನು ಗಮನಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು
ಅವನು ಅನಾದರವೆಂದು ತಿಳಿದನು. ಆಗ ಅತನು ಶಿವನನ್ನು ತನ್ನ
ಕೋಠಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಕುಟ್ಟುಬಿಡುವನೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಣ್ಣೆಣ್ಣಿನಿಂದ
ದುರ-ದುರನೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಡಗಿದನು. || ೭ ||
ದೇವತೆಗಳಾದಲ್ಲೂ, ಅಗ್ನಿಗಳಿಂದಲ್ಲೂ ಒಡಗೂಡಿರುವ ಎಲ್ಲ
ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳೇ! ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ನಾನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ
ಗಲಿ, ಮಾತ್ಸರ್ಯದಿಂದಾಗಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಶಿಷ್ಯ
ಜಾರ ವ್ಯವಹಾರದ ಕುರಿತೇ ಆಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. || ೮ || ಈ ಸಾಚಿಗೊಟ್ಟ
ವನು ಎಲ್ಲ ಲೋಕಪಾಲರ ಪವಿತ್ರಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.
ನೋಡಿದಿರಾ! ಈ ದುರಹಂಕಾರಿಯು ಸಮಸ್ತವರು ನಡೆದು
ಬಂದಿರುವ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಕಲಂಕಿತಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. || ೯ ||
ಕೂಯ ಕೆಣ್ಣಿನಂಟಿರುವ ಇವನು ಸಾಧುವಿನಂತಿದ್ದ ನನ್ನ ಸಾವಿತ್ರಿ
ಸದ್ಭತನೂ, ಮೃಗನಯನಿಯೂ ಆದ ಪವಿತ್ರ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಅಗ್ನಿ
ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ಪಾಣಗ್ರಹಣಮಾಡಿದ್ದನು.
ಇದರಿಂದ ಇವನು ಒಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ನಾಗ ಮಗನಂತೆ ಇದ್ದಾನೆ.
ಇವನೂ ಎದ್ದು ನೆಳಗೆ ಸ್ನಾಗತಕ್ಕ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಉಚಿತ
ವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇವನು ಮಾತನಾಡಲೂ ನಡೆವು ಸತ್ಕರಿಸಲಿಲ್ಲ.
|| ೧೦-೧೧ || ಆಯೋ! ಆಯೋಗ್ನಿನಿಗೆ ವೇದ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಂತೆ
- ನಾನು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಈತನಿಗೆ ನನ್ನ ಪುತ್ರಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆಲ್ಲ!
ಈತನು ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಲೋಪಗೊಳಿಸಿರುವನು. ಅಕುಚಿಯು,
ದುರಭಿಮಾನಿಯು. ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆಯನ್ನು ಮುರಿದು
ಹಾಕಿದನು. || ೧೨ || ಇವನು ಪ್ರೇತಗಳಿಗೆ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ
ಭಯಂಕರ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಭೂತ ಪ್ರೇತಗಳೊಡನೆ ಅಲೆಯುತ್ತಾ
ಇರುತ್ತಾನೆ. ಹುಚ್ಚನಂತೆ ತಲೆಗೊಡಲನ್ನು ಕೆಡುಕೊಂಡು, ಚಕ್ರಲೆ
ಯಾಗಿ, ನಗುತ್ತಲೂ, ಅಣ್ಣುತ್ತಲೂ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. || ೧೩ ||
ಇವನು ಅಪವಿತ್ರವಾದ ಚಿತಾಭ್ಯಾಸ್ತನು ಮೈಗೆಲ್ಲ ಬಳಿದುಕೊಂಡು,
ಕೋರಲಲ್ಲಿ ಭೂತಗಳು ಧರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ನರಮುಂಡ
ಮಾಂಸವನ್ನೂ, ದುಹದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮೂಳೆಗಳ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ
ಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವನು ಪುಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಿವವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ
ನಿಜವಾಗಿ ಅತಿವ - ಅಮಂಗಳಕರವುಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತೆನಿಂದ
ವನಿಗೆ ಮತ್ತೇನಿರುವರೇ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವಂತೆ ಈತನಿಗೂ ಭೂತ-
ಪ್ರೇತ-ಕುಶಾಚಾದಿ ತಮೋಗುಣದ ಜೀವರೇ ಪ್ರೀತಿಯು.
ಅಮಗೆಲ್ಲ ಈತನು ನಾಯಕನು. || ೧೪ || ಆಯೋ! ನಾನು
ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ, ಭೂತಪತಿಯೂ, ಅಜಾರೋ
ನನ್ನೂ, ದುಷ್ಟಸ್ವಭಾವದವನೂ ಆದ ಇಂತಹವನಿಗೆ ಸಾರ್ಥಿಯೂ,
ಸುಕುಮಾರಿಯೂ ಆದ ನನ್ನ ಕುವರಿಯನ್ನು ವಿನಾಶಮಾಡಿ
ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ! || ೧೫ ||

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ

ವಿನಿದ್ಯೈವಂ ಸ ಗಿರಿಶಮಪ್ರತೀಪಮವಸ್ಥಿತಮ್ |
ದಕ್ಷೋಽಥಾಪ ಉಪಸ್ಥತ್ ಕ್ವದ್ವಾ ಶಪ್ತಂ ಪ್ರಚಕ್ರಮೇ || ೧೭ ||

ಅಯಂ ಶು ದೇವಯಜನ ಇಂದ್ರೋವೇಂದ್ರಾದಿಭಿರ್ಭಜ |
ಸಹಭಾಗಂ ನ ಲಭತಾಂ ದೇವೈರ್ದೇವಗಣಾಧಮಃ || ೧೮ ||

ನಿಷಿದ್ಧಮಾನಃ ಸ ಸದಸ್ಯಮುಖ್ಯೈ-
ರ್ದಕ್ಷೋ ಗಿರಿತ್ರಾಯ ವಿಸ್ತೃಜ್ಯ ಶಾಪಮ್ |
ತಸ್ಮಾದ್ವಿನಿಷ್ಕಮ್ಯ ವಿವೃದ್ಧಮನ್ತು-
ರ್ದಗಾಮ ಕೌಡವ್ಯ ನಿಜಂ ನಿಲೇತನಮ್ || ೧೯ ||

ವಿಚ್ಛಾಯ ಶಾಪಂ ಗಿರಿಶಾನುಗಾಗ್ರಗೇ-
ರ್ನಂದೀಶ್ವರೋ ರೋಷಕಪಾಯದೂಷಿತಃ |
ದಕ್ಷಾಯ ಶಾಪಂ ವಿಸಸರ್ಜ ದಾರುಣಂ
ಯೇ ಚಾನ್ಯಮೋದಂತ್ಯದವಾಚ್ಯತಾಂ ದ್ವಿಜಾಃ || ೨೦ ||

ಯ ಏತನ್ಮರ್ತ್ಯಮುದ್ದಿಶ್ಯ ಭಗವತ್ಕಪ್ರತಿದ್ರುಹಿ |
ದ್ರುಹ್ಯತ್ಯಜ್ಯ ಪೃಥಗ್ವೃಷ್ಟಿತ್ವತ್ನೋ ವಿಮುಖೋ ಭವೇತ್ || ೨೧ ||

ಗೃಹೇಷು ಕೂಟಧರ್ಮೇಷು ಸಕ್ಷೋ ಗ್ರಾಮ್ಯನುಚ್ಚೇಚ್ಛಯಾ |
ಕರ್ಮತಂತ್ರಂ ವಿತನುತೇ ವೇದವಾದವಿಪಸ್ನಧೀಃ || ೨೨ ||

ಬುದ್ಧ್ವಾ ಪರಾಭಿಧ್ಯಾಯಿನ್ಯಾ ವಿಸ್ತೃತಾತ್ಮಗತಃ ಪಶುಃ |
ಪ್ರೀತಾಮಃ ಸೋಽಸ್ತತ್ಕರಾಂ ದಕ್ಷೋ ಬ್ರಹ್ಮಮುಖೋಽಚಿರಾತ್ || ೨೩ ||

ವಿದ್ಯಾಬುದ್ಧಿರವಿದ್ಯಾಯಾಂ ಕರ್ಮಮಯ್ಯಾಮಸೌ ಪಡಃ |
ಸಂಪದಂತ್ಯತ ಯೇ ಚಾಮುಮನು ಶರ್ದಾವಮಾನಿನಮ್ || ೨೪ ||

ಗಿರಃ ಪುತ್ರಾಯಾಃ ಪೃಥ್ವಿಣ್ಯಾ ಮದುಗಂಧೇನ ಭೂರಿಣಾ |
ಮಥ್ನಾ ಲೋನ್ಮಥಿತಾತ್ಮನಃ ಸಮ್ಮುಹ್ಯಂತು ಹರದ್ವಿಜಃ || ೨೫ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಸಾಧುಸ್ವಭಾವದ
ವಿದುರನೇ! ದಕ್ಷನು ತನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ನಿಂದಿಸಿದರೂ ಭಗವಾನ್
ಮಹಾದೇವನು ಅವಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪಾಪವಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರದೆ
ಹಿಂದಿನಂತೆ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕನಾದರೇ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ದಕ್ಷನ
ಕ್ರೋಧವು ಬೀಳಲಿ ಆತನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು
ಶಿವನನ್ನು ಶಪಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. || ೧೭ || ದಕ್ಷನು - "ಈ
ಮಹಾದೇವನು ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಅಥವಾನು, ಇಂದಿನಿಂದ ಈತನಿಗೆ
ಇಂದ್ರ-ಕುಲೇಂದ್ರ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ
ಭಾಗವು ದೊರೆಯದಿರಲಿ" ಎಂಬ ಶಾಪವಾಕ್ಯವನ್ನುಚ್ಚರಿಸಿದನು.
|| ೧೮ || ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಮುಖ್ಯ ಸದಸ್ಯರು 'ಬೇಡ!
ಬೇಡ!' ಎಂದು ತಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆತನು ಯಾರ ಮಾತನ್ನೂ
ಕೇಳದೆ ಶಿವನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟನು. ಹಾಗೂ ಕಡುಕೋಪ
ದಿಂದ ಸಭಾತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. || ೧೯ ||

ಸ್ವಾಮಿ ಶಂಕರನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾದ ನಂದಿ
ಕೇಶ್ವರನಿಗೆ ದಕ್ಷನು ಶಾಪವಿತ್ತದನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ಕ್ರೋಧದಿಂದ
ಕಿಡಿ-ಕಿಡಿಯಾದನು. ಆ ದಕ್ಷನಿಗೂ ಅವನ ದುರ್ಮಾನಗಳನ್ನು
ಅನುಮೋದನೆ ಮಾಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಅವನು ಭಯಂಕರ
ವಾದ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. || ೨೦ || "ಮರಣಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಈ
ದೇಹದಲ್ಲೇ ಅಭಿಮಾನ ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಮೂರ್ಖ ದಕ್ಷನು -
ಯಾರಿಗೂ ದ್ವೇಷಹಮಾಡದೇ ಇರುವ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನ
ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು. ಭೇದಬುದ್ಧಿಯಿಂದ
ಕೂಡಿದ ಈತನು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ವಿಮುಖನಾಗಲಿ." || ೨೧ ||
ಅವನು 'ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ಯಜ್ಞಮಾಡುವವನಿಗೆ ಅಕ್ಷಯಪುಣ್ಯವು
ದೊರೆಯುವುದು' ಮುಂತಾದ ಅರ್ಥವಾದರೂಕೂ ವೇದವಾಕ್ಯ
ಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ಹಾಗೂ ವಿವೇಕಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ವಿಷಯಸುಖದ
ಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ಕಪಟಧರ್ಮಮಯ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಥಿ
ನಾಗಿದ್ದು ಕರ್ಮಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವನ ಬುದ್ಧಿಯು
ದೇಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಭಾವವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವಂತಹುದು. ಇದರಿಂದ
ಇವನಿಗೆ ಅತ್ಯಸ್ವರೂಪವು ಮರೆಯಾಗಿದೆ. ಇವನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪಶು
ವಿನಂತ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈತನು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವೀಲಾಘು
ನಾಗಲಿ ಮತ್ತು ಕೀಳಾದಲ್ಲಿಯೇ ಈತನಿಗೆ ಕೋಪದಮುಖ
ಬರಲಿ. || ೨೨-೨೩ || ಈ ಮೂರ್ಖನು ಕರ್ಮಮಯವಾದ
ಅವಿದ್ಯೆಯನ್ನೇ ವಿದ್ಯೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ
ಈತನೂ ಮತ್ತು ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನಿಗೆ ಅವಮಾನಮಾಡಿರುವ
ಈತನ ಬೆಂಬಲಿಗರಲ್ಲರೂ ಜನ್ಮ-ಮರಣರೂಪವಾದ ಸಂಸಾರ
ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರಲಿ. || ೨೪ || ವೇದವಾಣಿಯೆಂಬ ಬಳಿಯು
ಫಲಶ್ರುತಿಯೆಂಬ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಸುಶೋಭಿತವಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮಫಲ
ರೂಪವಾದ ಅದರ ಮೋಹಕವಾದ ಗಂಧಕ್ಕೆ ವಶವಾದವರ ಚಿತ್ತವು
ಕಲಕತೋಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಶಂಕರದ್ವೇಷಿಗಳು ಕರ್ಮಗಳ
ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕಾಕೊಂಡಿರಲಿ. || ೨೫ ||

ಸರ್ವಭಕ್ಷಾ ದ್ವಿಜಾ ವೃಕ್ಷೈಃ ಪೃತವಿದ್ಯಾತಪೋವ್ರತಾಃ |
ವಿತ್ತದೇವೇಂದ್ರಿಯಾರಾಮಾ ಯಾಚಕಾ ವಿಚರಂತಿಷ್ಠಃ || ೨೬ ||

ತಸ್ಯೈವಂ ವದತಃ ತಾಪಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ದ್ವಿಜಕುಲಾಯ ವೈ |
ಭೃಗುಃ ಪ್ರತ್ಯಸೃಜಚ್ಛಾಪಂ ಬ್ರಹ್ಮದಂಡಂ ದುರತ್ಯಯಮ್ || ೨೭ ||

ಭವವ್ರತಧರಾ ಯೇ ಚ ಯೇ ಚ ತಾನ್ಸಮನುವ್ರತಾಃ |
ಪಾಪಿಂಡಿನಸ್ತೇ ಭವಂತು ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಪರಿಪಂಥಿನಃ || ೨೮ ||

ನಪ್ಪಶೌಚಾ ಮೂಢಧಿಯೋ ಜಟಾಭಗ್ನಾಸ್ಥಿಧಾರಿಣಿಃ |
ವಿಶಂತು ಶಿವದೀಕ್ಷಾಯಾಂ ಯತ್ರ ದೈವಂ ಸುರಾಸವಮ್ || ೨೯ ||

ಬ್ರಹ್ಮ ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಂಶ್ಚೈವ ಯದ್ಭೂಯಾಂ ಪರಿನಿಂದಥ |
ಸೇತುಂ ವಿಧಾರಣಂ ಪುನಾಮತಃ ಪಾಪಿಂಡಮಾಶ್ರಿತಾಃ || ೩೦ ||

ಏಷ ಏವ ಹಿ ಲೋಕಾನಾಂ ಶಿವಃ ಪಂಥಾಃ ಸಸಾತನಃ |
ಯಂ ಪೂರ್ವೇ ಚಾನುಸಂಹಸ್ಮರ್ಯತ್ಕೃಮಾಣಂ ಜನಾರ್ದನಃ || ೩೧ ||

ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ಶುದ್ಧಂ ಸತಾಂ ವರ್ತು ಸಸಾತನಮ್ |
ವಿಗರ್ಹ ಯಾತ ಪಾಪಿಂಡಂ ದೈವಂ ವೋ ಯತ್ರ ಭೂತರಾಟ್ || ೩೨ ||

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ

ತಸ್ಯೈವಂ ವದತಃ ತಾಪಂ ಭೃಗೋಃ ಸ ಭಗವಾನ್ಪದಃ |
ನಿಶ್ಚಕ್ರಾಮ ತತಃ ಕಿಂಚಿದ್ವಿಮನಾ ಇವ ಸಾನುಗಃ || ೩೩ ||

ತೇಽಪಿ ವಿಶ್ವಸೃಜಃ ಸತ್ರಂ ಸಹಸ್ರಪರಿವತ್ಸರಾನ್ |
ಸಂವಿಧಾಯ ಮಹೇಶ್ವಾರ ಯತ್ರೇಷು ಯುಷಭೋ ಹರಿಃ || ೩೪ ||

ಅಪ್ಪತ್ಯಾವಭೃಥಂ ಯತ್ರ ಗಂಗಾ ಯಮುನಯಾಸ್ಥಿತಾ |
ವಿರಾಜೇನಾತ್ಮನಾ ಸರ್ವೇ ಸ್ಥಂ ಸ್ಥಂ ಧಾಮ ಯಯಾಸ್ತತಃ || ೩೫ ||

ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಭಕ್ತ್ಯಾ-ಭಕ್ತಿದ ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಉದರಂಭರಣಕ್ಕಾಗಿ ವಿದ್ಯೆ, ತಪಸ್ಸು, ವ್ರತ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಅಶ್ರಯಿಸಿ, ಧನ, ದೇಹೇಂದ್ರಿಯ ಸುಖವನ್ನು ಪರಮಸುಖವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಗುರಾಮರಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷೆಬೇಡುತ್ತಾ ಆಲಸಾಡುತ್ತಿರಲಿ" ಎಂದು ಹಾವಮೆತ್ತಿತನು. || ೨೬ ||

ನಂದೀಶ್ವರನು ಹೀಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕುಲವನ್ನು ಶಪಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅದರ ಒದಲಿಗೆ ಭೃಗುಮಹರ್ಷಿಗಳು ಕ್ರುದ್ಧರಾಗಿ ದುಸ್ತರವಾದ ಶಾಪರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮದಂಡವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದರು. || ೨೭ || "ಯಾರು ಕಾಪಾಲಿಕರು - ಶಿವಭಕ್ತರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದರೋ ಅವರು ಸೌತಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವ ಪಾಪಿಂಡಿಗಳಾಗಲಿ. || ೨೮ || ಶೌಚಾಚಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಂಡುಬಿದ್ದಿಗನಾಗಿ, ಜಟಿ, ಬೂದಿ, ಎಲುಡಿನ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವವರೇ ಶೈವ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷಿತರಾಗಲಿ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸುರೆ ಮತ್ತು ಆಸವಗಳೆಂಬ ಮದ್ಯಗಳೇ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಅದರಣೆಯವಾಗಿದೆ. || ೨೯ || ಎಲಾ! ನೀವೆಲ್ಲ ಧರ್ಮ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರೂ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳ ರಕ್ಷಕರೂ ಆದ ವೇದ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ನಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರಲ್ಲ! ನೀವು ಪಾಪಿಂಡಮತವನ್ನು ಅಶ್ರಯಿಸಿರುವಿರಿ ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. || ೩೦ || ಈ ವೇದಮಾರ್ಗವೇ ಜನರಿಗಾಗಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ ಮತ್ತು ಸಾತನಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿನವರು ಇದೇ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದುಬುದಿರುವರು ಹಾಗೂ ಇದರ ಮೂಲವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿರುವನು. || ೩೧ || ನೀವುಗಳು ಸತ್ತಿರುವರಿಗೆ ಪರಮವವಿತ್ತವೂ, ಸಾತನ ಮಾರ್ಗವೂ ಆದ ವೇದವನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಭೂತಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿರುವ, ನಿಮ್ಮ ಇವ್ವದೇವನು ವಾಸಿಸುವ ಪಾಪಿಂಡ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋಗಿರಿ. || ೩೨ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ವಿದುರನೇ! ಭೃಗು ಯತಿಗಳು ಹೀಗೆ ಶಪಿಸಿದಾಗ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನು ಸ್ವಲ್ಪ ಖೇದಗೊಂಡವನಂತೆ ತನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಗಳೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದನು. || ೩೩ || ಪ್ರಜಾವತಿಗಳು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಯಜ್ಞದ ಅವಧಿ ಒಂದುದಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಉಪಾಸ್ಯ ದೇವತೆಯಾದರೋ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಆಗಿದ್ದನು. ಅಂತಹ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಆ ಪ್ರಜಾವತಿಗಳು ಗಂಗಾ-ಯಮುನಾ ಸಂಗಮಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅವಿಭಕ್ತವಾದಮಾಡಿ ಪ್ರಸನ್ನವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು. || ೩೪-೩೫ ||

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ದುಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಚತುರ್ಥಸ್ಕಂಧೇ
ರಕ್ಷತಾಪೋ ನಾಮ ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨ ||

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಸತಿದೇವಿಯು ತಂದೆಯು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಯಜ್ಞೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಹಠಮಾಡಿದುದು

ಮೃತೇಯು ಉಪಾಚ

ಸದಾ ವಿದ್ವಿಷತೋರೇವಂ ಕಾಲೋ ವೈ ಧ್ರಿಯಮಾಗಾಯೋಃ |
ಜಾಮಾತುಃ ಶ್ವಶುರಾಪಿ ಸುಮಹಾನತಿಚಕ್ರಮೇ

|| ೧ ||

ಯದಾಭಿಷ್ಠೋ ದಕ್ಷಸ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಪವಮೇಷ್ವಿನಾ |
ಪ್ರಜಾಪತೀನಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಮಾಧಿಪತೈಃ ಕೃಷೋಽಭವತ್

|| ೨ ||

ಇಷ್ಟಾ ಸ ವಾಪಪೇಯೇನ ಬ್ರಹ್ಮವ್ಯಾಸಭಿಘನಯ ಚ |
ಬೃಹಸ್ಪತಿಸವಂ ನಾಮ ಸಮಾರೇಘೇ ಕೃತೂತ್ಸವಮ್

|| ೩ ||

ತಸ್ಮಿನ್ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಯಃ ಸರ್ವೇ ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃದೇವತಾಃ |
ಆಸನ್ ಕೃತಸ್ತುಸ್ಯಯನಾಸ್ತತ್ತ್ವಶ್ಚ ಸಘರ್ತೃಕಾಃ

|| ೪ ||

ತದುಪಶ್ರುತ್ಯ ನಭಸಿ ಖೇಚರಾಣಾಂ ಪ್ರವಲ್ತತಾಮ್ |
ಸತೀ ದಾಕ್ಷಾಯಣೀ ದೇವೀ ಪಿತುರ್ಯಜ್ಞವಾಹೋತ್ತಮಾ

|| ೫ ||

ವ್ರಜಂತೀಃ ಸರ್ವತೋ ದಿಗ್ಭ್ಯ ಉಪದೇವದರಸ್ತ್ರಿಯಃ |
ವಿನೂನಯಾಸಾಃ ಸಪ್ರೇಷ್ಠಾ ನಿಷ್ಯಕಂತೀಃ ಸುವಾಸುಃ

|| ೬ ||

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ಥೂಲಯಾಭ್ಯಾಶೇ ಲೋಲಾಕ್ಷೀಮ್ಘೃಷ್ಣಕುಂಡಲಾಃ |
ಪತಿಂ ಭೂತಪತಿಂ ದೈವಮೌತುಕ್ಯಾದಭ್ಯಭಾಷತ

|| ೭ ||

ಸತ್ಯವಾಚ

ಪ್ರಜಾಪತೇಶ್ವೇ ಶ್ವಶುರಶ್ಚ ಸಾಂಪ್ರತಂ
ನಿರ್ಯಾಪಿತೋ ಯಜ್ಞ ಮಹೋತ್ಸವಃ ಕಿಲ |
ವಯಂ ಚ ತತ್ರಾಭಿಸರಾಮ ವಾಮ ತೇ
ಯದ್ಧರ್ಥಿತಾಮೀ ನಿಬುಧಾ ವ್ರಜಂತಿ ಹಿ || ೮ ||

ತಸ್ಮಿನ್ನಗ್ನೋ ಮಮ ಭರ್ತೃಭಃ ಸ್ವ ಕೈ-
ಧ್ರುಂವಂ ಗಮಿಷ್ಯಂತಿ ಸುಹೃದ್ವಿದ್ಯಕ್ಷವಃ |
ಅಹಂ ಚ ತಸ್ಮಿನ್ಪ್ರತಾಭಿತಾಮಯೇ
ಸಹೋಪನೀತಂ ಪರಿಬರ್ಹಮಹಿತುಮ್ || ೯ ||

ಪ್ರೀಮೃತ್ತೇಯುರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಎಲೈ ಮದುವನೇ! ಹೀಗೆ ಮಾಡಿ-ಅಳಿಯವಿರು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರು ವಂತೆ ಒಬ್ಬಳ ಕಾಲವು ಸಂದಿತು. || ೧ || ಇವೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬದೇವರು ದಕ್ಷನನ್ನು ಸಮಸ್ತ ವ್ಯಾಪಕಿಗಳ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿಸಿ ದನು ಇವರಿಂದ ಅವನ ಗರ್ಭವು ಇಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತು. || ೨ || ಅವನು ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನೇ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾಪ್ಯನಿಗೆ ಯಜ್ಞಭಾಗವನ್ನು ಕೊಡದೆ, ಅವರನ್ನು ತಿರುಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾ ಮೊದಲಿಗೆ 'ವಾಪಪೇಯ' ಮುಖವನ್ನು ಮಾಡಿದನು ಮತ್ತೆ 'ಬೃಹಸ್ಪತಿಸವ' ಎಂಬ ಮಹಾ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. || ೩ || ಆ ಯಜ್ಞೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಒಬ್ಬರ್ಷಿಗಳೂ, ದೇವರ್ಷಿಗಳೂ, ಪಿತೃಗಳೂ, ದೇವತೆಗಳೂ ಮುಂತಾದವರು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯರೊಂದಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿ ವರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ಮಹಾಳಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಪನ್ನ ಗೊಳಿಸಿದರು. ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಹಾರ್ದಿಕವಾಗಿ ಧ್ಯಾನಿಸಿದನು || ೪ ||

ಅದೇ ಕಥೆಯನ್ನು ಅಕಾಲಸೂರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ದೇವತೆಗಳು ಆ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮೂರನೆಯೇ ಪರಸ್ಪರ ಚರ್ಚಿಸು ತಿದ್ದನು ಅದರ ಮಹಿಮೆ-ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಸತೀದೇವಿಯು ತಂದೆಯ ಮಗುವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು ಯಜ್ಞವು ಕಮಾಪಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ತೀವಳು || ೫ || ತಮ್ಮ ಮಾರ್ಗಸೂಚನೆ ಕೈಬಿಡುವ ವಾರಿ ಯಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಡೆವರೂ ಅಂಜಲಿವಾದ ಕಾಣ್ಕಳುಳ್ಳ ಗಂಧರ್ವಸ್ತ್ರಿಯರೂ, ಯಕ್ಷರ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಭಳ-ಭಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಕುಂಡಲಗಳನ್ನೂ, ಹಾರಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಿ ಕೊಂಡು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳೊಡನೆ ವಿಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಆ ಯಜ್ಞೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸತಿಯು ನೋಡಿದಳು. ಅದರಿಂದ ಆಕೆಗೂ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲ ವುಂಟಾಗಿ, ಆಕೆಯು ಶನ್ನ ಪತಿದೇವನಾದ ಭಗವಾನ್ ಭೂತ ನಾಥನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಳು || ೬-೭ ||

ಸತೀದೇವಿಯು ಹೇಳಿದಳು - ಸ್ವಾಮಿ! ವಾಮದೇವರೇ! ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಮೂವನಾದ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರೀ ಯಜ್ಞ ಯಜ್ಞೋತ್ಸವವು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ನೋಡಿ, ಈ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿಗೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನೀವು ಇಷ್ಟಾದುವುದಾದರೆ ನಾವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ. || ೮ || ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಕ್ಕಿಯರನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲು ಹನ್ನ ಸೋದರಿ ಯರೂ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬರುವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಹೋಗಿ ನನ್ನ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು ಕೊಡುವ ಒಡವೆ, ಐಡಿಗೆಗಳ ಉಡುಗರೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸ ಬೇಕೆಂದು ನಾನೂ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. || ೯ ||

ತತ್ ಸ್ವಸ್ತರ್ಮೇ ನನು ಭರ್ತೃಸಮ್ಮಿತಾ
ಮಾತೃಪ್ಪಸ್ಯ ಕ್ಷಿನ್ನಧಿಯಂ ಚ ಮಾತರಮ್ |
ದ್ರಕ್ಷ್ಯೇ ಚರೋತ್ಕಂಠಮನಾ ಮಹರ್ಷಿಭಿ-
ರುನ್ನೀಯಮಾನಂ ಚ ಮೃಡಾಧ್ವರಧ್ವಜಮ್ || ೧೦ ||

ತಯ್ಯೇತದಾಶ್ವರ್ಯಮಜಾತ್ಯಮಾಯಯಾ
ವಿನಿಮಿಷತಂ ಭಾತಿ ಗುಣತ್ರಯಾತ್ಮಕಮ್ |
ತಥಾಶ್ವಹಂ ಯೋಷಿದತತ್ತ್ವವಿಚ್ಛ ತೇ
ದೀನಾ ದಿದೃಕ್ಷೇ ಭವ ಮೇ ಭವಕ್ಷಿಮ್ || ೧೧ ||

ಪಶ್ಯ ಪ್ರಯಾಂತೀರಭವಾನ್ಯಯೋಷಿಕೋ-
ಽಪ್ಯಲಂಕೃತಾಃ ಕಾಂತಸುಖಾ ವರೂಢಃ |
ಯಾಸಾಂ ವ್ರಜದ್ವಿ ತಿಷ್ಠಿಕಂಠ ಮಂಡಿತಂ
ನಭೋ ವಿಮಾನೈಃ ಕಲಹಂಸಪಾಂಡುಭಿಃ || ೧೨ ||

ಕಥಂ ಸುತಾಯಾಃ ಪಿತೃಗೇಹಕೌತುಕಂ
ನಿಶಮ್ಯ ದೇಹಃ ಸುರವರ್ಯ ನೇಂಗತೇ |
ಅನಾಹುತಾ ಅಪ್ಯಭಿಯಂತಿ ಸೌಹೃದಂ
ಭರ್ತುಗುರೋರ್ದೇಹಕೃತಶ್ಚ ಕೇತನಮ್ || ೧೩ ||

ತನ್ನೇ ಪ್ರಸೀದೇದಮಮರ್ತ್ಯವಾಂಛಿತಂ
ಕರ್ತುಂ ಭವಾನ್ಯಾರುಣಕೋ ಬಹಾರ್ಹತಿ |
ತ್ವಯಾತ್ಮನೋಽರ್ಥೇಽಹಮದಭೃಚಕ್ಷುಷಾ
ನಿರೂಪಿತಾ ಮಾನುಗೃಹಾಣ ಯಾಚತಃ || ೧೪ ||

ಮುಷಿರುವಾಚ

ಏವಂ ಗಿರಿತ್ರಃ ಪ್ರಿಯಯಾಭಿಭಾಷಿತಃ
ಪ್ರತ್ಯಭ್ಯಧತ್ತ ಪ್ರಹುಸ್ತುಹೃತ್ತಿಮ್ |
ಸಂಸ್ಥಾರಿತೋ ಮರ್ಮಭಿದ ಕುವಾಗಿಷೂನ್
ಯಾನಾಹ ಕೋ ವಿತ್ಪ್ರಜಾಂ ಸಮಕ್ಷತಃ || ೧೫ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ತ್ವಯೋದಿತಂ ಶೋಭನಮೇವ ಶೋಭನೇ
ಅನಾಹುತಾ ಅಪ್ಯಭಿಯಂತಿ ಬಂಧುಪು |
ತೇ ಯದ್ಯನುತ್ಪಾದಿತದೋಷದೃಷ್ಟಯೋ
ಬಲೀಯಾಸಾತ್ಕೃಮದೇನ ಮನ್ಯುನಾ || ೧೬ ||

ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳಿಂದ ಸಮ್ಮಾನಿತರಾಗುವ ನನ್ನ ಸೋದರಿ
ಯರು, ಚಿಕ್ಕಮ್ಮ-ದೊಡ್ಡಮ್ಮಂದಿರು, ಸ್ನೇಹದಿಂದ ನೆನದ ಮನುಷ್ಯ
ನನ್ನ ತಾಯಿ ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಬಹಳ
ದಿನಗಳಿಂದ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿದೆ. ಎಲೈ ಸುಖಕರನೇ! ಇದಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ
ಹೋದರೆ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ರಚಿಸಿರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಯಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ
ಸಂದರ್ಶಿಸಬಹುದು. || ೧೦ || ಜನ್ಮರಹಿತರಾದ ಪ್ರಭುವೇ!
ನಿಜಾದರೋ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ತಮ ಕಾರಣರಾದ ದೇವರು, ನಿಮ್ಮ
ಮಾಯೆಯಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಈ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ
ಅಶ್ವರ್ಯಮಯ ಈ ಜಗತ್ತು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ
ನಾನು ನಿಮ್ಮ ತತ್ತ್ವ ವ್ಯಾಪಾರಿಯರ ಹೆಣ್ಣು ಹೆಂಗಸು. ದೀನಳಾಗಿರುವ
ನಾನು ಈಗ ನನ್ನ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ತುಂಬಾ
ಉತ್ಸುಕನಾಗಿದ್ದೇನೆ. || ೧೧ || ಜನ್ಮಾದಿಹಿತ ನಿಲಕಂಠಾಸ್ತಾಮಿಯೇ!
ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ! ಆ ಹೆಂಗಸರಲ್ಲಿ ಆನೆಕರಿಗೆ ದಕ್ಷನೊಡನೆ ಯಾವ
ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವರು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳೊಡನೆ
ಗುಂಪು-ಗುಂಪಾಗಿ ಆ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿ-
ರುವ ದೇವಾಲಂಕಾರದ ರಾಜಹಂಸಸದೃಶವಾದ ಬಿಳಿಯ
ವಿಮಾನಗಳಿಂದ ಆಕಾಶಮಂಡಲವು ಹೇಗೆ ಶೋಭಾಯಮಾನ
ವಾಗಿದೆ! || ೧೨ ||

ಎಲೈ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತಂದೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ
ಉತ್ಪನ್ನ ನಡೆಯುವ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನ ಮಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ
ಹೋಗಿ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಹಾತೊರೆಯದೇ
ಇರುವುದೇ? ಪತಿ, ಗುರುಗಳು, ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು, ಗೆಲೆಯರು
ಇವರ ಮನೆಗೆ ಕರೆಯದೆಯೂ ಹೋಗಬಹುದಲ್ಲ! || ೧೩ ||
ಆದುದರಿಂದ ಪಡೆದೇನು! ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ನನ್ನ ಈ
ಬಯಕೆಯನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಈಡೇರಿಸಬೇಕು. ನಿನ್ನ ತುಂಬಾ
ಕರುಣಾಮಯರು. ಅದರಿಂದಲೇ ಪರಮಜ್ಞಾನಿಗಳಿದ್ದರೂ ನಿಮ್ಮ
ದೇಹದ ಅರ್ಥಭಾಗದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದ್ದೀರಿ. ನನ್ನ
ಈ ದೇಹಿಕೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ. || ೧೪ ||

ಶ್ರೀಮೃತ್ಯೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಪ್ರಿಯ ಸಹೋದರಿಯು
ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಾಗ, ಸ್ನೇಹಿತರಿಗೂ, ಅತ್ತೀಯರಿಗೂ ಪ್ರಿಯವನ್ನು
ಉಂಟುಮಾಡುವ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನಿಗೆ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು
ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜಾವರ್ತಿಗಳ ಎದುರಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಆಡಿದ ಆ ಮರ್ಮ
ಭೇದಕವಾದ ದುರ್ವಚನರೂಪವಾದ ವಾಗ್ವಾಕ್ಯಗಳು ನೆನಪಾಗಿ,
ನುಗುತ್ತಾ ಹೀಗಿಂದನು - || ೧೫ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನು ಹೇಳಿದನು - ಎಲೈ ಸುಂದರಿಯೇ!
'ಬಂಧುಗಳ ಮನೆಗೆ ಅಹ್ವಾನವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಹೋಗಬಹುದು'
ಎಂದು ನೀನು ಹೇಳಿದ ಮಾತೇನೋ ಸಮೀಚನವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ
ಆ ಬಂಧುಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯು ಅತಿಪ್ರಬಲವಾದ ದೇಹಾಭಿಮಾನದಿಂದ
ಉಂಟಾದ ಮದ ಮತ್ತು ಕ್ಷೋಧಗಳಿಂದ ದ್ವೇಷವೆಂಬ ದೋಷದಿಂದ
ಕೂಡಿರದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. || ೧೬ || ಎದ್ದೆ, ತಪ್ಪು
ಸಂಪತ್ತು, ಸುದೃಢಕರೀಡೆ, ಯೌವನದ ವಯಸ್ಸು, ಉಚ್ಛ್ರಾಸದ
ಕುಲ - ಇವು ಆರು ಸತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವುವು.

ವಿದ್ಯಾ ತಪೋವಿತ್ತವಪುರ್ವಯುಕುರೈಃ
ಸತಾಂ ಗುಣೈಃ ಪದ್ಧಿರಾತ್ಮಮೇತರೈಃ |
ಸ್ವತಃ ಹತಾಯಾಂ ಭೃತಮಾನದುರ್ದೃಶಃ
ಸ್ವಭಾವ ಪಶ್ಯಂತಿ ಹಿ ಧಾಮ ಭೂಯುಷಾಮ್ || ೧೭ ||

ಸೈತಾದೃಶಾಣಾಂ ಸ್ವಜನವ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ
ಗೃಹಾನ್ಮತೇಯಾದನವಸ್ಥಿತಾತ್ಮನಾಮ್ |
ಯೇಽಭ್ಯಾಗತಾನ್ಮತೃಧಿಯಾಭಿಚಕ್ಷತೇ
ಆರೋಪಿತಭ್ರೂಭಿರಮರ್ಷಣಾಭಿಃ || ೧೮ ||

ತಥಾರಿಭಿರ್ನ ವ್ಯಥತೇ ಶಿಲೀಮುಖೈಃ
ಶೇತೇಽರ್ಧಿತಾಂಗೋ ಪದಮೀನ ದೂಯತಾ |
ಸ್ವಾನಾಂ ಯಥಾ ವಕ್ತೃಧಿಯಾಂ ದುರುಕ್ತಭಿ-
ರ್ದಿವಾನಿಕಂ ತಪ್ಯತಿ ಮರ್ಮತಾದಿತಃ || ೧೯ ||

ವೃಕ್ಷಂ ಕ್ಷಮುತ್ಯಪ್ಪಚೇಃ ಪ್ರಜಾಪತೇಃ
ಪ್ರಿಯಾಕೃತೃಚಾನಾಮಸಿ ಸುಭ್ರ ಸಮೃತಾ |
ಅಥಾಪಿ ಮಾನಂ ನ ಪಿತುಃ ಪ್ರಪತ್ನಸೇ
ಮದಾಶ್ರಯಾತ್ಯಃ ಪರಿತಪ್ಯತೇ ಯತಃ || ೨೦ ||

ಪಾಪಚ್ಯಮಾನೇನ ಹೃದಾಽಽಕುರೇಂದ್ರಿಯಃ
ಸಮೃದ್ಭಿಃ ಪೂರುಷಬುದ್ಧಿಸಾಕ್ಷಿಣಾಮ್ |
ಅಕಲ್ಪ ವಿಶಾಮಧಿರೋಧುಮಂಜಸಾ
ಪದಂ ಪುಂ ದ್ವೈಷ್ಟಿ ಯಥಾಸುರಾ ಹರಿಮ್ || ೨೧ ||

ಪ್ರತ್ಯುದ್ಗಮಪ್ರತ್ಯಯಣಾಭಿವಾದನಂ
ವಿಧೀಯತೇ ಸಾಧು ನಿಘಃ ಸುಮಧ್ಯಮೇ |
ಪ್ರಾಚ್ಛೈಃ ಪರಶ್ಚೈ ಪುರುಷಾಯ ಚೇತಸಾ
ಗುಹಾಶಯಾಯೈವ ನ ದೇಹಮಾನಿನೇ || ೨೨ ||

ದ್ವೃಷ್ಟಂ ವಿಪುದ್ಧಂ ವಾಸುದೇವತಬ್ಧತಂ
ಯದೀಯತೇ ತತ್ರ ಪುಮಾನಪಾವೃತಃ |
ದ್ವೃಷ್ಟಃ ಚ ತಸ್ಮಿನ್ಮಗವಾನ್ಮಾನುದೇವೋ
ಹೃದೋಕ್ಷಮೋ ಮೇ ಸಮಸಾ ವಿಧೀಯತೇ || ೨೩ ||

ಅದರ ನೀಚನಾದ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಅವನ ಅವಗುಣಗಳಾಗಿ ಬಿಡುವುವು, ಎಕೆಂದರೆ, ಅವರಿಂದ ಅವನ ಗರ್ವವು ಹೆಚ್ಚುವುದು, ದೃಷ್ಟಿಯು ದೋಷವುಳ್ಳವಾಗುವುದು, ವಿವೇಕಶಕ್ತಿಯು ನಾಶವಾಗುವುದು, ಅದರಿಂದ ಅವರು ಮಹಾಪುರುಷರ ಪಭಾವವನ್ನು ನೋಡಲಾರರು. || ೧೭ || ಇದರಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕುಟಲಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ತುಟ್ಟುಗೊಂಡುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಸಿಟ್ಟುತುಂಬಿದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವಂತಹ ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತಚಿತ್ತರಾದ ಜನರ ಮನೆಗೆ - 'ಇವರು ಎಷ್ಟಾದರೂ ನಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳಲ್ಲವೇ!' ಎಂದು ತಿಳಿದು ಎಂದಿಗೂ ಕೋಗಿಸಾರದು. || ೧೮ || ದೇವೀ! ಕುಟಲಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಬಂಧುಗಳ ಕುಟಲವಾದ ಚುಚ್ಚಿಮಾತುಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವಷ್ಟು ನೋವು ಶತ್ರುಗಳ ಬಾಣಗಳು ಚುಚ್ಚಿದರೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಬಾಣಗಳು ಚುಚ್ಚಿದ ನೋವನ್ನಾದರೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ನಿದ್ರೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಅದರ ಕಿಟ್ಟುಮಾತುಗಳು ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿದರೆ ಹಗಲೂ-ರಾತ್ರಿ ಮಾನಸಿಕ ಓಡೆಯಿಂದ ನಲಕುತ್ತಿರಬೇಕಾಗುವುದು. || ೧೯ ||

ಸುಂದರೀ! ಪರಮೋನ್ನತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದಿರುವ ಆ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ಆತನ ಪುತ್ರಿಯರಲ್ಲೇ ನೀನು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರಳಾಗಿರುವೆ - ಎಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಆದರೂ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವುದರಿಂದ ನೀನಿಗೆ ಶುದ್ಧವಾದ ಮನ್ನಣೆ ಸಿಗಲಾರದು, ಎಕೆಂದರೆ, ಆತನಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮತಿಯಿಂದ ಕಿಚ್ಚವೇ. || ೨೦ || ಆಕಾಶಾದರಿ ಮೋಡರಪಿತರಾಗಿ ಪೃಥಿವಿ ಪುಮಾವಿ ತತ್ತ್ವಗಳ ಮಹಾರ್ಥವನ್ನಾದ್ದು ತಿಳಿದಿರುವ ಸತ್ಪುರುಷರ ಸಮುದ್ರತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಕುಂಬುತ್ಯ ಮಗ್ನಾದ ಮತ್ಸ್ಯ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಕಟ ಪಡುವ ಕುಪುರುಷರಿಗೆ ಆ ಸತ್ಪುರುಷರ ಪದವಿಯಂತೂ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ದೈತ್ಯಗಣಗಳು ತ್ರೀಹರಿಯ ಮೇಲೆ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಕುರುವಂತ ಅವನು ಆ ಸತ್ಪುರುಷರ ಮೇಲೆ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಕಾರುತ್ತಾ ಕೊರಗುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ, ಅಷ್ಟೆ! || ೨೧ ||

ಸುಂದರಾಂಗಿಯೇ! ನೀವು ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯನ್ನು ಏಕೆ ಆದರಿಸಲಿಲ್ಲ? ಎಂದು ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಬಹುದು. ಲೋಕವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಕೋಗಿ ಎನೆಯ ತೋರುವುದು, ಸಮಸ್ಥಾರ ಮಾಡುವುದು ಮುಂತಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಗೌರವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವರಲ್ಲವೇ? ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು ಅದನ್ನೇ ಅಶ್ವತ್ಥಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಆ ಸಮಸ್ಥಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿರುವ ತ್ರೀವಾಸುದೇವನಿಗೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ, ದೇವಾಧಿಮಾನಿಯಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ. || ೨೨ || ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಸತ್ತ್ವ (ಅಂತಃಕರಣ)ದ ಹೆಸರು, 'ಮುದೇವ' ಎಂದಾಗಿದೆ. ಎಕೆಂದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಭಗವಂತನಾದ ತ್ರೀವಾಸುದೇವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅವಿಭವಿಸಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವನು. ಅಂತಹ ವಿಶುದ್ಧ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಭಗವಂತನಾದ ತ್ರೀವಾಸುದೇವನಿಗೇ ನಾನು ಸಮಸ್ಥಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. || ೨೩ ||

ತತ್ರೇ ನಿರೀಕ್ಷೋ ನ ಪಿತಾಪಿ ದೇಹಕೃತ್
 ದಕ್ಷೋ ಮಮ ದ್ವಿತ್ ತದನುವೃತ್ತಾಶ್ಚ ಯೇ |
 ಯೋ ವಿಶ್ವಗೃಹ್ಣತಂ ವರೋರು ಮಾಮ್
 ಅನಾಗಸಂ ದುರ್ವಚಸಾಕರೋತ್ತರಃ || ೨೪ ||

ಯದಿ ಪ್ರಜಪ್ತಸ್ಯತಿಹಾಯ ಮದ್ವಕ್ಷೋ
 ಭದ್ರಂ ಭವತ್ಯಾ ನ ತತೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ |
 ಸಂಭಾವಿತಸ್ಯ ಸ್ವಜನಾತ್ತರಾಭವೋ
 ಯದಾ ಸ ಸದ್ವೋ ಮರಣಾಯ ಕಲ್ಪತೇ || ೨೫ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಚತುರ್ಥಾಸ್ಕಂಧೇ
 ಉಮಾ-ರುದ್ರಸಂವಾದೇ ಕೃತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೩ ||

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಸತೀದೇವಿಯ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ

ದಿತಾದಮುಕ್ತಾ ವಿರರಾಮ ತಂಕರಃ
 ಪತ್ಯಂಗನಾಶಂ ಹ್ಯುಭಯತ್ರ ಚಿಂತಯನ್ |
 ಸುಹೃದ್ವಿಘ್ನಕುಃ ಪರಿಶಂಕಿತಾ ಭವಾನ್
 ನಿಷ್ಕಾಮತೀ ನಿರ್ವಿಪತೀ ದ್ವಿಧಾಽಽಸ ಸಾ || ೧ ||

ಸುಹೃದ್ವಿಘ್ನಕುಪ್ರತಿಘಾತದುರ್ಮನಾಃ
 ಸ್ನೇಹಾದ್ವ್ರದತ್ಯಶ್ರುಕಲಾತಿವಿಹ್ವಲಾ |
 ಭವಂ ಭವಾನ್ಯಪ್ರತಿಪೂರುಷಂ ದುಷಾ
 ಪ್ರಧಕ್ಷ್ಯತೀವೈಕತ ಜಾತವೇಷಘ್ನಃ || ೨ ||

ತತೋ ವಿನಿಶ್ಚಯ ಸತೀ ವಿಹಾಯ ತಂ
 ಶೋಕೇನ ರೋಷೇಣ ಚ ದೂಯತಾ ಹೃದಾ |
 ಒತ್ತೋರಗಾತ್ ಸ್ತ್ರೀಣವಿಮೂಢಧೀರ್ಗೃಹಾನ್
 ಪ್ರೇಮಾಽಽತ್ಯಸೋ ಯೋಽರ್ಥಮವಾತ್ಸಾಂ ಪ್ರಿಯಃ || ೩ ||

ಅದುವರಿಂದ ಪ್ರಿಯೇ! ಆ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ನಿನಗೆ
 ಜನ್ಮವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ತಂದೆಯೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಮಿತಿಮೀರಿ
 ದ್ವೇಷಿಸುವ ಶತ್ರುವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನೀನು ಆತನನ್ನಾಗಲೀ,
 ಈತನ ಅನುಮಾಯುಗಳನ್ನಾಗಲಿ ನೋಡುವ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ಮಾಡ
 ಬಾರದು. ಆತನು ಪಕ್ಷಜಾಪತಿಗಳ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಾವುದೇ
 ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಕಟುವಾದ ಮಾತು
 ಗಳಿಂದ ತಿರುಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನಲ್ಲ! || ೨೪ || ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಿ
 ನೀನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೆ ನಿನಗೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗದು.
 ಏಕೆಂದರೆ, ಬೀಳದಲ್ಲಿ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸ್ವಜನರಿಂದ
 ವಿವಾದರೂ ಅಪಮಾನವು ಒದಗಿದರೆ ಅದು ಒಡನೆಯೇ ಅವನ
 ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. || ೨೫ ||

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೩ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಎಲೈ ಎದುರನೇ!
 ಸತೀದೇವಿಗೆ ಇಷ್ಟನ್ನು ಹೇಳಿ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನು ಸುಮ್ಮನಾದನು.
 ದಕ್ಷನ ಮನಗೆ ಹೋಗಗೊಡುವುದು, ಅಥವಾ ತಡೆಯುವುದು
 ಎರಡೂ ಅವಧ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಸತಿಯ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಾಗದ ಸಂಭವವಿದೆ ಎಂದು
 ಅವನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಇತ್ತಕಡೆ ಸತೀದೇವಿಯೂ ಬಂಧುಗಳನ್ನು
 ನೋಡೋಣವೆಂದು ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವುದು ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿಯಾದ
 ಶಂಕರನು ಶ್ರುದ್ಧನಾಗದಿರಲಿ ಎಂದು ಹಿಂದಿರುಗುವುದು ಹೀಗೆ
 ಯಾವುದನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸದೆ ಆಕೆಯು ಇಬ್ಬರದಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ
 ಚಿಂತಿಸುವಳು || ೧ || ತನ್ನ ಬಂಧು ಗಳನ್ನು ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿ
 ಬಾಧೆ ಕಂಡುದರಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಶುಂಭಾ ಪೇದವಾಯಿತು.
 ಬಂಧುಪ್ರೇಮದಿಂದ ಆಕೆಯ ಹೃದಯ ತುಂಬಬಂದು, ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ
 ನೀರನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಕುಲಳಾಗಿ ಅಳತೊಡಗಿದಳು.
 ಅವಳ ಶರೀರವು ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗತೊಡಗಿತು. ಆಕೆಯು ಅಪ್ರತಿಮ
 ನಾದ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನನ್ನು ಕೋಪದಿಂದ ಸುಟ್ಟುಬಿಡುವಳೋ
 ಎಂಬಂತೆ ದುರ-ದುರನೆ ನೋಡತೊಡಗಿದಳು. || ೨ || ನಿಟ್ಟುಸಿರು
 ಬಿಡುತ್ತಾ ಪಿಡುಪಾಹವಾದ ಅವಿವೇಕಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ, ಶೋಕದಿಂದಲೂ,
 ಕೋಪದಿಂದಲೂ ಸಂತಾಪಗೊಂಡ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಆಕೆಯು ತನಗೆ
 ಪರಮಪ್ರೇಮದಿಂದ ತರೀರದ ಅರ್ಧಭಾಗವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ
 ಸತ್ಯವತ್ತಿಯವಾದ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತೊರುಮನೆಯ
 ಗಡೆಗೆ ಹೊರಟೇಬಿಟ್ಟಳು. || ೩ ||

ತಾಮನ್ವಗಚ್ಛನ್ ದ್ರುತವಿಕ್ರಮಾಂ ಸತೀ-
ಮೇಕಾಂ ತ್ರಿನೇತ್ರಾನುಚರಾಃ ಸಹಸ್ರತಃ |
ಸ್ವಪಾರ್ಷದಾ ಯೇ ಮನಮನ್ಯದಾದಯಃ
ಪುರೋವ್ಯಪೇಂದ್ರಾಸ್ತರಸಾ ಗತವ್ಯಥಾಃ || ೪ ||

ತಾಂ ಸಾರಿಕಾಕಂದುಕದರ್ಪಣಾಂಬುಜ-
ಶ್ವೇತಾತಪತ್ರವ್ಯಜನಸ್ಯಗಾದಿಭಿಃ |
ಗೀತಾಯನೈದುರ್ಗಂದುಭಿತಂಬುವೇಣುಭಿಃ-
ವೃಷೇಂದ್ರಮಾದೋಷ್ಯ ವಿಟಂತಾ ಯಯುಃ || ೫ ||

ಅಬ್ರಹ್ಮಭೋಷೋರ್ಜಿತಯಜ್ಞವೈಶಸಂ
ವಿಪ್ರರ್ಷಿಜುಪ್ತಂ ವಿಬುಧೈಶ್ಚ ಸರ್ವತಃ |
ಮೃದ್ವಾರ್ವಯಃಕಾಂಚನದರ್ಪಚರ್ಮಭಿಃ-
ನಿರಸೃಷ್ಟಭಾಂಡಂ ಯಜನಂ ಸಮಾವಿಶತ್ || ೬ ||

ತಾಮಾಗತಾಂ ತತ್ರ ನ ಕಶ್ಚನಾದ್ರಿಯದ್
ವಿಮಾನಿತಾಂ ಯಜ್ಞಕೃತೋ ಭಯಾಜ್ಞನಃ |
ಯಿತೇ ಸ್ವಸ್ವರ್ವೈ ಜನನೀಂ ಚ ಸಾದರಾಃ
ಪ್ರೇಮಾಶ್ರುಕಂಠೈಃ ಪರಿಪಸ್ವಜುರ್ಮುರಾ || ೭ ||

ಸೌದರ್ಯಸಂಪ್ರಶ್ನಸಮರ್ಥವಾರ್ತಯಾ
ಮಾತ್ರಾ ಚ ಮಾತೃಪ್ತಸ್ಯಭಿಶ್ಚ ಸಾದರಮ್ |
ದತ್ತಾಂ ಸಪರ್ಯಾಂ ಪರಮಾಸನಂ ಚ ಸಾ
ನಾದತ್ತ ಪಿತ್ರಾಪ್ರತಿನಂದಿತಾ ಸತೀ || ೮ ||

ಅವದ್ರಭಾಗಂ ತಮವೇಕ್ಷ್ಯಚಾಢ್ವರಂ
ಪಿತ್ರಾ ಚ ದೇವೇ ಕೃತಹೇಲನಂ ವಿಭೌ |
ಅನಾದೃತಾ ಯಜ್ಞ ಸದಸ್ಯಧೀಶ್ವರೀ
ಚುಕೋಪ ಲೋಕಾನಿವ ಧರ್ಮತೀ ರುಷಾ || ೯ ||

ಜಗರ್ಹ ಸಾಮರ್ಪವಿಪನ್ನಯಾ ಗಿರಾ
ಶಿವದ್ವಿಪಂ ಧೂಮಪಥಶ್ರಮಸ್ತಯಮ್ |
ಸ್ತುತೇಜಸಾ ಭೂತಗಣಾನ್ಸಮುತ್ಥಿತಾನ್
ವಿಗೃಹ್ಯ ದೇವೀ ಜಗತೋಽಭಿಶೃಣ್ವತಃ || ೧೦ ||

ಹೀಗೆ ಒಡಕಿಯು ಒಬ್ಬರಿಗಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಮಹಾದೇವನ ಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮಗುಮಂತ್ರ ಮತ್ತು ಮದ ಮುಂತಾದ ಸಾವಿರಾರು ಸೇವಕರು ಭಗವಂತನ ವಾಹನವಾದ ವೃಷಭವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪಾರ್ಷದರನ್ನೂ, ಯಕ್ಷರನ್ನೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಿರ್ಜಯರಾಗಿ ಮಹಾವೇಗದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರು. || ೪ || ಅವರು ಸತೀದೇವಿಯನ್ನು ವೃಷಭದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಅದರ ಅರಗಿಣಿ, ಚಂದ್ರ, ಕನ್ನಡಿ, ಕಲಶ, ಕಮಲ, ಬೆಳ್ಳೊಡೆ, ಚಾಮರ, ಮಾಲೆಗಳೇ ಮುಂತಾದ ರಾಜಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು, ಶಂಖ, ಕೊಳಲು, ದುಂದುಭಿಗಳೇ ಮುಂತಾದ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತಾ ಗೌರವದಿಂದ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. || ೫ || ಹೀಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ ಸತೀದೇವಿಯು ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಸೇವಕರೊಡನೆ ವಕ್ರನ ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳೂ ದೇವತೆಗಳೂ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಯತ್ನಿಜರು ಗಂಭೀರವಾದ ವೇದಘೋಷವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆಯ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಮೃತ್ತಿಕೆ, ಮರ, ಕಬ್ಬಿ, ಚಿನ್ನ ದರ್ಭ ಮತ್ತು ಚರ್ಮ ಇವುಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಯಜ್ಞಪಾತ್ರೆಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. || ೬ || ಸತೀದೇವಿಯು ಆ ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕಾಗ ಯಜ್ಞದ ಯಜಮಾನನಾಗಿದ್ದ ವಕ್ರನು ಆಕೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದಲೇ ನೋಡಿದನು. ಅವನು ಕಂಡು ಅವನಿಗೆ ಹವರಿದ ಇತರರೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಅಮರಸಿಲ್ಪಿ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಸೋದರಿಯರು ಮಾತ್ರ ಆಕೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಆ ತಂದೆಗಳಿಂದ ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡರು. || ೭ || ಅವಳು ತಂದೆಯು ಅಪಮಾನಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಬೇವಗೊಂಡ ಆಕೆಯು ಸೋದರಿಯರ ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆಯ ಸಮಮಾತುಗಳಾದಾಗಲೇ ತಾಯಿ-ಚಿಕ್ಕಮ್ಮ-ಹೊತ್ತಮ್ಮಂದಿರು ಗೌರವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಒಳಂಪಕಯಜ್ಞಗಳೇ ಶೇಷವಾದ ಅಸನವನ್ನಾಗಲೇ, ಯಾವುದನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. || ೮ ||

ಮಹಾಭೋಕಶೃಂಗಿಮಾದ ಸತೀದೇವಿಗೆ ಯಜ್ಞಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರವಾದದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ, ಆಕೆಯ ಪತಿಗೂ ಅಪಹಾರವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಭಗವಂತನಾದ ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರುದ್ರನಿಗೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಾರಗಳನ್ನೇ ಕೊಡದೆ ದೊಡ್ಡ ದೈವಾಪರಾಧ ನಡೆಸಿದುದನ್ನು ಕಂಡು ಸತೀದೇವಿಯ ಕ್ರೋಧವ್ವಾಲೆ ಭುಗಿಲೆದ್ದಿತು. ಆಗ ಆಕೆಯು ಇಡೀ ಲೋಕವನ್ನೇ ಕೋಪಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟುಬಿಡುವಳೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. || ೯ || ವಕ್ರನು ಕರ್ಮಮಾರ್ಗದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ದುರಹಂಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಶಿವನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ಅವನನ್ನು ಕಂಡು ಸತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಬಂದ ಭೂತಗಣಗಳು ಅವನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಆಗ ಸತೀದೇವಿಯು ತನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣವಿಂದ ಅವರನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿ ಎಲ್ಲ ಜನರು ಕೇಳುವಂತೆ ಕೋಪಾವೇಶದಿಂದ ತೊದಲುವ ಬಿರುನುಡಿಗಳಿಂದ ತಂದೆಯಾದ ವಕ್ರನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಾ ಇಂತಂದಳು. || ೧೦ ||

ಶ್ರೀದೇವ್ಯವಾಚ

ನ ಯಸ್ಯ ಲೋಕೇಽಸ್ತುತಿಶಾಯನಃ ಪ್ರಿಯಃ
ತಥಾಪ್ರಿಯೋ ದೇಹಭೃತಾಂ ಪ್ರಿಯಾತ್ಮನಃ |
ತಸ್ಯೈವಮಸ್ತುತಃ ಸುತಃ ಪ್ರೇಮಾತ್ಮಕಃ
ಋತೇ ಭವಂತಂ ಕತಮಃ ಪ್ರತೀಪಯೇತ್ || ೧೧ ||

ದೋಷಾನ್ವರೇಷಾಂ ಹಿ ಗುಣೇಷು ಸಾಧವೋ
ಗೃಹ್ಣಂತಿ ಕೇಚಿನ್ ಭವಾದೃಶಾ ದ್ವಿಜ |
ಗುಣಾಂಶ್ಚ ಫಲೋನ್ನತುಲೀಕರಿಷ್ಯವೋ
ಮಹತ್ತಮಾಸ್ತೇಷ್ವಪಿದದೃಶಾನಫಮ್ || ೧೨ ||

ನಾಶ್ಚರ್ಯಮೇತದ್ಯದಸತ್ ಸರ್ವವಾ
ಮಹದ್ವಿಂದಾ ಕುಣಪಾತ್ಮವಾದಿಷು |
ಸೇಷ್ಯಾಂ ಮಹಾಪುರುಷಮಾದಾಂಯುಭಿ-
ರ್ನಿರಸ್ತತೇಜಸು ತದೇವ ಕೋಭನಮ್ || ೧೩ ||

ಯದ್ವೈಕರಂ ನಾಮ ಗಿರೀರಿತಂ ಸೃಣಾಂ
ಸೃತ್ಯಸಂಗಾದಫಮಾಶು ಹಂತಿ ತತ್ |
ಪವಿತ್ರಕೀರ್ತಿಂ ತಮಲಂಘ್ಯಶಾಸನಂ
ಭವಾನಯೋ ದ್ವೈತ್ಯ ಶಿವಂ ಶಿವೇತರಃ || ೧೪ ||

ಯತ್ಪಾದಪದ್ಮಂ ಮಹತಾಂ ಮನೋಽಲಿಭಿ-
ರ್ನಿಷೇವಿತಂ ಬ್ರಹ್ಮರಸಾಸವಾರ್ಥಿಭಃ |
ಲೋಕೈಶ್ಚ ಯದ್ವೈಕತೆ ಚಾಶಿಷೋಽರ್ಥಿನಃ
ಸ್ತಸ್ಮೈ ಭವಾನ್ ದ್ರಾಹ್ಮತೆ ವಿಶ್ವಬಂಧವೇ || ೧೫ ||

ಹಿ ವಾ ಶಿವಾಬ್ಜಮಶಿವಂ ನ ವಿದುಸ್ತದ್ವೈ-
ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಸ್ತಮವಕೀರ್ಯಾ ಜಘಾಃ ಕೃತಾನೇ |
ತನ್ಮಾಲ್ಯಭಸ್ಯಸ್ಯಕಪಾಲ್ಯವಸತಿಶಾಚ್ಯ-
ಯೇ ಮೂರ್ಧಧರಃ ತಚ್ಚರಣಾಮೃತಮ್ || ೧೬ ||

ಸೋದೇವಿಯು ಹೇಳಿದಳು - ಎಲೈ ಕಂದಯೇ! ಜಗದೀಶ್ವರನಾದ ಶಂಕರನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನೀನೇನು ಬಲ್ಲೆ? ಅವನಿಂದ ಮಿಗಿಲಾದವರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ದೇಹಗಳಿಗೂ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಅತ್ಯಸ್ತರೂಪನನ್ನು ಸಮದರ್ಶನನಾದ ಅವನಿಗೆ ಯಾರೂ ಪ್ರಿಯರೂ ಇಲ್ಲ. ಅಪ್ರಿಯರೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ ವೈರವಿಲ್ಲದ ಹಂತಮೂರ್ತಿ ಯು ಅವನು. ಅಂತಹ ಮಹಾತ್ಮನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಹೊರಟು ಬೇರೆ ಯಾರು ಕಾನೇ ಎರೋಧಿಸಿಯಾರು? || ೧೧ || ಎಲೈ ದ್ವಿಜವರನೇ! ನಿನ್ನಂತಹವರು ಬೇರೆಯವರ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೋಷವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಯಾರೇ ಸಾಧು-ಸತ್ಪುರುಷರು ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇರೆಯವರ ದೋಷಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದು ದೂರವುಳಿಯತು. ಬೇರೆಯವರ ಅಲ್ಪವಾದ ಗುಣವನ್ನೂ ಕೂಡ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ನೋಡುವವರೇ ನಿಜವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡವರು. ಆದರೆ ನೀನು ಅಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷರಲ್ಲಿಯೂ ಅಪರಾಧವನ್ನೇಗಿ, ದೋಷ ರೋಷಗಳೆ ಮಾಡಿರುವಿ || ೧೨ || ಶವಕಮಾನವಾಗಿರುವ ಈ ಜಡದೇಹವನ್ನೇ ಅಶ್ವವೆಂದು ಸದಾ ಭಾವಿಸುವ ದುಷ್ಟರು ಅಸೂಯೆಯಿಂದ ಮಹಾತ್ಮರನ್ನು ಸದಾ ನಿಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚರಿಯಿಲ್ಲ. ಆ ಮಹಾತ್ಮರು ಅದನ್ನು ಮನ್ನಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಸಾಧುಶ್ರೇಷ್ಠರ ಪಾದಧೂಳಿಯೇ ದುಷ್ಟರ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಮಹಾಪುರುಷರ ನಿಂದೆಯಂತಹ ನಿಷೇಷಾಯವು ಆ ದುಷ್ಟ ಪುರುಷರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಶೋಭಿಸುತ್ತದೆ. || ೧೩ || 'ಶಿವ' ಎಂಬ ಎರಡು ಅಕ್ಷರಗಳ ನಾಮವು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಬಾಯಿಂದ ಬಂದರೂ ಮನುಷ್ಯರ ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳೂ ಒಡನೆಯೇ ನಾಶವಾಗಿಬಿಡುವವೋ, ಯಾರ ಅಶ್ವೇಯನ್ನು ಮತ್ತಾರೂ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಲಾರರೋ ಅಂತಹ ಪವಿತ್ರ ಕೀರ್ತಿಯಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನೇ ನೀನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ. ಅಯ್ಯೋ! ಮಂಗಳಮಯನಾದ ಶಿವನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ನೀನು ಅಮಂಗಳನೇ ಸರಿ. || ೧೪ || ಅಯ್ಯಾ! ಮಹಾಪುರುಷರ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ಮಧುಕರಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದಮಯ ರಸವನ್ನು ವಾನ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಯಾರ ಚರಣಕಮಲಗಳನ್ನು ನಿರಂತರ ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವೋ, ಯಾರ ಚರಣಾದವಿಂದಗಳು ಸಕಾಮ ಪುರುಷರು ಬಯಸಿದ ಭೋಗಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತವೆಯೋ, ಅಂತಹ ವಿಶ್ವಒಂಥು ಭಗವಾನ್ ಶಿವನಲ್ಲಿ ನೀನು ವೈರವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ. || ೧೫ ||

'ಈತನು ಹುಸಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಶಿವನು. ಆದರೆ ದೂಷ, ಗುಣ, ವೇಷ ಮುಂತಾದವುಗಳೆಲ್ಲ ಈತನು ಅಶಿವನೇ (ಅಮಂಗಳನೇ) ಆಗಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದು ನೀನು ಶಿವನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದೆಯಲ್ಲ! ನೀನು ಹೇಳಿದ ಈ ತತ್ತ್ವವು ನಿನ್ನಿಂದ ಹೊರತು ಒಪ್ಪುತು. ಬೇರೆ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಕಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು - ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುತ್ತಾ ನರಮುಂಡಗಳ ಮಾಲೆ, ಚಿತ್ರಾಭಷ್ಣ ಮುತ್ತು ಮೂಲೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಜಟೆಗಳನ್ನು ಕೆದರಿಸಿಹಿಂಡು, ಭೂತ-ಲಿಖಿತಗಳೊಂದಿಗೆ ವಾಸಮಾಡುವ ಭಗವಾನ್ ಪರಶಿವನ ಪಾದಗಳಿಂದ ಉದುರಿದ ನಿರ್ಮೂಲ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. || ೧೬ ||

ಕರ್ತೃ ಪಿಥಾಯ ನಿರಯಾದ್ಯದಕಲ್ಪ ಕಚೇ
ಧರ್ಮಾವತರ್ಯಸ್ಯಾಭಿರ್ಭವ್ಯಮಾನೇ |
ಭಿಂದ್ಯಾತ್ಮಸಹ್ಯ ರುಪತೀಮಸತೀಂ ಪ್ರಭುಶ್ಚೇತ್
ಜಿಹ್ವಾಮೂನಪಿ ತತೋ ವಿಸೃಜೇತ್ ಧರ್ಮಃ || ೧೭ ||

ಅತ್ಯಪೋತ್ಪನ್ನಮಿದಂ ಕಲೇವರಂ
ಸ ಧಾರಯಿಷ್ಯೇ ಶಿಕಿಂಶ ಗರ್ಹಣಃ |
ಜಗತ್ಯ ಮೋಹಾದ್ಧಿ ವಿಶುದ್ಧಿ ಮಂಥನೋ
ದುಗುಪ್ಸಿತಸೋದ್ಧರಣಂ ಪ್ರಚಕ್ಷತಃ || ೧೮ ||

ಸ ವೇದವಾದಾನನುವರ್ತತೇ ಮತಿಃ
ಸ್ವವಿವ ಲೋಕೇ ರಮತೋ ಮಹಾಮುನೇಃ |
ಯಥಾ ಗತಿದೇವಮನುಷ್ಯಯೋಃ ಪ್ರಥಮ್
ಸ್ವ ವಿವ ಧರ್ಮೋ ನ ಪರಂ ಕ್ಷಿಪೇತ್ಸಿತಃ || ೧೯ ||

ಕರ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತಂ ಚ ನಿವೃತ್ತಮಪ್ಯಂತಂ
ವೇದೇ ವಿವಿಚ್ಛೋಭಯಲಿಂಗಮಾಶ್ರಿತಮ್ |
ವಿರೋಧಿ ತದ್ಭೃಗುಪದ್ಧೇಕಕರ್ತರಿ
ದ್ವಯಂ ತಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಕರ್ಮ ನರ್ಚತಿ || ೨೦ ||

ಮಾ ವಃ ಪದವ್ಯಃ ಪಿತರಸ್ಯದಾಸ್ತಿಕಾ
ಯಾ ಯಜ್ಞಶಾಲಾಸು ನ ಧೂಮವತ್ಕಥಃ |
ತದನ್ವತ್ಪ್ರೇರಸುಭೃದ್ಧಿರೀಡಿತಾ
ಅವೃತ್ತಲಿಂಗಾ ಅವಧೂತಸೇವಿತಾಃ || ೨೧ ||

ಸೈತೇನ ದೇಹೇನ ಹರೇ ಕೃತಾಗಮೋ
ದೇಹೋದ್ವೇಪೇನಾಲಮಲಂ ಕುಜಸ್ಮನಾ |
ಪ್ರೀಡಾ ಮಮಾಭೂತ್ಕುಜನಪ್ರಪಂಗತಃ
ತಜ್ಜನ್ಮ ಧಿಗ್ ಯೋ ಮಹತಾಮಾವದ್ಧಕೃತ್ || ೨೨ ||

ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರಿಗಳಾದ ಜನರು ಧರ್ಮಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಪೂಜ್ಯರಾದ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದರೆ, ಅವನನ್ನು ದಂಡಿಸಲು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗಬೇಕು. ದಂಡಿಸಲು ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಆ ದುಷ್ಕರನ್ನು ಒಲಿತ್ತಾರವಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಅಮಂಗಳವಾದ ನುಡಿಗಳನ್ನಾಡುವ ಅವನ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಹಾಕಬೇಕು. ಆ ಪಾವವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೂ ತೊರೆಯಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು. ಇದೇ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ || ೧೭ || ಆಪ್ತಾ! ನೀನು ಭಗವಾನ್ ನಿಲಕಂಠಕನ್ನೇ ನಿಂದಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಿನ್ನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಶಂಕರವನ್ನು ಇನ್ನು ನಾನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾತ್ನವಾದರೂ ನಿಂದಿತವಾದ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ತಿಂದುಬಿಡದೆ, ಅವನ್ನು ಪಾಂತಿಮಾಡಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿಬಿಡುವುದೇ ಅವನ ಶುದ್ಧಿಯಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ || ೧೮ || ತಮ್ಮ ಅತ್ಯಪರೋಪವರ್ಜಿತ ಸದಾಕಾಲ ರಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಮುನಿಗಳ ಒದ್ದಿಯು ವೇದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಒದ್ದಿ-ನಿಷೇಧರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ವೇದಗಳ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವಿರುವಂತೆ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನಿಯ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭೇದವಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರರಾಗಿದ್ದು ಬೇರೆಯವರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಎಂದೂ ನಿಂದಿಸಬಾರದು || ೧೯ || ಪ್ರವೃತ್ತಿ (ಯಜ್ಞ-ಯೋಗಾದಿ) ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿ (ಶಮ-ದಮಾದಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ) ಮಾರ್ಗ - ಇವೆರಡೂ ವಿಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳು ಸರಿಯಾಗಿವೆ. ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಇವು ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡೂ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟೇ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲಾಗದು. ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನಾದರೂ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನು. ಅವನಿಗೆ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಧದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ || ೨೦ ||

ಆಪ್ತಾ! ನಮ್ಮ ಐಶ್ವರ್ಯ ಅಷ್ಟಕ್ಕವಾದುದು. ಅವಧೂತರಾದ ಜ್ಞಾನಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಸೇವಿಸಬಲ್ಲರು. ನಿಮಗೆ ಅಂತಹ ಐಶ್ವರ್ಯವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು? ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಲೂಟಿಯಿಂದ ತೃಪ್ತರಾಗಿ ಪ್ರಾಣಪೋಷಣ ಮಾಡುವಂತಹ ಕರ್ಮಗಳಾದ ಲುಂಡಾದಿಗಳು ನಮ್ಮ ಅಕ್ಷಯವಾದ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಹೋಗಲಯ್ಯಾರು? || ೨೧ || ತಂದೆಯೇ! ನೀನು ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಶರೀರದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಈ ನಂದನೀಯ ದೇಹವನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ನಾನೇನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ? ನಿನ್ನಂತಹ ದುರ್ಜನ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ನಾಚಿಕೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮಹಾಪುರುಷರ ಅಪರಾಧ ಮಾಡುವವನಿಂದ ಲುಂಡಾದ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ || ೨೨ ||

ಗೋತ್ರಂ ತದೀಯಂ ಭಗವಾನ್ಸ್ತು ಪದ್ಧತೋ
 ದಾಕ್ಷಾಯಣೀತ್ಯಾಹ ಯದಾ ಸುಮರ್ಯಾಃ |
 ವ್ಯವೇತನಮ್ ಸ್ಥಿತಮಾಶು ತದ್ವ್ಯಹಂ
 ವ್ಯುತ್ಕ್ರಮಃ ಏತತ್ಕುರುಪಂ ತದಂಗಜಮ್ || ೨೩ ||

ಮೃತ್ಯೇಯ ಉವಾಚ

ಇತ್ಯದ್ವರೇ ದಕ್ಷಮನೂದ್ಯ ತತ್ರಾಹನ್
 ಕ್ಷಿತಾಪುದೀಚೀಂ ನಿಷ್ಕಾದ ಶಾಂತವಾಕ್ |
 ಸ್ತುತ್ವಾ ಜಲಂ ಪೀತದುಕೂಲಸಂವೃತಾ
 ನಿಮೀಲ್ಯ ದೃಗ್ಗೋಗಪಥಂ ಸಮಾವಿಹತ್ || ೨೪ ||

ಕೃತ್ವಾ ಸಮಾನಾವನಿಲೌ ಜಿತಾಸನಾ
 ಸೋದಾನಮುತ್ಪಾಶ್ಚ ಚ ಸಾಭಿಚಕ್ರತಃ |
 ಶನೈರ್ಹೃದಿ ಸ್ಥಾಪ್ಯ ಧಿಯೋರಸಿ ಸ್ಥಿತಂ
 ಕಂಠಾದ್ಭುವೋರ್ಮಧ್ಯಮನಿಂದಿತಾನಯತ್ || ೨೫ ||

ಏವಂ ಸ್ವದೇಹಂ ಮಹತಾಂ ಮಹೀಯಶಾ
 ಮುಹುಃ ಸಮಾರೋಪಿತಮಂಕಮಾದರಾತ್ |
 ಜಿಹಾಸತೀ ದಕ್ಷರುಷಾ ಮನಸ್ವಿನೀ
 ದಧಾರ ಗಾತ್ರೇಷ್ವನಿಲಾಗ್ನಿಧಾರಣಾಮ್ || ೨೬ ||

ತತಃ ಸ್ವಭರ್ತುಶ್ಚರಣಾಂಬುಜಾಸವಂ
 ಜಗದ್ಗುರೋಕ್ತಿಂತಯತೀ ನ ಚಾಪರಮ್ |
 ದದರ್ಶ ದೇಹೋ ಹಕಕಲ್ಮಷಃ ಸತೀ
 ಸದ್ಯಃ ಪ್ರಜಜ್ಞಾಲ್ಯ ಸಮಾಧಿಜಾಗ್ನಿನಾ || ೨೭ ||

ತತ್ಪ್ರಕಾಶಂ ಕೀ ಭುವಿ ಚಾದ್ಯತಂ ಮಹದ್
 ಹಾಹೇತಿ ವಾದಃ ಸುಮಹಾಸಜಾಯತ |
 ಹಂತ ಪ್ರಿಯಾ ದೈವತಮಸ್ಯ ದೇವೀ
 ಜಹಾವಸೂನ್ ಕೇನ ಸತೀ ಪ್ರಕೋಪಿತಾ || ೨೮ ||

ಅಹೋ ಅನಾತ್ಮ್ಯಂ ಮಹದಸ್ಯ ಪಶ್ಯತ
 ಪ್ರಜಾಪತೇರ್ಯಸ್ಯ ಚರಾಚರಂ ಪ್ರಜಾಃ |
 ಜಹಾವಸೂನ್ಯದ್ವಿಮುತಾಽಽತ್ಯಜಾ ಸತೀ
 ಮನಸ್ವಿನೀ ಮಾನಮಭೀಕ್ಷ್ಮಮರ್ಹತಿ || ೨೯ ||

ಭಗವಂತನಾದ ಶಿವನು ನಿನೋಡನೆ ನನಗಿರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು
 ನೆನಪಿರುತ್ತಾ ಹಬ್ಬಕ್ಕಾಗಿ - 'ದಾಕ್ಷಾಯಣಿ' ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದರೆ
 ಆಗ ಆ ನಗುವನ್ನು ಮರೆತು ನನಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಮತ್ತು ದುಃಖವೇ
 ಆದಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದರ ಮೊದಲೇ ನಿನ್ನ ಅಂಗದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ
 ವಾದ ಕುಕ್ಕಿತವಾದ ಈ ದೇಹವನ್ನು ನಾನು ತೊರೆದು
 ಬಿಡುವೆನು. || ೨೩ ||

ಶ್ರೀಮೃತ್ಯೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಕಾಮಾದಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು
 ಗೆದ್ದಿರುವ ವಿಮುರನೇ! ಸತೀದೇವಿಯು ಯಜ್ಞಮಂಟಪದಲ್ಲಿ
 ದಕ್ಷನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಮೌನವಾಗಿ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿಗೆ ತಿರುಗಿಕೊಂಡು
 ನೆಲದಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟಳು. ಶುದ್ಧಾಚಮನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹಳದಿ
 ಒಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು
 ದೇಹಕ್ಕಾಗಮಾಡುವ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಯೋಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ
 ಸ್ಥಿತಳಾದಳು. || ೨೪ || ಆಕೆಯು ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವಿರಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು
 ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಅಪಾನವಾಯು
 ಗಳನ್ನು ಸಮಗೊಳಿಸಿ ನಾಭಿಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದಳು. ಉದಾನ
 ವಾಯುವನ್ನು ನಾಭಿಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎಬ್ಬಿಸಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ
 ಬುದ್ಧಿಯೊಡನೆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಳು. ಅನಂತರ ಆ
 ಮಹಾಯೋಗಿನಿಯು ಹೃದಯಸ್ಥಿತ ವಾಯುವನ್ನು ಕಂಠಮಾರ್ಗ
 ದಿಂದ ಭೃಕುಟೆಯ ನಡುವಿಗೆ ಒಯ್ದಳು. || ೨೫ || ಈ ರೀತಿ
 ಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಳಾದ ಆ ಸಾಧ್ವಿಮಣಿಯು - ಮಹಾ
 ಪುರುಷರ ಪೂಜನೀಯನಾದ ಮಹಾದೇವನು ಹಲವುಬಾರಿ
 ಆತ್ಮಂತ ಅದರದಿಂದ ತನ್ನ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ
 ಪವಿತ್ರವಾದ ದೇಹವನ್ನು ತೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ
 ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ವಾಯು ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಗಳನ್ನು
 ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದಳು. || ೨೬ || ಒಳಕ ಪಾಪರಹಿತೆಯಾದ ಆ
 ದೇವಿಯು ತನ್ನ ಪತಿದೇವನಾದ ಜಗದ್ಗುರು ಪರಶಿವನ ದಿವ್ಯ
 ಚರಣಕಮಲಗಳ ಮಕರಂದವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಬೇರೆಲ್ಲವನ್ನು
 ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಳು. ಒಡನೆಯೇ ಆಕೆಯ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ದೇಹವು
 ಯೋಗಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟುಹೋಯಿತು. || ೨೭ || ಆ ಅದ್ಭುತವನ್ನು
 ಕಂಡ ದೇವತೆಗಳೂ, ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ - ಅಯ್ಯೋ! ಎಂತಹ
 ಅನ್ಯಾಯವಾಯಿತು! ಎಂದು ಹಾಹಾಕಾರ ಮಾಡಿದರು. ಅವರ
 ಆ ಕೋರಾಹಲವು ಆಕಾಶದಲ್ಲೂ, ಭುವಿಯಲ್ಲೂ ಎಲ್ಲೆಡೆ
 ಹರಡಿತು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ 'ಅಕಟಾ! ಎಂತಹ ಅನಾಹುತ
 ವಾಯಿತು! ದಕ್ಷನ ದುಷ್ಟನಾದ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಕ್ಷುದ್ಧವಾಗಿ
 ದೇವಾಧಿದೇವನಾದ ಮಹಾದೇವನ ಪತ್ನಿಯು ದೇಹವನ್ನೇ
 ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಳಲ್ಲ! || ೨೮ || ಆ ದಕ್ಷನಾದರೋ ಪ್ರಜಾ
 ಪತಿಯು ಚರಾಚರವಾದ ಜೀವಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈತನ ಸಂತಾನಗಳೇ
 ಆಗಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಶುದ್ಧಹೃದಯಳಾದ ಈ ಸತೀದೇವಿಯು
 ಈತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪತ್ನಿಯು. ಸದಾ ಸತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಳಾದವಳು.
 ಅದರೂ ಈಕೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ದುಷ್ಟನು ಎಂತಹ
 ಅನಾದರವನ್ನು ತೋರಿದನು. ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ಈಕೆಯು
 ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ತೊರೆದುಬಿಟ್ಟಳು. || ೨೯ ||

ಸೋತಯಂ ದುರ್ಮರ್ಷಹೃದಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಧುಕ್ತ
ಲೋಕೇತಪಕೀರ್ತಿಂ ಮಹತೀಮವಾಪ್ಸ್ಯತಿ |
ಯದಂಗಜಾಂ ಸ್ತಾಂ ಪುರುಷದ್ವಿದುರ್ದತಾಂ
ನ ಪ್ರತ್ಯಬೇಧನ್ಮತಯೇತಪರಾಧತಃ || ೩೦ ||

ವದತ್ಯೇವಂ ಜನೇ ಸತ್ಯಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸುತ್ಯಾಗಮದ್ವೃತಮ್ |
ದಕ್ಷಂ ತತ್ಪಾರ್ಷದಾ ಹಂತುಮುದತಿಷ್ಠನ್ನದಾಯುಧಾಃ
|| ೩೧ ||

ತೇಷಾಮಾಪತತಾಂ ವೇಗಂ ನಿಶಾಮ್ಯ ಭಗವಾನ್ಮಗುಃ |
ಯದ್ಭ್ರಾಘ್ನೇನ ಯದುಷಾ ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನೌ ಮಹಾವ ಹ
|| ೩೨ ||

ಅಧ್ಯಯುಗಾ ಹೂಯಮಾನೇ ದೇವಾ ಉತ್ಕೇತುರೋಮಾ |
ಯಭವೋ ನಾಮ ತಪಸಾ ಸೋಮಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ಸಹಸ್ರತಃ
|| ೩೩ ||

ಕೈರಲಾತಾಯುಧೈಃ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಮಥಾಃ ಸಹಗುಹ್ಯಕಾಃ |
ಹನ್ಯಮಾನಾ ದಿಶೋ ಭೇದುರುರಧಿಪ್ರಾತ್ಯತೇವಸಾ
|| ೩೪ ||

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ವಕ್ತೃವು ಮೊದಲೆ ಅನುಭವವೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
ಮತ್ತಿತರರೂ ಆಗಿರುವವರು ಈಗ ಏಕವಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಭಾರೀ
ಅಪಕೀರ್ತಿಯು ಒಂದಿತ್ತು. ಅವರ ಪ್ರತಿಯಾದ ಸತೀದೇವಿಯು
ಅವರ ಅಪರಾಧದಿಂದ ದೇವತಾಗಮನವು ಸಿದ್ಧವಾದಾಗ
ಆಗಲೂ ಈ ಶಿವದೋಷಿಯು ಅಕಮಸ್ಕ ತಪೆಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ!
ಎಂಬ ಅಕ್ರೋಶದ ದೃಢಿಗಳು ಕೇಳಿದಂತೂತಗಿತು | ೩೦

ಜನಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಶಿವನ ವಾರ್ಷದರು
ಸಹಿಯ ಈ ಅತ್ಯದ್ವೈತವಾದ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗವನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಸ್ತ ಶಸ್ತ್ರ
ಗಳನ್ನು ಧುರಿಸಿಕೊಂಡು ವಕ್ತೃವನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಎದ್ದುನಿಂತರು.
|| ೩೧ || ಅವರ ಅಕ್ರಮಣವನ್ನು ಭಗವಾನ್ ಭೃಗುಮುನಿಯು
ಕಂಡು ಮುಷ್ಠದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವನ್ನೊಡ್ಡುವವರನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವು
ದಕ್ಕಾಗಿ 'ಅಪಹತಂ ರಕ್ತ ...' ಮುಂತಾದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು
ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾ ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮ ಮಾಡಿದರು. | ೩೨

ಅಧ್ಯಯುಗಗಳಾದ ಭೃಗುಮುನಿಯು ಅಹುತಿಯನ್ನು ಕೊಡು
ತ್ತಲೇ ಮುಷ್ಠಕೂಂಡದಿಂದ 'ಯುಧು' ಎಂಬ ಸಾವಿರಾರು ಶೇಖರ
ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಕಟರಾದರು. ಇವರು ತಮ್ಮ ತಪಾಪಭಾವದಿಂದ
ಯದ್ವಲೇಶವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು. || ೩೩ || ಆ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜ ಸಂಪನ್ನ
ರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಉಯುವ ಕೊಳ್ಳಗಳಿಂದ ಆಯುಧದಿಂದ
ಅಕ್ರಮಿಸುವಾಗ ಸಮಸ್ತ ಶಿವನ ಪ್ರಮಥಗಳಾಗಲೂ, ಗುಹ್ಯಕರೂ
ವಿಶ್ವೇಷ್ವ ಮಿಹೋವಮ || ೩೪ ||

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೪ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಗವತಃ ಮಹಾಭಾರತಃ ಪಾರ್ವತೀಯಾಃ ಚಾರ್ತಸ್ತಂಭಃ
ಸತೀದೇವೀತರ್ಗೋಗೀತಾಃ ಚಾರ್ತೋಪನ್ಯಾಸಃ || ೪ ||

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ವೀರಭದ್ರನಿಂದ ದಕ್ಷಯಜ್ಞ ವಿಧ್ವಂಸ - ದಕ್ಷನ ವಧೆ

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ

ಏವೋ ಭವಾನ್ಯಾ ನಿಧನಂ ಪ್ರಜಾಪತೇ-
ರಸತ್ಯತಾಯಾ ಅವಗಮ್ಯ ನಾರದಾತ್ |
ಸ್ವಪಾರ್ಷದಸೈನ್ಯಂ ಚ ತದಧ್ವರರ್ಭುಭಿ-
ರ್ವಿದ್ರಾವಿತಂ ಕ್ರೋಧಮಪಾರಮಾದಧೇ || ೧ ||

ಹೃದ್ರಃ ಸುದಜ್ಞೋಪ್ಯಪ್ರುಟಃ ಸ ಧೂರ್ವಟಃ-
ರ್ವಟಾಂ ತಡಿದ್ವಹ್ನಿಸಟೋಗ್ರರೋಚಿಷಮ್ |
ಉತ್ಕೃತ್ಯ ರುದ್ರಃ ಸಹಸೋತ್ತಿತೋ ಹಪನ್
ಗಂಭೀರನಾದೋ ವಿಸರ್ಜತಾಂ ಭುವಿ || ೨ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಮಿತ್ರನೇ ತನ್ನ ತಂದೆ
ಯಾದ ವಕ್ತೃನಿಂದ ಅಪಮಾನಿತನಾದ್ದರಿಂದ ಸತೀದೇವಿಯು
ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗಮಾಡಿದಳು. ಮುಷ್ಠಕ್ಷೋದಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ
ಐದುಭುಗಳೆಂಬ ದೇವತೆಗಳು ತನ್ನ ವಾರ್ಷದರನ್ನು ಹೊಡೆದೊಡ
ಸಿದರು. ಈ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕಾರದರಿಂದ ಕೇಳಿದ ಮಹಾದೇವನಿಗೆ
ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಕ್ರೋಧವೆಂಟಾಯಿತು | ೧ | ರುದ್ರದೇವನು
ಎದ್ದು ಬಂದು ಉಗ್ರರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಕ್ರೋಧದಿಂದ ತುಟಿಗಳನ್ನು
ಕುಮ್ಮಿತ್ತು ಮಿಂಚಿನಂತೆಯೂ, ಬೆಂಕಿಯಂತೆಯೂ ಭಯಂಕರವಾಗಿ
ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಒಂದು ಜಡೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ಗಂಭೀರ
ರಾದದಿಂದ ಅಟ್ಟಹಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅವನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಿದನು.
|| ೨ ||

ತತ್ಕಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ಇದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ
ಪಿತೃಲೋಕವಾಗಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಉತ್ಪನ್ನನಾದನು. ಆತನಿಗೆ
ನಾಡಿದ ತೋಳುಗಳೂ, ನೀಲಮೇಘದಂತೆ ಶ್ವಾಮರ್ವಣದ

ತತೋಽತಿಕಾಯಸ್ತನುವಾ ಸ್ಪೃಶನ್ ದಿವಂ
ಸಹಸ್ರಬಾಹುರ್ಭಾನುಕ್ ತ್ರಿಸೂರ್ಯದೃಕ್ |
ಕದಾಲದಂಷ್ಟೋ ಜ್ವಲದಗ್ನಿಮೂರ್ಧನಃ
ಕಪಾಲಮಾಲೀ ವಿವಿಧೋದ್ಯತಾಯುಧಃ || ೧ ||

ತಂ ಕಿಂ ಕರೋಮೀತಿ ಗೃಣಂತಮಾಹ
ಬದ್ಧಾಂಜಲಿಂ ಭಗವಾನ್ಸೂತನಾಥಃ |
ದಕ್ಷಂ ಸಯಜ್ಞಂ ಜಹಿ ಮಧ್ವಪಾನಾಂ
ತ್ವಮಗ್ರಣೇ ರುದ್ರ ಭಟಾಂಕಕೋ ಮೇ || ೨ ||

ಅಜಪ ಏವಂ ಕುಪಿತೇನ ಮನ್ಯುನಾ
ಸ ವೇವದೇವಂ ಪರಿಚಕ್ರಮೇ ವಿಭುಮ್ |
ಮೇನೇ ತದಾಽಽತ್ಮಾನಮಸಂಗ ರಂಹುನಾ
ಮಹೀಯಶಾಂ ತಾತ ಸಹಃ ಸಹಿಷ್ಣುಮ್ || ೩ ||

ಅನ್ವೀಯಮಾನಃ ಸ ತು ರುದ್ರಪಾರ್ಷದೈ-
ರ್ಭೃತಂ ನದದ್ವಿವರ್ಧನದಪ್ಸುರ್ಭೈರವಮ್ |
ಉದ್ಯಮ್ಯ ಕೂಲಂ ಜಗದಂತಕಾಂತಕಂ
ಸ ಪ್ರಾದ್ರವದ್ಭೋಷಣಭೂಷಣಾಂಭ್ರಃ || ೪ ||

ಅಥರ್ತ್ವಜೋ ಯಜಮಾನಃ ಸದ್ಮಾಃ
ಕಕುಭ್ಯುದೀಚ್ಛಾಂ ಪ್ರಸಮೀಕ್ಷ್ಯ ರೇಣುಮ್ |
ತಮಃ ಕಿಮೇತತ್ಕುತ ಏತದ್ರಜೋಽಭೂ-
ದಿತಿ ದ್ವಿಜಾ ದ್ವಿಜಪತ್ಯಶ್ಚ ದಧ್ನುಃ || ೫ ||

ವಾತಾ ನ ವಾಂತಿ ನ ಹಿ ಸಂತಿ ದ್ಯಾವಃ
ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿಜೀವತಿ ಹೋಗ್ರದಂಡಃ |
ಗಾವೋ ನ ಕಾಲ್ಮಂಶ ಇದಂ ಕುತೋ ರತೋ
ಲೋಕೋಽಧುನಾ ಕಿಂ ಪ್ರಲಯಾಯ ಕಲ್ಪತೇ || ೬ ||

ಪ್ರಸೂತಿಮಿಶ್ರಾಃ ಸ್ತ್ರಿಯ ಉದ್ವಿಗ್ನಚಿತ್ತಾ
ಊಚುರ್ವಿಪಾಕೋ ವೃಜಿನೈಶ್ಚ ತಸ್ಯ |
ಯತ್ಪಶ್ಯಂತೀನಾಂ ದುಹಿತ್ವಕಾಂ ಪ್ರಜೇಶಃ
ಸುತಾಂ ಸತೀಮವದಧ್ಯಾವನಾಗಾಮ್ || ೭ ||

ಆಲಂಕಾರಿಯೂ, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳು, ಕರಾಳವಾದ ಕೋರದಾಡೆಗಳೂ, ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ಕೇಶರಾಶಿಗಳೂ, ಕುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನರಮುಂಡಮಾಲೆಯೂ, ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ಅಸ್ತ್ರ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿದ್ದವು. || ೧ || ಅವನು ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು - ಜೀಯಾ ! ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ ? ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಮಾಡಲು ಭಗವಾನ್ ಭೂತನಾಥನು - 'ವತ್ಸ ! ವೀರಭದ್ರ ! ನೀನು ನನ್ನ ಅಂಶಸಂಭೂತನು. ನನ್ನ ಭಟರಿಗೆ ಅಧಿನಾಯಕನಾಗಿ ಬೇಗನೇ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗಿ ಆ ದಕ್ಷನನ್ನೂ, ಆತನ ಯಜ್ಞವನ್ನೂ ಧ್ವಂಸಮಾಡಿ ಬಾ ಎಂದು ಆತನಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಕೊಟ್ಟನು. || ೨ ||

ಪ್ರಿಯ - ಎದುರನೇ ! ದೇವಾಧಿದೇವನಾದ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನು ಕ್ರೋಧಗೊಂಡು ಹೀಗೆ ಅವಗ್ರಹಮಾಡಲು, ಆ ವೀರ ಭದ್ರನು ಆತನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. 'ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವವನು ಈ ಜೋಡದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ಎಂತಹ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳ ವೇಗವನ್ನೂ, ಬಲವನ್ನೂ ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲ' - ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವು ಆತನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕುಂಟುತ್ತಿತ್ತು. || ೩ || ಅವನು ಭಯಂಕರವಾದ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ಕರಾಳವಾದ ಒಂದು ತ್ರಿಶೂಲವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಕಾಲ್ಮಂಶಗಳು ಝಣ-ಝಣಿಸುವಂತೆ ಹೆಜ್ಜೆಹಾಕುತ್ತಾ ದಕ್ಷನ ಯಜ್ಞಮಂಟಪದತ್ತ ದಡದಡನೆ ಓಡಿದನು. ಅವನ ತ್ರಿಶೂಲಕ್ಕೆ ಸಂಹಾರಕಾರಕನಾದ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿತ್ತು. ಭಗವಾನ್ ರುದ್ರನ ಇತರ ಪ್ರಮಥಗಳಾಗಳು ಅರ್ಭಟಿಸುತ್ತಾ ಆತನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದವು. || ೪ ||

ಇತ್ತ ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮುಕ್ತಿಜರೂ, ಯಜಮಾನನೂ, ಸದಸ್ಯರೂ, ಇತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪತ್ನಿಯರೂ, ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಎದ್ದಿರುವ ಧೂಳನ್ನು ಕಂಡು ಅಯ್ಯೋ ! ಈ ಕತ್ತಲೆ ಎಕೆ ಕವಿಯುತ್ತಿದೆ ? ಧೂಳೇವೆಂಬಲ್ಲಿಂದ ಹೇಗೆ ಎಳುತ್ತಿದೆ ? ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ತೊಡಗಿದರು. || ೫ || ಇದೇನೋ ಜರುಗಾಣೆಯ ಸಮಯವಲ್ಲ ಈಳ, ಕಾಕರಹಾವಳಿಯೂ ಇಲ್ಲ ಎಕೆಂದರೆ, ದುಷ್ಕರಿಗೆ ಉಗ್ರವಾದ ದಂಡನೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಬರ್ಹಿ ಮಹಾರಾಜನು ದೇಶವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹುಡುಗು ಮನೆಗೆ ಬರುವ ಸಮಯವಾಗಿಲ್ಲ, ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಧೂಳು ಎಕೆ ಎಳುತ್ತಿದೆ ? ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಳಯ ಕಾಲವೇ ಬಂದು ಬಿಚ್ಚಿದೆಯೋ ಎನ್ನೋ ! ಎಂದು ಗಾಬರಿಗೊಂಡು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದರು. || ೬ || ಆಗ ದಕ್ಷನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಪ್ರಸೂತಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಚಿಂತೆಗೀಡಾಗಿ - 'ಈ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಕನ್ಯೆಯವರಿಗೇ ನಿರಪರಾಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಸತೀದೇವಿಯನ್ನು ಅವಮಾನಪಡಿಸಿದ್ದನು. ಈ ಪಾಪದ ಫಲವೇ ಇದು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. || ೭ || (ಅಥವಾ ಸಂಹಾರಮೂರ್ತಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀರುದ್ರನ ಅನಾದರದ ಪರಿಣಾಮವು ಇದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು.) ಪ್ರಳಯಕಾಲವು ಬಂದೊದಗಿದಾಗ ರುದ್ರನು ತನ್ನ ಜಟಾಘಟವನ್ನು ಕೆದರಿಸಿಕೊಂಡು, ಶ್ವಾಸ್ತೃಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಿತವಾದ ಭುಜಗಳನ್ನು ಧ್ವಜದಂತೆ ಬಿಡುತ್ತಾ,

ಯಸ್ವಿತ್ಕಾಲೇ ವೃಷ್ಟಜಟಾಕಲಾಪಃ
ಸ್ವೂಲಸೂಚ್ಯರ್ಪಿತದಿಗ್ಗಜೇಂದ್ರಃ |
ವಿಹತ್ಯ ನೃತ್ಯತ್ಯುದಿತಾಸ್ತದೋರ್ಧ್ವಜಾ-
ನುಚ್ಚಾಟ್ಯಹಾಸಸ್ತನಯಿತ್ಯುಭಿನ್ನದಿಕ್ || ೧೦ ||

ಅಮರ್ಷಯಿತ್ವಾ ತಮಸಹೃತೇಜಸಂ
ಮನ್ಯುಪ್ಪುತಂ ದುರ್ವಿಷಹಂ ಭುಕುಟ್ಯಾ |
ಕರಾಲದಂಷ್ಟಾಭಿರುದಸ್ತಭಾಗಣಂ
ಸ್ಯಾತ್ಸಪ್ತಿ ಕಿಂ ಕೋಪಯತೋ ವಿಧಾತುಃ || ೧೧ ||

ಬಹ್ವೇವಮುದ್ವಿಗ್ಧದೃಶೋಚ್ಯಮಾನೇ
ಜನೇನ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಮುಹುರ್ಮಹಾತ್ಮನಃ |
ಉತ್ಯೇತುರುತ್ಪಾತತಮಾಃ ಸಹಸ್ರಶೋ
ಭಯಾವಹಾ ದಿವಿ ಭೂಮೌ ಚ ಪರ್ಯಿತ್ || ೧೨ ||

ತಾವತ್ಸರುದ್ರಾನುಚರೈರ್ಮಹೋ ಮಹಾ-
ನ್ಮಾನಾಯುಧೈರ್ವಾದುನಕೈರುದಾಯುಧೈಃ |
ಪಿಂಗೈಃ ಪಿತಂಗೈರ್ಮಹರೋದರಾಸನೈಃ
ಪರ್ಯಾದ್ರವದ್ವಿಧಿದುರಾನ್ವರುದ್ಧತ || ೧೩ ||

ಕೇಚಿದ್ಭಂಜುಃ ಪ್ರಾಗ್ವಂಶಂ ಪಕ್ಷೀಶಾಲಾಂ ತಥಾಪರೇ |
ಸದ ಆಗ್ನೀಧ್ರಶಾಲಾಂ ಚ ತದ್ವಿಹಾರಂ ಮಹಾನಸಮ್ || ೧೪ ||

ದುರುಜುರ್ಯಜ್ಞ ಪಾತ್ರಾಣಿ ತಥೈಕೇಽಗ್ನೀಪನಾಶಯಿನ್ |
ಕುಂದೇಷ್ಟಮೂತ್ರಯಸ್ಯೇಚದ್ವಿಭಿದುರ್ವೇದಿಮೇವಿಶಾಃ || ೧೫ ||

ಅಪಾಧಂತ ಮುನೀನಸ್ಯ ಏಕೇ ಪಕ್ಷೀರಶರ್ಙಯಿನ್ |
ಅಪರೇ ಜಗೃಹುರ್ದೇವಾನ್ಮತ್ಯಾಸನ್ನಾನ್ವಲಾಯಿತಾನ್ || ೧೬ ||

ಛಗುಂ ಬಬಂಧ ಮಣಿಮಾನ್ವಿರಭದ್ರಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಮ್ |
ಚುಡೀಶಃ ಪೂಷಾಂ ದೇವಂ ಛಗಂ ನಂದೀಶ್ವೋಽಗ್ರಹೀತ್ || ೧೭ ||

ರೂಫ ವಿವರ್ತಿಜೋ ಭೃಷ್ಟಾ ಸದಸ್ಯಾಃ ಸದಿವೌಹಪಃ |
ಕೈರರ್ಧ್ಯಮಾನಾಃ ಸುಭೃಶಂ ಗ್ರಾವಭಿರ್ನೈಕಧಾದ್ರವನ್ || ೧೮ ||

ತಾವತ್ಸತ್ಯಮ್ನ ಮುಹುತಿರುವಾಗ ಅವನ ತ್ರಿಕೂಲದ
ಅಲಗುಗಳಿಂದ ದಿಗ್ಗಜಗಳು ಗಾಯಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅವನ ಮೇಘ
ಗರ್ಜನೆಯೊಡನೆ ಪ್ರಯಾಂಕರ ಅಕ್ಷಿಹಾಸದಿಂದ ದಿಕ್ಕುಗಳು ಚಲ್ಲಾ
ಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಹೊಣಗಿತ್ತವೆ. || ೧೦ || ಈಗ ಸಹಿಸಲಸದಳವಾದ
ತೇಜಸ್ಸು ಅವರಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿನಿ ಒದುತ್ತದೆ. ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಹುಬ್ಬು
ಗಂಟಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ನಿಂತ ಅವನನ್ನು ಯಾರೂ ಎದುರಿಸಲಾರರು.
ಅವನ ಕರಾಳ ಕೋರಹಟ್ಟುಗಳಿಂದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೆಲ್ಲಾ ಚೆಲ್ಲಿಹೋಗುವುವು.
ಅಂತಹ ರೋಷಭೀಷಣನಾದ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನನ್ನು ಕೊಂದರೆ
ಸಾಕಾತ್ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತರಿಗಾದರೂ ಕ್ಷೇಮವೆಲ್ಲಿಯದು ? ಎಂದು ಹೇಳ
ತೊಡಗಿದರು. || ೧೧ ||

ದಕ್ಷನ ಯಜ್ಞಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮಹಾತ್ಮರು ಭಯ
ಗ್ರಸ್ತರಾಗಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಅಂಜಿಕೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಾ
ಬಗೆ-ಬಗೆಯಾಗಿ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲೂ
ಅಕಾಶವಲ್ಲೂ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಉತ್ಪಾತಗಳು ಕಾಣಿಸಿ
ಕೊಂಡವು. || ೧೨ || ಎದುರನೇ! ಅಪ್ಪರಬ್ಬೇ ರುದ್ರನ ಸೇವಕ
ರಾದ ಪ್ರಮಥಗಳಿಗಳು ಆ ಮೊಡ್ಡ ಯಜ್ಞಮಂಟಪವನ್ನು ಸುತ್ತು
ವಂದು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅಸ್ತ್ರ-ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ
ಸಜ್ಜಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಕುಳ್ಳಿರೂ, ಕೆಲವರು ಕೆಂಪು
ಒಗ್ಗೂವರೂ, ಕೆಲವರು ಕಂದುಒಗ್ಗೂವರೂ, ಕೆಲವರು ಹಳದಿ
ಒಗ್ಗೂವರೂ, ಕೆಲವರು ಮೊಸಳೆಯಂತೆ ಮುಖ-ಶೂಟೆಗಳಿಂದ
ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. || ೧೩ || ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಯಜ್ಞಧ ಪ್ರಾಗ್ವಂಶ
ವನ್ನು (ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಂಬಗಳ ಮೇಲೆ
ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಇರುವ ತೊಲೆ) ಮುರಿದು ಹಾಕಿದರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು
ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿದ್ದ ಪಕ್ಷೀಶಾಲೆಯನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದರು.
ಕೆಲವರು ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯ ಮುಂಭಾಗದ ಸಭಾಮಂಟಪವನ್ನು
ಮುಂದೆ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನತ್ತ ಇರುವ ಆಗ್ನೀಧ್ರಶಾಲೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿ
ದರು. ಕೆಲವರು ಯಜಮಾನ ಗೃಹ ಮತ್ತು ಪಾಕಶಾಲೆಯನ್ನು ಕೆಡವಿ
ಹಾಳುಮಾಡಿದರು. || ೧೪ || ಕೆಲವರು ಯಜ್ಞಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಒಡೆದು
ಹಾಕಿದರು. ಕೆಲವರು ಯಜ್ಞಗ್ನಿಗಳನ್ನು ಅರಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಕೆಲವರು
ಯಜ್ಞಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಮೂತ್ರವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡಿದರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು
ವೇದಿಕೆಯ ಸೀಮೆಯ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಹರಿದು ಹಾಕಿದರು. || ೧೫ ||
ಕೆಲವರು ಮುನಿಗಳನ್ನು ಪೀಡಿಸಿದರೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಹೆಂಗಸರನ್ನು
ಗದಸತೊಡಗಿದರು. ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಒಳಗಿಂದ ಒಡುತ್ತಿದ್ದ
ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರು. || ೧೬ || ಮಣಿಮಂತನು
ಛಗುಮಿಷಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಹಾಕಿದನು. ವೀರಭದ್ರನು ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿ
ಯನ್ನು ಕೆಡೆಹಿಡಿದನು. ಚುಡೀಶನು ಪೂಷಾನನ್ನೂ ಮತ್ತು
ಕಂದೀಶ್ವರನು ಭಗವೇಶವತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರು. || ೧೭ ||

ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನ ಪಾರ್ಶ್ವದರ ಈ ಭಯಂಕರ ಲೀಲೆಯನ್ನು
ನೋಡಿ ಹಾಗೂ ಅವರ ಕೆಲ್ಲಾ-ಕವಣಗಳ ಎಟುಗಳನ್ನೂ ತಾಳ
ಲಾರದೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮುತ್ತಿಜರೂ, ಸದಸ್ಯರೂ, ದೇವತೆಗಳೂ ಹೀಗೆ
ಎಲ್ಲರೂ ದಿಕ್ಕಾಪಾಲಾಗಿ ಹಿಡಿಹೋದರು. || ೧೮ ||

ಜುಹ್ವತಃ ಸ್ತುವಹಸ್ತಸ್ಯ ಶ್ವಶ್ರುಣಿ ಭಗವಾನ್ಮನಃ |
ಭೃಗೋರ್ಲುಲಂಚೇ ಸದಸಿ ಯೋಽಹಸಚ್ಚಕ್ಷು ದರ್ಶಯನ್ || ೧೯ ||

ಭಗ್ವ ನೇತ್ರೇ ಭಗವಾನ್ಪಾತಿತಸ್ಯ ರುಷಾ ಭುವಿ |
ಉಜ್ಜಹಾರ ಸದಃಸ್ಥೋಽಕ್ಷಾಯಃ ಶಪಂತಮಸೂಸುಚತ್ || ೨೦ ||

ಪೂಷ್ಣಶ್ಚಾಪಾತಯದ್ವಂತಾನ್ ಕಾಲಿಂಗಸ್ಯ ಯಥಾ ಬಲಃ |
ಶಪ್ಯಮಾನೇ ಗರಿಮಣಿ ಯೋಽಹಸದ್ವರ್ತಯಂದತಃ || ೨೧ ||

ಆಕ್ರಮ್ಯೋರಸಿ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಶಿತಧಾರೇಣ ಹೇತಿನಾ |
ಭಿಂದನ್ನಪಿ ತದುದ್ದರ್ಶಂ ನಾಶಕ್ನೋತ್ಕ್ರಂಭಕಸ್ತದಾ || ೨೨ ||

ಶಸ್ತ್ರೈರಸಾನ್ನಿತ್ಯರೇವಮನಿರ್ಭಿನ್ನತ್ವಚಂ ಹರಃ |
ವಿಸ್ಮಯಂ ಪರಮಾಪನ್ನೋ ದಧೌ ಪಶುಪತಿಶ್ಚಿರಮ್ || ೨೩ ||

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸಂಜ್ಞಪ್ತನಂ ಯೋಗಂ ಪಶೂನಾಂ ಸ ಪತಿರ್ಮಖೇ |
ಯಜಮಾನಪತೋಃ ಕಸ್ಯ ಕಾಯಾತ್ತೇನಾಹರಚ್ಛ್ರವಃ || ೨೪ ||

ಸಾಧುವಾದಸ್ತದಾ ತೇಷಾಂ ಕರ್ಮ ತತ್ತಸ್ಯ ಶಂಕಾಮ್ |
ಭೂತಪ್ರೇತಸಿಶಾಚಾನಾಮನೇಷಾಂ ತದ್ವಿಭರ್ಯಯಃ || ೨೫ ||

ಜುಹಾವೈತಚ್ಛ್ರಸ್ತಸ್ಮಿನ್ ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಾವಮರ್ಷಿತಃ |
ತದ್ದೇವಯಜನಂ ದಗ್ಧ್ವಾ ಪ್ರಾತಿಷ್ಠಾನ್ ಗುಹ್ಯಕಾಲಯಮ್ || ೨೬ ||

ಭೃಗು ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸ್ತುವಯನೈತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಮ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಪ್ರಜಾಪತಿಯರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮೀನಗಳನ್ನು ತಿರುಹುತ್ತಾ ಶಿವನ ಕುರಿತು ಅಪಹಾಸ್ಯಮಾಡಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ವೀರಭದ್ರನು ಅವರ ಗಡ್ಡ-ಮೀನಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಬಿಡಿಸಿದನು. || ೧೯ || ಭಗದೇವತೆಯು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷನು ಶಿವನನ್ನು ನಿಂದಿಸುವಾಗ ಕಣ್ಣನ್ನು ಮಿಟುಕಿಸಿ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ವೀರಭದ್ರನು ಅವನನ್ನು ಕೋಪದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಕುಕ್ಕಿ ಆತನ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದನು. || ೨೦ || ಮತ್ತೆ ಪೂಷ್ಣನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂದು - ಮುಂದೆ ಬಲರಾಮನು ಅನಿರುದ್ಧನ ವಿವಾಹದಲ್ಲಿ ಕೇಲಿಂಗರಾಜನ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ಹಾಕುವಂತೆ - ಆತನ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದನು. ಏಕೆಂದರೆ, ದಕ್ಷನು ಮಹಾದೇವನನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಈ ಪೂಷಾದೇವತೆಯು ಹಲ್ಲುಕಿರಿದು ನಕ್ಕಿದ್ದನು. || ೨೧ || ಒಳಕ ವೀರಭದ್ರನು ದಕ್ಷನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಹರಿತವಾದ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಅವನ ತಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೊಡಗಿದನು. ಆದರೆ ಎಚ್ಚು ಕಡಿದರೂ ಆ ತಲೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಾಕಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. || ೨೨ || ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಅಸ್ತ್ರ-ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಚರ್ಮವು ಕತ್ತರಿಸದೇ ಇರುವಾಗ ವೀರಭದ್ರನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು ಮತ್ತು ಏನು ಮಾಡುವುದು ಎಂದು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದನು. || ೨೩ || ಅನಂತರ ಅವನು ಯಜ್ಞಛಾಲಲ್ಲಿ ಪಶುವನ್ನು ಒಲಿಕೊಂಡು ವಂತೆಯೇ ದಕ್ಷನೆಂಬ ಯಜಮಾನ ಪಶುವಿನ ಕತ್ತನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದನು. || ೨೪ || ಹೀಗೆ ದಕ್ಷನನ್ನು ಬಲಿಹೊಟ್ಟು ವೀರಭದ್ರನು ಮಾಡಿದ ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಭೂತ-ಪ್ರೇತ-ಪಿಶಾಚಾದಿಗಳು ಭಲೇ! ಭಲೇ! ಎಂದು ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ದಕ್ಷನ ಕಡೆಯವರಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರವೆದ್ದಿತು. || ೨೫ || ವೀರಭದ್ರನು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೋಧಾ ವೇಶದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿದ ದಕ್ಷನ ತಲೆಯನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಎಸೆದು ಬಿಟ್ಟನು. ಮತ್ತೆ ಯಜ್ಞಛಾಲಿಗೆ ಬೆಂಕಿಹಚ್ಚಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು. || ೨೬ ||

ಏದನಯ ಅಧ್ಯಾಯಃ ಮುಗಿಯಿತು. || ೫ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಚತುರ್ಥಸ್ಕಂಧೇ
ದಕ್ಷಯಜ್ಞ ವಿಧ್ವಂಸೋ ನಾಮ ಪಂಚಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೫ ||

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ದೇವತೆಗಳು ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಶಿವನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿದುದು

ಮೃತ್ಯುಯುಗವಾಚ

ಅಥ ದೇವಗಣಾಃ ಸರ್ವೇ ರುದ್ರಾನೀಕೈಃ ಪರಾಜಿತಾಃ |
ಶೂಲಪಟ್ಟಿಫನಿಸ್ಪ್ರಿಶಗದಾಪರಿಘಾಮುದ್ಗರೈಃ || ೧ ||

|| ೧ ||

ಶ್ರೀಮೃತ್ಯುಯುಗ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಮಹಾತ್ಮಾ ವಿದುರನೇ! ಈ ವಿಧವಾಗಿ ರುದ್ರದೇವರ ಸೈನಿಕರಿಂದ ಪರಾಜಿತರಾದ ದೇವತೆಗಳು ತ್ರಿಶೂಲ, ಪಟ್ಟಿಫ, ಖಡ್ಗ, ಗದೆ, ಪರಿಘ ಮುದ್ದರ - ಮುಂತಾದ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಅಂಗಾಂಗಗಳು ಛಿನ್ನ-ಛಿನ್ನವಾಗಿ ನೊಂದು, ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಒಂದಿದ್ದ ಮುಕ್ತಿಜರೂ, ಸದಸ್ಯರು ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಭಯ

ಸಂಭಿನ್ನಭಿನ್ನಸರ್ವಾಂಗಾಃ ಸರ್ವೈಕಭ್ಯಾ ಭಯಾಕುಲಾಃ |
ಸ್ವಯಂಭುವೇ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ಕಾರ್ತೃನೈತನ್ಮವೇದಯನ್ || ೨ ||

ಉಪಲಭ್ಯ ಪುರೈವೈತದ್ಭಗವಾನುಪ್ಪಸಂಭವಃ |
ನಾರಾಯಣಶ್ಚ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ ನ ಕಸ್ಯಾರ್ಥರಮೀಯತುಃ || ೩ ||

ತದಾಕರ್ಣ್ಯ ವಿಭುಃ ಪ್ರಾಹ ತೇಜೇಯಸಿ ಕೃತಾಗಸಿ |
ಕ್ಷೇಮಾಯ ತತ್ರ ಸಾ ಭೂಯಾನ್ ಪ್ರಾಯೇಣ ಮುಖೂಷತಾಮ್ || ೪ ||

ಅಥಾಪಿ ಯೂಯಂ ಕೃತಕಿರ್ದಿಷಾ ಭವಂ
ಯೇ ಬಹಿಃಪೋ ಭಾಗಭಾದಂ ಪರಾದುಃ |
ಪ್ರಸಾದಯಧ್ವಂ ಪರಿಶುದ್ಧಕೀತುಃ
ಕೃಪ್ರಪ್ರಸಾದಂ ಪ್ರಗೃಹೀತಾಂಶ್ಚಿಪದ್ಯಮ್ || ೫ ||

ಆಶಾಸಾನಾ ಜೀವಿತಮುಧ್ವರಸ್ಯ
ಲೋಕಃ ಸಪಾಲಃ ಕುಪಿತಃ ನ ಯಸ್ಮಿನ್ |
ತಮಾಶು ದೇವಂ ಪ್ರಿಯಯಾ ವಿಹೀನಂ
ಕ್ಷಮಾಪಯಧ್ವಂ ಹೃದಿ ವಿದ್ವಂ ಮದುಕ್ಷ್ಮಿ || ೬ ||

ಸಾಹಂ ನ ಯಚ್ಛೋ ನ ಚ ಯೂಯಮಾಸ್ಮೇಃ
ಯೇ ದೇಹಭಾಜೋ ಮುನಯಶ್ಚ ತತ್ತತ್ತ್ವಮ್ |
ವಿದುಃ ಪ್ರಮಾಣಂ ಬಲವೀರ್ಯಯೋರ್ವಾ
ಯಸ್ಯಾತ್ಮತಂತ್ರಸ್ಯ ಕ ಉಪಾಯಂ ನಿಧಿತ್ವೇತ್ || ೭ ||

ಸ ಇತ್ಯಮಾದಿಸ್ಯ ಸುಕಾನಜಸ್ಮೈಃ
ಸಮಸ್ತತಃ ಪಿತೃಭಿಃ ಸಪ್ರಜೇಶೈಃ |
ಯಯೌ ಸ್ವಧಿಷ್ಠಾನ್ವಲಯಂ ಪುರದ್ವಿಜಃ
ಕೈಲಾಸಮದ್ರಿಪ್ರವರಂ ಪ್ರಿಯಂ ಪ್ರಭೋಜ || ೮ ||

ಏನ್ಮೌಷಧಿತಪೋಮಂತ್ರಯೋಃಗಬದ್ವೈರ್ನರೇತರೈಃ |
ಮುಷ್ಣಂ ಕಿನ್ನರಗಂಧರ್ವೈರಪ್ಸರೋಭಿವೃತಂ ಸದಾ || ೯ ||

ಸಾನಾಮನಿಮಯೈಃ ಪುಂಗೈರ್ನಾನಾಧಾತುನಿಚಿತ್ತಿತ್ಯೈಃ |
ಸಾನಾದ್ರುಮಲತಾಗುಲ್ಫೈರ್ನಾನಾಮೃಗಗಣಾವೃತ್ಯೈಃ || ೧೦ ||

ಗುಪ್ತನಾಗಿ ಬಹುದೇವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಅವರ
ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿಕೊಂಡರು | ೧-೨ ||
ಮುಷ್ಣದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಉತ್ಕಾತವಾಗುವುದೆಂದು ಯೋದರೇ ತಿಳಿದಿದ್ದ
ಸರ್ವಾಂತರಂಗವೂ ನಾರಾಯಣನೂ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೂ ಆ
ಮುಷ್ಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದರಲ್ಲ || ೩ || ಈಗ ದೇವತೆಗಳ ಬಾಯಿಂದ
ಅಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಳಿದರು
ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳರಾ ! ಮಹಾಸಮರ್ಥನೂ, ತೇಜಸ್ವಿಯೂ ಆದ
ಭಯಪವಿಂದ ಒಂದು ನೆಲೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಅವರಾಧ
ಪಾದರೂ ಅದರ ಬದಲಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ
ಒಳ್ಳೆಮದವಾಗುವುದಿಲ್ಲ || ೪ || ಹಾಗೆರುವಾಗ ನೀವಾದರೂ
ಮುಷ್ಣದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನಿಗೆ ದೊರೆಯಬೇಕಾದ ಯಜ್ಞ
ಭಾಗವನ್ನು ಕೊಡದೆ ದೊಡ್ಡ ಅಪರಾಧವನ್ನೆಸಗಿದ್ದೀರಿ. ಅದರ
ಪರಮೇಶ್ವರನು ಬೇಗನೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ
ನಿನ್ನೆಲ್ಲರೂ ಕುದ್ವವಾದ ಮಗ್ಗುಲಿಂದ ಅವನ ಪಾದಗಳನ್ನು
ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಅವನಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಯಾಚಿಸಿರಿ | ೫ ||
ವಕ್ತೃ ಮರ್ವಚನದೊಪವಾದ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಅವನ ಹೃದಯ
ಮೊದಲೇ ನೊಂದಿತ್ತು ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ
ಪತೀದೇವಿಯು ವಿಮೋಗವೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಈ
ಯಜ್ಞವು ಪುನಃ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡು ಪೂರ್ಣವಾಗಬೇಕೆಂದು
ನಿನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದುಸುಲಾದರೆ, ಮೊದಲಿಗೆ ನೀವು ಬೇಗನೇ ಹೋಗಿ
ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧಗಳಿಗಾಗಿ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಿ ಹಾಗೇ
ನಾವರೂ ಅವನು ಕುಪಿತನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಲೋಕವಾಲಕನ ಸಹಿತ ಈ
ನಮ್ಮವರ ಲೋಕವೂ ಲೋಯುವ ಸಂದವಿಲ್ಲ | ೬ || ಭಗವಾನ್
ಮಹಾದಿವ್ಯನು ಇರಲು ಸ್ವತಂತ್ರನು ಅವನ ಶತ್ರುವನ್ನೂ ಶತ್ರಿ-
ಕಾಮರ್ಷಗಳನ್ನೂ, ಮಿತ್ರ-ಮುನಿಗಳೂ, ದೇವತೆಗಳೂ, ಯಜ್ಞ
ಸ್ವರೂಪಿ ದೇವಂದ್ರನೂ, ಸ್ವತಃ ನಾವೂ ಕೂಡ ಅರಿಯೆನು.
ಹೀಗಿರುವಾಗ ಬೇರೆಯವರ ಮಾತೇನು ? ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ
ಅತನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡ
ುತ್ತಾರು || ೭ ||

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಅವರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ
ಪ್ರವಾಹತಿಗಳನ್ನೂ, ಪಿತೃದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದು
ಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಲೋಕದಿಂದ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನ ಪ್ರಿಯಧಾಮ
ವಾದ ಪರ್ವತಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದರು | ೮ || ಆ ಕೈಲಾಸದ
ಮುಷ್ಣಕ್ಕೆ, ರಮಣೀಯತೆ ಅವರ್ಣನೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಜಿಷಧಿ
ಮನಸ್ಸತಿಗಳೂ, ತಪಸ್ಸು, ಮಂತ್ರ, ಯೋಗ ಮುಂತಾದ ಉಪಾಯ
ಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಹುಟ್ಟಿದವರೇ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ದೇವತೆ
ಗಳು ನಿತ್ಯವೂ ವಾಸಮಾಡುವ ದಿವ್ಯಧಾಮವು. ಕಿನ್ನರರೂ,
ಗಂಧರ್ವರೂ, ಅಪ್ಸರೆಯರೂ ಸದಾಕಾಲ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುತ್ತಾರೆ.
|| ೯ || ಅಲ್ಲಿ ನಾನಾಧಾತುಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ವರ್ಣ
ರಂಜಿತ ವಿವಿಧ ರತ್ನಮಯವಾಗಿರುವ ಉನ್ನತವಾದ ಶಿವಿರಗಳು
ಕುಂಟಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವು ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ಮಂ-ಒಳ್ಳೆ ಪೊದೆಗಳಿಂದ
ಕೂಡಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವನ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಹಿಂದು-ಹಿಂದಾಗಿ
ವಂದಿಸುತ್ತಿವೆ || ೧೦ ||

ನಾನಾಮಲಪ್ರಸವಣೈರ್ನಾನಾಕಂದರಸಾನುಭಿಃ |
 ರಮಣಂ ವಿಹರಂತೀನಾಂ ರಮಣೈಃ ಸಿದ್ಧಯೋಚಿತಾಮ್ || ೧೦ ||
 ಮಯೂರಕೇಕಾಭಿರುತಂ ಮದಾಂಧಾಲಿವಿಮೂರ್ಚಿತಮ್ |
 ಪ್ಲಾವಿತೈ ರಕ್ತಕಂಠಾನಾಂ ಕೂಜತೈಶ್ಚ ಪತತ್ಪ್ರಿಕಾಮ್ || ೧೧ ||
 ಆಪ್ತಯಂತಮಿವೋದ್ವಿಷ್ಟದ್ವಿಜಾನ್ಯಾಮದುಘೈರ್ಧ್ವಮೈಃ |
 ಪ್ರಜಂತಮಿವ ಮಾತಂಗೈರ್ಗುಣಂತಮಿವ ನಿರ್ಘುರೈಃ || ೧೨ ||
 ಮಂದಾರೈಃ ಪಾರಿಜಾತೈಶ್ಚ ಸರಲೈಶ್ಚೋಪಶೋಭಿತಮ್ |
 ತಮಾಲೈಃ ಶಾಲತಾಲೈಶ್ಚ ಕೋವಿದಾರಾಸನಾರ್ಜುನೈಃ || ೧೩ ||
 ಚೂತೈಃ ಕದಂಬೈರ್ನೀಪೈಶ್ಚ ನಾಗಪುನ್ನಾಗಚಂಪಕೈಃ |
 ಶಾಟಲಾಶೋಕಬಕುಲೈಃ ಕುಂದೈಃ ಕುರಬಕೈರಪಿ || ೧೪ ||
 ಸ್ವರ್ಣಾರ್ಣತತಪತ್ಮೈಶ್ಚ ವರದೇಣುಕಜಾತಿಭಿಃ |
 ಕುಬ್ಜಕೈರ್ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನೈಶ್ಚ ಮಾಧವೀಭಿಶ್ಚ ಮಂಡಿತಮ್ || ೧೫ ||
 ಪನಸೋಮಂಜರಾಶ್ಚಪ್ಪಕ್ಷಸ್ಥಗ್ರೋಧಹಿಂಗಳುಭಿಃ |
 ಭೂರ್ಜೈರೋಪಧಿಭಿಃ ಪೂಗೈ ರಾಜಪೂಗೈಶ್ಚ ಜಂಬುಭಿಃ || ೧೬ ||
 ಖರ್ಜೂರಾಮ್ರತಾಮ್ರಾದ್ಯೈಃ ಪ್ರಿಯಾಲಮಧುಕೇಂಗಳುದೈಃ |
 ದ್ರುಮಜಾತಿಭಿರನ್ಯೈಶ್ಚ ರಾಜತಂ ವೇಣುಕೇಚಕೈಃ || ೧೭ ||
 ಕುಮುದೋತ್ಪಲಕಹ್ಲಾರಶತಪತ್ರವನದ್ವಿಭಿಃ |
 ಸಲಿನೀಪು ಕಲಂ ಕೂಜತ್ಪಗವೃಂದೋಪಶೋಭಿತಮ್ || ೧೮ ||
 ಮೃಗೈಃ ಶಾಖಾಮೃಗೈಃ ಕ್ರೋಡೈರ್ಮೃಗೇಂದ್ರೈರ್ಮುಕ್ಷಲೃಕೈಃ |
 ಗವಯೈಃ ಶರಬೈರ್ವ್ಯಾಘ್ರೈ ರುರುಭಿರ್ಮಹಿಷಾದಿಭಿಃ || ೧೯ ||
 ಕರ್ಣಾಂತ್ಯೈಕಪದಾಶ್ವಾಸ್ತ್ಯೈರ್ನಿರ್ದುಷ್ಪಂ ವೃಕನಾಭಿಭಿಃ |
 ಕದಲೀಷಂಡಸಂರುದ್ಧ ಸಲಿನೀಪುಲಿನಶ್ರಿಯಮ್ || ೨೦ ||
 ಪರ್ಯಸ್ತಂ ನಂದಯಾ ಸತ್ಯಾಃ ಸ್ನಾನಪುಣ್ಯತರೋದಯಾ |
 ವಿಲೋಕ್ಯ ಭೂತೇಶಗಿರಿಂ ವಿಬುಧಾ ವಿಸ್ಮಯಂ ಯಯುಃ || ೨೧ ||
 ದದೃಶುಸ್ತತ್ರ ತೇ ರಮ್ಯಾಮಲಕಾಂ ನಾಮ ವೈ ಪುರೀಮ್ |
 ವನಂ ಸೌಗಂಧಿಕಂ ಚಾಪಿ ಯತ್ರ ತನ್ನಾಮ ಪಂಕಜಮ್ || ೨೨ ||

ತಿಳಿನೀರಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆನೆಗಳ ಜಲಪ್ರವಾಹಗಳು ಹರಿಯು
 ತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ತನ್ನ ಎತ್ತರವಾದ ಶಿಖರಗಳಿಂದಲೂ, ಅಳವಾದ
 ಕಂದಕಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುವ ಆ ಪರ್ವತವು ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯತಮ
 ರೊಂದಿಗೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಿದ್ಧರ ಪತ್ನಿಯರಿಗೆ ಕ್ರೀಡಾಸ್ಥಳ
 ವಾಗಿದೆ || ೧೦ || ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ, ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವ ಸವಿಲುಗಳ
 ಕೇಕಾರವಗಳೂ, ಮದವೇರಿದ ದುಂಬಿಗಳ ರೋಂಕಾರಗಳು,
 ಕೋಗಿಲೆಗಳ ಪಂಚಮ ಇಂಚರಗಳ ಕೂಜನಗಳೂ, ಬೇರೆ ಪಕ್ಷಿಗಳ
 ಕಲರವಗಳೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತಿದ್ದವು || ೧೧ || ಅಲ್ಲಿ ಎತ್ತರವಾಗಿ
 ಬೆಳೆದಿರುವ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳು ಹಕ್ಕಿ ಮತ್ತು ಹಾರುವ ದ್ವಿಜಾತಿಗಳನ್ನು
 ತಮ್ಮ ಕೊಂಬೆಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ, ಕಾಡಾನೆಗಳ ಒಟ
 ದಿಂದ ಅವರ ಒಳಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ, ನದಿಗಳ ಕಲ-
 ಕಲಧ್ವನಿಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆ
 ಕಂಡುಬರುತ್ತತ್ತು || ೧೨ ||

ಆ ರಜತಗಿರಿಯು ರಮಣೀಯವಾದ ಮಂದಾರ, ಪಾರಿ
 ಜಾತ, ಸರಳ, ತಮಾಲ, ಸಾಲ, ಶಾಲ, ಕೋವಿದಾರ, ಅಸನ,
 ಅರ್ಜುನ, ಚೂತ, ಕದಂಬ, ನೀಪ, ನಾಗ, ಪುನ್ನಾಗ, ಚಂಪಕ,
 ಪಾಟಲ, ಅಶೋಕ, ಬಕುಳ, ಕುಂದ, ಕುರವಕ ಸ್ವರ್ಣವರ್ಣದ
 ಶತಪತ್ರ ಮುಂತಾದ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಲೂ, ವಿಲಾ, ಮಾಲತೀ, ರೇಣುಕ,
 ಜಾಜಿ, ಕುಬ್ಜಕ ಮಲ್ಲಿಕಾ, ಮಾಧವೀ ಮುಂತಾದ ಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದಲೂ,
 ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು || ೧೪-೧೫ || ಪನಸ, ಔದುಂಬರ,
 ಅಶ್ವತ್ಥ, ಪಕ್ಷ, ನೈಗೋಧ, ಹಿಂಗು, ಭೂರ್ಜ, ಪೂಗ, ರಾಜಪೂಗ,
 ಜಂಬೂ, ಪಿರ್ಜೂರ, ಅಮ್ರತಕ, ಅಮ್ರ, ಪ್ರಿಯಾಳು, ಮಧುಕ,
 ಇಂಗುಡ, ವೇಣು, ಕೀಚಕ ಮುಂತಾದ ವೃಕ್ಷ-ದಿಷ್ಠಿ-ವನಸ್ಪತಿಗಳಿಂದ
 ನೋಡುವವರ ಕಣ್ಣಿನಗಳನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. || ೧೬-೧೭ || ಅದರ
 ಸರೋವರಗಳಲ್ಲಿ ಅರಳಿ ಆಡುತ್ತಿರುವ ಕುಮುದ, ಕೆನ್ನದಿಲೆ,
 ಕಲ್ಪಾರ, ಶತಪತ್ರ ಮುಂತಾದ ಕಮಲ ಪುಷ್ಪಕದಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು
 ಹಂಸ-ಸಾರಸ-ಕಾರಂಡ ಮುಂತಾದ ಜಲಪಕ್ಷಿಗಳು ಹಿಂಡು-
 ಹಿಂಡಾಗಿ ಕಲರವಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.
 || ೧೮ || ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲೆಗಳು, ಕಪಿಗಳು, ಕರಡಿಗಳು, ಕಾಡು
 ಹಂದಿಗಳು, ಸಿಂಹಗಳು, ಗವಯಗಳು, ಶರಭಗಳೂ, ವ್ಯಾಘ್ರಗಳೂ,
 ರುರುಮೃಗಗಳು, ಕೃಷ್ಣಮೃಗಗಳು, ಕಾಡುಕೋಣಗಳು, ಕರ್ಣಾಂತ್ರ
 ಗಳು, ಕಾರ್ಣಾಮೃಗಗಳು, ಒಕ್ಕಾಲಿನ ಮೃಗಗಳು, ಕುದುರೆಮೆಖದ
 ಮೃಗಗಳು, ಕೋಳಿಗಳು, ಕಸ್ತೂರಿಮೃಗಗಳು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ
 ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಸರೋವರದ ತೀರಗಳು ಬಾಳೆಯ ಸಾಲುಗಳಿಂದ
 ಶೋಭಿಸುತ್ತಿವೆ. ಸುತ್ತಲೂ ನಂದಾ, ಎಂಬ ನದಿಯು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದು
 ಸತೀದೇವಿಯ ಸ್ನಾನದಿಂದಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಪವಿತ್ರ ಸುಗಂಧಿತವಾದ
 ತಿಳಿನೀರಿನಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಭಗವಾನ್ ಭೂತನಾಥನ ನಿವಾಸ
 ಸ್ಥಾನವಾದ ಆ ಕೈಲಾಸಪರ್ವತದ ಇಂಕಹ ಸೊಬಗನ್ನು ಕಂಡು
 ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಆತ್ಮಂತ ಆಶ್ಚರ್ಯಭರಿತರಾದರು. || ೨೦-೨೨ ||

ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಲಕಾ ಎಂಬ ರಮಣೀಯವಾದ ನಗರಿಯನ್ನು
 ಮತ್ತು ಸುಗಂಧವನ್ನು ಹರಡುವ ಸೌಗಂಧಿಕವೆಂಬ ಕಮಲಗಳು
 ಅರಳಿರುವ ಸೌಗಂಧಿಕ ವನವನ್ನು ನೋಡಿದರು || ೨೩ ||

ನಂದಾ ಚಾಲಕನಂದಾ ಚ ಸರಿತೌ ಬಾಹ್ಯತಃ ಪುರುಃ |
ತೀರ್ಥಪಾದಪದಾಂಭೋಜರಜಸಾತೀವ ಪಾವನೇ

|| ೨೪ ||

ಯಯೋಃ ಸುರಸ್ತ್ರಿಯಃ ಕ್ಷತ್ರವಪುಷ್ಕ ಸ್ಥಿಷ್ಠತಃ |
ಕ್ರೀಡಂತಿ ಪುಂಸಃ ಸಿಂಚಂತ್ಯೋ ವಿಗಾಹ್ಯ ರಚಕರ್ತಾಃ

|| ೨೫ ||

ಯಯೋಸ್ತತ್ಸಾ ನವಿಭೃಷ್ಟನವಕುಂಕುಮಪಿಂಜರಮ್ |
ವಿತ್ಯಶೋಽಪಿ ಪಿಬತ್ಕಂಠಃ ಪಾಯಯಂತೋ ಗುಹಾ ಗಮಿಃ

|| ೨೬ ||

ತಾರಹೇಮಮಹಾರತ್ನವಿಮಾನಶತಸಂಕುಲಾಮ್ |
ಜುಷ್ಪಾಂ ಪುಣ್ಯಜನ್ಮಭಿರ್ಯಥಾ ಖಿಂ ಸತದ್ವಿನ್ಯಮ್

|| ೨೭ ||

ಹಿತ್ವಾ ಯಕ್ಷೇಶ್ವರಪುರೀಂ ವನಂ ಸೌಗಂಧಿಕಂ ಚ ತತ್ |
ದ್ರುಮೈಃ ಕಾಮದುಘೈರ್ಯದ್ಯಂ ಚಿತ್ರಮಾಲೃಫಲಚ್ಛದೈಃ

|| ೨೮ ||

ರಕ್ತಕಂಠಖಿಗಾನೀಕಸ್ವರಮಂಡಿತಪಟ್ಟವಮ್ |
ಕಲಹಂಸಕುಲಪ್ರೇಷ್ಯಂ ಖರದಂವಜಲಾಶಯಮ್

|| ೨೯ ||

ವನಕುಂಜರಸಂಘೃಷ್ಟಪರಿಚಂದನವಾಯುನಾ |
ಅಧಿ ಪುಣ್ಯಜನ್ಮೀಕಾಂ ಮುಹುರುನ್ಮಥಯನ್ಮನಃ

|| ೩೦ ||

ವೈದೂರ್ಯಕೃತಸೋಪಾನಾ ವಾಪ್ಸ್ಯ ಉತ್ಪಲಮಾಲಿನೀಃ |
ಪ್ರಾಪ್ತಾಂಕಿಂಪುರುಷೈರ್ಧೃಷ್ಟಾ ತ ಆರಾದ್ಯದ್ವಪುರ್ವಟಮ್

|| ೩೧ ||

ಸ ಯೋಜನಶತೋತ್ಸೇಧಃ ಪಾದೋನವಿಟಪಾಯತಃ |
ಪರ್ಯಕೃತಾಚಲಚ್ಯಾಯೋ ನಿರ್ನೀಡತ್ಪಾಪವರ್ಜಿತಃ

|| ೩೨ ||

ತಸ್ಮಿನ್ನಹಾಯೋಗಮಯೇ ಮುಮುಕ್ಷುಶರಣೇ ಸುಧಾಃ |
ಪದ್ಮಕುಃ ಶಿವಮಾಸೀನಂ ತ್ಯಕ್ತಾಮರ್ಪಮಿವಾಂತಕಮ್

|| ೩೩ ||

ಆ ನಗರಿಯ ಹೊರಲಾಗದಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಪಾದವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಚರಣಧೂಳಿಯ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವಾಗಿರುವ ನಂದಾ ಮತ್ತು ಅಲಕನಂದಾ ಎಂಬ ಎರಡು ನದಿಗಳು ಹರಿಯುತ್ತಿವೆ || ೨೪ || ರಕಿವಿರಾಸದಿಂದ ಆಯಾಸಗೊಂಡ ದೇವತಾಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ ಬಂದು ಆ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುತ್ತಾ, ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯತಮರ ಮೇಲೆ ನೀರನ್ನೆರೆಚುತ್ತಿದ್ದರು || ೨೫ || ಸ್ನಾನಮಾಡುವಾಗ ಅವರ ಸ್ತನಗಳ ಮೇಲಿನ ಕೇಸರಿಯು ಲೇಪವು ತೊಳೆಯಹೋದ್ದರಿಂದ ಆ ನದಿಯ ನೀರು ಹಳದಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಕೇಸರಮಿತ್ತಿತ ನೀರನ್ನು ಗಂಧದ ಆಸೆಯಿಂದ ಆನೆಗಳು ಜಾಯಾಂಕಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕುಡಿಯುತ್ತಾ, ಜೊತೆಯ ಜೋಡುಗಳೂ ಕುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದವು || ೨೬ ||

ಅಲಕಾನಗರಿಯ ಮೇಲೆ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಬಹುಮೂಲ್ಯ ಮಣಿಗಳಿಂದ ವಿಚಿತವಾದ ಸೂರಾರು ವಿಮಾನಗಳು ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಯಕ್ಷಪತ್ನಿಯರು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವುಗಳ ಕಾರಣ ಆ ವಿಶಾಲನಗರಿಯು ಮಿಂಚು-ಮೋಡಗಳಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಆಕಾಶದಂತೆ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದೆ || ೨೭ || ಯಕ್ಷ ರಾಜ ಕುಚೇಶನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಆ ಅಲಕಾಪುರಿಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ಪಾಕಿ ದೇವತೆಗಳು ಸೌಗಂಧಿಕವನ್ನಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅದು ಬಣ್ಣ-ಬಣ್ಣದ ಹೂವು ಹೂವು ಮತ್ತು ಪತ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನೇಕ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಸುಶೋಭಿತವಾಗಿತ್ತು || ೨೮ || ಅದರಲ್ಲಿ ಕೊಳೆಲೆಲೆ ಮುಂತಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಕಲರವವು ಮತ್ತು ಮಂಜಿಗಳ ಹೊರಗಾಳಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ರಾಜಧಾನಿಯ ಪರಮ ಪ್ರಿಯ ಕಮಲಕುಸುಮಗಳಿಂದ ಸುಶೋಭಿತವಾದ ಅನೇಕ ಸೋಪನಗಳು ಇದ್ದವು || ೨೯ || ಆ ವನವು ಕಾದಾನೆಗಳು ಉದ್ದದಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಂಧವನ್ನು ಸೂಸುವ ಹರಿಚಂದನ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಹಾಯ್ದು ಜೀಸುವ ಸುಗಂಧಿತವಾಯುವು ಯಕ್ಷಪತ್ನಿ ಯರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೆದವನ್ನೆರಿಸುತ್ತಿತ್ತು || ೩೦ || ವೈದೂರ್ಯ ಮೇಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಸೋಪಾನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ಕಮಲವೃಕ್ಷಗಳ ಸಮೂಹವು ಅರಳಿಸಿಂತಿದ್ದ ಅನೇಕ ಪುಷ್ಪ ರೀತಿಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆಂಪುರುಷರು ಆಯಾಸ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೂ ಮನೋವಿನೋದಗಳಿಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ವನಶೋಭೆಯನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಾ ದೇವತೆಗಳು ಕ್ಷಣ ಮುಂದೆ ಹೋದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಸನಿಹದಲ್ಲೇ ಒಂದು ವಿಶಾಲವಾದ ವಟುವಕ್ಕೆ ಗೋಚರಿಸಿತು || ೩೧ ||

ಆ ಅದ್ಭುತವಾದ ವಟುವು ನೂರು ಯೋಜನಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಕೊಂಬೆಗಳು ಎಚ್ಚೆತ್ತೆದು ಯೋಜನ ಹರಡಿ ಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ನಿರಂತರ ನೆರಳು ಆವರಿಸಿದ್ದು ತಾವು ಅವಲೋಕನ ಇಲ್ಲದೆ ತುಳಿಸಿ ನೆಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗೂಡೂ ಇರಲಿಲ್ಲ || ೩೨ || ಮಹಾಯೋಗಮಯವೂ, ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಅಶ್ರಯವೂ ಆದ ಆ ವೃಕ್ಷದ ಕೆಳಗೆ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ನೋಡಿದರು. ಅವನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕ್ಷೋಭವನ್ನು ತೊರೆದ ಕಾಲಿನಂತೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದನು || ೩೩ ||

ಸಸಾಧ್ಯೈರ್ಮಹಾಸಿದ್ಧೈಃ ಶಾಂತ್ಯೈಃ ಸಂಶಾಂತವಿಗ್ರಹಮ್ |
ಉಪಾಸ್ಯಮಾನಂ ಸಖ್ಯಾ ಚ ಭರ್ತೃ ಗುಹ್ಯಕರಕ್ಷಸಾಮ್ || ೩೪ ||

ವಿದ್ಯಾತಪೋಯೋಗಪಥಮಾಸ್ಥಿತಂ ತಮಧೀಶ್ವರಮ್ |
ಚರಂತಂ ವಿಶ್ವಸುಷ್ಪದಂ ವಾತ್ಸಲ್ಯಾಲ್ಲೋಕಮಂಗಲಮ್ || ೩೫ ||

ಲಿಂಗಂ ಚ ತಾಪಸಾಭೀಷ್ಟಂ ಭಸ್ಮದಂಡಜಟಾಜಿನಮ್ |
ಅಂಗೀನ ಸಂಧ್ಯಾಭ್ರರುಚಾ ಚಂದ್ರಲೇಖಾಂ ಚ ಬಿಭೃತಮ್ || ೩೬ ||

ಉಪವಿಷ್ಟಂ ದರ್ಭಮಯ್ಯಾಂ ಬೃಹ್ಮಾಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸನಾತನಮ್ |
ನಾರದಾಯ ಪ್ರವೋಚಂತಂ ಪೃಚ್ಛತೇ ಶೃಣ್ವತಾಂ ಸತಾಮ್ || ೩೭ ||

ಕೃತ್ಯೋರೌ ದಕ್ಷಿಣೇ ಸವ್ಯಂ ಪಾದಪದ್ಮಂ ಚ ಜಾನುನಿ |
ಬಾಹುಂ ಪ್ರಕೋಞ್ಞೇಽಕ್ಷಮಾಲಾಮಾಸೀನಂ ತರ್ಕಮುದ್ರಯಾ || ೩೮ ||

ತಂ ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣಸಮಾಧಿಮಾಸ್ಥಿತಂ
ವೈಪಾಸ್ಥಿತಂ ಗಿರಿತಂ ಯೋಗಕಕ್ಷಾಮ್ |
ಸಲೋಕಪಾಲಾ ಮುನಯೋ ಮನೂನಾಂ
ಮಾದ್ಧಂ ಮನುಂ ಪ್ರಾಂಜಲಯಃ ಪ್ರಣೇಮುಃ || ೩೯ ||

ಸ ತೂಪಲಭ್ಯಾಗತಮಾತ್ಮಯೋನಿಂ
ಸುರಾಸುರೇಶೈರಭಿವಂದಿತಾಂಘ್ರಿಃ |
ಉತ್ಥಾಯ ಚಕ್ರೇ ಶಿರಸಾಭಿವಂದನ-
ಮರ್ಹತ್ತಮಃ ಕಸ್ಯ ಯಥೈವ ವಿಷ್ಣುಃ || ೪೦ ||

ತಥಾಪರೇ ಸಿದ್ಧಗಣಾ ಮಹರ್ಷಿಭಿ-
ರ್ಯೇ ವೈ ಸಮಂತಾದನು ನೀಲಲೋಹಿತಮ್ |
ನಮಸ್ಯತಃ ಸ್ತಾಪ್ಯ ಶಶಾಂಕಶೇಖರಂ
ಕೃತಪ್ರಣಾಮಂ ಪ್ರಹಸನ್ನಿವಾತ್ಮಭೂಃ || ೪೧ ||

ಬ್ರಹ್ಮವಾಚ

ಜಾನೇ ತ್ವಾಮೀಶಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಜಗತೋ ಯೋನಿಬೀಜಯೋಃ |
ಶಕ್ತೇಃ ಶಿವಸ್ಯ ಚ ಪರಂ ಯತ್ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ ನಿರಂತರಮ್ || ೪೨ ||

ತ್ವಮೇವ ಭಗವನ್ನೇತಚ್ಛವಶಕ್ಪೋಃ ಸರೂಪಯೋಃ |
ವಿಶ್ವಂ ಸೃಜಸಿ ಪಾಶ್ಯತ್ಸಿ ಕ್ರೀಡನ್ನೂರ್ಣಪಟೋ ಯಥಾ || ೪೩ ||

ಭಗವಾನ್ ಭೂತನಾಥನ ಅಂಗಾಂಗಗಳು ತುಂಬಾ ಪ್ರಶಾಂತ
ವಾಗಿದ್ದವು. ಸಸಂದನಾದಿ ಶಾಂತ ಸಿದ್ಧಗಣರು ಮತ್ತು ಗೆಳೆಯನಾದ
ಯಕ್ಷಪತಿಯಾದ ಕುಬೇರನು ಸ್ವಾಮಿಯ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.
|| ೩೪ || ಜಗತ್ತಿನಿಂದ ಮಹಾದೇವನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿ,
ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನು. ಲೋಕ
ಹಿತಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವನು ಉಪಾಸನೆ, ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಸಮಾಧಿಗಳೇ
ಮುಂತಾದ ಯೋಗ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. || ೩೫ ||
ಭಗವಂತನು ಸಂಜೆಯ ಮೋಡದಂತೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದು, ತನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ
ತಪಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟ ಚಿಹ್ನೆಗಳಾದ ಭಸ್ಮ, ಯೋಗದಂಡ, ಮೃಗಚರ್ಮ
ವನ್ನೂ, ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಕಲೆಯನ್ನೂ ಧರಿಸಿದ್ದನು. || ೩೬ ||
ದರ್ಭೆಯ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಎಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಭು ದಕ್ಷಿಣಾಮೂರ್ತಿಯು
ಶ್ಲೋಕಗಳ ನಡುವೆ ಪೃಥಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾರದಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಸನಾತನ
ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. || ೩೭ || ಎಡಗಾಲಿನ
ಬಲಮೂಣಕಾಲಿನ ಮೇಲೂ, ಎಡಗೈಯನ್ನು ಎಡಮಂಡಿಯ
ಮೇಲೂ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಣಿಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಮಾಲೆಯನ್ನು
ಧರಿಸಿ, ತರ್ಕಮುದ್ರೆಯಿಂದ * ಕೂಡಿ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. || ೩೮ ||
ಅವನು ಯೋಗವೆಲ್ಲವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಎಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ
ಸಮಾಧಿಯ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಲೋಕಪಾಲರ ಸಹಿತ
ಸಮಸ್ತ ಮುನಿಗಳು ಮನನತೀಲರಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಭಗವಾನ್
ಶಂಕರನಿಗೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಪ್ರಣಾಮಮಾಡಿದರು. || ೩೯ || ಸಮಸ್ತ
ದೇವಾಧಿಪತಿಗಳೂ, ದೈತ್ಯಾಧಿಪತಿಗಳೂ ದೇವದೇವನಾದ ಮಹಾ
ದೇವನ ಚರಣಕಮಲಗಳನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮ
ದೇವರು ತನ್ನ ಸ್ವಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಕೂಡಲೇ ಮೇಲೆದ್ದು
- ವಾಮನಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು
ಕೃತಪರಿಗೆ ವಂದಿಸಿದಂತೆಯೇ - ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ
ಮಾಡಿದನು. || ೪೦ || ಹಾಗೆಯೇ ಶಿವನ ಸುತ್ತಲೂ ಕುಳಿತಿದ್ದ
ಮಹರ್ಷಿ ಸಹಿತರಾದ ಸಿದ್ಧಗಣಗಳೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಎದ್ದು
ಪ್ರಣಾಮಮಾಡಿದರು. ಎಲ್ಲರೂ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ
ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ತನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿದ್ದ ಭಗವಾನ್
ಚಂದ್ರಶೇಖರನಿಗೆ ನಗುತ್ತಾ ಹೀಗೆಂದರು - || ೪೧ ||

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಓ ದೇವದೇವಾ ! ನೀನು ಇಡೀ
ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಬೀಜಗಳಾಗಿರುವ ಪ್ರಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಪುರುಷ
ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪರನಾಗಿ ಏಕರಸನಾಗಿರುವ ಶಾಶ್ವತ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೇ
ಆಗಿದ್ದೀಯೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. || ೪೨ || ಎಲೈ ಭಗ
ವಂತನೇ ! ನೀನು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪಭೂತ ಶಿವ-ಶಕ್ತಿ (ಪ್ರಕೃತಿ-
ಪುರುಷ) ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಾ ಜೇಡರ ಹುಳುವಿನಂತೆ ಬೇರಾ
ವುದರ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದ ರೀತಿಯಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತೆಂಬ ಬಲೆಯನ್ನು
ರಚಿಸಿ, ರಕ್ಷಿಸಿ, ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆ. || ೪೩ ||

* ತರ್ಕನಿಯನ್ನು ಅಂಗವ್ಯೂಹವೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಇತರ ವರರುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಜಾತಿ, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಮುದ್ರೆಗೆ ತರ್ಕಮುದ್ರೆ ಎಂದು ಜ್ಞಾನಮುದ್ರೆ ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಜನ್ಮದ್ರ ಎಂದೂ ಇದರರ್ಥ ಹೇಳುವರು.

ತಮೇವ ಧರ್ಮಾರ್ಥದುಫಾಭಿಪತ್ತಯೇ
 ದಕ್ಷೇಣ ಸೂತ್ರೇಣ ಸಸರ್ವಭಾರ್ಥಮ್ |
 ತದ್ವೈವ ಯೋಗೇಽವಸಿತಾಶ್ಚ ಸೇತವೋಃ
 ಯಾಸ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಶ್ರದ್ಧಧತೇ ದೃತವ್ರತಾಃ || ೪೪ ||

ಶ್ರು ಕರ್ಮಣಾಂ ಮಂಗಲ ಮಂಗಲಾನಾಂ
 ಕರ್ಮಃ ಸ್ವ ರೋಕಂ ತನುಷೇ ಸ್ವ ಪರಂ ವಾ |
 ಅಮಂಗಲಾನಾಂ ಚ ತಮಿಸ್ರಮುಚ್ಛ್ರಾಂ
 ವಿಪರ್ಯಯಃ ಕೇವ ತದೇವ ಕಸ್ಯಚಿತ್ || ೪೫ ||

ನ ವೈ ಸತಾಂ ಶ್ವಚ್ಛರಣಾಪೀತಾತ್ಮನಾಂ
 ಭೂತೇಷು ಸರ್ವೇಷ್ಟಭಿಷ್ಠತಾಂ ತವ |
 ಭೂತಾನಿ ಚಾತ್ಮನ್ಯಪೃಥಗ್ದಿಶ್ಯತಾಂ
 ಪ್ರಾಯೀಣ ರೋಷೋಽಭಿಭವೇದ್ಯಥಾ ಪಪುಮ್ || ೪೬ ||

ಪೃಥಗ್ವಿಯಃ ಕರ್ಮಧರ್ಮೋ ದುರಾಶಯಾಃ
 ಪರೋದಯೇನಾಪೀತಧ್ಯಯೋಽನಿಪಮ್ |
 ಪರಾನ್ಪುರುಕ್ಷೈರ್ವಿಫತುರಂತರೈರುಂತುರಾ-
 ಸ್ತಾನ್ಯಾ ವಧೀದ್ವೈವಪಥಾಸ್ತಪದ್ವಿದ್ವಿಧಃ || ೪೭ ||

ಯಶ್ಚಿನ್ ಯದಾ ಪುಷ್ಕರಣಾಭಮಾಯಯಾ
 ದುರಂತಯಾ ಸ್ವಪ್ರಸಿಯಃ ಪೃಥಗ್ವೈಃ |
 ಕುರ್ವಂತಿ ತತ್ರ ಹ್ಯನುಕಂಪಯಾ ಕೃಪಾಂ
 ನ ಸಾಧವೋ ದೈವಬಲಾತ್ಕೃತೇ ಕ್ರಮಮ್ || ೪೮ ||

ಭನಾಯ್ತು ಪುಂಡ್ರ ಪರಮಸ್ಯ ಮಾಯಯಾ
 ದುರಂತಯಾಸ್ವಪ್ನಮತಿಃ ಸಮಸ್ತದೃಕ್ |
 ತಯಾ ಹತಾತ್ಮಸ್ತನುಕರ್ಮಚೇತಃ
 ಸ್ತನುಗ್ರಹಂ ಕರ್ಮಮಿಹಾರ್ಹಸಿ ಶ್ರಭೋ || ೪೯ ||

ಕುರ್ವದ್ಧರ್ಮೋದ್ಧರಣಂ ಹತಸ್ಯ ಭೋಃ
 ತಯಾಸಮಾಪ್ತಸ್ಯ ಮನೋ ಪ್ರಜಾಪತೇಃ |
 ನ ಯತ್ರ ಭಾಗಂ ತವ ಭಾಗಿನೋ ದಮಃ
 ಕುಯಚ್ಛೋ ಯೇನ ಮುಖೋ ನಿನೀಯತೇ || ೫೦ ||

ಧರ್ಮವನ್ನೂ - ಅರ್ಥವನ್ನೂ ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವ ವೇದಗಳ
 ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ದಕ್ಷನನ್ನು ನಿಮಿತ್ತವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಯಜ್ಞವನ್ನು
 ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದವನೂ ನೀನೇ. ನಿಯಮವಿಪ್ರರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು
 ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿರುವ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಗಳನ್ನು
 ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದವನೂ ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ || ೪೪ || ಮಂಗಳಮಯ
 ಮಹೇಶ್ವರನೇ! ನೀನು ಶುಭ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ
 ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನು ಅಥವಾ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕರುಣಿಸುತ್ತಿರುವ
 ಹಾಗೂ ಅಮಂಗಳ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಭೂರ
 ನರಕದಲ್ಲಿ ಕೆಡಮನೆ. ಹಾಗಿರುವಾಗಲೂ ಕೆಲ-ಕೆಲವ್ವರಿಗಾಗಿ
 ಈ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲಗಳು ವಿಪರೀತ ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ ? || ೪೫ ||

ನಿನ್ನ ಚರಣಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ
 ಮಹಾಸುಖವಾದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾರೆ
 ಹಾಗೂ ಸಮಸ್ತ ಜೀವರನ್ನು ಅಭೇದದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲೇ
 ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹವರು ಪಶುಗಳಂತೆ ಕ್ರೋಧಕ್ಕೆ ವಶರಾಗು
 ವುದಿಲ್ಲ || ೪೬ || ಭೇದ ಬುದ್ಧಿ ಇರುವ ಕಾರಣ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲೇ
 ಆಪತ್ತರಾದ ಜನರ ನಿಯತ್ತು ಸರಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇರೆಯವರ
 ಶ್ವಸ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡಿ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಕುದಿ
 ಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. ಮರ್ಮಭೇದಿಯಾದ ತಮ್ಮ ಮರ್ವಚನ
 ಗಳಿಂದ ರಹಸ್ಯ ಮ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೋಪಿಸುತ್ತಿರುವ ಜನರ ಆಜ್ಞೆ
 ಗಳನ್ನು ಕೂಡ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವಾದ ಕೊಟ್ಟವು ಉಚಿತವಾಗಿ
 ಲಾವದು. ಅಂತರೇ ಆ ಲವದಾಯಿಗಳಾದವರ ವಿಧಿಯಿಂದಲೇ
 ಮರಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದವರು || ೪೭ || ಮೇವವೇವು! ಭಗವಾನ್
 ಪದ್ಮಾಭಾಸ ಪುಲಹ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ಯಾರಾ
 ದರೂ ಭೇದಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತೋರಿದರೂ ಸಾಧು-ಸತ್ತುರುಷರು
 ತಮ್ಮ ಪರದುರ್ಜಿತಾತರ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಕೃಪೆ
 ಯಿಲ್ಲೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ದೈವವಶದಿಂದ ಏನಾದರೂ ನಡೆದು
 ಹೋದರ 'ಇದೆಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲ'ವೆಂದು ಅದನ್ನು ತಡೆಯುವ
 ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ || ೪೮ ||

ಪ್ರಭುವೇ! ನೀನು ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗಿರುವೆ. ಪರಮಪುರುಷ
 ಭಗವಂತನ ದುಸ್ತರ ಮಾಯೆಯು ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು
 ಸ್ಪರ್ಶಿಸಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾರ ಚಿತ್ತವು ಮಾಯೆಗೆ
 ಮಾವಾಗಿ ಕರ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವಾಗಿದೆಯೋ, ಅವನಿಂದ
 ಆಮಾಧ ನಡೆದು ಹೋದರೂ ಕೂಡ ಅವನ ಮೇಲೆ ನೀನು
 ಕೃಪೆಯನ್ನೇ ತೋರಬೇಕು || ೪೯ || ಭಗವಂತಾ! ನೀನೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ
 ಮುಖ ನಾದವನು. ಎಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವವನೂ
 ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ. ಯಜ್ಞಭಾಗವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪೂರ್ಣ ಅಧಿ
 ಕಾರ ನಿನಗಿದೆ. ಆದರೂ ಈ ದಕ್ಷಯಜ್ಞದ ಬುದ್ಧಿಹೀನರಾದ
 ಯಾಜಕರು ನಿನಗೆ ಯಜ್ಞದ ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ
 ಇದರಿಂದಲೇ ಅದು ಧ್ವಂಸವಾಯಿತು. ಈಗ ನೀನು ಅಪೂರ್ಣ
 ವಾಗಿರುವ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವ ಕೃಪೆಯನ್ನು
 ಮಾಡಬೇಕು || ೫೦ ||

ಜೀವತಾದ್ಯಜಮಾನೋಽಯಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇತಾಕ್ಷೀಣೇ ಭಗಃ |
ಭೃಗೋಃಶ್ಶೂನೋ ರೋಹತು ಪೂಷ್ಣೋ ದಂತಾಶ್ಚ ಪೂರ್ವಮ್ || ೫೦ ||

ದೇವಾನಾಂ ಭಗ್ನಗಾತ್ರಾಣಾಮೃತಿಜಾಂ ಚಾಯುಧಾಶ್ಶಬಿಃ |
ಭವತಾನುಗೃಹೀತಾನಾಮಾತು ಮನ್ಮೋಽಸ್ತನ್ಮಾತುರಮ್ || ೫೧ ||

ಏಷ ತೇ ರುದ್ರ ಭಾಗೋಽಸ್ತು ಯದುಚ್ಯೋಽಧ್ವಸ್ಯ ವೈ |
ಯಜ್ಞಸ್ಯೇ ರುದ್ರ ಭಾಗೇನ ಕಲ್ಪತಾಮದ್ಯ ಯಜ್ಞಹನ್ || ೫೨ ||

ಪ್ರಭೋ! ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ - ಯಜ್ಞದ ಯಜಮಾನನಾದ ದಕ್ಷನು ಜೀವಂತನಾಗಲಿ. ಭಗದೇವತೆಗೆ ಕಣ್ಣುಗಳು ಬರಲಿ. ಭೃಗುಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಗಡ್ಡ-ಮೀಸೆಗಳು ಬರಲಿ. ಪೂಷಾದೇವತೆಗೆ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಹಲ್ಲುಗಳು ಮೂಡಲಿ. || ೫೦ || ರುದ್ರದೇವನೇ! ಅಸ್ತು ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಕಲ್ಲುಮಳೆಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳ, ಋತ್ವಿಜರ ಗಾಯಗೊಂಡ ಅಂಗಾಂಗಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸರಿಯಾಗಲಿ. || ೫೧ || ಯಜ್ಞವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಬಳಿಕ ಶೇಷವಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದೆಲ್ಲವೂ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿನ್ನ ಭಾಗವೇ ಆಗಿದೆ. ಓ ಯಜ್ಞವಿದ್ವಂಸಕನೇ! ನಿನ್ನ ಈ ಯಜ್ಞಭಾಗದಿಂದಲೇ ಈಗ ಈ ಯಜ್ಞವು ಪೂರ್ಣವಾಗಲಿ. || ೫೨ ||

ಆರಣ್ಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೬ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಭಾರತೇ ಪಾರಮಹಂಸಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಚತುರ್ಥಸ್ಕಂಧೇ
ರುದ್ರಸಾಂತ್ವನಂ ಕಾಮ ಪೂಷ್ಣೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೬ ||

ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ದಕ್ಷಯಜ್ಞದ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿ

ಮೃತ್ಯೇಯ ಉವಾಚ

ಇತ್ಯಜೇನಾನುನೀತೇನ ಭವೇನ ಪರಿತುಷ್ಕತಾ |
ಅಭ್ಯಧಾಯಿ ಮಹಾಬಾಹೋ ಪ್ರಹಸ್ಯ ಶ್ರುಯತಾಮಿತಿ || ೧ ||

ಶ್ರೀಮಹಾದೇವ ಉವಾಚ

ಸಾಘಂ ಪ್ರಜೇಶ ಬಾಲಾನಾಂ ವರ್ಣಯೇ ಸಾನುಚಿಂತಯೇ |
ದೇವಮಾಯಾಭಿಭೂತಾನಾಂ ದಂಡುತ್ರ ದೃತೋ ಮಯಾ || ೨ ||

ಪ್ರಜಾಪತೇರ್ದಗ್ಧತೀರ್ಷ್ಣೋ ಭವತ್ಪಜಮುಖಂ ಶಿರಃ |
ಮಿತ್ರಸ್ಯ ಚಕ್ಷುಷೇಕ್ಷೇತ ಭಾಗಂ ಸ್ವಂ ಬರ್ಹಿಷೋ ಭಗಃ || ೩ ||

ಪೂಷಾ ತು ಯಜಮಾನಸ್ಯ ದದ್ವಿರ್ಜಕ್ಷತು ಪಿಪ್ಪಭುಕ್ |
ದೇವಾಃ ಪ್ರಕೃತಸರ್ವಾಂಗಾ ಯೇ ಮ ಉಚ್ಚಿಷ್ಠಾಂ ದಮಃ || ೪ ||

ಬಾಹುಭ್ಯಾಮಶ್ವಿನೋಃ ಪೂಷ್ಣೋ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಕೃತಬಾಹವಃ |
ಭವಂತ್ದಧ್ವರ್ಯವತ್ಚಾನ್ವೇ ಬಸ್ತಶ್ಶುಭ್ರಗುರ್ಭವೇತ್ || ೫ ||

ಶ್ರೀಮೃತ್ಯೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಮಹಾಬಾಹುವಾದ ಎದುರನೇ! ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಾಗ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನು ಪ್ರಸನ್ನತೆಯಿಂದ ನಗುತ್ತಾ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು - ಕೇಳಿ. || ೧ ||

ಶ್ರೀಮಹಾದೇವನಿಂತೆಂದನು - ಪ್ರಜಾಪತಿಯೇ! ಭಗವಂತನ ಮೊಯೆಯಿಂದ ಮೋಹಿತರಾದ ದಕ್ಷನಂತಹ ಶಿಳಿಗೇಡಿಗಳ ಅಪರಾಧವನ್ನು ನಾನು ಚರ್ಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ನೆನಪಿಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನಾದರೋ ಕೇವಲ ಅವನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದಂಡನೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದೇನೆ. || ೨ || ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯ ತಲೆಯು ಸುಟ್ಟುಹೋಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಹೋತದ ತಲೆ ಜೋಡಿಸಲಾಗುವುದು. ಭಗದೇವತೆಯು ಮಿತ್ರದೇವತೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಯಜ್ಞಭಾಗವನ್ನು ನೋಡಲಿ. || ೩ || ಹಿಟ್ಟಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಹಾರವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಪೂಷಾದೇವತೆಯು ಯಜಮಾನನ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ತಿನ್ನುವಂತಾಗಲಿ. ಅಂಗೆ ವೈಕಲ್ಪವನ್ನು ಪಡೆದ ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಅಂಗೋವಾಂಗಗಳು ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಲಿ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರು ಯಜ್ಞದ ಶೇಷಭಾಗವಾದ 'ಸ್ವಿಷ್ಟೈತ್' ಎಂಬ ಹವಿರ್ಭಾಗವು ನನಗೆ ಸೇರತಕ್ಕದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವರು. || ೪ || ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಋತ್ವಿಜರಲ್ಲಿ ಭುಜಗಳು ಮುರಿದು ಹೋಗಿರುವವರು ಅಪ್ಪಿನೀ ದೇವತೆಗಳ ಭುಜಗಳಿಂದಲೂ, ಹಸ್ತಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಂಡಿರುವವರು ಪೂಷಾದೇವತೆಯ ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿ. ಭೃಗುಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಹೋತದಂತಹ ಗಡ್ಡ-ಮೀಸೆಗಳು ಉಂಟಾಗಲಿ. || ೫ ||

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ

ತದಾ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಶ್ರುತ್ವಾ ಮೀಥ್ಯಾಪ್ರಮೋದಿತಮ್ |
ಪರಿತುಷ್ಪಾತ್ಕೃಭಿಸ್ತಾತ ಸಾಧು ಸಾಧ್ವಿತ್ಯಥಾಬ್ಜವನ್ || ೬ ||

ತತೋ ಮೀಥ್ಯಾಸಮಾಮತ್ಯ ಕುನಾಸೀರಾಃ ಸಹರ್ಷಿಭಿಃ |
ಭೂಯಸ್ತದ್ವೇವಯಜನಂ ಸಮೀಥ್ಯದ್ವೇಧಸೋ ಯಯುಃ || ೭ ||

ವಿಧಾಯ ಕಾತ್ಯೇಣ ಚ ತದ್ಯದಾಹ ಭಗವಾನ್ಪ್ರವಃ |
ಸಂದಧುಃ ಕಸ್ಯ ಕಾಯೇನ ಸವನೀಯಪತೋಃ ಶಿರಃ || ೮ ||

ಸಂಧೀಯಮಾನೇ ಶಿರಸಿ ದಕ್ಷೋ ರುದ್ರಾಭಿವೀಕ್ಷಿತಃ |
ಸದ್ಯಃ ಸುಪ್ತ ಇವೋತ್ರಸೌ ದದೃಶೇ ಜಾಗ್ರತೋ ಮೃಡಮ್ || ೯ ||

ತದಾ ವೃಷಧ್ವಜದ್ವೇಷಕಲಿಲಾತ್ಮಾ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ |
ಶಿವಾವಲೋಕಾದಭವಚಕ್ರದ್ವದ ಇವಾಮಲಃ || ೧೦ ||

ಭವಸ್ತವಾಯ ಕೃತಧೀರ್ನಾರಕ್ಷೋದನುರಾಗತಃ |
ಔತ್ಕಂತ್ಯಾದ್ಭಾಪ್ತಕಲಯಾ ಸಂಪರೇಶ್ವಾಃ ಸುತಾಂ ಸ್ಮರನ್ || ೧೧ ||

ಕೃಚ್ಛಾತ್ಸಸ್ತಭ್ಯ ಚ ಮನಃ ಪ್ರೇಮವಿಹ್ವಲಿತಃ ಸುಧೀಃ |
ಶಶಂಸ ನಿರ್ವೃಲೀಕೇನ ಭಾವೇನೇಶಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ || ೧೨ ||

ದಕ್ಷ ಉವಾಚ

ಭೂಯಾನನುಗ್ರಹ ಅಹೋ ಭವತಾ ಕೃತೋ ಮೇ |
ದಂಡಸ್ತರ್ಧೂ ಮಯಿ ಭೃತೋ ಯದಪಿ ಪ್ರಲಬ್ಧಃ |
ನ ಬ್ರಹ್ಮ ಬಂಧುಷು ಚ ನಾಂ ಭಗವನ್ನವಚ್ಛಾ |
ತುಭ್ಯಂ ಪರೇಶ್ವ ಕುತ ಏವ ದೃತವ್ರತೇಷು || ೧೩ ||

ವಿದ್ಯಾತಪೋವ್ರತಧರಾನ್ಮುಖಿತಃ ಸ್ಥ ವಿಷ್ಣುನ್ |
ಬ್ರಹ್ಮಾಽಽಕೃತತ್ವ ಮವಿಕುಂ ಪ್ರಥಮಂ ತ್ವಮಸ್ಯಾಹ |
ತದ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ವರಮ ಸರ್ವವಿಪತ್ತು ಪಾಸಿ |
ಪಾಲಃ ಪತೂನಿವ ವಿಭೋ ಪ್ರಗೃಹೀತದಂಡಃ || ೧೪ ||

ಯೋಽಸೌ ಮಯಾವಿದಿತತ್ತ್ವ ದೃಶಾ ಸ್ಥೂಯಾಂ |
ಕ್ಷಿಪ್ರೋ ದುರುಕ್ತವಿಶಿಷ್ಟೈರಗಣಯ್ತು ತನ್ಯಾಮ್ |
ಅರ್ವಾಕೃತಂತಮಹತ್ತ್ವಮನಿಂದಯಾಪಾದ್ |
ದೃಷ್ಟ್ವಾಽಽಽರ್ಧಯಾ ಸಭಗವಾನ್ ಕೃತೇನತುಷ್ಕೇತ್ || ೧೫ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ವತ್ಸ ವಿದುರನೇ! ಆಗ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರಸನ್ನಾತ್ಮರಾಗಿ ಧನ್ಯ-ಧನ್ಯವೆಂದು ಕೊಂಡಾಡಿ ಜಯಕಾರಮಾಡಿದರು. || ೬ || ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಮತ್ತು ಋಷಿಗಳೂ ಮಹಾದೇವನನ್ನು ದಕ್ಷನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಅವನನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸ್ವಹೃದೇವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಯಜ್ಞಶಾಲೆಗೆ ಹೋದರು. || ೭ || ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ವತ್ಸ! ದೇವಕ್ಕೆ ಯಜ್ಞಫಲವಿವನ ತಲೆಯನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದರು. || ೮ || ತಲೆಯು ಜೋಡಿಸಿದಾಗ ರುದ್ರದೇವರ ದೃಷ್ಟಿ ಬೀಳುತ್ತಲೇ ವತ್ಸ! ನಿನ್ನೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡವನಂತೆ ಮೇಲೆದ್ದು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ನಿಂತ ಭಗವಾನ್ ಶಿವನನ್ನು ನೋಡಿದನು. || ೯ || ಶಂಕರದೋಷವಿರುವ ಕುಲಪಿತನಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಹೃದಯವು ಶಿವನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಕೋಪವರದಂತೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. || ೧೦ || ಅವನು ಮಹಾದೇವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲು ಬಯಸಿದರೂ ಮೃತಿಯನ್ನೈದಿದ ಶ್ವಾ ಸ್ತುತಿಯು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಉತ್ಕಂಠೆಯಿಂದ ಕಾರಣ ಅವನ ಕಣ್ವುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರುತುಂಬಿ, ಮಾತು ಹೊರಡದಾಯಿತು. || ೧೧ || ಪ್ರೇಮವಿಹ್ವಲ, ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ತನ್ನೇ ತನ್ನ ಹೃದಯದ ಶೋಕವೇಗವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಂಡು, ವಿಶುದ್ಧವಾದಿಂದ ಭಗವಾನ್ ಶಿವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿಕೊಂಡನು. || ೧೨ ||

ದಕ್ಷನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಭಗವಾನ್! ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಪರಾಧವನ್ನೇ ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ನೀನು ಅವರ ವಿವರಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಶಿಕ್ಷೆಯ ಮೂಲಕ ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನೇ ಮಾಡಿರುವೆ. ಆಹಾ! ಎಂತಹ ಕೃಪೆ ನಿನ್ನದು! ಪೂಜಿಸುವ ನಾನು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಹರಿ ಯಾದರೋ ಅಪಾರವಾದವರಾಗಿದ್ದು ತನ್ನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನೂ ಕೂಡ ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದಾಗ ನಮ್ಮಂತಹ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವವರನ್ನು ಮರೆಯುವುದುಂಟೇ? || ೧೩ || ಪ್ರಭುವೇ! ನೀನೇ ಪ್ರಹರಣವಿರುವ ಮೊದಲೊಬ್ಬರು ಅತ್ಯಂತವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ ಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಮುಖವಿಂದ ನಿನ್ನೆ ತಪಸ್ಸು ವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದೆ. ಅನಂತರ ಗೋವಳನ್ನು ದೊಣ್ಣೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಗೋವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ರನ್ನು ಸಕಲ ಅವಶ್ಯಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವೆ. || ೧೪ || ನಾನು ನಿನ್ನ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದಿರದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಮಗ್ಧಾಣಗಳಿಂದ ಘಾತಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಆದರೆ ನೀನು ನನ್ನ ಆ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಎಣಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ನಾನಾದರೋ ನಿಮ್ಮಂತಹ ಪೂಜ್ಯತಮ ಮಹಾನುಭಾವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ನರಕಾದಿ ನೀಚ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಳುವವನಾಗಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ಕರುಣಾಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟೆ. ಈಗಲೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವಂತಹ ಯಾವ ಗುಣವೂ ನನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನೀನು ತನ್ನ ಔದಾರ್ಯದ ವರ್ತನೆ ಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. || ೧೫ ||

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ್

ಕ್ಷಮಾಪ್ತೈವಂ ಸ ಮೀಡ್ವಾಸಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಚಾನುಮಂತ್ರತಃ |
ಕರ್ಮ ಸಂತಾನಯಾಮಾಸ ಸೋಮಾಧ್ಯಾಯಿತ್ಯಗಾದಿಭಃ || ೧೬ ||

ವೈಷ್ಣವಂ ಯಜ್ಞಸಂತತ್ಯೈ ತ್ರಿಕಾಲಂ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ |
ಪುರೋಡಾಶಂ ನಿರವಪನ್ ವೀರಸಂಯುತದ್ವಯೇ || ೧೭ ||

ಅಧ್ಯಯುಕ್ತಾಽಽತ್ಯಹವಿಷಾ ಯಜಮಾನೋ ವಿಶಾಂವತೇ |
ಧಿಯಾ ವಿಶುದ್ಧಯಾ ದಧೌ ತಥಾ ಪ್ರಾದುರಭೂದ್ಧರಿಃ || ೧೮ ||

ತದಾ ಸ್ವಪ್ನಭಯಾ ತೇಷಾಂ ದ್ವೋತಯಂತ್ಯಾ ದಿಶೋ ದಶ |
ಮುಪ್ಸಂಸ್ತೇಜ ಉಪಾನಿತಸ್ತಾಕ್ತ್ಯೇಣ ಸ್ತೋತ್ರವಾಚಸಾ || ೧೯ ||

ಶ್ಯಾಮೋ ಹಿರಣ್ಯರಶಸೋಽರ್ಕಕಿರೀಟಮಪ್ಸೋ
ನೀಲಾಲಕಭ್ರಮರಮಂಡಿತಕುಂಡಲಾಃ |
ಕಂಬಬ್ಜಚಕ್ರತರಳಾಹಗದಾಸಿಚರ್ಮ-
ವ್ಯಗ್ರೈರ್ಗುರಣ್ಮಯಭುಜೈರಿವ ಕರ್ಣಕಾರಃ || ೨೦ ||

ವಕ್ತೃಸ್ಯ ಧಿಶ್ಚಿತವಧೂರ್ವಸಮಾಲ್ಯುದಾರ-
ಹಾಸಾದಲೋಕಲಯಾ ರಮಯಂತ್ ವಿಶ್ವಮ್ |
ಪಾರ್ಶ್ವಭ್ರಮದ್ವಜನಚಾಮರರಾಜಹಂಸಃ
ಶ್ವೇತಾತಪತ್ರಶಶಿನೋಪರಿ ರಜ್ಯಮಾನಃ || ೨೧ ||

ತಮುಪಾಗತಮಾಲಕ್ಶ್ಯ ಸರ್ವೇ ಸುರಗಣಾದಯಃ |
ಪ್ರಣೇಮುಃ ಸಹಸೋತ್ಥಾಯಿ ಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಯಕಾಃ || ೨೨ ||

ತತ್ತೇಜಸಾ ಹತರುಚಃ ಸನ್ನದಿಪ್ತ್ಯಾ ಸುಖಾಧ್ಯಕ್ಷಾಃ |
ಮೂರ್ಧ್ನಾ ದೃತಾಂಬಲಿಪುಟಾ ಉಪಕುಪ್ಥರಥೋಕ್ತಜಮ್ || ೨೩ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ವಿದುರಾ ಹೀಗೆ
ಅಮೃತೋಷ್ಣ ಶಂಕರನಲ್ಲಿ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ
ಕ್ಷಮೆಯನ್ನೂ ಮೂಚಿಸಿ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಆದೇಶ
ದಂತೆ ಸಾಮಾಧ್ಯಾಯರೂ, ಋತ್ವಿಜರೂ ಮುಂತಾದವರ ಸಹಾಯ
ದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. || ೧೬ || ಆಗ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಯಜ್ಞವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ರುದ್ರ
ಪರಿವಾರವಾದ ಭೂತ-ಪ್ರೇತಾದಿಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಉಂಟಾದ
ದೋಷದ ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಮೂರು ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣು
ವಿಗಾಳಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಪುರೋಡಾಶವೆಂಬ ಚರುವನ್ನು ಹೋಮ
ಮಾಡಿದರು. || ೧೭ || ವಿದುರನೇ! ಆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ
ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿರುವ ಅಧ್ಯಯುವಿನೊಡನೆ ಯಜಮಾನ
ನಾದ ದಕ್ಷನು ಪರಿಕುದ್ಧನಾದ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಲೇ
ಭಗವಂತನು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟನಾದನು. || ೧೮ || 'ಬೃಹತ್' ಮತ್ತು
'ರಥಂತರ' ಎಂಬ ಸಾಮಮಂತ್ರಗಳೇ ರಕ್ತಗಳುಳ್ಳ ಗರುಡದೇವ
ರಿಂದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟ ಆ ಭಗವಂತನು ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತನ್ನ
ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಬೆಳಗಿಸುತ್ತಾ, ತನ್ನ ಅಂಗಕಾಂಕ್ಷಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲ
ದೇವತೆಗಳ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡನು. ಅವನ ಮುಂದೆ
ಎಲ್ಲರೂ ನಿಶ್ವೇಷರಾದರು. || ೧೯ || ಅವನ ನೀಲಮೇಘದಂತೆ
ಶ್ಯಾಮಲನಾದ ದೇಹಕಾಂಕ್ಷಿಯು ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಕನಕದ ಕಟ
ಪೂತ್ರವೂ, ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಮಿನುಗುವ ಪೀತಾಂಬರವೂ ಪ್ರಕಾಶ
ಪುತ್ರವೆ. ತಲೆಯಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನವಾದ
ಕಿರೀಟವಿತ್ತು. ಮುಖಸಮಲವೂ ದುಂಬಿಗಳಂತಿರುವ ನೀಲ
ಮುಂಗುರುಳಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಹೊಳೆಯುವ ಕರ್ಣಕುಂಡಲ
ಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದೆ. ಭಕ್ತರ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಸದಾ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ
ಎಂಬ ಭುಜಗಳು ಸುವರ್ಣಾಭರಣಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಾ
ತಂಬಿ, ಪದ್ಮ ಚಕ್ರ, ಬಾಣ, ಧನುಷ್ಯ, ಗದ, ಬಿಡ್ಡ ಮತ್ತು ಗುರಾಣಿ
ಗಳೆಂಬ ದಿವ್ಯಾಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ
ಕರ್ಣಕಾರವೃಕ್ಷದಂತೆ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿವೆ. || ೨೦ || ಶ್ರೀಹರಿಯ
ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಾಟ್ಯಪ್ರಯೋಗ, ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ ಕಮನೀಯ
ವೈಜಯಂತಿವನಮಾಲೆಯೂ ಸುಶೋಭಿತವಾಗಿದೆ. ಅವನು ತನ್ನ
ಉದಾರವಾದ ನಗುವಿನಿಂದಲೂ, ಕೈಪಾಕಟಾಕ್ಷದಿಂದಲೂ ಇಡೀ
ವಿಶ್ವವನ್ನೇ ಆನಂದಮಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಪಾರ್ಶ್ವದರು ಇಕ್ಕೆಲ
ಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಹಂಸದಂತಿರುವ ಬಳಿಯ ಚಾಮರಗಳನ್ನು ಬೀಸು
ತ್ತಿದ್ದರು. ಭಗವಂತನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಶುಭ್ರವಾದ
ಬೆಳ್ಳಿಜಂತಿಯು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. || ೨೧ ||

ಭಗವಂತನು ದಯಮಾಡಿಸಿರುವನ್ನು ಕಂಡು - ಬ್ರಹ್ಮ
ವೇನರು, ಮಹಾದೇವರು, ಇಂದ್ರನೇ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ
ದೇವತೆಗಳು ಗಂಧರ್ವರು, ಮುಷಿಗಳು ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ನಿಂತು
ಕೊಂಡು ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮಮಾಡಿದರು. || ೨೨ || ಅವನ ತೇಜಸ್ಸು
ನಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಮಸಕಾಯಿತು. ಕಾಲಿಗೆ ತೊದಲಿತು,
ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಭಯ-ಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿ
ಕೊಂಡು ಭಗವಂತನ ಮುಂದೆ ನಿಂತುಕೊಂಡರು. || ೨೩ ||

ಅಪ್ಯರ್ವಾಗ್ವತ್ಯೋ ಯಸ್ಯ ಮಹಿ ತ್ವಾತ್ಮಭುವಾದಯಃ |
ಯಥಾಮತಿ ಗೃಣಂತಿ ಸ್ಯ ಕೃತಾನುಗ್ರಹವಿಗ್ರಹಮ್ |

|| ೨೪ ||

ದಕ್ಷೋ ಗೃಹೀತಾರ್ಹಣಸಾದನೋತ್ತಮಂ
ಯಜ್ಞೇಶ್ವರಂ ವಿಶ್ವಾಚಾಂ ಪರಂ ಗುರುಮ್ |
ಸುನಂದನಂದಾದ್ಯನುಗೈರ್ವೃತಂ ಮುದಾ
ಗೃಣನ್ ಪ್ರಪೇದೇ ಪ್ರಯತಃ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ || ೨೫ ||

ದಕ್ಷ ಉವಾಚ

ಕುರ್ದಂ ಸ್ಥಾನಾಂ ಪದತಾವಿಲಬುದ್ಧವ್ಯಂ
ಚಿನ್ಮಾತ್ರಮೇಕಮಭಯಂ ಪ್ರತಿಷಿಧ್ಯೆ ನ್ಯಾಯಾಮ್ |
ಪಿಶ್ವಂಸ್ತಯೈವ ಪುರುಷತ್ವಮುಪೇತ್ಯ ತಸ್ಯಾ-
ಮಾಸ್ತೇ ಭವಾನಪರಿಶುದ್ಧ ಇವಾತ್ಮತಂತ್ರಃ || ೨೬ ||

ಮಿಶ್ರಿಃ ಉಚಯಃ

ತತ್ತ್ವಂ ನ ತೇ ವಯಮನಂಜನ ರುದ್ರಶಾಪಾತ್
ಕರ್ಮಣ್ಯವಗ್ರಹಧಿಯೋ ಭಗವಸ್ವಿದಾಮಃ |
ಧರ್ಮೋಪಲಕ್ಷಣಮಿದಂ ತ್ರಿವೃದಧ್ಯದಾಖ್ಯಂ
ಚ್ಛಾತ್ರಂ ಯದರ್ಥಮಧಿದೈವಮದೋಷ್ಯವಾನ್ಮಾ || ೨೭ ||

ಸದಾಸ್ಯ ಉಚಯಃ

ಉತ್ಪದ್ಯದ್ವೈಶರಣ ಉರುಕ್ಷೇತದುರ್ಗೇಽಂತೋಗ್ರ-
ವ್ಯಾಲಾನ್ವಿಷ್ಟೇ ವಿಷಯಮೃಗತ್ಯಾತ್ಮಗೇಷೋರುಭಾರಃ |
ದ್ವಂದ್ವತ್ವತ್ವೇ ಖಲಮೃಗಭಯೇ ಶೋಕದಾವೇಽಪ್ಪ ಸಾರ್ಥಃ
ಪಾದೋಕ್ತೇ ಪರಣದ ಕದಾ ಯಾತಿ ಕಾಮೋಪಸೃಪ್ಯ || ೨೮ ||

ಮದ್ವ ಉವಾಚ

ತವ ವರದ ವರಾಂಘ್ರಾವಾಶೇಹಾಮಲಾರ್ಥೇ
ಹೃದಿ ಮುನಿಭಿರಕ್ಷೃದಾದರೇಣಾರ್ಹಣೇಯೇ |
ಮದಿ ರುಚಿಧಿಯಂ ಮಾವಿದ್ಯಲೋಕೋಽಪವಿದ್ಧ
ಜಪತಿ ನ ಗಣಯೇ ತತ್ತ್ವತ್ ಪರಾನುಗ್ರಹೇಣ || ೨೯ ||

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ಮತಿಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದ ಮಹಾ
ಮಹಿಮೆವನು. ಆದರೂ ಭಕ್ತರಮೇಲೆ ಕೃಪೆದೋರಲು ಹೀಗೆ
ಸಾಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ದೇವತೆಗಳು
ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸತೊಡಗಿದರು. || ೨೪ ||
ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಕೂಡಲಿಗೆ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಒಂದು ಉತ್ತಮ
ವಾತ್ಸಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜಾಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ನಂದ-
ಸುನಂದರೇ ಮುಂತಾದ ಪಾರ್ಷ್ವದರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಜಾ
ಪತಿಗಳಿಗೆ ಪರಮಗುರುವಾದ ಭಗವಾನ್ ಯಜ್ಞಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ
ಬಂದು ವಿನೀತನಾಗಿ ಪರಮಾನಂದದಿಂದ ಕೈಮೋಡಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿ
ಸುತ್ತಾ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಶರಣಾದನು. || ೨೫ ||

ದಕ್ಷನು ಹೇಳಿದನು - ಭಗವಂತನೇ! ನಿರಂತರವೂ
ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ರಮಿಸುವ ನೀನು ಹಾಗಾದಾದಿ ಬುದ್ಧ್ಯವ್ಯಾಕೀತ
ನಾದ್ದರಿಂದ ಮಾಯಾರಹಿತನಾಗಿಯೂ, ಚಿನ್ಮಾತ್ರನಾಗಿಯೂ,
ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿಯೂ, ನಿರ್ಭಯನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಹೀಗೆ
ನೀನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿದ್ದರೂ, ಮಾಯೆಯಿಂದಾಗಿ ಜೀವಭಾವವನ್ನೂ
ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅದೇ ಮಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾದಾಗ ಅಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ
ಕಂಡುಬರುವೆ. || ೨೬ ||

ಖುಷ್ಕಿಯು ಹೇಳಿದನು - ನಿರಂಜನಸ್ವರೂಪನಾದ ನಾರಾ
ಯಣನೇ! ನಂದಿಕೇಶ್ವರನ ಶಾಪದಿಂದ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯು ಕೇವಲ
ಕರ್ಮಕಾಂಡವಲ್ಲ; ಬಿಡುಗಡೆಯಾದಿವೆ. ಅದರಿಂದ ಇಾವು ನಿನ್ನ
ತತ್ತ್ವವನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲಾರದೆ ಹೋಗಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಇದೇ
ದೇವತೆಯು. ಒಂದು ಕರ್ಮವೆತ್ತವನು ಹೇಳುವ ಮೂರು
ವೇದಗಳು ಪತಿವಾದವೆನ್ನಬಹುದು ಮುಷ್ಕವೇ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪ
ವೆಂದು ಘೋಷಿಸುತ್ತೇವೆ. || ೨೭ ||

ಸದಾಸ್ಯನು ಹೇಳಿದನು - ಶರಣಾಗತರಿಗೆ ಅತ್ರಯನೀಡುವ
ಪ್ರಭುವೇ! ಯಾವುದು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಕಾರಣ
ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಗಮವಾಗಿದೆಯೋ, ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಕಾಲರೂಪೀ
ಭಯಂಕರ ಸರ್ಪಗಳು ಹೊಂಕುಹಾಕುತ್ತಿವೆಯೋ, ದ್ವಂದ್ವ
ರೂಪವಾದ ಒಪಕಳವು ಹಳ್ಳ-ಕೊಳ್ಳಗಳಿವೆಯೋ, ದುರ್ಜನರೊಬ್ಬ
ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಗಳ ಭಯವಿದೆಯೋ, ಶೋಕವೆಂಬ ಕಾಡ್ಲಿತ್ತು ಧಗ-
ಧಗನೆ ಉರಿಯುತ್ತಿದೆಯೋ, ಇಂತಹ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲದ
ಸಂಸಾರಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನಿ ಜೀವರು ಕಾಮನೆಗಳಿಂದ
ಪೀಡಿತರಾಗಿ ವಿಷಯಗಳೆಂಬ ಮೃಗಕೃಷ್ಣೆಯಿಂದಾಗಿ ದೇಹ-ಗೇಹ
ಗಳೆಂಬ ಭಾರ ಹೊರೆಯನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು
ಹೋಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲ! ಇಂತಹ ಪಥಿಕರು ಯಾವಾಗ ನಿನ್ನ
ಚರಣಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ಶರಣು ಬರುವರೋ. || ೨೮ ||

ಯದ್ರದೇವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ವರಪ್ರದನಾದ ವಾಸು
ದೇವನೇ! ನಿನ್ನ ಉತ್ತಮೋತ್ತಮವಾದ ಚರಣಕಮಲಗಳು ಈ
ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೆಕಾಮದಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವವರ ಎಲ್ಲ ಪುರುಷಾರ್ಥ
ಗಳನ್ನು ಕರುಣಿಸುತ್ತಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನಿಷ್ಕಾಮವಾದ ಮಹಾ
ಮುನಿಗಳೂ ನಿನ್ನ ಈ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಆರಾಧಿ
ಸುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾ ಚಿತ್ತಸ್ಥಿರವಾದ ನನ್ನನ್ನು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು

ಭೃಗುಮಾತ

ಯಸ್ಮಾಯಯಾ ಗಪನಯಾಪಹೃತಾತ್ಮಯೋಧಾ
ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಸ್ತನುಭೃತಸ್ತಮಪಿ ಸ್ತುತಂಕಃ |
ಸಾತ್ಯನ್ ತ್ರಿತಂ ತವ ವಿದಂತ್ಯಧುನಾಪಿ ತತ್ಸ್ಮಿ
ಸೋಽಯಂ ಪ್ರಸೀದತು ಭವಾಸ್ಥಗುಣಾತ್ಮಕಂಧು || ೩೦ ||

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ

ನೈತತ್ಪರೂಪಂ ಭವತೋಽಸೌ ಪದಾರ್ಥ-
ಭೇದಗ್ರಹ್ಯಃ ಪುರುಷೋ ಯಾವದೀಕ್ಷೇತ್ |
ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಚಾರ್ಥಸ್ಯ ಗುಣಸ್ಯ ಚಾತ್ರಯೋ
ಮಾಯಾಮಯಾದ್ವತೀಕೋ ಯತ್ಸ್ಮದ್ಧು || ೩೧ ||

ಇಂದ್ರ ಉವಾಚ

ಇದಮಪ್ಯಚ್ಯುತ ವಿಶ್ವಭಾವನಂ
ವಪುರಾಸಂದಕರಂ ಮನೋದೃಶಾಮ್ |
ಸುರವಿದ್ವಿಟ್ಕಪಾಣೈರುದಾಯುಧೈ-
ರ್ಭುಜದಂಡೈರುಪಪನ್ನಮಷ್ಟಘಃ || ೩೨ ||

ಪಶ್ಯ ಉವಾಚ

ಯಜ್ಞೋಽಯಂ ತವ ಯಜನಾಯ ಕೇಸಸೃಷ್ಟೋ
ವಿದ್ವಸ್ತಃ ಪಶುಪತಿನಾದ್ಯ ದಕ್ಷಕೋಪಾಚ್ |
ತಂ ನಸ್ತಸ್ಮಿ ತವಶಯನಾಭಶಾಂತಮೇಧಂ
ಯಜ್ಞಾತ್ಮನಲಿನರುಚಾ ದೃಶಾ ಪುನೀಹಿ || ೩೩ ||

ಖಿಷಯ ಉವಾಚ

ಅನನ್ವಿತಂ ತೇ ಭಗವನ್ವಿಚೀಕ್ಷಿತಂ
ಯದಾತ್ಮನಾ ಚರಸಿ ಹಿ ಕರ್ಮ ನಾಜ್ಞವೇ |
ವಿಭೂತಯೇ ಯತ ಉಪಸೇದುರೀಶ್ವರೀಂ
ನ ಮನ್ಯತೇ ಸ್ವಯಮನುವರ್ತತೀಂ ಭವಾನ್ || ೩೪ ||

ಸಿದ್ಧಾ ಉವಾಚ

ಅಯಂ ತ್ವತ್ಪಥಾಮೃತ್ಪ್ರಸೀಯೂಷನದ್ಧಾಂ
ಮನೋವಾರಣಃ ಕ್ಷೇಶದಾವಾಗ್ನಿದಗ್ಧಃ |
ತೃಪಾತೋಽವಗಾಢೋ ನ ಸ್ಮಾರ ದಾದಂ
ನ ನಿಷ್ಕಾದುತಿ ಬ್ರಹ್ಮಸಂಪನ್ನವನ್ದ || ೩೫ ||

ಅಪಾರಭ್ರಷ್ಟನೆಂದು ಹೇಳಿದರ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿ. ನಿನ್ನ ಪರಮಾನು
ಗ್ರಹದಿಂದ ನಾನು ಅವರ ನಂದೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳು
ವುದೇ ಇಲ್ಲ || ೨೯ ||

ಭೃಗುಮುನಿಗಳು ಹೇಳಿದರು - ಸ್ವಾಮಿ ನಿನ್ನ ಗಪನವಾದ
ಮಾಯೆಯಿಂದ ಅಕ್ಕಜ್ಞಾನವು ಲೋಪವಾಗಿ, ಅಜ್ಞಾನ-ನಿರ್ದ
ಯಲ್ಲಿ ನಿಧಿಸುತ್ತಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೇ ಮುಂತಾದ ದೇಹಧಾರಿ
ಗಳಿಂದ ಅಕ್ಕಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಯಾದ ನಿನ್ನ ತತ್ತ್ವವನ್ನು
ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ತಿಳಿಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನೀನು ನಿನ್ನ
ಪರಮಗತಭಕ್ತರ ಆತ್ಮನೂ, ಶ್ವೇಷ್ಯ ಸ್ನೇಹಿತನೂ ಆಗಿರುವೆ. ಅಂತಹ
ನೀನು ನನ್ನಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು || ೩೦ ||

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೆಂದರು - ಪ್ರಭುವೇ! ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಪದಾರ್ಥ
ಗಳನ್ನು ಆರಿಯುವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಪುರುಷನು ಎನೆಲ್ಲ ನೋಡು
ತ್ತಾನೋ, ಅದು ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಎಣಿದರೆ, ನೀನು ಆ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ
ಶ್ವೇಷ್ಯ ಸ್ನೇಹದಿ ವಿಷಯಗಳಿಗೂ, ಶ್ವೇಷ್ಯಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಅಧಿ
ಪ್ತನಾಗಿರುವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನಲ್ಲೇ ನೆಲೆಸಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು
ಈ ಮಾಯಾಮಯ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ಅತೀರಿತನಾಗಿರುವೆ || ೩೧ ||

ಇಂದ್ರನು ಹೇಳಿದನು - ಅಚ್ಯುತನೇ! ದೇವದ್ರೋಹಿಗಳನ್ನು
ಸಂಹಾರಮಾಡುವ ನಾನಾ ದಿವ್ಯಾಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವ
ಅಷ್ಟಭುಜಗಳಿಂದ ಕೇಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ, ಜಗತ್ತನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸು
ವಂತಹ ನಿನ್ನ ಈ ದಿವ್ಯರೂಪವು ನಮ್ಮ ಕ್ಷತ್ರಾಂಗಳಿಗೆ ಪರಮಾನಂದ
ವಾಗಿ ತುಂಬುತ್ತಿದೆ || ೩೨ ||

ಯಜ್ಞಪತ್ನಿಯರು ಹೇಳಿದರು - ಎಲೈ ಯಜ್ಞಾತ್ಮಕನಾದ
ಪ್ರಭುವೇ! ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ನಿನ್ನ ಆರಾಧನೆಗಾಗಿಯೇ ಈ ಯಜ್ಞ
ವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ದಕ್ಷನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಗೊಂಡು
ಭಗವಾನ್ ಪಶುಪತಿಯು ಇದನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿರುವನು. ಯಜ್ಞ
ಮೂರ್ತಿಯೇ! ಸ್ವಾನ ಭೂಮಿಯಂತೆ ಉತ್ಪನ್ನಹೀನನಾದ ನಮ್ಮ
ಈ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನೀನು ಸೀತಿಸುವುದಂತೆ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೇಂಗೊಳಿ
ಸುವ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ಅದನ್ನು ಪವಿತ್ರ
ಗೊಳಿಸು || ೩೩ ||

ಖಿಷಿಗಳು ಹೇಳಿದರು - ಭಗವಂತಾ! ನಿನ್ನ ಲೀಲೆಯು
ತುಂಬಾ ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ. ನೀನು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ
ಅವು ನಿನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇತರ ಜನರು
ವೈದವದ ಆವೆಯಿಂದ ಯಾವ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡು
ವರೋ ಆಕೆಯು ಕೂಡ ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯಲ್ಲೇ ತೊಡಗಿರುವಳು.
ಆದರೂ ನೀನು ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿಜ ಹನಾಗಿರುವೆಯಲ್ಲ || ೩೪ ||

ಸಿದ್ಧರು ಹೇಳಿದರು - ಪ್ರಭುವೇ! ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ಅನೆಯು
ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ಕ್ಷೇಶಗಳೆಂಬ ಕಾಡ್ಲಿಚ್ಚಿಂದ ಬೆಂದು, ಅತ್ಯಂತ
ಜಾಹೂರಿಕೆಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಪಥಗಳೆಂಬ ಪುರುಷ ಅಮೃತಮಾಯ
ಮಹಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ-ತೇಲುತ್ತಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದಾನು
ಭವದಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಂಡಂತೆ ಇರುವ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಸಾರವೆಂಬ
ಕಾಡ್ಲಿಚ್ಚಿನ ನೆನಪೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಆ ನದಿಯಿಂದ ಹೊರ
ಬರಲೂ ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ || ೩೫ ||

ಯಜಮಾನ್ಯವಾಚ

ಸ್ವಾಗತಂ ತೇ ಪ್ರಸಿದೇಶ ತುಭ್ಯಂ ನಮಃ
ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಶ್ರಿಯಾ ಕಾಂಶಯಾ ತ್ರಾಹಿ ನಃ |
ತಾಪ್ತುತೇಽಧೀಶ ಸಾಂಗೈರ್ಮಮಿ ಕೋಭತೇ
ಶೀರ್ಷಹೀನಃ ಕಬಂಧೋ ಯಥಾ ಪೂರುಷಃ || ೩೬ ||

ಯೋಗಪಾಲಾ ಊಚುಃ

ದೃಷ್ಟಃ ಕಿಂ ನೋ ದೃಗ್ವಿಧಸದ್ಗ್ರಹೈಶ್ಚ
ಪ್ರತ್ಯಗ್ವತ್ಸಾ ದೃಶ್ಯತೇ ಯೇನ ದೃಶ್ಯಮ್ |
ಮಾಯಾ ಹೈವಾ ಭವದೀಯಾ ಹಿ ಭೂಮನ್
ಯಶ್ಚೈವ ಪಪ್ಪಃ ಪಂಚಭಿರ್ಭಾಗಃ ಭೂಶ್ಚಃ || ೩೭ ||

ಯೋಗೇಶ್ವರಾ ಊಚುಃ

ಶ್ರೇಯಾಸ್ತತೇಽನ್ಯೋಽಪ್ಯಮುಕ್ತಸ್ತಯಿ ಪ್ರಭೋ
ವಿಶ್ವಾತ್ಮನೀಕ್ಷೇನ್ ಪ್ರಥಗ್ ಆತ್ಮನಃ |
ಅಥಾಪಿ ಭಕ್ತೈಶ್ಚತಯೋಪಧಾವತಾ-
ಮನನ್ಯವೃತ್ತಾ ನುಗೃಹಾಣ ವತ್ಸಲ || ೩೮ ||

ಜಗದುದ್ವನಸ್ಥಿತಿಲಯೇಷು ದೈವತೋಃ
ಬಹುಭಿದ್ಯಮಾನರೂಪಯೋಽಪ್ಯಮಾಯಯಾ |
ರಚಿತಾತ್ಮಭೇದಮಹಯೇ ಸ್ವಸಂಪದಯಾ
ವಿನಿವರ್ತಿತಫಲಮಗುಣಾಕ್ಷೇ ನಮಃ || ೩೯ ||

ಬ್ರಹ್ಮಣೋವಾಚ

ನಮಸ್ತೇ ಶ್ರಿತುಕ್ತಾಸ್ತಯಿ ಧರ್ಮಾದೀನಾಂ ಚ ಸೂತಯೇ |
ನಿರ್ಗುಣಾಯ ಚ ಯತ್ಕಾಶ್ಚಾಂ ಸಾಹಂ ವೇದಾಪರೇಽಪಿ ಚ
|| ೪೦ ||

ಅಗ್ನಿರವಾಚ

ಯತ್ತೇಜಸಾಹಂ ಸುಸಮಿದ್ಧತೇಜಾ
ಹವ್ಯಂ ವಹೇ ಸ್ವದ್ಧರ ಆದ್ಯಸಿಕ್ತಮ್ |
ತಂ ಯಜ್ಞಯಂ ಪಂಚವಿಧಂ ಚ ಪಂಚಭಿಃ
ಪ್ಲವೃಂ ಯಜುರ್ಭಿಃ ಪ್ರಗತೋಽಸ್ಮಿ ಯದ್ಭವ್ || ೪೧ ||

ಯಜಮಾನನ ಪತ್ನಿಯು ಹೇಳಿದಳು - ಸರ್ವಸಮರ್ಥ
ಪರಮೇಶ್ವರಾ ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಗತವು ನಿನ್ನ ನಮೋ ನಮಃ ನೀನು
ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಕಾಶನಾಗು, ನಿನ್ನ ಮನವನ್ನೆಯಾದ ಶ್ರೀಚಕ್ಷುರ್ದೇವಿ
ಯೊಡನೆ ಇಮ್ಮಕ್ಕು ಕಾಡಾಡು ಹಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸನೇ! ಹಿ ಯಜ್ಞ
ಶ್ವರನೇ! ಈತನು ಹಿ ಅಂಗಗಳೆಲ್ಲರೂ ಶಲೆಯಲ್ಲದಿದ್ದರೆ
ಮನುಷ್ಯವೇಹವು ಕೋಭವವಾಗಿತ್ತು ಹಾಗೆಯೇ ನೀನಲ್ಲದಿದ್ದರೆ
ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕೋಭವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ || ೩೬ ||

ಯೋಗಪಾಲಕರು ಹೇಳಿದರು - ಹಿ ಅನಂತನಾದ
ಪರಮಾತ್ಮನೇ! ನೀನು ಸಮಸ್ತ ಅಂಶಗಳಿಗಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ
ಯೆವೆ. ಈ ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನು ನಿನ್ನ ಮೂಲಕವೇ ಕೋಡಲಾಗುತ್ತದೆ.
ಆದರೂ ಮಾಯಾಮಯವಾದ ಈ ಪ್ರಕೃತ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು
ಗ್ರಹಿಸುವ ಸಮ್ಯಕ್ ದೃಷ್ಟಿಗಳೇ ಮುಂತಾದ ವಂದಿಯಿಗಳಿಗೆ ನೀನು
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಲಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ನಿನ್ನಾದವೋ ಈ
ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿರುವೆ. ಆದರೂ ಈ ಪಾಂಚ
ಭೌತಿಕ ಶರೀರಗಳೊಡನೆ ಕಂಡುಬರುವ ಸಂಬಂಧವು ನಿನ್ನ
ಮಾಯೆಯೇ ಆಗಿವೆ || ೩೭ ||

ಯೋಗೇಶ್ವರರು ಹೇಳಿದರು - ಇಡೀ ಪ್ರಕೃತಿ ಆತ್ಮನಾಗಿರುವ
ನಿನ್ನಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಅಭೇದವಾಗಿ ಕೋಡುವವನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ
ಪ್ರಿಯರು ನಿನಗೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಭಕ್ತವತ್ಸಲಾ! ನಿನ್ನಲ್ಲಿ
ಸ್ವಾಮೀಭಾವವನ್ನಿಟ್ಟು ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇವೆಮಾಡುವ
ಭಕ್ತರಮೇವ ನೀನು ಕರುಣಿತೋರು || ೩೮ || ಜೀವಿಗಳ ಅದೃಷ್ಟ
ವಶದಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸತ್ತ್ವಾದಿಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನತೆ ಕಾಂಟಾಗು
ವುದು. ಅಂತಹ ಒಚಿತನಾದ ಮಾಯಾಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ನೀನು
ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಲಯಗಳಿಗಾಗಿ ಒಹ್ತನೇ ಮುಂತಾದ ವಿಭಿನ್ನ
ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಭೇದಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತೀಯೆ.
ಆದರೆ ಸ್ವರೂಪತಃ ನೀನು ಆ ಭೇದಜ್ಞಾನಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ
ಕಾರಣವಾದ ಸತ್ತ್ವಾದಿಗುಣಗಳಿಗೂ ಸರ್ವಥಾ ದೂರವಾಗಿರುವೆ.
ಅಂತಹ ನಿನಗೆ ನಮೋ ನಮಃ || ೩೯ ||

ಬ್ರಹ್ಮರೂಪ ವೇದಗಳು ಹೇಳಿದವು - ನೀನೇ ಧರ್ಮಾದಿ
ಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಾಗಿ ತುದ್ಧಾತ್ಮವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿದರೂ - ನಿರ್ಗುಣವೇ
ಆಗಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ನಾವಾಗಲೀ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಗಳಾಗಲೀ
ಯಾರೂ ಅರಿಯರು. ಇಂತಹ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು || ೪೦ ||

ಅಗ್ನಿದೇವರು ಹೇಳಿದರು - ಹಿ ಭಗವಂತಾ! ನಿನ್ನ ಕೇಜ
ದಿಂದಲೇ ಪ್ರಕಾಶಿತನಾಗಿ ನಾನು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆ
ಗಳ ಒಳಗೆ ತುಪ್ಪವು ಬೆರೆತಿರುವ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೆನು. ನೀನು
ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಯಜ್ಞಪುರುಷನೂ, ಯಜ್ಞಸಂರಕ್ಷಕನೂ ಆಗಿರುವೆ. ಅಗ್ನಿ
ಹೋತೃ, ದರ್ಶ, ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯ, ಚಾಕುರ್ಮಾಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪಶು
ಸೋಮ ಎಂಬ ಈ ಐದುಬಗೆಯ ಯಜ್ಞಗಳು ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪಗಳೇ
ಆಗಿವೆ. 'ಆಶ್ವಾವಯಾ', 'ಅಸ್ತುಶೌಷತಿ' 'ಮಹಿ', 'ಯೇಮು
ಜಾಮಹೇ' ಮತ್ತು 'ವೌಷಟ್' - ಈ ಐದು ಒಗೆಯ ಯಜ್ಞ
ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ನಿನ್ನದೇ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ನಾನು ನಿನಗೆ
ವಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ || ೪೧ ||

ದೇವಾ ಉಚುಃ

ಪುರಾ ಕಲ್ಪಾಪಾಯೇ ಸ್ವಕೃತಮುದರೀಕೃತ್ ವಿಕ್ರತಂ
ತಮೇವಾದ್ವಸ್ತಿಸ್ತಲಿಲ ಉರಗೇಂದ್ರಾಧಿತಯನೇ ।
ಪುಮಾನ್ ಶೇಷೇ ಸಿದ್ಧೈರ್ಹೃದಿ ವಿಮೃಶಿತಾಧ್ಯಾತ್ಮವದಮಿ
ಸ ವಿವಾದ್ಯಾಕ್ಷೋರ್ಯಃ ಪಥಿ ಚಿದ್ವಿಭುತ್ಯಾನಮುನಃ ॥ ೪೨ ॥

ಗಂಧರ್ವಾ ಉಚುಃ

ಅಂಶಾಂಶಾಸ್ತೇ ದೇವ ಮರೀಚ್ಯಾ ದಯ ವಿಶೇ
ಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರಾದ್ಯಾ ದೇವಗಣಾ ರುದ್ರಪುರೋಗಾಃ ।
ಶ್ರೀದಾಭಾಂಧಂ ವಿಶ್ವಮಿದಂ ಯಸ್ಯ ವಿಭೂಮನ್
ತಸ್ಮೈ ನಿತ್ಯಂ ನಾಥ ನಮಸ್ತೇ ಕರವಾಮು ॥ ೪೩ ॥

ವಿದ್ಯಾಧರಾ ಉಚುಃ

ತನ್ಮಾಯಯಾರ್ಥಮಭಿಪದ್ಯ ಕಲೇವರೇಽಸ್ಮಿನ್
ಕೃತ್ವಾ ಮಮಾಪಮಿತಿ ಮರ್ಮತಿರುತ್ತಪ್ತಃ ಸ್ವೈಃ ।
ಕ್ಷಿಪ್ರೋಽಪ್ಯಸದ್ವಿಜಯಲಾಲಸ ಆತ್ಮಮೋಹಂ
ಯುಷ್ಮತ್ಕಥಾಮೃತನಿಷೇವಕ ಉದ್ವುಡ್ಯೇತ್ ॥ ೪೪ ॥

ದ್ರಾಹಣಾ ಉಚುಃ

ತ್ವಂ ಕೃತುಸ್ತು ಹವಿಸ್ತು ಹುತಾಶಃ ಸ್ವಯಂ
ತ್ವಂ ಹಿ ಮಂತ್ರಃ ಸಮಿದ್ವರ್ಭಪಾತ್ರಾಣಿ ಚ ।
ತ್ವಂ ಸದ್ಯುತ್ಕ್ರೇಜೋ ದಂಪತೀ ದೇವತಾ
ಅಗ್ನಿಶೋತ್ರಂ ಸ್ವಧಾ ಸೋಮ ಆಜ್ಯಂ ಪಶುಃ ॥ ೪೫ ॥

ತ್ವಂ ಪುರಾ ಗಾಂ ರೂಯಾ ಮಹಾಸೂಕರೋ
ದಂಷ್ಟಯಾ ಪದ್ಧಿನೀಂ ವಾರಣೇಂದ್ರೋ ಯಥಾ ।
ಸ್ತೂಯಮಾನೋ ನದಂಲ್ಲಿಲಯಾ ಯೋಗಿಭಿ-
ವ್ಯುಜ್ಜಹರ್ಥ ತ್ರಯೀಗಾತ್ರ ಯಜ್ಞಕ್ತತುಃ ॥ ೪೬ ॥

ದೇವತೆಗಳು ಹೇಳಿದರು - ದೇವಾ! ನೀನೇ ಅದಿವುರುಷ
ನಾಗಿರುವೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಲ್ಪವು ಮುಗಿದಾಗ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ
ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಉದರದಲ್ಲಿ ಲೀನಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ನೀನೇ
ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಜಲದೊಳಗೆ ಅದಿಶೇಷನೆಂಬ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ
ಪವಡಿಸಿದ್ದೆ. ಆಗ ನಿನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗಣಗಳು ತಮ್ಮ
ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಅದಿವುರುಷನಾದ ನೀನೇ
ಈಗ ಭಕ್ತರಾದ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು
ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ ॥ ೪೨ ॥

ಗಂಧರ್ವರು ಹೇಳಿದರು - ದೇವಾ! ಮರೀಚಿಯೇ
ಮುಂತಾದ ಋಷಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ರುದ್ರದೇವರು,
ಇಂದ್ರನೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು, ನಿನ್ನ ಅಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ಅಂಶ
ವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮಹತ್ತರವಾದ ಪ್ರಭುವೇ! ಈ ಇಡೀ ವಿಶ್ವವು ನಿನ್ನ
ಆಟದ ವಸ್ತುವೇ ಆಗಿದೆ. ಸ್ವಾಮಿ! ಅಂತಹ ನಿನಗೆ ನಾವು
ಸದಾಕಾಲ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇವೆ ॥ ೪೩ ॥

ವಿದ್ಯಾಧರರು ಹೇಳಿದರು - ಒಡೆಯಾ! ಪರಮ
ಪುರುಷಾರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಸಾಧನರೂಪವಾಗಿ ಈ ಮಾನವ
ದೇಹವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರೂ ಜೀವನು ನಿನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ
ಮೋಹಿತನಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ 'ನಾನು-ನನ್ನದು' ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನ
ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಆ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯು ತನ್ನ ಆಕ್ರೀಯರಿಂದ
ತಿರಸ್ಕೃತನಾದರೂ ಆಸೆ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಹಂಬಲಿಸು
ತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಇಂತಹ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲೂ ನಿನ್ನ ಕಥಾಮೃತವನ್ನು
ಸೇವಿಸುವವನು ಈ ಅಂಶಕರಾದ ಮೋಹವನ್ನು ಪೂರ್ಣ
ರೂಪದಿಂದ ತ್ಯಜಿಸುವನು ॥ ೪೪ ॥

ದ್ರಾಹಣರು ಹೇಳಿದರು - ಭಗವಂತನೇ! ಯಜ್ಞವೂ ನೀನೇ.
ಹವಿಸ್ಸು ನೀನೇ. ಅಗ್ನಿಯೂ ನೀನೇ. ಮಂತ್ರವೂ ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ.
ಸಮಿತ್ತು, ದರ್ಭೆಗಳು, ಯಜ್ಞಪಾತ್ರಗಳೂ ನೀನೇ. ಹಾಗೆಯೇ
ಸದ್ಯುಕ್ರೇಜೂ, ದಂಪತಿಜರೂ, ಯಜಮಾನನೂ, ಯಜಮಾನ
ಪಕ್ಷಿಯೂ, ದೇವತೆಯೂ, ಅಗ್ನಿಪೂಜ್ಯವೂ, ಸ್ವಧೆಯೂ, ಸೋಮ
ರೂವೂ, ಪೃಥಕ್ವೂ ಮತ್ತು ಪಶುವೂ ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ. ॥ ೪೫ ॥
ವೇದಮೂರ್ತಿಯೇ! ಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಂಕಲ್ಪವೂ ನೀನೇ.
ಹಿಂದೆ ನೀನೇ ವಿಶಾಲವಾದ ವರಾಹರೂಪವನ್ನು ಧರ್ಮ
ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದ ಭೂಮಿಯನ್ನು - ಗಜರಾಜನು
ನೀಲಕಮಲವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತಂದಂತೆ - ತನ್ನ ಕೋರದಾಡೆಗಳ ಮೇಲೆ
ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಲೀಲಾಪಾಟವಾಗಿಯೇ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು
ಬಂದೆ. ಆಗ ಗಂಧರ್ವರಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಿನ್ನನ್ನು ಯೋಗಿಗಳು
ಈ ಆಶೀಷ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಕಂಡು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾ
ಇದ್ದರು ॥ ೪೬ ॥

ಯಜ್ಞೇಶ್ವರನೇ! ಜನರು ನಿನ್ನ ನಾಮಗಳನ್ನು ಕೀರ್ತಿಸುವಾಗ
ಯಜ್ಞದ ಎಲ್ಲ ವಿಧಗಳು ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ಈ
ಯಜ್ಞಸ್ವರೂಪವಾದ ಸತ್ಕರ್ಮವು ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಅದ್ವ

ಸ ಪ್ರಸೀದ ತಮಸ್ಸಾಕಮಾಕಾಂಕ್ಷತಾಂ
 ದರ್ಶನಂ ತೇ ಪರಿಭ್ರಷ್ಟಾತ್ಮರ್ಮಣಾಮ್ |
 ಕೀರ್ತ್ಯಮಾನೇ ನೃಭಿರ್ನಾಮ್ನಿ ಯಚ್ಛೇಷ ತೇ
 ಯಜ್ಞ ವಿಘ್ನಾಃ ಕ್ಷಯಂ ಯಾಂತಿ ತಸ್ಯ ನಮಃ || ೪೭ ||

ಮೃತ್ಯೋಯ ಉವಾಚ

ಇತಿ ದಕ್ಷಃ ಕವಿರ್ಯಜ್ಞಂ ಭದ್ರ ರುದ್ರಾವಮರ್ಶಿತಮ್ |
 ಕೀರ್ತ್ಯಮಾನೇ ಹೃಷೀಕೇಶೇ ಸನ್ನಿನ್ಯೇ ಯಜ್ಞಭಾವನೇ
 || ೪೮ ||

ಭಗವಾನ್ಸ್ವೇನ ಭಾಗೇನ ಸರ್ವಾತ್ಮಾ ಸರ್ವಭಾಗಭುಕ್ |
 ದಕ್ಷಂ ಬಭಾಷ ಆಭಾಷ್ಯ ಪ್ರಿಯಮಾಣ ಇವಾನಥ
 || ೪೯ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ತರ್ವಶ್ಚ ಜಗತಃ ಕಾರಣಂ ಪರಮ್ |
 ಆತ್ಮೇಶ್ವರ ಉಪದ್ರಷ್ಟಾ ಸ್ವಯಂದೃಗವಿಶೇಷಣ
 || ೫೦ ||

ಆತ್ಮಮಾಯಾಂ ಸಮಾವಿಶ್ಯ ಸೋಽಹಂ ಗುಣಮಯೀಂ ದ್ವಿಜ |
 ಸೃಜನ್ ರಕ್ಷನ್ ಹರನ್ವಿಶ್ವಂ ದಧೇ ಸಂಜ್ಞಾಂ ತ್ರಿಯೋಚಿತಾಮ್
 || ೫೧ ||

ತಸ್ಮಿನ್ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯದ್ವಿತೀಯೇ ಕೇವಲೇ ಪರಮಾತ್ಮನಿ |
 ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಿ ಚ ಭೂತಾನಿ ಭೇದೇನಾಚ್ಛೋಽನುಪಶ್ಯತಿ
 || ೫೨ ||

ಯಥಾ ಪುಮಾನ್ ಸ್ವಾಂಗೇಷು ಶಿರಃ ಪಾಣ್ಯಾದಿಷು ಕ್ವಚಿತ್ |
 ಪಾರಶ್ಯಬುದ್ಧಿಂ ಕುರುತೇ ವಿವಂ ಭೂತೇಷು ಮತ್ತರಃ
 || ೫೩ ||

ತ್ರಯಾಕಾಮೇಕಭಾವಾನಾಂ ಯೋ ನ ಪಶ್ಯತಿ ವೈ ಭಿದಾಮ್ |
 ಸರ್ವಭೂತಾತ್ಮನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಸ ಶಾಂತಿಮಧಿಗಚ್ಯತಿ
 || ೫೪ ||

ಮೃತ್ಯೋಯ ಉವಾಚ

ವಿವಂ ಭಗವತಾದಿಷ್ಟ ಪ್ರಜಾಪತಿಪತಿಹರಿಮ್ |
 ಅರ್ಚಿತ್ವಾ ಕೃತುನಾ ಸ್ವೇನ ದೇವಾನುಭಯತೋಽಯಮತ್
 || ೫೫ ||

ದಾದ್ರಂ ಚ ಸ್ವೇನ ಭಾಗೇನ ಹೃಪಾಧಾವತ್ಸಮಾಹಿತಃ |
 ಕರ್ಮಣೋದವಸಾನೇನ ಸೋಮಪಾನಿತರಾನಪಿ |
 ಉದವಸ್ಯ ಸಹರ್ತ್ವಿಗೈಃ ಸುಸ್ಥಾವವಚ್ಚಥಂ ತತಃ
 || ೫೬ ||

ರಿಂದ ನಾವು ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯದರ್ಶನವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಈಗ ನಮ್ಮ
 ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ನಿನಗೆ ಅನಂತ ವಂದನೆಗಳು. || ೪೭ ||

ಶ್ರೀಮೃತ್ಯೋಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಅಯ್ಯಾ ವಿದುರಾ! ಎಲ್ಲ
 ಜನರು ಹೀಗೆ ಯಜ್ಞರಕ್ಷಕನಾದ ಭಗವಾನ್ ಹೃಷೀಕೇಶನನ್ನು
 ಸ್ತುತಿಸಲೊಡಗಿದಾಗ ಚತುರನಾದ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ರುದ್ರ
 ಪಾರ್ಷದನಾದ ವೀರಭದ್ರನಿಂದ ದ್ವಂಸಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಯಜ್ಞವನ್ನು
 ಪುನಃ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. || ೪೮ || ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ
 ಶ್ರೀಹರಿಯಾದರೋ ಎಲ್ಲರ ಯಜ್ಞಭಾಗಗಳ ಭೋಕ್ತಾ ಆಗಿದ್ದರೂ
 ತ್ರಿಕಾಲ ಪುರೋಡಾಶರೂಪವಾದ ತನ್ನ ಭಾಗದಿಂದಲೇ ಹೆಚ್ಚು
 ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ದಕ್ಷನನ್ನು ಸಂಪೋದಿಸಿ ಇಂತೆಂದನು. || ೪೯ ||

ಶ್ರೀಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು - ದಕ್ಷ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೇ! |
 ಜಗತ್ತಿನ ಪರಮಕಾರಣನಾದ ನಾನೇ ಬ್ರಹ್ಮನೂ, ಮಹಾದೇವನೂ
 ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮನೂ, ಈಶ್ವರನೂ, ಸಾಕ್ಷಿಯೂ ನಾನೇ
 ಆಗಿರುವ ಹಾಗೂ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶನೂ ಉಪಾಧಿರೂಪನೂ
 ಆಗಿರುವನು. || ೫೦ || ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನೇ! ನಾನೇ ನನ್ನ
 ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕಿಯಾದ ಮಾಯೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ,
 ಸಂಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಹತ್ಯಾ ಇರುವನು. ನಾನೇ ಆ ಕರ್ಮ
 ಗಳಿಗಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು
 ಧರಿಸುವನು. || ೫೧ || ಅಂತಹ ಭೇದರಹಿತನಾದ ವಿಶುದ್ಧ ಪರ
 ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನು ನಾನೇ ಆಗಿರುವನು. ಅಜ್ಞಾನಿ ಜನರು ನನ್ನಲ್ಲಿ
 ಬ್ರಹ್ಮ-ರುದ್ರಾದಿ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಜೀವರನ್ನು ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಾಗಿ
 ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. || ೫೨ || ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ತಲೆ-ಕೈಕಾಲು ಮುಂತಾದ
 ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ - 'ಇವುಗಳು ನನ್ನಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿವೆ' ಎಂಬುದಾಗಿ
 ಎಂದೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಭಕ್ತನಾದವನು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿ
 ಗಳನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಭಿನ್ನರೆಂದು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. || ೫೩ || ಎಲೈ
 ಬ್ರಾಹ್ಮಣವರ್ಯಾ! ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರರೆಂಬ ನಾವು
 ಮೂವರೂ ಸ್ವರೂಪತಃ ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದೇವೆ. ಎಲ್ಲ ಜೀವರೂಪರೂ
 ನಾವೇ ಆಗಿರುವೆವು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಭೇದಬುದ್ಧಿ
 ಯನ್ನು ಇರಿಸದವನೇ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. || ೫೪ ||

ಶ್ರೀಮೃತ್ಯೋಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಭಗವಂತನು ಹೀಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ
 ಕೊಡಿಸಲು ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ದಕ್ಷನು ತ್ರಿಕಾಲ
 ಯಜ್ಞದಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ, ಅನಂತರ ಅಂಗಭೂತ
 ಮತ್ತು ಪ್ರಧಾನವಾದ ಎರಡೂ ಬಗೆಯ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ಇತರ
 ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಪೂಜಿಸಿದನು. || ೫೫ || ಮತ್ತೆ ವಿಕಾಗ್ರಚಿತ್ತನಾಗಿ
 ಯಜ್ಞಭೇಷಮಾದ ಭಾಗದಿಂದ ಅಂದರೆ 'ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತ' ಎಂಬ
 ಪವಿರ್ಭಾಗದಿಂದ ಭಗವಾನ್ ರುದ್ರನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದನು. ಕೊನೆ
 ಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿರುವ 'ಉದವಸಾನ' ಎಂಬ ಕರ್ಮದಿಂದ ಇತರ
 ಸೋಮಪಾನಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಇತರ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಆರಾಧಿಸಿ
 ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಋತ್ವಿಜರ ಸಹಿತ ಅವಭೃತ
 ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. || ೫೬ ||

ತಸ್ಯಾ ಅಪ್ಯನುಭಾವೇನ ಸ್ವೇನೈವಾಪ್ರಾಪ್ತಾಧರೇ |
ಧರ್ಮ ಏವ ಮತಿಂ ದತ್ತಾ ತ್ರಿದಶಾಸ್ತೇ ದಿವಂ ಯಯುಃ || ೫೭ ||

ಏವಂ ದಾಕ್ಷಾಯಣೀ ಹಿತಾಸತೀ ಪೂರ್ವಕಲೇವರಮ್ |
ಜಜ್ಞೇ ಹಿಮವತಃ ಕ್ಷೇತ್ರೇ ಮೇನಾಯಾಮಿತಿ ಶುಶ್ರುಮ || ೫೮ ||

ತಮೇವ ದಯಿತಂ ಭೂಯ ಆವೃಂಕ್ತೇ ಪತಿಮಂಬಿಕಾ |
ಆನನ್ಯಭಾವೈಕಗತಿಂ ಶಕ್ತಿಃ ಸುಪ್ತೇವ ಪೂರುಷಮ್ || ೫೯ ||

ಏತದ್ಭಗವತಃ ಶಂಭೋಃ ಕರ್ಮ ದಕ್ಷಾಧ್ವಜದ್ವಯಃ |
ಶ್ರುತಂ ಭಾಗವತಾಚ್ಚಿಷ್ಯಾದುದ್ಧವಾನ್ಯೇ ಬೃಹಸ್ಪತೇಃ || ೬೦ ||

ಇದಂ ಪವಿತ್ರಂ ಪರಮೀತಚೇಷ್ಟಿತಂ
ಯಶಸ್ವಮಾಯುಷ್ಯಮಘೌಘಮರ್ಷಣಮ್ |
ಯೋ ನಿತ್ಯದಾಽಽರ್ಕೋ ನರೋಽನುರೇತಯೇತ್
ಧುನೋತ್ಕಥಂ ಕೌರವ ಭಕ್ತಿಭಾವತಃ || ೬೧ ||

ಒಳಕೆ ತನ್ನ ಪುರುಷಾರ್ಥದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯನ್ನು - 'ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಸದಾಕಾಲ ಧರ್ಮದಲ್ಲೇ ನೆಲೆಸಲಿ' ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. || ೫೭ ||

ಎದುರನೇ! ದಕ್ಷಸುತೆಯಾದ ಸತೀದೇವಿಯು ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಾಗಗೈದು ಮತ್ತೆ ಹಿಮವಂತನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಮೇನಾದೇವಿಯ ಗರ್ಭದಿಂದ ಅವಿರ್ಭವಿಸಿದಳು. || ೫೮ || ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾದ ಶಕ್ತಿಯು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವಂತೆ, ಆನನ್ಯಪರಾಯಣೆಯಾದ ಶ್ರೀಜಗದಂಬೆಯು ಆ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಏಕಮಾತ್ರ ಆಶ್ರಯನೂ, ಪ್ರಿಯತಮನೂ ಆದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಶಂಕರನನ್ನೇ ಪತಿಯಾಗಿ ವರಿಸಿದಳು. || ೫೯ || ಎದುರನೇ! ದಕ್ಷಯಜ್ಞವನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿದ ಭಗವಾನ್ ಶಿವನ ಈ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ನಾನು ಹಿಂದೆ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ವಿಷ್ಣುವಾದ ಪರಮಭಾಗವತೋತ್ತಮ ಉದ್ಧವನ ಮುಖದಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದನು. || ೬೦ || ಕುರುನಂದನಾ! ಶ್ರೀಪರಮೇಶ್ವರನ ಈ ಪಾವನ ಚರಿತ್ರವು, ಯಶಸ್ಸನ್ನೂ, ಆಯುಷ್ಯನ್ನೂ ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಪಾಪರಾಶಿಯನ್ನು ನಾಶ ಪಡುವಂತಹುದು. ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಶ್ರವಣ-ಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡುವವನು ತನ್ನ ಸಕಲ ಪಾಪರಾಶಿಯನ್ನು ತೊಳೆದು ಪವಿತ್ರನಾಗುವನು. || ೬೧ ||

ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೭ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಚತುರ್ಥಸ್ಕಂಧೇ
ದಕ್ಷಯಜ್ಞ ಸಂಧಾನಂ ನಾನು ಸಪ್ತಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೭ ||

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಧ್ರುವನ ವನ ಗಮನ

ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ

ಸನಕಾಬ್ಜಾ ನಾರದಶ್ಚ ಋಭುರ್ಹಂಸೋಽರುಣಾರ್ಯತಃ |
ನೈತೇ ಗೃಹಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಸುತಾ ಹ್ಯಾವಸನ್ನೂರ್ಧ್ವರೇತಸಃ || ೧ ||

ಮೃಷಾಧರ್ಮಸ್ಯ ಭಾರ್ಯಾಸೀದ್ಧಂಭಂ ಮಾಯಾಂ ಚ ಶತ್ರುಹವ್ |
ಅಸೂತ ಮಿಥುನಂ ತತ್ತು ನಿರ್ಯುತಿರ್ಜಗತ್ಸಹೇಽಪ್ರಜಃ || ೨ ||

ತಯೋಃ ಸಮಭವಲ್ಲೋಭೋ ನಿಕ್ಯತಿಶ್ಚ ಮಹಾಮತೇ |
ತಾಭ್ಯಾಂ ಕ್ರೋಧಶ್ಚ ಹಿಂಸಾ ಚ ಯದ್ದುರುಕ್ತಿಃ ಸ್ವಸಾ ಕಲಿಃ || ೩ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಶತ್ರುಸೂದನನಾದ ಎದುರನೇ! ಸನಕಾದಿಗಳು, ನಾರದರು, ಋಭು, ಹಂಸ, ಅರುಣ ಮತ್ತು ಯತಿ - ಎಂಬುವರು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ನೈಷ್ಠಿಕ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಾದ ಪುತ್ರರು. ಇವರು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರ ವಂಶ ಬೆಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅಧರ್ಮ ಎಂಬುವನೂ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಗನೇ. ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರು ಮೃಷಾ ಎಂದು. ಅವನಿಗೆ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ 'ದಂಭ' ಎಂಬ ಪುತ್ರನೂ, ಮಾಯಾ ಎಂಬ ಪುತ್ರಿಯೂ ಜನಿಸಿದರು. ನಿರ್ಯುತಿಗೆ ಸಂತಾನವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕೊಂಡೊಯ್ದನು. || ೧-೨ || ದಂಭ ಮತ್ತು ಮಾಯೆ ಇವರಿಂದ ಲೋಭ ಹಾಗೂ ನಿಕ್ಯತಿ (ಶಾತ್ಯ) ಎಂಬುವರು ಜನಿಸಿದರು. ಅವರಿಂದ ಕ್ರೋಧ ಮತ್ತು ಹಿಂಸೆ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಆ ಕ್ರೋಧ - ಹಿಂಸೆಯರ ಮಕ್ಕಳೇ ಕಲಿ (ಕಲಹ) ಮತ್ತು ಅವನ ತಂಗಿ ದುರುಕ್ತಿ (ಬೈಗುಳಗಳು) ಉತ್ಪನ್ನರಾದರು. || ೩ ||

ದುರುಳೌ ಕಲಿರಾಧತ್ ಭಯಂ ಮೃತ್ಯುಂ ಚ ಸತ್ತಮ್ |
ತಯೋಶ್ಚ ಮಿಥುನಂ ಜಜ್ಞೇ ಯಾತನಾ ನಿರಯಸ್ತಥಾ || ೪ ||

ಸಂಗ್ರಹೇಣ ಮಯಾಖ್ಯಾತಃ ಪ್ರತಿಸರ್ಗಸ್ತವಾನಘ |
ತ್ರಿಪ್ರತ್ಯತಪ್ತಮಾನುಗ್ಧಂ ವಿಧುನೋತ್ಕಾತ್ಮನೋ ಮಲಮ್ || ೫ ||

ಅಥಾತಃ ಕೀರ್ತಯೇ ವಂಶಂ ಪುಗ್ಗುಕೀರ್ತೇಃ ಕುರೂದ್ವಹ |
ಸ್ವಾಯಂಭುವಸ್ಯಾಪಿ ಮನೋಹರೇರಂಶಾಂಶಜನ್ಮನಃ || ೬ ||

ಪ್ರಿಯವ್ರತೋತ್ತಾನಪಾದೌ ಶತರೂಪಾಪತೇಃ ಸುತೌ |
ವಾಸುದೇವಸ್ಯ ಕಲಯಾ ರಕ್ಷಾಯಾಂ ಜಗತಃ ಸ್ತೌತೌ || ೭ ||

ಜಾಯೇ ಉತ್ತಾನಪಾದಸ್ಯ ಸುನೀತಿಃ ಸುರುಚಿಪ್ರಯೋಃ |
ಸುರುಚಿ ಪ್ರೇಯಸೀ ಪುನರ್ನೇತರಾ ಯಪ್ತೋಃ ಧ್ರುವಃ || ೮ ||

ಏಕದಾ ಸುರುಚಿಃ ಪುತ್ರಮಂಕಮಾರೋಷ್ಯ ಲಾಲಯನ್ |
ಉತ್ತಮಂ ನಾರುರುಕ್ಷಂತಂ ಧ್ರುವಂ ರಾಜಾಭ್ಯನಂದತ || ೯ ||

ತಥಾ ಚಕೀರ್ಷಮಾಣಂ ತಂ ಸುಪ್ತಾಸ್ತನಯಂ ಧ್ರುವಮ್ |
ಸುರುಚಿಃ ಶೃಗ್ವೋ ರಾಜ್ಞಃ ಸೇರ್ಷ್ಯಮಾಹಾತಿಗರ್ವಿತಾ || ೧೦ ||

ನ ವತ್ಸ ನೃಪತೇರ್ಧಿಷ್ಟಂ ಭವಾನಾರೋಧುಮಹರ್ತಿ |
ನ ಗೃಹೀತೋ ಮಯಾ ಯತ್ತಂ ಕುಕ್ಷಾವಪಿ ನೃಪಾತ್ಮಜಃ || ೧೧ ||

ಜಾಲೋಽಸಿ ಬತ ನಾತ್ಮಾನಮನ್ಯಸ್ಮಿಗರ್ಭಸಂಭೃತಮ್ |
ನೂನಂ ವೇದ ಭವಾನ್ಯಸ್ಯ ದುರ್ಲಭೇಽರ್ಥೇ ಮನೋರಥಃ || ೧೨ ||

ತಪಸಾರಾಧ್ಯ ಪುರುಷಂ ತಸ್ಯೈವಾನುಗ್ರಹೇಣ ಮೇ |
ಗರ್ಭೇ ತ್ವಂ ಸಾಧಯಾತ್ಮಾನಂ ಯದೀಚ್ಛಿ ನೃಪಾಪನಮ್ || ೧೩ ||

ಸಾಧುಶಿರೋಮಣಯೇ! ಮತ್ತೆ ದುರುಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಲಿಯು ಭಯ ಮತ್ತು ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಯಾತನೆ ಮತ್ತು ನಿರಯ (ನರಕ) ಎಂಬ ಜೋಡಿಯು ಜನಿಸಿತು. || ೪ || ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನಾದ ವಿದುರಾ | ಹೀಗೆ ನಾನು ನಿನಗೆ ಪ್ರಳಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಈ ಅಧರ್ಮದ ವಂಶವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮೂರು ಬಾರಿ ಕೇಳಿದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅಧರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿ ಪುಣ್ಯಸಂಪಾದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಹಾಯವಾಗುವುದು. || ೫ || ಕುರುನಂದನಾ! ಇನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಕ್ರೀಹರಿಯ ಅಂಶವಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಅಂಶದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮಹಾರಾಜಾ ಸ್ವಾಯಂ ಭುವ ಮನುವಿನ ಪುತ್ರರ ವಂಶವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವೆನು. || ೬ ||

ಮಹಾರಾಜ ಶತರೂಪಾ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಪತಿ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನು ಇವರಿಂದ ಪ್ರಿಯವ್ರತ ಮತ್ತು ಉತ್ತಾನಪಾದ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರು ಜನಿಸಿದರು. ಭಗವಾನ್ ವಾಸುದೇವನ ಅಂಶದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನರಾದ್ದರಿಂದ ಅವರಿರ್ವರೂ ಜಗತ್ತಿನ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ತತ್ತರ ರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. || ೭ || ಉತ್ತಾನಪಾದ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಸುನೀತಿ ಮತ್ತು ಸುರುಚಿ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪತ್ನಿಯರಿದ್ದರು. ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಸುರುಚಿಯೇ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾದಳಾಗಿದ್ದಳು. ಧ್ರುವಕುಮಾರನ ಜಾಯಿಯಾಗಿದ್ದ ಸುನೀತಿಯಮೇಲೆ ಆತನಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. || ೮ ||

ಒಂದು ದಿನ ಉತ್ತಾನಪಾದ ಮಹಾರಾಜನು ಸುರುಚಿಯ ಪುತ್ರನಾದ ಉತ್ತಮನನ್ನು ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಕುಳಿಸಿಕೊಂಡು ಮುದ್ದಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಧ್ರುವಕುಮಾರನು ಒಂದು ತಂದೆಯ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸಿದನು. ಆದರೆ ರಾಜನು ಆತನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಲಿಲ್ಲ. || ೯ || ಆಗ ಗರ್ವಪೂರಿತಳಾಗಿದ್ದ ಸುರುಚಿಯು ತನ್ನ ಸಮಿತಿಯ ಪುತ್ರನಾದ ಧ್ರುವನು ಮಹಾರಾಜನ ತೊಡೆಯನ್ನೇರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಮರ್ಮಾಘಾತವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ದಳು. || ೧೦ || “ಮಗು! ನೀನು ರಾಜಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳಲು ಅಧಿಕಾರಿಯಲ್ಲ ನೀನು ಮಹಾರಾಜರ ಮಗನಾದರೇ ನಾಯಕ? ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಲ್ಲವಲ್ಲ! || ೧೧ || ನೀನು ಇನ್ನೂ ಹಸುಳೆಯಾಗಿರುವೆ. ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೊಬ್ಬಳ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೀಯೆ ಎಂಬುದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಅದರಿಂದಲೇ ನೀನು ಈ ದುರ್ಲಭವಾದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಆಸೆ ಪಡುತ್ತಿರುವೆ. || ೧೨ || ನಿನಗೆ ರಾಜಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಪಡೆಯ ಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿ ಪರಮಪುರುಷನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಆರಾಧಿಸು. ಅವನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಗರ್ಭದಿಂದ ಹುಟ್ಟಬೇಕು, ತಿಳಿಯತೇ?” || ೧೩ ||

ಶ್ರೀಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ವಿದುರನೇ! ದೊಣ್ಣೆಯ ಎಟು ತಿಂದ ಸರ್ಪವು ಬುಸುಗುಟ್ಟುವಂತೆ ತನ್ನ ಮಲತಾಯಿಯ ಕಡೋರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಧ್ರುವಕುಮಾರನು ಕ್ರೋಧಾಕಿ ರೇಷದಿಂದ ಎಬ್ಬಿಸಿರುಬಿಡತೊಡಗಿದನು. ಅವನ ತಂದೆಯು

ಮೃತ್ಯುಯ ಉವಾಚ್

ಮಾತುಃ ಸಪತ್ನಾಃ ಸ ದುರುಕ್ತಿವಿದ್ಃ
ಶ್ವಸನ್ಮುಷಾ ದಂಡ ಹತೋ ಯಥಾಹಿಂ |
ಹಿತ್ವಾ ಮಿಷಂತಂ ಪಿತರಂ ಸನ್ನಿವಾಚಂ
ಜಗಾಮ ಮಾತುಃ ಪ್ರರುದನ್ಸಾತಮ್ || ೧೪ ||

ತಂ ನಿಶ್ವಸಂತಂ ಸ್ಫುರಿತಾಧರೋಷ್ಯಂ
ಸುನೀತಿರುತ್ಸಂಗ ಉದೂಷ್ಯ ಬಾಲಮ್ |
ನಿಶಮ್ಯ ತತ್ಪಾರಮುಖಾನಿಶಾಂತಂ
ಸಾ ವಿವೃಥೇ ಯದ್ಗದಿತಂ ಸಪತ್ನಾಃ || ೧೫ ||

ಸೋತ್ಪದ್ಯ ದೈರ್ಯಂ ವಿಲರಾಪ ಕೋಕ-
ದಾವಾಗ್ನಿನಾ ದಾವಲತೇವ ಬಾಲಾ |
ವಾಕ್ಯಂ ಸಪತ್ನಾಃ ಸ್ಫುರತೀ ಸರೋಜ-
ಕ್ರಿಯಾ ದೃಶಾ ಬಾಷ್ಪಕಲಾಮುವಾಹ || ೧೬ ||

ದೀರ್ಘಂ ಶ್ವಸಂತೀ ವೃಜಿನಸ್ಯ ಪಾರ-
ಮಪಶ್ಯತೀ ಬಾಲಕಮಾಹ ಬಾಲಾ |
ಮಾಮಂಗಲಂ ತಾತ ಪರೇಷು ಮಂಸ್ಥಾ
ಭುಂಕ್ತೇ ಜನೋ ಯತ್ತರದುಖಿದಸ್ತತ್ || ೧೭ ||

ಸತ್ಯಂ ಸುರುಚ್ಯಾಭಿಹಿತಂ ಭವಾನ್ಯೇ
ಯದ್ವರ್ಭಗಾಯಾ ಉದರೇ ಗೃಹೀತುಃ |
ಪ್ರಸೇನ ವೃದ್ಧಶ್ಚ ವಿಲಜ್ಜ ತೇ ಯಾಂ
ಭಾರ್ಯಾತಿ ವಾ ಪೋಥುಮಿಹ್ಯುಕ್ತಮಾರ್ಗಮ್ || ೧೮ ||

ಆತಿಷ್ಠ್ಯ ತತ್ತಾತ ವಿಮತ್ಸರಸ್ಥಂ
ಉಕ್ತಂ ಸಮಾತ್ರಾಪಿ ಯದವ್ಯಲೀಕಮ್ |
ಅರಾಧಯಾಥೋಕ್ತಜಪಾದಪದ್ಯಂ
ಯದೀಚ್ಛಸೇಽಧ್ಯಾಸನಮುಕ್ತಮೋ ಯಥಾ || ೧೯ ||

ಯಸ್ಯಾಂಘ್ರಪದ್ಯಂ ಪರಿಚರ್ಯ ವಿಶ್ವ-
ವಿಭಾವನಾಯಾತ್ರಗುಣಾಭಿಪತ್ತೇ |
ಅಜೋಽಧ್ಯತಿಷ್ಠತು ಪಾರಮೇಷ್ಯಂ
ಪದಂ ಜಿತಾತ್ಮ ಶ್ವಸನಾಭಿವಂದ್ಯಮ್ || ೨೦ ||

ತಥಾ ಮನುರ್ವೋ ಭಗವಾನ್ಪಿತಾಮಹೋ
ಯಮೇಕಮತ್ಯಾ ಪುರುದಕ್ಷಿಣೈರ್ಮುಖೈಃ |
ಇಷ್ಟಾ ಭಿಪೇದೇ ದುರವಾಪ ಮನ್ಯತೋ
ಭೌಮಂ ಸುಖಂ ದಿವ್ಯಮಿಥಾಪವರ್ಗಮ್ || ೨೧ ||

ತಮೇವ ವತ್ಸಾಶ್ರಯಭೃತ್ಯವತ್ಸಲಂ
ಮುಮುಕ್ಷುಭಿರ್ಮೃಗೈಪದಾಬ್ಜಪದ್ಧತಿಮ್ |
ಅನನ್ಯಭಾವೇ ನಿಜಧರ್ಮಭಾವಿತೇ
ಮನಸ್ಸವಸ್ಥಾಪ್ಯ ಭಜ್ಯ ಪೂರುಷಮ್ || ೨೨ ||

ಇವೇಭವಂತು ಸುಮನಃನೋಡುಕ್ತಿದ್ವಯಂ ಬಾಯಿಂದ ಒಂದು ಮಾತೂ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ ಆಗ ಧ್ರುವನು ತಂದೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಳುತ್ತಾ ತಾಯಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು || ೧೪ || ಎರಡೂ ತುಟಿಗಳು ಅದುರುತ್ತಿದ್ದು ಅವನು ಬಿಕ್ಕಿ-ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದನು. ತಾಯಿ ಸುನೀತಿಯು ಮಗುವನ್ನು ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಕೊಂಡಳು. ಅರಮನೆಯ ಇತರ ಹೆಣ್ಣರಿಂದ ಸವಕಿಯಾದ ಸುರುಚಿಯು ಅಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವಳಿಗೂ ತುಂಬಾ ದುಃಖವಾಯಿತು. || ೧೫ || ಆಕೆಯು ದೈರ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕಾಡ್ನಿಚ್ಚಿಗೆ ಸ್ಥಿತರಾದ ಬಳ್ಳಿಯಂತೆ ಸಂತಪ್ತಳಾಗಿ ಕಳೆ ಗುಂದಿ ದೃಷ್ಟದಿಂದ ರೋದಿಸತೊಡಗಿದಳು. ಸವಕಿಯ ಮಾತನ್ನು ನೆನೆ-ನೆನೆದು ಆಕೆಯ ಕುಮಲದಂತಹ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಬಿ ತುಂಬಿ ಬಂತು. || ೧೬ || ಆ ದೀನಳಾದ ನಾಂಗೆ ದುಃಖದ ದಡ ಕಾಣಸದೇ ಹೋಯಿತು. ಆಗ ಆಕೆಯು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುತ್ತಾ ಧ್ರುವನಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು - "ಮಗು! ನೀನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಯಾವ ಕೇಡನ್ನೂ ಬಯಸದಿರು. ಇತರರಿಗೆ ದುಃಖ ಕೊಡುವವನು ಸ್ವತಃ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುವನು. || ೧೭ || ಸುರುಚಿಯು ಹೇಳಿದುದು ನಿಜವೇ ಆಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಮಹಾರಾಜನು ನನ್ನನ್ನು ತಂದೆಕಿ ಎಂದು ಒಪ್ಪುವುದಿರಲಿ. ದಾಸಿಯೆಂದೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ನಾಚಿಕೆ ಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವರು. ಅಂತಹ ದುರದೃಷ್ಟಕಾಲಿನಿಯಾದ ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ನನ್ನ ಸ್ವನ್ನದಿಂದಲೇ ಬೆಳೆದವನು ನೀನು. || ೧೮ || ಮಗು! ಸುರುಚಿಯು ನಿನಗೆ ಮಲತಾಯಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸರಿಯಾದ ಮಾತನ್ನೇ ಆಡಿರುವಳು. ಅದುದರಿಂದ ರಾಜಕುಮಾರನಾದ ಉತ್ತಮನಂತೆ ರಾಜ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆನಿನಗಿದ್ದರೆ, ದ್ವೇಷಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವಳು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಮಾಡು. ಸರಿ! ಅಧೋಕ್ಷಜನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪಾದಪದ್ಮಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸಲು ತೊಡಗು. || ೧೯ || ಜಗತ್ತನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಸತ್ತ್ವ ಗುಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಚರಣಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿತಾಮಹ ರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ - ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೂ, ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಜಯಿಸಿರುವ ಮುನಿಗಳಿಗೂ ವಂದನೀಯನಾಗಿರುವ ಸರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ 'ಪರಮೇಶ್ವರ' ಎಂಬ ಪದವಿಯು ದೊರೆಯಿತು. || ೨೦ || ಅದರಂತೆಯೇ ನಿನ್ನ ಪ್ರಿತಾಮಹರಾದ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನು ಮಹಾರಾಜರೂ ಮಹಾದಕ್ಷಿಣೈಗಳುಳ್ಳ ಯಜ್ಞಗಳ ಮೂಲಕ ಅನನ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ಆ ಭಗವಂತನನ್ನು ಆರಾಧನೆಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಇತರರಿಗೆ ದುರ್ಲಭವಾದ ಲೌಕಿಕ, ಅಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ಮೋಕ್ಷಸುಖವೂ ದೊರೆಯಿತು. || ೨೧ || ಮಗು! ನೀನೂ ಆ ಭಕ್ತವತ್ಸಲನಾದ ಶ್ರೀಭಗವಂತನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸು. ಜನ್ಮ-ಮರಣಗಳ ಸುಳಿಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ಬಯಸುವ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅವನ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳನ್ನೇ ಅರಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ನೀನು ಸ್ವಧರ್ಮಪಾಲನೆಯಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಆ ಭಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮನನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೇವಲ ಅವನನ್ನೇ ಭಜಿಸುತ್ತಿರು. || ೨೨ ||